Gram: Attic:

REGVLAE GRAMMATICALES

Nicolai Perotti pontificis Sypponatini: ad Pyrrhum Perottum nepotem ex fratre suauissimum rudimenta grammatices.

Addito Opusculo de generibus metrorũ eiusdẽ Auctoris: necnon uocabulorum Indice copiosissimo, nunq̃ ab alijs adhuc impresso. Omnia nuper reuisa, & ab infinitis erroribus expurgata.

M. D. XXXXV.

Calphurnius Brixienſis Antonio Moreto Brixienſi amicorum optimo. S. P.

Quæ ad altioris diſciplinæ cognitionem pertinere videntur a viris noſtræ ætatis diligenter, & excitata & emendata ſunt. Quum ſuperioribus annis literæ bonæ penitus obrutæ eſſent: & in tenebris (vt ita dicam) minime intellectæ iacerent. Quod quum adhuc quædam inſulſa rudimenta, & opuſcula doctrinæ craſſioris: quibus pueri falſo erudirentur: extarent. Viri doctiſſimi non defuerunt: qui huic quoque rei remedium ſalubre grammaticus priſcos imitati afferre voluerunt. Quare perlecto grammatices libello: qui a Nicolao perotto pontifice ſyppontino viro eloquentiſſimo commode, & breuiter ad puerorum eruditionem nuper editus. Volui breui epiſtola: quemadmodum petieras: quid de hoc ſentirem tibi declarare. Vt tu qui es iuuenis doctiſſimus: & omnia emendata excolis. Impreſſoribus tuis quamprimum traderes. Is enim libellus huius generis eſt: vt non modo his qui circa prima elementa adhuc immorantur: ſed ad altiora quoque tendentibus prodeſſe poſſit. Et vt paucis quod ſentio abſoluam, & grammatice, & latine loqui docet. Nec video quæ excuſatione digni poſt hac accipiantur: qui Alexandri Barbari carmen ineptum quod a vera, & priſca grammatica prorſus alienum: cæteraſque huiuſcemodi ineptias legere pergent. Quod ſi quis hos amabunt pauci erunt: & ex turba Academicorum docti explodi ſe ſentiunt. Vale.

¶ Nicolai Perotti pontificis Sypontini ad Pyrrhum Perottum nepotem ex fratre suauissimum rudimenta grammatices.

N Literas. A b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. Da salutationem beatę Virginis. Aue maria gratia plena: dominus tecum: benedicta tu in mulieribus: & benedictus fructus ventris tui iesus. Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Amen. Da orationem Dominicam. ¶ Pater noster qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua: sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum quotidianum. Da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra. Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo Amen. Da symbolum. Credo in Deũ Patrem omnipotentem creatorem celi, & terræ. Et in Iesum Christum filiũ eius vnicum dominum nostrum. Qui conceptus est de spiritu sancto: natus ex Maria virgine. Passus sub pontio Pilato: crucifixus: mortuus: & sepultus. Descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis. Ascendit in cœlos: sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Credo in spiritum sanctum & sanctam ecclesiam catholicam. Sãctorum communionẽ. Remissionem peccatorum. Carnis resurrectionem. Vitam eternam. Amen.

¶ Quare optima a principio docenda sunt? Quia tenacius hærent ea quæ nudis animis percipiuntur: vt sapor quo noua imbuuntur maxime durat.

¶ Quare pertinacius hærent quæ deteriora sunt? Quia bona facile mutantur in peius. nunq̃ in bonum vitia vertuntur.

¶ Cur paulatim instruendi sunt pueri? Quia sicut vascula angustioris suspersusam liquoris copiam sic animi puerorum quæ nimia sunt respuunt: sensim autem instillationibus complentur.

¶ Quomodo vtendum est remissionibus? Ita vt nec odium studiorum faciãt negatę: nec ocii consuetudinem nimiæ.

¶ Quod est primum ingenii signum in pueris? Memoria.

¶ Quod secundum? Imitatio.

¶ Quotuplex est virtus memorię? Duplex. Quæ? facile percipere & fideliter continere. Cur in arte grammatice prius instruendi sunt pueri? Quia hæc est initium, & fundamentum omnium disciplinarum: nec potest ad vllius rei summam nisi precedentibus initiis perueniri.

¶ Quid est grammatice? Est ars recte loquendi recteq; scribendi: scriptorũ & poetarum lectionibus obseruata.

¶ Vnde dicitur grammatice? ἀπὸ τῶν γραμμάτων. hoc est a literis. Latine enim literaria dicitur: q; ex literis syllabę fiunt: ex syllabis dictiones: ex dictionibus oratio ex quibus disciplina grammatices constituitur.

¶ Quot sunt partes grammatices. Quatuor. Quæ: Litera: syllaba: dictio: & oro. Lr̃a vt p. syllaba ut pyr. dictio vt pyrrhus: o. o vt pyrrhꝰ incubuit virtuti.

¶ Quid est litera? Est minima pars vocis compositæ.
¶ Quid est vox? Est aer ictus auribus accidens.
¶ Vnde dicitur ἀπὸ τοῦ βοάω: quod est voco.
¶ Quotuplex est vox? quadruplex. Articulata quæ ab aliquo sensu mentis proficiscit. Inarticulata quæ a nullo sensu mentis proficiscit. Literata quæ scribi pōt. Illiterata quæ scribi non pōt. Articulatarum aūt quædā possunt scribi: vt Pyrrhus quædam non possunt scribi: vt sibili, & gemitus hominum. In articulatarum etiam quædam scribi possunt: & literatæ sunt: vt coax, & cra: quædam sunt illiteratæ: & scribi non possunt: vt strepitus: mugitus, & similia.
¶ Vnde dicta est litera? Litera dicta est: quasi legitera: quæ legentibus iter præbeat: vel a lituris: quia veteres in ceratis tabulis scribebant.
¶ Literæ quot accidunt? tria. Nomen: figura, & potestas.
¶ Quid interest inter literas, & elementa? Elementa dicuntur ipsę pronunciationes: literæ vero sunt signa elementorum. abusiue tamen, & literæ pro elementis: & elementa pro literis ponuntur.
¶ Quot sunt literæ siue figurę elementorum? Vigintiduæ: a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.
¶ Quot sunt vocales? Sex: quinque latinæ, a e i o u. & vna græca ypsilon.
¶ Consonantes quot sunt? Sexdecim. b c d f g k l m n p q r s t x z.
¶ Ex consonantibus quot sunt mutę? Nouem. b c d f g k p q t.
¶ Quare dicuntur mutæ? Quia incipiunt a seipsis: & desinunt in vocales.
¶ Quot sunt semiuocales? Septem. l m n r s x z.
¶ Quare dicuntur semiuocales? Quia omnes fere a vocalibus incipientes, & in se desinentes similem fere vocalibus sonum habent.
¶ Quot sunt liquidæ? Quatuor, l m n r.
¶ Quare dicuntur liquidæ? Quia post mutas positæ in eadem syllaba faciunt præcedentem syllabam breuem esse communem.
¶ Quot sunt duplę? Duæ, x. & z.
¶ Quare dicuntur duplæ? Quia ponuntur pro duabus literis. x. enim ponitur pro c s z vero ponitur pro duplici ss vt grecisso greizo i etiam, & u si in principio dictionis ponantur: sequente vocali: consonantes fiunt: vt Iuno, & Venus. si vero in medio dictionis ponantur non compositæ inter duas vocales: duplicium vim habent: vt maia. & audiui.
¶ H quare non ponitur inter literas? Quia nō est litera: sed aspirationis nota.
¶ Quot sunt vocales præpositiuę? Tres. a e o.
¶ Quot sunt subiunctiuæ? Duæ e & u.
¶ Quare dicuntur subiunctiuæ? Quia subiunctiuę præpositiuis diphthōgos faciunt.
¶ Quot sunt diphthongi? Quinque æ œ au eu & ei.
¶ Quot sunt diphthongi quę scribuntur, & proferuntur? Duę au & eu.
¶ Quot sunt diphthongi quæ scribuntur: & non proferuntur? Tres æ œ & ei.
¶ Diphthongi sunt lōgæ vel breues? Semper sunt lōgę nisi inter dū sequente vocali: vt apud Virgilium. stipulibus duris agitur: sudibus ue præustis.

¶ De syllaba.

QVid est syllaba? Est comprehensio literarum: quae sub vno accentu & vno spiritu profertur.

¶ Vnde dicitur syllaba? ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνειν quibus est comprehendere. licet abusiue singularum vocalium sonos syllabas nominamus.

¶ Syllabae quot accidunt? Quatuor. Tenor: spiritus: tempus: & numerus.

¶ Quot sunt tenores syllabarum? Tres. Acutus: grauis: & circumflexus.

¶ Quot sunt spiritus syllabarum? Duo. Asper: & lenis.

¶ Quot sunt tempora syllabarum? Tria. Breue, longum, & medium: quibus omnis syllaba vel breuis vel communis efficitur.

¶ Numerus quare accidit syllabae? qa aut vnius literae est syllaba: vt a, aut duarum vt ab: aut trium vt ars: aut quatuor vt mars: aut quinq; vt stans: aut sex vt stirps. Maior autem numeri q̄ sex literarum nulla apud latinos syllaba inuenitur.

¶ De dictione.

DIctio quid est? Est minima pars orationis constructae.

¶ Quae differentia est inter syllabam, & dictionem? Syllaba est pars dictionis, & nihil per se significat. Dictio autem per se significat.

¶ Dictio vnde dicitur? A dicendo q̄ dicat aliquid: hoc est significet.

¶ Quot syllabarum est maxima dictio apud latinos? Tredecim: vt Diocliciano politanissimorum.

¶ De oratione.

QVid est oratio? Est ordinatio dictionum congruam sententiam perfectamq; demonstrans.

¶ Partes orationis quot sunt? octo nomen verbum participium: pronomen, praepositio: aduerbium, interiectio, & coniunctio.

¶ Quot sunt ptes orõnis declinabiles? q̄tuor. nomẽ, verbũ ptcipiũ, & ṗnomẽ.

¶ Quot sunt partes orationis indeclinabiles? Quatuor. Praepositio, aduerbium interiectio, & coniunctio.

¶ De nomine.

QVid est nomen? Est pars orationis cum casu: corpus aut rem proprie communiterue significans.

¶ Vnde dicitur nomen? Nomen dicitur quasi notamen q̄ hoc notamus vniuscuiusq; substantiae qualitatem: vel a graeco quod est ὄνομα.

¶ Quot accidunt nomini? qnq;. Species genus numerus, figura, & casus.

¶ Quotuplex est nomen? Duplex: substantiuum, & adiectiuum.

¶ Quod est nomen substantiuum? Est illud cui praeponitur vnum articulare tantum: vt hic liber: vel duo ad summum: vt hic & haec homo.

¶ Quotuplex est nomen substantiuũ? Duplex. Proprium & appellatiuum.

¶ Quod est nomen ppriũ? Quod vni soli conuenit: vt Pyrrhus, & Penelope.

¶ Quod est appellatiuum? Quod est commune multorum: vt hic Leo.

¶ Quod est nomen adiectiuum. Quod variatur per tres diuersas voces: vt probus ba bum: vel per tres articulos, vt hic, & haec, & hoc foelix.

¶ Quot sunt species nominum tam propriorum q̄ appellatiuorum. Duae. Primitiua vt Iulus mons. Deriuatiua vt Iulius montanus.

¶ Quot sunt species propriorum nominum? Quatuor. Prænomen quod præponitur differentiæ causa, vt Gaeus. Nomen quod est cuiusque proprium, vt Paulus. Cognomen quod est cognationis communione: vt Scipio. Agnomen quod ab aliquo euentu imponitur: vt Africanus.

¶ Quot sunt species tam primitiuorum quam deriuatiuorum nominum cões? Viginti quinque. Corporale, incorporale, omonymum, sinonymum, proprium, appellatiuum, substantiuum, adiectiuum: ad aliquid dictum, quasi ad aliquid dictum, gentile, patrium, interrogatiuum, infinitum, relatiuum, collectiuum, diuiduum, fictitium, generale, speciale, ordinale, numerale, absolutum, temporale, locale.

¶ Quod est nomen corporale? Quod corpus significat: vt homo.

¶ Quod incorporale? Quod non significat corpus: vt virtus.

¶ Omonyma quæ sunt? Quæ voce non significatione conueniunt: vt nepos filius filii: vel luxuriosus.

¶ Quæ sunt sinonyma? Quæ non voce: sed significatione conueniunt: vt ensis gladius mucro.

¶ Quod est aliquid dictum? Quod sine intellectu eius ad quod dicitur proferri non potest: vt filius: pater.

¶ Quasi ad aliquid dictum quod est? Quod quis habeat aliquod contrarium: & quasi semper adherens: tamen neque ipso nomine significat etiam illud: nec secum interemit: nec vt nox dies.

¶ Gentile quod est? Quod gentem significat: vt græcus latinus.

¶ Patrium quod est? Quod a patria sumitur, vt Romanus.

¶ Quid est interrogatiuum? Quod cum interrogatione profertur, vt quis qualis, quantus, quot.

¶ Infinitum quod est? Quod est interrogatiuo contrarium, vt quis, qualis quantus cum graui accentu proferuntur.

¶ Relatiuum qd est? Quod refert antecedens: vt qui, quæ, quod talis, & tantus.

¶ Collectiuum qd est? Qd in singulari numero multitudinem significat: vt populus.

¶ Diuiduum qd est? Qd a duobus vel a pluribus ad singulos habeat relationem, vel ad plures innumeros pariter distributos. vt vterque: alter, quisque: singulari.

¶ Fictitium quod est? Quod a proprietate sonorum factum est: vt turtur grus, tarantara.

¶ Quod est generale? quod in diuersas species potest diuidi: vt animal, arbor.

¶ Quod est speciale? quod a genere diuiditur: vt homo, laurus.

¶ Quod est ordinale? quod ordinem significat: vt primus secundus.

¶ Quod est numerale? quod numerum significat: vt vnus: duo.

¶ Quod est absolutum? quod per se intelligitur: vt ens, deus.

¶ Quod est temporale? quod tempus significat: vt mensis, annus.

¶ Quod est locale? quod locum significat: vt propinquus, longinquus.

¶ Quod sunt deriuatiuorum nominum species propriæ? Nouem: Patronymicum, possessiuum, comparatiuum, superlatiuum, diminutiuum, denominatiuum, verbale, participiale, aduerbiale.

¶ Quod est nomen patronymicum? quod a nominibus propriis patrum deriuatur secundum formam græcam: & significat cum genitiuo primitiui filium vel nepotem: vt Aeacides, filius vel nepos Aeaci.
¶ Quod est nomen possessiuum? quod cum genitiuo primitiui significat aliquid eorum quę possidentur: vt Euandrius ensis, id est ensis Euandri.
¶ Cōparatiuū qd e? qd signat magis cū pōsitiuo, vt fortior, i. magis fortis.
¶ Quę nomina comparantur? appellatiua duntaxat qualitatem, aut quantitatem significantia qualitatem, vt bonus malus: quantitatem, vt magnus, paruus. Comparatiuum cui casui seruit? ablatiuo vtriusq; numeri sine præpositione, dicimus enim doctior illo, vel doctior illis.
¶ Superlatiuū qd' est? qd' per se platū intellectū hēt cū valde aduerbio sui positiui vel ad plures sui gñis cōparatiuū supponit oībus: vt Aeneas piissimus, i. valde pius, optimus teucrorum, i. bonus super omnes teucros.
¶ Superlatiuum cui casui seruit? Genitiuo tamen plurali, dicimus enim doctissimus poetarum.
¶ Diminutiuum quod est? quod diminutionem sui deriuatiui absolute demonstrat: vt regulus, id est paruus rex.
¶ Quot causis proferuntur diminutiua? tribus. Necessarie significationis vrbanitatis, & adulationis gratia. vt tantillus ingeniolum: corculum.
¶ Denominatiua quę sunt? quę a nomine deriuantur: vt a saxo saxosus.
¶ Verbalia quę sunt? quę a verbo deriuantur: vt a domo domitor.
¶ Participialia quę sunt? quę a participiis deriuantur: vt amandus, & reuerendus: hoc est dignus amari, & custodiri.
¶ Aduerbialia quæ sunt? q ab aduerbiis deriuātur, vt hodiernus crastinus.

¶ De generibus nominum.

Quot sunt genera noīum? septē: Masculinū, fœmininum, neutrum, commune, omne, promiscuū, & incertū. Masculinū cui pponitur vnum articulare pronomen hic, vt hic Pyrrhus. Fœmininum cui præponitur vnum articulare pronomen hæc, vt hæc Penelope. Neutrum cui pręponitur vnum articulare pronomen hoc, vt hoc animal. Commune cui duo articularia pronomina præponuntur hic, & hęc, vt hic, & hęc homo. Omne cui tria articularia pronomina præponuntur, vt hic, & hæc, & hoc fœlix. Promiscuum qd', & epicenum dicitur, quod, sub vna voce, & vno articulo denotat animalia vtriusq; sexus: vt hic passer, hæc Aquila. Incertum qd' nulla ratione cogente sola auctoritas veterum sub diuerso genere protulit, vt hic vel hęc silex, finis, talpa, cortex, grus dama, dies, margo, bubo, panthera, clunis, serpens, lynx, aluus, adeps, vel adipes. ¶ Prima Regula.
¶ Pyrrhus cuius generis? Masculini: quare? Quia oīa noīa propria virorū cuiuscūq; sint terminationis: masculini sunt generis. ¶ Secunda Regula.
¶ Penelope cui? gñis? Fœminini: qa oīa noia mulierū cuiuscūq; sint terminationis: fœminini gñis sunt: vt penelope, Glicerium. ¶ Tertia Regula.
¶ Pinus cuius generis? Fœminini: quia oīa nomina arborum fœminini sunt

generis.fructuum vero, & lignorum vt pleraq; neutri. Excipiuntur vt hic oleaster: & hæc ficus pro fructum: nam hoc siler: hic rubus: & his dumus non numerantur inter arbores. ¶ Quarta Regula.

¶ Aprilis cuius generis? Masculini: quia omnia nomina mensium sunt masculini generis. ¶ Quinta Regula.

¶ Decē cuius generis? Omnis: qa oīa noīa numeralia a quatuor vsq; ad centum sunt oīs generis: & indeclinabilia cætera vero, & declinantur, & discreta sunt: præter mille qđ triū generū, & indeclinabile est. ¶ Sexta Regula.

¶ Metaurus cuius generis? Masculini: quia omnia nomina fluuiorum, sunt generis masculini. ¶ Septima Regula.

¶ Conuiuia cuius generis? Communis: qa omnia nomina cuiuscūq; sint terminationis: q̄ ex ipse significatione rerum ad mares vel fœminas solū pertinent: masculini vel fœminini sunt generis. Sin vtriusq; sexus esse possunt nisi diuersas habeant voces: communia sunt. Sin in significatione neutris etiam coniungi possunt: omnis sunt generis: vt hic vir. hæc mulier: hic, & hæc parricida: hic, & hæc, & hoc sospes. ¶ Octaua Regula.

¶ Bonus cuius generis? Masculini: quia est prima vox adiectiui. Bona: fœminini: quia est secunda vox adiectiui. Bonum neutri: quia est tertia vox adiectiui. ¶ Nona Regula.

¶ Musa cuius generis? Fœminini: quia omnia nomina latina quæ in nominatiuo singulari desinunt in a. fœminina sunt. vt aqua: cæra pluralia vero quæ desinunt in a neutra sunt: vt arma. ¶ Decima Regula.

¶ Græca nomina cuius generis? Græca: quæ in as vel in is longam desinūt: & similiter in a apud eos desinentia neutra, & quæcunq; terminationē suam seruant: genus suum apud nos seruant: vt hic boreas: cratetitans Sosiispoeta schema: & reliqua. ¶ Vndecima Regula.

¶ Cubile cuius generis? Neutri: quia omnia nomina quæ in nominatiuo singulari in e correptum vel in i desinunt neutra sunt. vt monile gummi. Excipiuntur a genitiuis composita omnis generis: vt eiusmodi. Nam nihili: frugi & mancipi: obliqui sunt casus cum omnibus casibus, & generibus figuratæ adiuncti. ¶ Duodecima Regula.

¶ Sermo cuius generis? Masculini: quia omnia noīa quæ in nominatiuo singulari in o desinunt: nisi sint verbalia antecedente.l.& nisi in do vel in go exeant: o in i mutantiq; in gtō: fœminini sunt generis præter: hic ordo: cardo: & cupido p leo: vt hæc actio oratio: dulcedo: origo: masculina sunt: præter caro carnis: qđ est fœmininū. Margo tam masculini q̄ fœminini, generis inuenit. Virgo communis etiam generis inuenitur. ¶ Decimatertia Regula.

¶ Cornu cuius generis? Neutri. Quia omnia nomina in u. vel in e. vel in d. vel in l. vel in m. vel in t. in nominatiuo singulari desinentia neutra sunt: vt genu. lac. aliquod ceruical. templum. caput. Excipitur hic sal: quod tamen apud veteres neutrum inuenitur. hic pugil: hic sol: & hic, & hæc præsul: exul: vigil: hic & hæc, & hoc uel. ¶ Decimaquarta Regula

¶ Nomen cuius generis? Neutri. Quia omnia nomina in n. desinētia si producunt vltimam aut a canendo componūtur, masculina sunt. Sin corripiūt: nisi a canendo composita neutra sunt: vt hic lien. ren. splen. hoc solamen. semen flamen. hic tubicen. cornicen fidicen. Excipitur hic pecten: hic flamē: pro sacerdote. Græca vero in n. genus suum seruant: vt hic titan: hæc syrēn: hic delphin: hæc eleusin.

¶ Decimaquinta Regula.

¶ Laquear cuius generis? Neutri: quia omnia nomina desinentia in ar. neutra sunt: vt instar. lacunar. Excipitur hic bostar, hic lar: hic, & hæc & hoc par. & sua composita.

¶ Decimasexta Regula.

¶ Cancer cuius generis: Masculini, quia oīa noīa in er desinentia masculina sunt pter noīa tertiæ declinationis: b vel u. loco consonantis ante r. habētia: vel terræ foetus significātia: vt hic puer, ager. auster. hoc tuber. suber. cadauer: hoc siler. pauper. cicer. Excipitur hic imber. & ab eo composita septembre mulciber: hoc iter. spinter. cancer pro morbo. Degener. pauper. uber. cōmunis vel potius omnis sunt generis.

¶ Decimaseptima Regula.

¶ Vir cuius generis? Masculini: qa in ir. desinētia nomina masculina sunt: vt hic leuir: treuir: abadir. Excipiūtur hoc gadir. & hir.

¶ Deciaoctaua Regu.

¶ Honor cuius generis? Masculini. quia oīa noīa in or. desinētia masculina sunt: vt labor lector: pter comparatiua quæ cōmunis sunt generis. Excipiuntur hic senior: hęc arbor: hoc marmor: æquor: ador: cor. & hic, & hæc memor, immemor: & a decore. corpore. vel colore cōposita: q̄ communia sunt: vt dedecor. bicor. pordiscolor. Auctor etiā est cōis generis: nisi cum eum signat qui auget: tunc enim auctrix facit foemininum.

¶ Decimanona Regula.

¶ Rubor cuius generis? Neutri. qa in ur. desinētia noīa neutra sunt: vt iecur: guttur: pręter noīa deorum: vel gētilia: vel appellatiua auiū. x. vel t. ante ur habētia q̄ masculina sunt: vt ansur astur: turtur. furfur. Verbalia vero quę hoībus imponūtur. si sunt tertiæ declinationis cōia sunt: vt augur. fur. trifur. quibus additur ligur. Sin secūdæ masculina: vt satur.

¶ Vigesima Regula.

¶ Ciuitas cuius generis? Foeminini: quia in as. desinētia noīa foeminina sunt vt pietas: pter patria, & gētilia: quæ cōia sunt: vt arpinas: capenas: archas. Excipiuntur hic mas maris: vas vadis: as assis: hoc uas vasis: fas: nefas: & nugas omnis generis, & indeclinabile.

¶ Vigesimaprima Regula.

¶ Gurges cuius generis? masculini: qa in es correptā desinentia: quæ nullam significationis neutralē cōmunionem hn̄t cum foemininis masculina sunt: vt trames: limes. Excipiuntur duo in ges: vt hæc seges: & teges: cōpes: id es item in quies quod omnis generis inuenitur.

¶ Vigesimasecūda Regula.

¶ Clades cuius generis? Foeminini: qa in es productam desinentia foeminini sunt, vt labes. Excipitur hic verres pro porco. & dies. quod in singulari incerti generis est. in plurali masculini semper. sicut ab eo compositum meridies, & hic pes pedis.

¶ Vigesimatertia Regula.

¶ Classis cuius generis? Foeminini: qa in is desinentia noīa foeminina sunt: Excipiūtur habentia n vel duas cōsonantes in eadem syllaba: vel duplicem.

consonantem ante is: & quæ penultimam syllabam vna ex liquidis terminant vel vna syllaba crescunt in genitiuo, quæ masculina sunt. Excipitur hic caulis: hæc bipennis: hæc pestis: febris: nepris, vestis, vallis, turris, pelvis, peluis, pellis, cuspis, cassis, lis. Moralis cum adiectiuum est, communis est generi, cum ad dentem vel ad lapidem refertur. Mas est. Rudis cum virgam significat: quia gladiatores donabantur: fœmininum est. Finis, & clunis incerti sunt generis. ¶ Vigesimaquarta Regula.

¶ Flos cuius generis? Masculini: quia in os desinentia masculina sunt preter eos, glos, dos, fœminina, & custos sacerdos bos compos imbos: communia, & os oris, & os ossis neutra. ¶ Vigesimaquinta Regula.

¶ Ventus cuius generis? Masculini: quia in us correptam desinentia secundæ, & quartæ declinationis masculina sunt: vt annus sexus. Excipiuntur hæc cristallus, costus, phasellus, artus: item hæc acus humus aluus. præterea hæc domus colus. Item anus, nurus, socrus, & manus tribus: & periicus. Idus tantum plurale: hoc pelagus: hoc acus aceris purgamentum frumenti: vulgus tam masculinum quam neutrum inuenitur: hoc etiam virus, & pus indeclinabilia. Specus vero, & penus tam masculini quam fœminini, & neutri generis esse inueniuntur. ¶ Vigesimasexta Regula.

¶ Mun^9 cuius generis? Neutri: quia in us correptam desinentia tertiæ declinationis neutra sunt. Excidit hic lepus, hæc venus: hic, & hæc ligus: li, & hic, & hæc, & hoc vetus. hæc pecus pecudis: nam hoc pecus pecoris facit. ¶ Vigesimaseptima Regula.

¶ Rus cuius generis? Neutri: quia in us productam desinentia monosyllaba neutra sunt: vt supra syllabam vero fœminina: vt cus tus: iuuentus senectus incus. Excipiuntur hic mus: hic, & hæc sus grus. ¶ Vigesimaoctaua Regula.

¶ In aus desinentia: fœminina sunt: vt laus fraus. ¶ Vigesimanona Reg.

¶ In æs diphthongon. vnum mas præs prædis: & vnum neutrum inuenitur æs æris. ¶ Trigesima Regula.

¶ In t desinentia neutra sunt: vt caput occiput. ¶ Trigesimaprima Reg.

¶ Pax cui^9 generis? Fœminini: quia in x desinentia nomina fœminina sunt: vt ornax nox nix: nisi e ante x habeant supra syllabam, nec sit fœtus terræ, nec nomen masculinum sunt: vt veruex vertex, exlex, pulex, culex, apex, cimex. Excipitur hæc pellex, obex, suppellex, vibex. Preterea hic rex, grex, calix, varix, fornix, frutex, natrix, anguis genus, hic vel hæc cortex, silex. Sciendum quod verbalia in trix, quæ vis sint fœminina in obliquis tamen casibus. In plurali neutris est iunguntur, vt victricia tollite signa: & victrici signo. ¶ Trigesimasecunda Regula.

¶ Ars cuius generis? Fœminini: quia in duas desinentia consonantes monosyllaba fœminina supra syllabam vero masculina sunt, vt gens, fers, scrobs, ops, frons, mons, fuens, puls, trabs, lens, vrbs, stirps, hic manceps, auceps, dodrans, triens, quadrans, adeps, forceps. Excipitur hic mons, fons, pons, dens: & hæc cohors, hyems.

¶ Quid in is agendum in quibus veteres genera confuderunt? Frequentiori auctorum vsui adhærendum est. ¶ De numero

QVid est numerus? Est discretionis forma: quae discretionem quantitatis facere potest.
¶ Quot sunt numeri nominum? Duo. Singularis vt homo. Pluralis vt homines. ¶ De figura.
QVot sunt figurę nominum? Tres. Simplex composita, & decomposita. Simplex vt animus. Composita vt magnanimus. Decomposita vt magnanimitas.
¶ Quod modis nomina componuntur: quatuor. Ex duobus integris: vt suburbanus. Ex duobus corruptis: vt efficax municeps. Ex integro & corrupto: vt insulsus ineptus. Ex corrupto, & integro: vt nugerulus. Aliquando ex compluribus, vt inexpugnabilis imperterritus. ¶ De casu.
QVid est casus? Est motus causalium dictionum: qui maxime fit in fine.
¶ Quot sunt casus nominum? Sex. Nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, vocatiuus, & ablatiuus.
¶ Vnde dicitur casus? A cadendo quod quasi a recto cadere videatur: vnde rectus improprie dicitur casus.
¶ Quot sunt literae terminales nominum quibus latini vtuntur? Quatuordecim. Vocales quinque: a e i o u. Semiuocales sex: l m n r s x. Mutae tres: c d t.
¶ Quot sunt declinationes nominum? Quinque. Prima cuius genitiuus singularis in ae diphthongon: vel si graeca sit nomina in es longum definit, vt musa musę: rhetorice rhetorices.
¶ Secunda cuius genitiuus singularis in i productam definit: vt herus heri.
¶ Tertia cuius genitiuus singularis in is correptam definit: vt pater patris.
¶ Quarta cuius genitiuus singularis in us vel in u productam definit: vt visus: & cornu cornu.
¶ Quinta cuius genitiuus singularis in ei diuisas syllabas definit: vt dies diei.
¶ De prima declinatione.
PRima declinatio per quot genera declinatur? Tria. Masculinum foemininum, & commune. ¶ Prima Regula.
¶ Nominatiuus primae declinationis quot terminationes habet quatuor. a. e. as. es. & vnam hebream am. vt poeta: rhetorice: Aeneas, Anchises, Abraam.
¶ Secunda Regula.
¶ Genitiuus, & datiuus singularis, & nominatiuus, & vocatiuus pluralis in ae diphthongon definunt semper: exceptis genitiuis singularibus eorum, quae terminant in e longum: qui genitiui terminant in es: vt rhetorice rhetorices. ¶ Tertia Regula.
¶ Accusatiuus singularis in am: vel in an, vel in en terminatur: vt poetam: Aeneam: Anchisen. ¶ Quarta Regula.
¶ Vocatiuus singularis in a facit: vel in e: quando venit ab es: vel ab es vel in am: quando venit ab am: vt o Aenea: Anchise: rhetorice: Abraam. ¶ Quinta Regula.
¶ Ablatiuus singularis in a definit: vel in e quando fit ab es: vel ab e: vt poeta: Anchise: rhetorice. ¶ Sexta Regula.

¶ Genitiuus pluralis in arum definit: & plærunque per concisionem in um: vt troiugenarum, & troiugenum. ¶ Septima Regula.

¶ Datiuus & ablatiuus pluralis in is definiunt. Fœminina tamen pauca trās figurata ex masculinis non habentibus neutra quæ sexu discernuntur: faciunt datiuū & ablatiuū in bus: vt natabus: fillabus: libertabus: asinabus: his adduntur animabus: ambabus: & duabus. ¶ Octaua Regula.

¶ Accusatiuus pluralis semper terminatur in as.

¶ De modo examinandi.

Poeta quæ pars est? Nomen est. Quid est nomen? Est pars orationis cum casu: corpus aut rem proprie communiterue significans. Poeta est pars declinabilis aut indeclinabilis? Declinabilis. Quot sunt partes orationis declinabiles? Quatuor. Nomen: verbum: participiū, & pronomen. Quot sunt partes orationis indeclinabiles? quatuor præpositio: aduerbium: interiectio: & coniunctio. Quare dicitur nomen? Quasi notamen: quod hoc notemus vniuscuiusque substantiæ qualitatē: vel a græco quod est ὄνομα. Nomini quot accidunt? quinque. Species: genus: numerus: figura: & casus. Cuius speciei? Deriuatiue. Vnde deriuatur? A poesis. Quot sunt species nominum? duę. Primitiua: vt Iulus, & mons. Deriuatiua vt Iulius & montanus. Quale nomen est? Substantiuum. Quare? Quia pręponitur ei vnū articulare tantū: vt hic poeta. Quotuplex est nomen? Duplex substantiuum, & adiectiuum. Substantiuū cui præponitur vnum articulare tantū: vt hic liber: vel duo ad plus: vt hic & hæc homo. Et adiectiuum quod variatur per tres diuersas voces: vt probus proba probum: vel tres articulos: vt hic & hæc & hoc fœlix. Quale nomen substantiuum est poeta? Appellatiuum. Quotuplex est nomen substantiuū? Duplex. quod: Proprium: quod vni soli conuenit: vt pyrrhus & penelope. Et appellatiuum quod est cōmune multorum: vt hoc moleo. Cuius speciei tam primitiuorum quam deriuatiuorum est poeta? Corporalis: quia corpus significat. Quot sunt species tam primitiuorum quam deriuatiuorum nominum? Viginti quinque. Corporale: incorporale: omonymum: sinonymum: proprium: appellatiuum: substantiuum: adiectiuum. Ad aliquid dictum. Quasi ad aliquid dictum. gētile: patriū: interrogatiuum: infinitiuū: relatiuum: collectiuū: diuiduum, factum generale: speciale: ordinale: numerale. absolutum. temporale: locale. Cuius speciei deriuatiuorum proprie? Denominatiue: quia a nomine deriuatur: quod est poesis. Quot sunt deriuatiuorum nominū species proprie? Nouem. Patronymicū: possessiuū: cōparatiuū: superlatiuum: diminutiuum: denominatiuū: verbale: participiale: aduerbiale. Cui⁹ generis pōeta? Masculini quia præponit ei vnū articulare pronomen hic. Quot sunt genera noīum. Septē. Masculinū cui ponitur hic: vt hic: Pyrrhus. Fœmininum hæc: vt hæc penelope. Neutrum cui pponitur hoc: vt hoc animal. Commune cui hic: & hæc: vt hic: & hæc homo. Omne cui tria articularia pnoia præponuntur: vt hic & hæc & hoc fœlix. Promiscuū quod sub vna voce: & vno articulo denotat aīalia vtriusque sexus: vt hic passer: hæc aglā. Incertum quod nulla

tatione

ratione cogente sola auctoritas veterum sub diuerso gñe protulit. vt hic vel hæc silex:finis talpa:& reliqua. Poeta per quam regulã est generis masculini.

¶ Per decimã de gñibus qua notaƭ ꝙ oĩa noĩa græca q̃ in as vel in is lõgam desinũt:& simił'r in a apud eos desinẽtia neutra & q̃cunq; terminationẽ suam seruãt:gen⁹ suũ apud nos seruãt. vt sũt boreas:crater:titan:sosia:poeta:& vel qua Pria declinatio p quot gñia declinaƭ:tria. Masculinũ:fœmininũ,& cõe.

¶ Cuius nũeri poeta:singularis:qa singulariter pfertur. Quid est numer⁹: ẽ dictionis forma quę discretionẽ q̃titatis facere põt. Quot sunt numeri nominũ:duo, singularis vt homo:pluralis,vt hoĩes. Cuius figuræ poeta:simplicis:quare:quia simpliciter profertur. Quot sunt figuræ nominum:Tres simplex vt animus. Cõposita vt magnanimus. Decomposita vt magnanimitas. Quot modis noĩa componũtur: quatuor:ex duobus integris:vt suburban⁹. Ex duobus corruptis:vt efficax:municeps. Ex integro,& corrupto:vt inepr⁹: insulsus. Ex corrupto,& integro:vt nugigerulus. Aliquando ex pluribus: vt inexpugnabilis impręteritus. Capsis quõ componiƭ. Ex plurib⁹ corruptis: cape si vis. Poeta cuius casus:nominatiui vocatiui, & ablatiui singularis: q̃re qa in talibus casibus declinãdo reperiƭ. Poetæ cuius casus:genitiui,& datiui singularis noĩatiui,& vocatiui pluralis. In hoc loco. Poeta currit. Poeta cuius casus:noĩatiui:qa est suppositũ hui⁹:verbi currit:qđ reqrit ante se noĩatiuũ. Quid est casus:Est motus causaliũ dictionũ:qui maxime fit in fine. Vnde dicitur casus:a cadendo:quod quasi a recto cadere videatur:vnde rect⁹. improprie dicitur casus: Quot sunt casus nominũ:sex nominatiuus:genitiuus:datiuus:accusatiuus:vocatiuus:& ablatiuus. Qua litera terminatur poeta:a:vocali. Quot sunt terminales literæ nominum quibus latini vtunƭ. xiiii. Vocales q̃nq; a e i o u. Semiuocales sex l m n r s x. Mutæ tres c d t. Quot sunt declinationes nominũ quinq;. Prima cuius genitiuus singularis in æ diphthongon:vel in es longam desinit:vt poeta poetæ rethorice rethorices.

¶ Secũda cuius gtĩs: & reliqua vt supra. Poeta cuius declinationis: Primę. qa eius genitiuus singularis in æ diphthongon desinit. Nominatiuus singularis primæ declinationis quot terminationes habet:quatuor a e as es:& vnã hebræam:vt poeta rethorice: Aeneas: Anchises: Abraham. Poeta quomodo facit in genitiuo:facit in genitiuo,& datiuo singulari:& nominatiuo, & vocatiuo plurali poetæ. Per quam regulam per secundam primę declinationis: qua dicitur ꝙ genitiu⁹,& datiu⁹ singularis: & nominatiuus: & vocatiu⁹ pluralis in æ diphthongon desinunt semper: exceptis genitiuis singularibus eorum quę terminant in e longum:qui genitiui terminant in es.

¶ Poeta q̃o facit in accusatiuo singulari:poetã. Per quam regulam:per tertiam primę declinationis: qua notaƭ ꝙ accusatiuus singularis in am vel in an vel in en terminaƭ vt poetam:Aeneã:& Anchisen. Quomodo facit in vocatiuo singulari: facit in vocatiuo,& ablatiuo singulari poeta. per quam regulam:per quartam,& q̃ntam primæ declinationis: q̃bus notatur:ꝙ vocatiuus,& ablatiuus singularis in a terminantur vel in e quando veniunt ab es

uel ab eiut o Aenea Anchise rethorice ab Aenea Anchise retherice. Quomodo facit in genitiuo plurali? poetarum: per quã regulam? per sextam primæ declinationis: qua notatur q̃ genitiuus pluralis in arum definit: & plerumq; per concisionem in um: ut troiugenarum, & troiugenum. Quomodo facit in datiuo plurali? facit in datiuo, & ablatiuo plurali poetis: per quam regulam? per septimam primę declinationis: qua notatur q̃ datiuus, & ablatiuus pluralis in is desinũt. Fœminina tamen pauca, & reliqua. Poeta quomodo facit in accusatiuo plurali? poetas. per quam regulam? per octauam primæ declinationis: qua notatur q̃ accusatiuus pluralis semper terminatur in as.

¶ Poeta quomodo declinatur?

¶ Ntõ hic poeta. Gtõ huius poetæ. Datiuo huic poetę. Actõ hũc poetam. Vocatiuo o poeta. Abltõ ab hoc poeta. Et plr ntõ hi poetæ. Gtõ horũ poetarũ. Dtõ his poetis. Accusatiuo hos poetas. Vctõ o poetæ. Abltõ ab his poetis.

¶ Nominatiuo hæc musa. Gtõ hui⁹ musę. Dtõ huic musæ. Actõ hanc musam. Vctõ o musa. Abltõ ab hac musa. Et plr ntõ hę musæ. Gtõ harũ musarum. Dtõ his musis. Actõ has musas. Vctõ o musæ. Ablatiuo ab his musis.

¶ Nominatiuo hic, & hæc aduena. Genitiuo huius aduenæ. Datiuo huic aduenæ. Accusatiuo hunc & hanc aduenam. Vocatiuo o aduena. Ablatiuo ab hoc, & ab hac aduena. Et pluraliter nominatiuo hi, & hæ aduenæ. Genitiuo horum, & harum aduenarum. Datiuo his aduenis. Accusatiuo hos & has aduenas. Vocatiuo o aduenę. Ablatiuo ab his aduenis.

¶ De secunda declinatione. ¶ Prima Regula.

Nominatiuus secundæ declinationis quot terminationes habet. Sex. Er. ir ur us um eus: ut caper: Alexander: hiber: hispanus: & fluuius. qui etiã hiberus dicitur: quod solum produxit er in hac declinatione: & ab eo compositum celtiber: nam pro gente quæ est iuxta armenios hiber hiberis dicitur. In ir, & in ur latinorum tantum masculinorum ut uir, & satur: in us ut platanus. in um neutrorum, & figurate fœmininorum: ut regnum Glycerium: in eus græca tantum, & masculinum: ut Theseus: Thideus.

¶ Secunda declinatio per quot genera declinatur? Tria. Masculinum fœmininum, & neutrum. ¶ Secunda Regula.

¶ Gtõs singularis in i desinit: & in ir vel in ur vel in eus desinẽtia: vna semp syllaba vincit in gtõ: in us vero, & in um pares hñt syllabas. ¶ Tertia Regla.

¶ Dtũ, & ablõs scdæ declinationis fiũt a gtõ: i mutata in o vt huius luciferi: huic & ab hoc lucifero h⁹ Tiphœi: huic, & ab hoc Tiphœo. ¶ Quarta regla.

¶ Accusatiuus singularis secundæ declinationis desinit in um: vt Priamũ: Theseum. Græca vero in eus desinunt etiam in a. Cætera vero in on terminantur vt Thesea: Priamon. ¶ Quinta Regula.

¶ Vocatiuus singularis scdæ declinationis qñ in r vel in um desinit nũs sim similis est ei: in eus vero desinentibus propriis græcus est vtrũsq; qui a ntõ fit ablata s vt o Theseu in us desinentia mutata us in e faciunt vctũm: si tamen ante us i sit in ꝑpriis abiecta us facim⁹ vocatiuũ: vt Virgilius o Virgili. Dicimus

etiam filii pro filie. Dicunt etiam christiani deus agnus vulgus populus pe‑
lagus fluuius in vocatiuo. ℭ Sexta Regula.
Pluralis nominatiuus & vocatiuus tam masculinus q̄ fœmininus secunde
declinationis similis est genitiuo singulari. Neutri vero generis nominatiu⁹
accusatiuus & vocatiuus plurales fiunt in a. In omnibus enim neutris tres
casus sunt similes. Noīatiuus accusatiuus, & vocatiuus: & in plurali numero
semper desinunt in a nisi sint greca: vt tēpore cepe. ℭ Septima Regula.
ℭ Genitiuus pluralis secundæ declinationis fit in omni genere addita rum
ablatiuo singulari: vt magistro magistrorum. Multa tamen per syncopen di‑
cuntur: vt denum septenum senum tricenum nummum sesternum modicū
liberum fabrum elementum iugerum. ℭ Octaua Regula.
ℭ Datiuus, & ablatiuus pluralis secundæ declinationis fiunt ab ablatiuo sin‑
gulari mutata o in is longam. ℭ Nona Regula.
ℭ Accusatiuus pluralis secundæ declinationis tam masculinus q̄ fœmini‑
nus fit addita s ablatiuo singulari. ℭ Decima Regula.
ℭ Nomina quæ secūdū modū pronominis declinantur sunt octo: vnus: to‑
tus: solus: alius: vllus: vter: alter: & quis vel qui cū suis cōpositis: quæ etiam se‑
cundū mobiliū nominum regulam veteres declinabant præter quis neuter
tamen neutra neutrum cū vtroq; modo sicut simplex suum diceretur. apud
iuniores secundum mobilia nomina declinatur. Horum fœminina sunt vna
tota: sola: alia: vlla: altera: vtraque. Neutra: vnū solum: tantum: aliud: vllum:
alterū: vtrumq; quod vel qd: quorum genitiui: vnius: solius: totius: alius: vllius: vtri⁹:
& corripiunt, & producunt penultimam. Alterius semper corripit.
ℭ Ntō hic magister. Gtō hui⁹ magr̄i. Dtō huic magro. Actō hūc magistrū.
Vctō o magr̄. Abltō ab h magro. Et plr ntō hi magistri. Gtō horū magrorum.
Dtō his magr̄is. Actō hos magros. Vctō o magri Ablatiuo ab his magistris.
ℭ Ntō hæc pin⁹. Genitiuo hui⁹ pini. Dtō huic pino. Actō hanc pinū. Vctō o
pine. Abltō ab hac pino. Et plr ntō hæ pini. Genitiuo horū pinorū. Datiuo
his pinis. Accusatiuo hos pinos. Vocatiuo o pini. Ablatiuo ab his pinis.
ℭ Ntō hoc templū. Gtō hui⁹ templi. Dtō hic tēplo. Actō hoc templū. Vctō o
templū. Abltō ab hoc templo. Et plr ntō hæc templa. Gtō horum templorum.
Dtō his templis. Actō hæc templa. Vctō o templa. Ablatiuo ab his templis.
ℭ Ntō vllus vlla vllum. Genitiuo vlli⁹. Datiuo vlli. Actō vllum vllam vllum.
Abltō ab vllo ab vlla ab vllo. Et plr ntō vlli vllæ vlla. Genitiuo vllorum vlla‑
rum vllorum. Datiuo vllis. Accusatiuo vllos vllas vlla. Ablatiuo ab vllis.

ℭ De tertia declinatione. ℭ Prima Regula.

Tertia declinatio per quot genera declinatur? per omnia. Quot sunt ter‑
minationes nominum tertiæ declinationis. Quinquagintaquatuor:
quæ in a vt poema: in e vt monile: in o vt leo: in ac vt lac: in ec ut alec: in id he‑
bræa: & barbara ut Dauid: in al ut sal: in el ut mel: in il ut pugil: in ol ut sol: in
ul ut cōsul: in an ut titan: in en ut splen: in ut phorcyn: in on ut sidon: in ar ut
par: in er ut pater: in ir ut gadir: in or ut amor: in ur ut turtur: in as ut pallas: in

es vt comes: in is vt collis: in os vt compos: in us vt lepus: in abs vt trabs: in ebs vt celebs: in ibs vt calybs: in obs vt scobs: in vrbs vt vrbs: in uls vt puls: in ems vt hyems: in ans vt dodrans: in ens vt dens: in ins vt tyrins: in ons vt mons: in uns vt aruns: in aps vt daps: in eps vt manceps: in ips vt cynips: in ops vt ops mater deorum: in irps vt stirps: in ax vt fax: in ex vt fex: in ix vt fœnix: in ox vt velox: in ux vt crux: in æs vt pręs: in aus vt laus: in ut vt caput: in alx vt calx: in anx vt lanx: in arx vt arx: in unx vt coniunx.

¶ Secunda Regula.

¶ Genitiuus singularis tertię declinationis in is correptam desinit. Excipitur uis huius uis quod producitur.

¶ Tertia Regula.

¶ Dtūs singularis tertię declinatiōis fit a gtō abiecta s.

¶ Quarta Regula.

¶ Accusatiu⁹ singularis tertiæ declinationis fit a gtō singulari is mutata in em: & in is tamen terminata propria vel græca similem habentia nominatiuum gtō in im terminant actūm vt tybrim: ararim. Neapolim. Pręterea latina hæc inueniuntur: turrim: tyburim: burim: securim: pupim: sitim: restim: uim: peluim: tussim: maguderim: pupem: etiam, & securem, & turrem, & restē inuenies: in græcis vero tam in hac q̄ in aliis declinationibus græca terminatio in a inuenitur: vt pręana titana.

¶ Quinta Regula.

¶ Vocatiuus singularis tertiæ declinationis similis est nominatiuo singulari: nisi sit vocatiuus græcus qui fit a nominatiuo ablata s. vel a genitiuo ablata tis vt thebai. Calcan. Palla Xenophon.

¶ Sexta Regula.

¶ In e neutra correptā nisi sint propria similem habent ablatiuū singularē dtō singulari: vt ab hoc mari natali monili. Excipit̄ ab hoc gausape: quod vetere & hic gausapes, & hæc gausapa, & hoc gausape, & gausapium dixerunt. Similiter in ar neutra, & in al penultimā in obliqs producentia: & in er & in is ad ectiua si faciunt in e neutra: & quæ in im tantum terminant actūm, & in is vel in es nomina mensiū in i productā faciunt ablatiuū singularē: vt tribunali: lupanari: celeri: vtili: tybri: aprili: septēbri. Excipitur ab hoc farre. Oīa vero q̄ in im vel in em faciūt actūm, & q̄ oīs generis sunt: & quæ in uis: vel in ctis: vel in ptis: vel in mnis: vel ī gnis: vel in guis: exeūt & noīa fere q̄ duas ante is ɔ̄sonantes in eadē hēant syllaba cōparatiua: & similiter oīa in ix fœminina verbalia, & circūflexa: atq̄ apud veteres in tis definebant: tam in e q̄ in i faciunt abltūm: vt secure vel securi: vigile vel vigili: vetere vel veteri: pe vel pi: inope vel inopi, ancipite vel ancipiti: naue vel naui: vecte vel vecti: nepte vel neptis amne vel amni: igne uel igni: angue uel angui: poste vel posti: minore vel minori: victrice uel uictrici: arpinate uel arpinati. Hospes, & sospes: cū sint omnis generis hospite, & sopite faciunt: nec sunt contra regulā cū habeāt fœminina in a. Excipit̄ vestis testis pestis: & paup degener vberq̄ p e solam faciūt ablatiuū. Memore uel memori dr: q̄m ntūs memoris, & hoc memore dictum est: ut cōcorde uel cōcordi. Inuenitur. n. concordis, & hoc cōcorde: sicut amētes, & hoc amente. Omnia nomina tertiæ declinationis præter supradicta in e faciunt ablatiuum: ut patre classe. Auctoritas tamen: & in i quandoq; profert: ut

Fert. ut

fert:vt Virgilius:adductum æneam classi. ¶ Septima Regula.

¶ Ntūs pluralis tertiæ declinationis in masculinis fœmininis, & cōmunibus fit a gtō singulari mutata is in es vt mēses fœlices. Excipiunt sardis trallis alpys syrtys:quæ his producam hñt pro græca diphthongo. Neutra vero si ablatiuus in i solā vel in i, & in e definit præter cōparatiua correpta i, & addita a. Si vero in e solam similiter comparatiua mutata e in a faciunt ntūm pluralē:vt monilia paria fœlicia tempora maiora excipiuntur vetera ludicra pluria vel plura amplustria vel amplustra. ¶ Octaua Regula.

¶ Gtūs pluralis tertiæ declinatiōis cū in i solū vel in e, & in i definit abltūs in iū facit:vt sedili sedilīū:fœlice vel fœlici fœliciū. Cōparatiua vero in um faciūt:ut a maiore uel maiori maiorū:a minore uel ri minorū. In e uero solā facientiā ablatiuū si ntūs ī duas terminat cōsonātes:in um faciūt:ut fōte fontiū:frōte frōtiū. Exceptis ī ms uel in ps si nō sint a capite cōposita q̄ in um faciūt:ut hyems hyemū:municeps municipū. A capite cōposita ī um termināt gtūm:ut triceps tricipitū. Quæ uero gtūm parē hñt ntō ī ium faciūt:ut collis colliū:cædes cædiū. Excipit iuuenū canū pānū. Vetus uigil memor supplex artifex q̄uis in e & in i terminēt ablatiuū:nō tñ ī ium:sed in ium facit gtūm. Pluralia ī es q̄ carēt singularibus gtūm ī ium faciūt:ut uires uiriū, penates penatiū. Silr in is longū desinētia:ut lis litiū:samnis samnitiū. Nox ēt noctiū facit. Cætera oīa desinūt in um:ut poema poematū. Excipitur boum a boue pro bouiū. In es terminata pares hñtia, syllabas cum genitiuo, & in as frequentius per syncopem dicuntur. ut uatum probitatum. Nam supplicū artificum iudicum differentiæ causa dicta sunt. ¶ Nona Regula.

¶ Datiuus, & Ablatiuus pluralis tertiæ declinationis nascitur a gtō singulari interiecta bu:ut fœlicibus hoībus penatibus:Excipitur bobus. Frequēter tamen græca ñentra in a:in is longam terminant datiuos, & ablatiuos pluralis:ut poematis problematis. ¶ Decima Regula.

¶ Actūs: & vctūs plurales tertiæ declinationis similes sunt ntō plurali:ut latrones:mēses:syrtis:alpis. Oīa q̄ hñt similē ntō gtūm:& q̄ in solam terminant abltūm, & q̄ pluralia sunt in ns:& in rs desinentia plærūq; per is raro per es terminant actūm pluralē:ut oīs alacres penatis fontis partis:In x uero desinentia trium generū raro per is. plures, & lites tam per es q̄ per is.

¶ Ntō hic pater. Gtō huius pr̄is. Dtō huic patri. Actō hūc pr̄em. Vctō o pater. Abltō ab hoc patre. Et pluraliter ntō hi pr̄es. Gtō horum patrum. Dtō his patribus. Actō hos pr̄es. Vctō o patres. Ablatiuo ab his patribus.

¶ Ntō hæc uirtus. Gtō huius uirtutis. Dtō huic uirtuti. Actō hanc uirtutem. Vctō o uirtus. Abltō ab hac uirtute. Et plr ntō hæ uirtutes. Gtō harū uirtutū. Dtō his uirtutibus. Actō has uirtutes. Vtō o uirtutes. Abltō ab his uirtutibus.

¶ Ntō hoc opus. Gtō huius operis. Dtō huic operi. Actō hoc opus. Vctō o opus. Abltō ab hoc opere. Et pluraliter ntō hæc opera. Gtō horū operū. Datiuo his operibus. Accusatiuo hæc opera. Vocatiuo o opera. Ablatiuo

ab his operibus.

¶ Ntõ hic,& hęc hõ. Gtõ huius hoĩs. Dtõ huic hoĩ. Actõ hũc,& hãc hominem. Vctõ o hõ. Abltõ ab hoc,& ab hac hoĩe. Et plr ntõ hi,& hæ hoĩes. Genitiuo hoꝝ,& harum hominum, Datiuo his hoĩbus. Actõ hos,& has homines. Vocatiuo o homines. Ablatiuo ab his hominibus.

¶ Ntõ hic,& hęc omnis,& hoc omne. Gtõ huius oĩs. Datiuo huic oĩ. Actõ hunc,& hãc omnẽ,& hoc oẽ. Vctõ o oĩs,& o omne. Abltõ ab hoc,& ab hac,& ab hoc omni. Et pluraliter ntõ hi,& hæ oẽs,& hæc oĩa. Gtõ hoꝝ,& harũ,& hoꝝ oĩum. Datiuo his omnibus. Actõ hos,& has omnes,& hæc omnia. Vocatiuo o omnes,& o omnia. Ablatiuo ab his omnibus.

¶ Noĩatiuo hic,& hæc pulchrior,& hoc pulchriꝰ. Gtõ huius pulchrioris. Dtõ huic pulchriori. Actõ hũc,& hãc pulchriorẽ,& hoc pulchrius. Vctõ o pulchrior,& o pulchrius. Abltõ ab hoc,& ab hac,& ab hoc pulchriore vel pulchriori. Et plr ntõ hi,& hæ pulchriores,& hæc pulchriora. Gtõ hoꝝ,& haꝝ,& hoꝝ pulchrioꝝ. Dtõ his pl̃chrioribꝰ. Actõ hos,& has pulchriores,& hęc pulchriora. Vctõ o pl̃chriores,& o pl̃chriora. Abltõ ab his pl̃chrioribꝰ.

¶ Ntõ hic,& hæc,& hoc fœlix. Gtõ huiꝰ fœlicis. Dtõ huic fœlici. Accusatiuo hũc,& hãc fœlicẽ,& hoc fœlix. Vctõ o fœlix. Abltõ ab hoc,& ab hac,& ab hoc fœlice vel fœlici. Et pluraliter ntõ hi,& hæ fœlices,& hęc fœlicia. Gtõ hoꝝ,& harum,& hoꝝ fœlicium. Dtõ his fœlicibus. Actõ hos,& has fœlices,& hæc foelicia. Vctõ o foelicis,& o foelicia. Abltõ ab his foelicibus.

¶ De quarta declinatione.

Quarta declinatio per quot genera declinatur? tria masculinum foemininum,& neutrum. ¶ Prima Regula.

¶ Quot terminationes habet nominatiuus quarte declinationis? duas in us correptam masculinorum,& foemininorum:& in u productã neutroꝝ: quę etiam indeclinabilia sunt in singulari numero. ¶ Secunda Regula.

¶ Genitiuus singularis quartæ declinationis fit a noĩatiuo producta us.

¶ Tertia Regula.

¶ Datiuus singularis quartæ declinationis fit a genitiuo abiecta s,& addita i penultima correpta, vt currui. ¶ Quarta Regula.

¶ Accusatiuus singularis quartæ declinationis fit a nominatiuo mutata s in m vt senatum. ¶ Quinta Regula.

¶ Vocatiuus similis est nominatiuo:vt o senatus. ¶ Sexta Regula.

¶ Ablatiuus fit a nominatiuo remota s vt a senatu. ¶ Septima Regula.

¶ Nominatiuus accusatiuus, & vocatiuus plurales quartæ declinationis similes sunt genitiuo singulari, vt senatus. ¶ Octaua Regula.

¶ Genitiuus pluralis quartæ declinationis fit a nominatiuo singulari abiecta s,& addita u m:vt currum. ¶ Nona Regula.

¶ Datiuus,& abltũs plurales quartæ declinatiõis fiũt a ntõ singulari mutata u in i, & interposita bus:vt manibus senatibus. Excipiũtur differẽtiæ cã

artubus:arcubus:partubus:portubus vero tribubus, Iacubus, ficubus:arcubus:quercubus:specubus nulla cogẽte cã differẽtiæ. ¶ Decima Regula.
¶ Neutra quartę declinatiõis correpta u noĩatiui singularis:& assumpta a faciũt noĩatiuũ:acũ,& vocatiuũ plurales:in reliqs casibus sequuntur declinationem masculinoꝝ:& fœmininoꝝ:vt supra.
¶ Ntõ hic visus. Gtõ huius visus. Dtõ huic visui. Actõ hũc visum. Vctõ o visus. Abltõ ab hoc visu. Et plr ntõ hi visus. Gtõ hoꝝ visuũ. Dtõ his visibus. Actõ hos visus. Vctõ o visus. Abltõ ab his visibus.
¶ Ntõ hęc manus. Gtõ huius manus. Dtõ huic manui. Actõ hanc manũ. Vctõ o manus. Abltõ ab hac manu. Et plr ntõ hę manꝰ. Gtõ harũ manuũ. Dtõ his manibus. Actõ has manus. Vctõ o manus: Abltõ ab his manibus.
¶ Ntõ hoc cornu Gtõ huiꝰ cornu. Dtõ huic cornu. Actõ hoc cornu. Vctõ o cornu. Abltõ ab hoc cornu. Et plr ntõ hęc cornua. Gtõ hoꝝ cornuũ. Dtõ his cornibus. Actõ hæc cornua. Vctõ o cornua. Abltõ ab his cornibus.

¶ De quinta declinatione.

Quinta declinatio per quot genera declinatur? Per vnũ maxime fœmininum. ¶ Prima Regula.
¶ Quinta declinatio quot terminationes habet? Vnam in es productam. ¶ Secunda Regula.
¶ Genitiuus,& datiuus quintę declinationis fiũt a ntõ singulari: abiecta s & assumpta i, vt fides fidei:& acies aciei. ¶ Tertia Regula.
¶ Accusatiuus singularis quintæ declinationis fit a noĩatiuo: mutata s in m: vt hanc rem diem. ¶ Quarta Regula.
¶ Vocatiuus singularis,& nominatiuus,& accusatiuus,& vocatiuus plurales qntæ declinationis similes sunt noĩatiuo singulari. ¶ Quinta Regula.
¶ Ablatiuus singularis quintæ declinationis fit a nominatiuo singulari abiecta s. ¶ Sexta Regula.
¶ Genitiuus pluralis quintæ declinationis fit a nominatiuo singulari: abiecta s:& addita rum. ¶ Septima Regula.
¶ Datiuus,& ablatiuus plurales fiũt addita bus abltõ singulari: vt diebus.
¶ Noĩatiuo hęc res Gtõ huiꝰ rei. Datiuo huic rei. Actõ hanc rẽ. Vctõ o res. Ablatiuo ab hac re. Et plr nomĩatiuo hæc res. Genitiuo harũ rerũ. Datiuo his rebus. Accusatiuo has res. Vocatiuo o res. Ablatiuo ab his rebus.
¶ Nomĩatiuo vel hęc dies. Genitiuo huius diei. Datiuo huic diei. Accusatiuo hũc vel hanc diem. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab hoc, vel ab hac die. Et pluraliter noĩatiuo hi dies. Genitiuo horũ dierũ. Datiuo his diebus. Accusatiuo hos dies. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab his diebus.
¶ Nominatiuo hæc spes. Genitiuo huius spei. Datiuo huic spei. Accusatiuo hanc spem. Vocatiuo o spes. Ablatiuo ab hac spe. Et pluraliter nominatiuo hæc spes. Accusatiuo has spes. Vocatiuo o spes. Reliquis caret.
¶ Quomodo declinantur adiectiua quæ variantur per tres voces.

¶ Nominatiuo bonus bona bonum. Gtõ boni bonæ boni. Datiuo bono bone bono. Actõ bonum bonam bonum, Vocatiuo o bonæ bona bonũ. Ablatiuo a bono bona bono. Et pluraliter nominatiuo boni bonę bona. Genitiuo bonorum bonarum bonorũ. Datiuo bonis. Accusatiuo bonos bonas bona. Vocatiuo boni bonæ bona. Ablatiuo a bonis.

¶ Pluraliter ntõ hi duo hæ duæ & hæc duo. Gtõ hoꝝ duoꝝ harũ duarum horum duoꝝ. Dtõ his duobus duabus duobus. Actõ hos duos has duas & hęc duo. Vtõ o duo o duæ o duo. Abltõ ab his duobus duabus duobus.

¶ Pluraliter ntõ ambo ambæ ambo. Gtõ amboꝝ ambarũ amborum. Dtõ ambobus ambabus ambobus. Actõ ambos ambas ambos. Vctõ o ambo ambæ ambo. Abltõ ambobus ambabus ambobus.

¶ De verbo.

Verbum quid est? Est pars orationis declinabilis cum modis & temporibus sine casu agendi vel patiendi significatiua.

¶ Vnde dicitur verbum? a verberatu aeris: qꝫ proferendo aer verberatur.

¶ Licet enĩ hoc accidat oĩbꝰ partibus orationis tñ ꝓcipue in hac dictione quasi ꝓprium eius accipitur: qa hac frequentius vtimur in omni orõne.

¶ Verbo quot accidunt? Octo: genus: tempus: modus: species: figura: coniugatio: persona: & numerus.

¶ Quot sunt gña verboꝝ? Quinqꝫ: actiuũ: passiuũ: neutrũ: cõe: & deponẽs.

¶ Quod est verbũ actiuum? Quod in o desinẽs, facit ex se passiuũ in or.

¶ Quod est verbum passiuum? Quod in or desinens: descẽdit ab actiuo.

¶ Quod est verbum neutrum? Quod in o desinens: non facit se passiuũ.

¶ Quod est verbum cõmune? Quod in or desinens non descendit ab actiuo: & retinet utramqꝫ significationem.

¶ Quod est uerbum deponens? Quod in or desinens: non descendit ab actiuo, & retinet unam significationem.

¶ Quod sunt tempora uerborum? Quinqꝫ: præsens: pręteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquã perfectum: & futurum.

¶ Amo cuius temporis? Præsentis: quia præsentem habet significationẽ.

¶ Amabam cuius temporis? præteriti imperfecti: qa significat quod cœpi: gerit & nondum est perfectum.

¶ Amaui cuius temporis? Præteriti perfecti: quia res perfecta mõstratur.

¶ Amauerã cuius tpis? Pręteriti plusquã ꝓfecti: qa res pridẽ ꝓfecta oñdit. Amabo cuius tpis? Futuri: qa res futura monstrat.

¶ De modis verboꝝ.

Quid est modus? Est inclinatio animi declinationem verbi signans.

¶ Quot sunt modi verboꝝ? Quinqꝫ: indicatiuus: imperatiuus: optatiuus: subiunctiuus: & infinitiuus.

¶ Quis est modus indicatiuus? Quo indicamus quid agitur.

¶ Quis est modus imperatiuus? Quo vt fiat aliquid imperamus.

¶ Quis est modꝰ optatiuꝰ? q eget aduerbio optãdi: vt ꝓfectũ signet sensũ.

¶ Quis est modus subiũctiuus? Qui nõ solũ eget aduerbio vel cõiũctione, verum

verum etiam altero verbo: vt perfectum significet sensum.

¶ Quid est modus infinitiuus? qui caret numeris, & personis: & eget aliquo aliorum modorum: vt perfectum significet sensum.

¶ Quid interest inter infinitiuũ, & impersonale? q infinitiuus altero verbo finito oĩno eget. Impersonale vero p̃fectũ, actũ significat per oẽs modos.

¶ Indicatiuus quot tempora habet? quinq;: prҿsens: prҿteritum imperfectum: prҿteritum perfectum: prҿteritum plusquam perfectum, & futurũ.

¶ Imperatiuus quot tempora habet? duo præsens, & futurum.

¶ Optatiuus quot t̃pa hẽt? Quinq;: duo coniũcta, videlicet prҿsens, & prҿteritũ imperfectũ, prҿteritũ perfectũ, & plusquã perfectũ, & futurũ per se.

¶ Subiunctiuus quot tempora habet? quinq;: per se sicut indicatiuus.

¶ Infinitiuus quot t̃pa hẽt? qnq;: duo cõiũcta, & vnũ p se sicut optatiuus.

¶ Quam vim habet infinitiuus? Habet vim noĩs rҿi ipsius: vñ nomen verbi dictum est. vt si dicam bonum est legere. i. bona est lectio.

¶ Gerundia infinitiui vice funguntur: qđ solet apud grҿcos articulis iungi. Et in actiuis ac in cõmunibus verbis vtranq; habet significationẽ. In neutris, & deponentibus alteram.

¶ De speciebus verborum.

QVot sunt species verborum? duҿ. Primitiua, & deriuatiua. Primitiua est quæ primam positionem a natura accepit: vt ferueo. Deriuatiua est quæ a primitiuis deriuatur: vt feruesco.

¶ Quot sunt species deriuatiuorum verborum? quinq;: inchoatiua: meditatiua: frequentatiua: desideratiua: & diminutiua.

¶ Quæ sunt verba inchoatiua: quæ initiũ actus vel passionis primitiui significant, & formantur semp a scđa persona primitiui addita co. p̃ter hio qđ facit hisco: & sua composita, vt dehisco fatisco. Omnia inchoatiua tertiæ sunt coniugationis, & sunt neutra: & carent præteritis, & supinis.

¶ Quæ sunt meditatiua? quҿ desinũt in rio: & significant meditatione co primitiuo, formant ab vltimo supino addita rio: vt esurio: micturio. Oĩa meditatiua sunt q̃rtҿ cõiugatiõis, & sũt neutra: & carẽt p̃teritis, & supinis.

¶ Frequentatiua sunt quæ frequentiam actus primitiui significant: vt agito, id est frequenter ago.

¶ Quõo formant frequẽtatiua? Si p̃teritũ primitiui desinit in gi formant a scđa psona p̃ñt. s abiecta s, & addita to: vt agito: cogito: legito, qđ, et lectito dr. Si nõ desinit in gi formant ab vltimo supino u mutata in o, a quoq; in i breuẽ. si sunt a prima cõiugatiõe: vt merso: curso: imperito Oĩa frequẽtatiua sunt cõiugationis primæ: & seruant significationem primitiuorum.

¶ Quæ sunt desideratiua? Desideratiua sunt q significãt infinitiuũ primitiui cũ cupio: vt viso: arcesso: facesso. i. cupio videre: arcere: facere. Omnia desideratiua sunt tertiæ cõiugationis. Quæ sunt diminutiua? q in lo desinũt; & diminutionẽ sigñant: vt sorbeo sorbillo. Sunt aliҿ quoq; deriuationes verboꝝ a noĩbus: vt a p̃re patro, & p̃ris: ora grҿco grҿcor: & grҿcisso:

poeta poetor. A verbis vt ab albo albicota vello vellico. Ab aduerbiis: vt a perendie perendinor a cras pro crastinor a præpositionibus: vt ab intro: a supra vel super supero superas. ¶ De figuris verborum.

Quot sunt figuræ verborum? tres. Simplex composita decomposita.
¶ Cupio cuius figuræ? simplicis: quia simpliciter profertur.
¶ Concupio cuius figuræ? cōpositæ: quia componitur ex con, & cupio.
¶ Concupisco cuius figuræ? decompositæ: quia non per se componitur: sed a concupio composito verbo deriuatur.
¶ Quæ sunt verba cōposita quorum simplicia nō inueniunt? Sunt hæc. Defendo, percutio, allicio, aspicio, cōpleo, reperio, suffrago, appello, deleo, & defensor defensaris.
¶ Notādū q̄ principalē lrām q̄cūq; habuerit positio verbi in suo loco seruamus p oēm declinationē: pter ago egi, eo iui vel i. Cū quot ptibus orōnis cōponit verbū? Cū quatuor noīe, verbo aduerbio, & ppositiōe: sicut participia: vt amplifico, calefacio, maledico, produco. ¶ De coniugatione.

Quid est coniugatio? Est consequens verborum declinatio, quæ vocalibus secundæ personæ comprehenditur.
¶ Quot sunt coniugationes verborum? quatuor: prima est quæ in secunda persona præsentis indicatiui habet a producta ante s vel ante ris. vt amo amas, & amor amaris, Secūda quæ in secūda persona pręsentis indicatiui habet e productam ante s vel ante ris: vt doceo doces: & doceor doceris. Tertia quæ in secunda persona præsentis indicatiui habet i correptā ante s vel e correptam ante ris: vt lego legis, & legor legeris.
¶ Quarta quæ habet i pductam ante s vel ante ris: vt audio audis, & audior audiris. Et omnia verba quartæ coniugationis in io desinunt: præter queo, & eo, & veneo cum compositis. ¶ De personis verborum.

Personæ verborum quot sunt? tres: prīa scda & tertia: vt lego legis legit.
Quę est prima psona? q̄ de se sola vel cū aliis loquit: vt dico dicimus.
¶ Quæ ē scda psona? ad quā vel sola vel cū aliis prīa loquit: vt dicis dicitis. Quæ est tertia psona? de qua extra se, & extra illā positam ad q̄ dirigit sermonē: loquit prīa vt dicit dicūt. Notādū q̄ prīa psona, & scda verborū solis pronoībus iungi possunt. Exceptis verbi substātiæ, vel vocādi: vt Priscianus sum vel Priscianus vocor. Tertia vero cunctis noībus iungitur.
¶ Quare imperatiuus caret prima persona in singulari? qa naturaliter nullus sibi imperat. Infinita omnia: & impersonalia gerūdia, & supina carent numeris, & personis. Pluit, tonat, fulminat, & similia quare primis, & secundis personis carent? quia ad homines non pertinēt: nisi figurate per apostrophen iuppiter introducatur. ¶ De Numeris.

Quot sunt numeri verborum? duo. Singularis, & pluralis: singularis vt lego pluralis vt legimus. ¶ Prima Regula.
¶ Docebā cuius tpis pteriti iperfecti: qa qd cœpit geri nōdū est pfectum

vñ formaᵗ a scda psona pñtis idicatiuisq prima & scda cõiugatio abiecta a secũdæ psonæ pñtis idicat uitertia, & qrta o põne mutata in e lõgam, & addita bam faciũt ptm̃ iperfectũ, vt amabam docebã leg bam audiebam. Dicimus tamen ibam, veniebam, quibam. ¶ Secunda Regula.
¶ Omne preteritum perfectum in i desinit, & mutata i in e correptam, & assumpta ram facit præteritum plusquã perfectum. ¶ Tertia Regula.
¶ Futurũ indicatiui modi in pria, & scda cõiugatione fit a scda psona pñtis idicatiui abiecta s & addita o, vt doceo doces docebo In tertia & qrta o põne mutata in am, vt audiã, excipiᵗ eo queo, & veneo qrte cõiugatiõis q̃ fm primã & secundã cõiugationẽ formãt futurũ. ¶ Quarta Regula.
¶ Scda psona singularis pñtis iperatiui modi fit a scda psona pñtis idicatiui abiecta s. In tertia tñ cõiugatione abiecta s & i in e mutata. Tertia psona singularis iperatiui modi fit o põne verbi mutata i pria cõiugatiõe i a & i aliis i at. Pria psona pluralis tã pñtis q̃ futuri ipatiui fit a suo tertio singulari abiecta t, & addita mus Scda psona pluralis fit a sua scda singularis addita te, sed in tertia ẽt e in i reuertitᵗ. Tertia fit a sua tertia singulari n litera añ t iterposita. Scda vel tertia psona singularis futuri iperatiui fit a tertia singulari idicatiui addita o, & pducta penultima pter q̃ i tertia cõiugatiõe. Scda pluralis futuri iperatiui fit a sua scda vel tertia singulari addita te syllaba. Tertia pluralˢ futuri fit a tertia pñtis pluralis idicatiui addita o.
¶ Pria psona pñtis, & pteriti iperfecti optatiui modi: ¶ Quĩta Regula.
& pti iperfecti subiũctiui fiũt a scda psona singulari iperatiui addita rem. Ptm̃ pfectũ & plusquã pfectũ optatiui, & ptm̃ plusq̃ pfectũ subiũctiui formanᵗ a pria psona pti idicatiui addita s & sem. Futurũ optatiui & pñs subiũctiui formanᵗ ab ipsa põne verbi o in pria cõiugatiõe mutata in em, in ceteris in am. Ptm̃ pfectum subiunctiui formanᵗ a ptõ perfecto indicatiui mutata i in e correptam & addita rim. Futurum subiunctiui formatur a præterito perfecto eiusdem modi mutata rim in ro. ¶ Sexta Regula.
¶ Infinitiuũ fit a pria psona iperatiui addita re ptm̃ pfectũ & plusquã pfectũ infinitiui fit a ptõ pfecto idicatiui addita s & se. Futur cũ supino i um & ire, vel addita eẽ neutrali pticipio futuri, vt amatũ ire vel amaturũ esse.
¶ Impersonalia in tur formantur a tertiis perso- ¶ Septima Regula.
nis singularibus actiuis addita ur vt amat amatur. ¶ Octaua Regula.
¶ Amabar vñ formaᵗ a pria psona actiui pti ipfecti idicatiui: & qrecũq oĩa actiua q̃ i o desinũt addita r: q̃ vero i em mutata m i r faciũt passiua ptm̃ pfectũ, & q̃ ab eo fiũt p pticipiũ pti tpis, & sum es ẽ. Impatiui scda psona pñtis singulˢs nũeri fit a singulˢ actiua addita re, & ẽ silˢs actiuo infinitiuo pñtis & pti ipfecti tpis, tertia addita ur. Pria plˢs a sua actiua mutata s i r. Scda plˢs ipratiui a scda pñtis idicatiui actiui abiecta s, & addita mini: & ẽ silˢs scde plˢ pñtis idicatiui passiui. Tertia a tertia actiui addita ur. Pria plˢs iperatiui futuri tpis fit a sua actiua mutata s i r. Scda futuri passiui ipatiui

fit a scda sui pñtis idicat'u'tmutata i in or. Infinitiuũ passiui ab actiuo:mu tata e in i q̃ mutat'o in tertia cõiugatiõe fit prius abiecta re. ❡ Nona Reg.

❡ Actiua si i o desinũt addita r si vero in t addita vr. si in em vel in is ĩ plu rali nũero vltima lr̃a mutata in r. In singulari ĩterposita ri vel re. & si añ s i breuis esset mutata in e faciũt cõsimiles passiuo℞ p̃sonas. ❡ Decĩa Reg.

❡ Quot sunt anomala verba.i.inequaliter declinata:q̃ uor:quę:fero:edo volo & sum. Sed fero per sincopen se ũdã, & tertiã p̃sonã hẽt:vt fers fert: in cæteris sequit̃ regulam tertiæ coniugationis. Ita tamen vt quę nascunt̃ a concisis:secundum formationis regulam concisa proferantur.

❡ De præteritis perfectis primæ coniugationis. ❡ Prima Regula.

Amo qũo facit in præterito? Amaui.p quã regulã?ga,priæ cõiugatiõis verba a scda p̃sona pñtis ĩdicatiui abiecta s & addita vi faciũt ptũm pfectũ. Excipiũt̃ sexdecim:quo℞ duodecim abiecta s & addita vi syllabas diuisas formãt p̃teritũ. Domo domui:crepo crepui:frico fricui:seco secui: sono sonui:tono tonui:veto vetui:plico plicui:cubo cubui:nexo nexui:mico micui:increpo increpui:p̃ter hęc:sto facit steti:do dedi:iuuo iuui. ❡ Scda re.

❡ Amico compositum dimico dimicaui facit. ❡ Tertia Regula.

❡ Plico cum nomine compositum in aui facit vt duplicaui. Cum præposi tione plærunq; in vi:vt implicui. ❡ Quarta Regula.

❡ Neco necas cum ferro peremptum significat:necaui necatum facit. Cũ alia vi:necui nectum. ❡ Quinta Regula.

❡ Do das cum monosyllabis compositum transit in tertiam coniugatio nem, & semper duplicat præteritum:vt reddidi credidi. Circundo a disyl labo compositum primæ coniugationis facit circundedi.

❡ De præteritis perfectis secundæ coniugationis. ❡ Prima Regula.

Ferueo qũo facit præteritum? Ferui. per quam regulam?qa in veo ver ba secundæ coniugationis:eo in i mutata:& producta penultima fa ciunt præteritum:vt moueo moui:faueo faui:conniueo tamẽ quod, & con niuo dicitur tam conniui q̃ connixi facit:& ferbeo cum per b dicitur fer bui facit præteritum. ❡ Secunda Regula.

❡ Ardeo qũo facit p̃teritũ? Arsi. per quã regulã? In deo desinentia verba secũdæ cõiugationis:si longa vocalis vel ar antecedit:deo in si conuersa. Si vero e vel i breues p̃cedunt deo p̃ductis eisdem:& eo mutata in i faciũt p̃teritum:vt suasi, risi, arsi, sedi, vidi. Excipitur strideo qd̃ quãuis producat i tamen stridi facit. Si vero prima syllaba in deo terminato℞:mutã aliquã vel m sem uocalem vel o correptas habuerint in aliquã i quidã definẽtes: quã deo sequatur:duplicata prima syllaba:& eo in i conuersa:& priori ge minatarum syllabarum extrema consonante substracta faciunt præteritũ perfectum:vt pependi:momordi:spopondi:quod s euphoniæ cã subtra xit. Si autẽ au diphthongus ante deo fuerit per participiũ declinantur:vt ausus sum:gauisus sum. Inuenitur tamẽ ausim in subiunctiuo. Alia vero

omnia in deo mutata eo in vi diuisas syllabas faciunt prçteritum:vt cani dui studui. Excipiuntur prãdeo prãdi,& pransus sum. ℂ Tertia Regula.
ℂ Turgeo q̃uo facit præteritum? Tursi.per quam regulam? In geo verba l vel r antecedente,geo in si:naturaliter vero longa vocali geo in xi. Alia omnia eo in vi diuisas syllabas conuersa faciunt præteritum: vt indulsit mulsi,tersi. Quidam differentiæ causa mulxi dixerunt. Præterea luxi,anxi,frixi,egui,frigui,rigui. ¶ Quarta Regula.
ℂ Fleo q̃uo facit p̃teritũ? Fleui.per quã regulam? In leo uerba quæ ante l aliam consonantem habent in eadem syllaba,& ab oleo,& leo cõposita,o in ui syllabam. Alia omnia in leo,eo in ui diuisas syllabas conuersa faciũt p̃teritum:ut impleui,suppleui,exoleui,deleui,obsoleui. Oleo cum redoleo, adoleo,aboleo,tam in eui q̃ in ui diuisas syllabas faciunt præteritũ. Præterea dolui,callui,excellui. ¶ Quinta Regula.
ℂ Habeo per quã regulam? habui facit,qa omnia alia uerba secũdę cõiugationis quacũq; consonante antecedẽte,eo in ui diuisas syllabas cõuersa faciunt p̃ter.tum:ut emicui:rubui,docui,timui,iacui. Licui a liqueo. Liceo quoq; licui facit. Excipiũtur iussi, sorpsi uel sorbui,mulsi,mansi,neui,hæsi, luxi,polluxi,torsi,quod solum in queo secũdæ coniugationis inuenitur. Sic composita eius contorqueo,extorqueo,contorsi,extorsi.
ℂ De præteritis tertiæ coniugationis. ¶ Prima Regula.
Iacio q̃uo facit in prçterito? ieci. Dic regulam. In cio desinentia uerba tertiæ coniugationis a uel i antecedente,mutant eam in e productã, & si a p̃cedit io in i longam. Si uero l cio in xi conuersa faciunt prçteritũ:ut feci,abieci,aspexi,illexi,pellexi,allexi. quæ & alicui pellicui ueteres protulerunt. Excipitur elicui. ℂ Secunda Regula.
ℂ Fodio,& fugio quare in p̃terito faciũt fodi,& fugi? Quia in dio,& in gio desinentia tertię coniugationis uerba o in i longam conuersa,& producta penultima faciunt præteritum. ℂ Tertia Regula.
ℂ Capio & cupio q̃uo faciũt in ptõ? Capio facit cœpi,& cupio,cupiui uel cupii,sicut rapio rapui,sapio sapui,cœpio qđ nõ est in usu cœpi? pario peperi,pcutio,& oĩa a quatio,in si faciũt ptũm,ut pcussi. ℂ Quarta Regula.
ℂ Suo q̃uo facit ptm̃? Sui.per quã regulã? In uo diuisas syllabas desinentia tertiæ coniugationis uerba o in i cõuersa faciũt ptm̃.ut spui,dilui,metui. Excipiũt struxi,fluxi. Nã unguo,tinguo,linguo,mingo,stringo in xi faciunt ptm̃ ut coquo coxi,linquo linqui,sed hæc q̃ñ u amittit unã lr̃æ regulam eorũ sequuntur quæ in go uel in co desinunt. ℂ Quinta Regula.
ℂ Soluo q̃uo facit in p̃terito? Solui.per quã regulã? In uo desinentia uerba tertiæ coniugationis u loco consonantis posita, si penultima in i desinit in o in i si in uocalem natura longam no in xi conuersa faciunt præteritũ ut uolui uixi. ℂ Sexta Regula.
ℂ Scribo q̃uo facit ptm̃? Scripsi.p quã regulã? In bo desinẽtia uerba tertię

cõiugatiõis,si nõ añcedit lõga vocalis,o in i. Si añcedit bo in psi cõuersa faciũt ptm̃,vt bibi nupsi. Excipiunt a cubo cõposita,siue primę,siue tertię sit cõiugatiõis,q̃ in ui diuisas faciũt p m̃. Nupsi scrib t p b uel per p,p p,quare:q̃ nunquã b ante s in principio syllabę põt iueniri. ℭ Se p ia Regula.
ℭ Vinco qũo facit in ptõ: V.ci per quã regulã: In co desinentia uerba tertiæ coniugationis,si n p̃cedit abiecta n & o in i conuersa,f.ue i o p̃cedente co in ui syllabam. Si aũt uocalis p̃cesserit natura longa co in xi cõuersa faciunt ptm̃,ut uinco uici,linquo liqui quieui,asciui,creui p.ui, cõsu.ui. Itẽ dix. duxi. Excipitur cõpesco cõpes.ui,& depesco depescui,& geminata,didici,poposci,parco peperci,& parsi. Ico penultima breui,ptm̃ ici facit penultima longa. Glisco caret præterito. ℭ Octaua Regula.
ℭ Lædo qũo facit ptm̃: Lesi per quã regulã: In do desinentia uerba tertiæ coniugationis,longa uocali naturaliter p̃cedente do in si,in cæteris uero o in i cõuersa,& si ante n u uel i habuerint ea abiecta faciũt ptm̃,ut lesi,rasi, rosi,uasi,lusi. Claudio uel cludo clausi uel clusi,scandi, fudi,scidi. Fndo quoq; fidi,licet quidam fisi putauerit. Excipitur cædo cæsi,diuido diuisi, strido stridi,ab eo q̃d est sido præteritũ non inuenitur cudo cusi,uel cudi, & ea quæ duplicant principalẽ syllabam cædo cecidi,tendo tetendo,pendo pependi,pedo pepedi,tundo tutudi. ℭ Nona Regula.
ℭ Mergo qũo facit ptm̃: Mersi,per quã regulam: In go desinentia uerba tertiæ coniugationis,si go antecedit r,go in si,aliter in xi conuersa faciunt ptm̃,ut mersi,sparsi,tergo,uel tergo tersi,cinxi,iunxi,anxi. Nec obstãt regulæ porrigo porrexi,pergo perrexi,surgo surrexi,q̃m a rego cõposita sunt, & cõposita primitiuorũ declinationẽ sequunt,sic et porrigo,corrigo arrigo in exi faciũt. Excipiunt fregi,egi,legi. Cogo & dego ab ago per sincopẽ coegi & degi. Intelligo tamen q̃d antiqui inter lego proferebant,negligo, & diligo a lego cõposita in xi faciunt intellexi,uel intellexi,neglexi,dilexi. Pando quoq; pegi,& pepegi & panxi facit,tango tetigi,pungo pupugi,uel punxi. Expungo uero expunxi. ℭ Decima Regula.
ℭ In ho aspiratam desinentia uerba mutata ho in xi faciunt præteritum: ut ueho uexi traho traxi. ℭ Vndecima Regula.
ℭ Alo qũo facit ptm̃: Alui p quã regulã. In lo desinetia uerba tertiæ cõiugatiõis,o in ui diuisas syllabas: sed si duplicãt l,& a mutata icipiũt geminata p̃ric pali,nec ubiq; eadẽ uocali seruata aliter o in i cõuersa faciũt ptm̃, ut alo alui,colo colui,malui,cõsului,pello pepulli,fallo fefelli,tollo totolli, p quo frequẽtius vtimur sustuli. A tulo ẽt ueteres utebant,tetuli dicebant. Præterea psallo psalli,uello uelli,uel uulsi,percello & excel.o quorũ simplex in usu nõ est peculi,& exculi,uel ut alii excelui ab excelleo. ℭ Duodecia reg.
ℭ In mo desinẽtia uerba tertiæ cõiugatiõis lõga uocali añcedẽte o in psi aliter in ui diuisas cõuersa faciũt ptm̃,ut como cõpsi,promo prõpsi,uomo uomui,gemo gemui. Excipit emo,emi,p̃mo p̃.si. ℭ Decimatertia Regula.

¶ Sino siui per quã regulã? In no desinentia uerba tertiæ coniugationis nisi o uel g uel a uel m añcedat ul uel ui syllabã faciũt ptm̃, ut sino siui, ster no straui, cerno creui, sperno spreui, lino liui lini, uel liui p̃terea pono posui gigno genui, cano cecini, temno tempsi. Sed a canendo cõposita in ui diuisas faciunt præteritum: ut succino succinui, concinui, occinui, qđ etiam occanui dicitur. Sallustius. Iussu metelli cornices occanuere.

¶ Decimaquarta Regula.

¶ Carpo carpsi. Per quam regulam? In po desinentia verba tertiæ coniugationis l vel r vel e productam ante po habentia o in si. e vero breuẽ habentia in penultima o in vi diuisas conuersa faciũt ptm̃, vt sculpsi: carpsi: sepsi: sarpsi: trepo repu: crepui: rumpo quod solũ habet m ante p eiecta m, & conuersa o in i faciunt præteritum: vt rupi, corrupi, abrupi.

¶ Decimaquinta Regula.

¶ Tero triui. Per quam regulã. In ro desinentia verba tertiæ coniugationis per vi syllabam terminant ptm̃: quæro quæsiui, sero seui, facit tñ etiam serui: vnde insero inserui: & particip. um situs insitus nõ insertus. Gero: & vro duplicat s gessi: & vssi. Verro versi: & verri: curro cucurri & incõpositis vtroq; modo: vt decurri, & decucurri.

¶ Decimasexta Regula.

¶ Lacesso lacessii: per quam regulam? In so desinentia verba tertiæ coniugationis: nisi sint deriuatiua in i conuersa: & assumpta vi syllaba faciunt præteritum: vt capessi visi. Quæso tamẽ quæsiui facit, & quæsi. pinso pinsui facit præteritum.

¶ Decimaseptima Regula.

¶ Pecto quõ facit ptm̃? vt plæriq; dicũt pexui. vt Alper pecti vel pectuit vt carisius: ptulit pexi. Necto tã nectui q̃ nexi: flecto flexi: facit meto messui: verro verti: sterto stertui: mitto geminata t misi. Sisto qñ actiuum est caret p̃terito: quando absolutũ habet cum sto cõmune: vt resto restiti: cõsisto vel consto constiti: persisto vel persto perstiti.

¶ Decimaoctaua Regula.

¶ In xo desinent a quot verba inueniuntur? duo: quæ. Texo, & nexo faciunt præterita texui, & nexui.

¶ De quarta coniugatione.

¶ Prima Regula.

AVdio quõ facit præteritum? Audiui. Per quã regulam: Quartæ coniugationis verba abiecta s secundę personę pręsentis, & addita vi faciunt ptm̃ perfectum vt audiui. Excipiunt in cio desinentia excedẽtia numerum duarum syllabarum simplicia n antecedẽte: cio in xi. Si vero n nõ habuerit: cio in si vertũtur: vt vinco vinxi: sancio sanxi: farcio farsi: fulcio fulsi: quãuis nõnulli differentiæ causa fulxi posuerunt. Excipiuntur venio: veni: haurio hausi: sepsi, sensi, aperui, operui cooperui. Reperio duplicauit p diminuta vna syllaba reperi. Simile est præteritum a comperio comperi. Deponentia vero a pereo experior, & operior expertus, & opertus participia faciunt: salio salui vel salui: cambio campsi.

¶ De supinis.

¶ Prima Regula.

MVnio munivi quõ facit supinũ munitũ: per quã regulã: in vi syllabã facientia ptm̃ cuiuscunq; coniugationis vi mutata in ium faciũt supinũ: vt sopitũ: abolitum: potatum: & per syncopen potũ: cupi cupitũ: ignotum: scitum: auditũ. Excipiuntur differentiæ cã lautũ vel lotum: quod etiam lautũ inuenit cautũ: fautũ: solutũ: pastũ: amictũ: & q corripiunt penultimã in supino: satũ a sero seui: nã a serui sertũ facit situ: litũ: ini quitũ citum: qđ est a scđa coniugatione. nã a quarta pducit. Composita tñ pductã q correptã inueniunt agnitũ cognitũ, & agnotũ, & cognotũ. A caluo calui a quo puto calũniam deriuari supinum non inuenitur. ¶ Secunda Regula.

¶ Habeo quõ facit supinũ: habitũ. Dic regulã: In vi diuisas facientia ptm̃ cuiuscũq; sint cõiugationis sunt e vel l vel r añcedẽte vi in tũ. Si verso sint a verbis in vo separatas i in tũ, & pducta penultima in cæteris: nisi x añcedat vt in i breuẽ mutata, & addita tũ faciũt supinũ vt Frictũ: nectũ: doctũ: cultũ: cõsultũ: alitũ qđ & alitũ facit desertũ: aptũ: idutũ: annutũ: cõpescitũ: abolitũ: tonitũ: qq̃ Horatius intonata scripsit. Excipiunt mistũ: tostũ: nexũ: sensum: elicitũ: raptũ: pistũ: moestũ: excelsum: explicitũ: nã explicatũ ab explicaui: ruitũ vel rutũ: a mico micui supinũ nõ ẽ in vsu: a cano cõposita simplicis seruãt supinũ: q̃ i pñti mutãt in i breuẽ: in e cõuersa: vt cãtũ succẽtũ accẽtũ: nexũ pexũ: a xi terminatiõe potius sunt. Ab alo tam altũ q̃ alitũ dr̃. Auolo nomẽ participiale vultus. E antecedẽte x tria inueniunt pexui nexui: texui: quæ faciunt supina: pexum: nexum: textum. ¶ Tertia Regula.

¶ Mordeo quõ facit supinũ: morsum: quã ob regulã: Oĩa in deo: vel i dio vel in do verba: & i dior deponẽtia scđæ vel tertiæ cõiugatiõis nõ faciẽtia ptm̃ in vi diuisas, nec a do das cõposita deo vel dio: vel dior: vel do in sum mutata faciũt supinũ. Et notãdũ q hñtia n añ do: q n añ do amittũt, candẽ amittũt i supino, & geminãt s, si penultima p̃teriti corripiat. Si vero pducit, vnã s hñt. vt morsum, ausum, risum, exorsum, igressum lusum, rasum, tõsum, fissum, scissum, fusum, tussum. Excipiunt gauisum qđ assũpsit n euphoniæ cã. Cedo, cessum, fossum, cussum, geminãt s Do das datũ facit, & ab eo cõposita q i tertiã cõiugatiõnẽ trãseũt, vertũt a i i, q vero primã seruãt a quoq; seruã, vt cõditũ, creditũ, vẽditũ, circũdatũ. Preterea passum qđ nõ solũ a pãdo, sed ẽt a pateo, & patior dr̃ comesum, & comestũ, tẽtũ, & tesũ, & oñdo ab eo cõpositũ silr̃ facit. A pedo supinũ i vsu nõ iuenit. ¶ Quar reg.

¶ Lędo quõ facit supinũ: Lesum. per quã regulã: Oĩa verba quæ in si faciunt ptm̃ secũdæ aut tertiæ coniugationis si in sum, quartæ vero si in tũ conuersa faciũt supinũ. vt læsum arsum, alsum, fultum, sartum Excipitur indultũ vel indulsum, mulctum vel mulsum a mulgeo, nam a mulceo mulsum facit solũ. Itẽ tortũ vel torsum, hastũ, vstũ, gressum, missum duplicata s. Præterea iensum, & ausum, & capessitum. ¶ Quinta Regula.

¶ Lugeo luxi quõ facit supinũ: Luctũ. p quã regulã: in xi faciẽtia ptm̃ cuiuscũq; sint cõiugatiõis xi i ctũ cõuersa faciũt: supinũ: vt luctũ: victũ: frictũ:

intellectum:lictum:vnctum. Excipiuntur:fictum: pictum:strictum:mictū quæ causa euphoniæ:abiiciunt enim præterea fluxum:& fluxurum, quamuis vetustissimi & fluctus pro fluxus:& flucturus, pro fluxurus dixerint:vnde,& fluctus ipse motus aquarum. ℂ Sexta Regula.

ℂ Faccio q̄uo facit supinū? Factū. Da regulam? In ci facientia præteritum tertiæ coniugationis:ci in ctum cōuersa faciūt supinū:vt factū:ictū:victū: liqui lictum derelictum. Feci fectum deberet facere:sed in omni verbo:siue in vltima:siue in penultima sit a in simplicibus:seruat etiam in supino quis mutet in præterito. In cōpositis vero si mutat a in i in præsenti:hæc vertitur in supino in e:nisi in do vel in go desinat positio verbi:tūc enim in supino semper seruatur a: vt captum:raptum:casum:inceptū:infectū: ereptum:occasum:infractum:impactum:exactum. Excipitur posco:poscitum, disco:discitum:parco parsum a parsi. ℂ Septima Regula.

ℂ Iūgo iunctū p quā regulā? In go desinētia oīa tertię cōiugatiōis verba: nisi in si terminēt pteritū:go in ctū mutata:& si a vel i ante n hñt in penultima abiecta n faciūt supinū:vt iūctū:pūctū:fractū:pactū:frictū:mictū:ringo:rictū. Excipiunt q̄ seruāt n:cinctū:tinctū:anctū. ℂ Octaua Regula.

ℂ Fugio fugitum per quam regulam? In gio verba o in tum mutata faciūt supinum:vt fugitum. ℂ Nona Regula.

ℂ Bibo q̄uo facit supinū. Bibitū. Da regulā? In bi terminātia pterita correpta & assumpta tū faciūt supinū:vt bibitū:lābitū. ℂ Decima Regula.

ℂ Emo emptū p quā regulā? Oīa in mi, vel i ni, vel in pi, vel in epsi terminātia, pteritū tertiæ cōiugatiōis in ptū faciūt supinū vt adēptū, captū ruptū, scalptū, cōmptū, dēptū, emptū, prōptū, scriptū. ℂ Vndecia Regula.

ℂ Fallo q̄uo facit supinum: Falsum, per quam regulam? In io desinentia verba tertiæ coniugationis duplicantia l:in sum faciūt supinū, vt falsum, pulsum, vulsum, excelsum, perculsum. Non inuenitur a psallo supinū, nec a tollo, sed pro eo vtimur sublatum. ℂ Duodecima Regula.

ℂ Curro cursum p quā regulā? In ro desinētia duplicātia r ante o in pñti ro ī sum cōuersa faciūt supinū, vt curro cursum, verro versum. Quę vero duplicāt s añ i:mutāt si in tū, vt gessi gestū. In rio vnū pario, qđ facit supinū partum,& participiū partus,& partum. ℂ Decimatertia Regula.

ℂ A verto sicut verro versum dr̄, texo textū,& nexo nexū facit supinū a sto statū,& cōposita a stitū vel a statū, pstitū vel pstatum. ℂ Deciaqrta Reg.

ℂ Labor lapsum p quā regulā? Cōia vel deponētia tertiæ cōiugatiōis in bor, mutata, e a in psum faciūt supinū, vt lapsum. In gor uero mutāt gor ī ctū, vt functū. In tor mutant eā in sum, vt vsum nisum, inuenit ēt nixū. In quor mutāt quor in cu,& assumpta tum faciūt supinū, vt locutū, secutum. Deponētia in scor habētia in antepenultima a uel i uel e correptas in ctū faciunt supinum, ut paciscor pactū, pficiscor pfectum, expgiscor experrectum, nactum. Alia uero absq; r, in ptum faciunt supinū, iratū, ultū oblitū

Excipit defensum. Preterea com̄miscor,& adipiscor quis in breue habeat in antepenultima cōmentum faciunt,& adeptum. A reminiscor non inuenit supinum. Ab orior ortum,& oritum vnde oriturus. A morior mortuū & in præterito geminat u mortuus. A potior pōtitū a reor ratum: misereor misertum: confiteor confessum, queror questū: metior messum quæ a pano videntur deriuari r habent ante tū cōpertum, repertū: expertum: opertū.

ℭ De examinatione verbi.

Amo quæ pars est? Verbum est: quare est verbum? Quia est pars orationis declinabilis: cum modis,& temporibus: sine casu agendi vel patiendi significatiua.

ℭ Vnde dr̄ verbū? A verberatu aeris: qa proferendo aer verberatur.

ℭ Verbo quot accidūt? Octo, genus, tempus, modus, species, figura, coniugatio, persona,& numerus.

ℭ Cuius generis? Actiui, qa in o desinens facit ex se passiuū.

ℭ Quot est eius passiuū? Amor: qa in or desinens: descendit ab actiuo. Qd̄ est eius impersonale? Amatur.

ℭ Quō declinatur actiuū? Amo amabam amaui amaueram amabo.

ℭ Quō declinatur passiuum? Amor amabar amatus sum vel fui amatus eram vel fueram amabor.

ℭ Quomodo declinatur impersonale? Amatur amabatur.

ℭ Quot sunt genera verbo℞? Quinq̄: actiuū qd̄ in o desinens facit ex se passiuū. Passiuū qd̄ in or desinens: descendit ab actiuo. Neutrū qd̄ in o desinens non facit ex se passiuū. Cōe qd̄ in or desinens nō descendit ab actiuo:& habet vtranq̄ significationem. Deponens qd̄ in or desinens non descendit ab actiuo:& retinet vnam significationem.

ℭ Cuius temporis: Præsentis qa præsentem habet significationem.

ℭ Qd̄ sunt tpa verbo℞? Quinq̄: p̄sens qd̄ p̄ntē hēt significationē p̄teritū iperfectū: qd̄ significat qd̄ cœpit geri:& nondū perfectū est: preteritū perfectum: quo res perfecta monstrat præteritū plusquā perfectū: quo res perfecta iampridem ostendit futurū: quo res futura monstratur.

ℭ Cuius modi amo? Indicatiui qa hoc indicamus qd̄ agitur.

ℭ Quid est modus? Est inclinatio animi: declinationem verbi significans.

ℭ Quot sunt modi verbo℞? Quinq̄. Indicatiuus: quo indicamus qd agitur. Imperatiuus. qd̄ vt fiat aliqd imperamus. Optatiuus; q eget aduerbio optandi: vt perfectū significet sensum. Subiūctiuus: q non solū eget aduerbio vel coniūctione: verūetiam altero verbo: vt perfectū significet sensum. Infinitiuus: qui caret numeris:& personis:& eget aliquo alio℞ modo℞: vt perfectum significet sensum.

ℭ Quid interest inter infinitiuū,& p̄sonale? q infinitiuus altero verbo finito oīno eget. Impersonale vero perfectū actū sign̄at per oēs modos.

ℭ Indicatiuus quot tpa hēt? Quinq̄. Imperatiuus duo p̄sens & futurū.

Optatiuus quinq;:duo coniuncta,& vnum per se. Subiunctiuus quot? qnq; per se sicut indicatiuus Infinitiuus,? qnq;:duo cō uncta:& vnū per se:sicut optatiuus. Quot sunt species verbo℞:due Primitiua q̄ primā positionē a natura accepit:vt feruco. Deriuatiua q̄ a primitiuis deriuatur:vt feruesco. Cuius speciei amo? primitiuæ:quia a nullo deriuatur:sed primā positionē accepit a natura. Quot sunt spēs deriuatiuo℞? quinq;. Inchoatiua:quæ initium actus vel passiōis primitiui sigñant. vt hisco. Meditatiua quæ sigñant meditationē cum primitiuo vt esurio. Frequētatiua q̄ frequentiā actus primitiui sigñant:vt agito. Desideratiua quæ sigñant infinitiuū primitiui cum cupio. Diminutiua quæ in lo desinūt diminutionem significant.

Quot aliæ sunt deriuationes verbo℞ p̄ter supradictas? quatuor. Aut.n.a noīb⁹ fiūt:vt a p̄re patrisso:aut a verbis:vt a vello vellico:aut ab aduerbiis: vt a perēdie perēdino:aut a p̄pōnib⁹:vt ab intra intro. Quot sunt figuræ verbo℞? tres simplex q̄ simpliciter ꝓfert̄:ut cupio. Cōposita:q̄ ex duabus aut pluribus uocibus cōponit̄:ut cōcupio Decōposita q̄ nō p̄ se cōponitur: sed a cōposito uerbo deriuat̄:ut cōcupisco. Cuius figuræ amo? simplicis qa simpliciter ꝓfert̄. Quæ sunt uerba cōposita quo℞ simplicia nō inueniunt̄. Sūt hęc:Defendo:percutio:allicio:cōplco:aspicio reperio cōperio:suffragor, appello:deleo:defensor satis. Cū quot partib⁹ ōrōnis cōponit̄ uerbum? cū quatuor. Noīe:uerbo:aduerbio,& p̄pōsitiōe:sicut participia:ut amplifico:calefacio:maledico:ꝓduco. Cuius cōiugationis amo? primæ:q̄re? qa hēt a ꝓductā ante s. Quot sunt coniugationes uerbo℞? quatuor. Prima q̄ hēt a ꝓductā ante s uel ante ris:ut amo as:& amor aris. Secūda q̄ in secūda persona p̄sentis indicatiui hēt e productā ante s uel ante ris:ut doceo ces,& doceor ceris. Tertia q̄ in secūda persona p̄sentis īdicatiui hēt i correptā ante s uel e correptā ante ris ut lego legis,& legor ris. Quarta quæ hēt i productā ante s uel ante ris.ut audio audis, & audior audiris. Cuius p̄sonæ amo? primæ:quare? qa de se sola loquit̄. Quot sunt personæ uerbo℞? tres. Prima quę de se sola uel cū aliis loquit̄:ut dico dicimus. Secūda ad quā uel de qua uel sola uel cum aliis prima loquit̄.ut dicis dicitis:Tertia de qua extra se,& extra illam posita ad quā dirigit sermonē in loquit̄ prima:ut dicit dicunt. Quare imperatiuus caret prima persona singulari? qa naturaliter nullus sibi imperat. Pluit tonat fulgorat,& similia:quare carent primis,& secūdis personis? qa ad homines non pertinent habent. tñ primas,& secūdas personas si figurate per apostrophen Iupiter introducat̄. Cuius numeri amo. Singularis:quare? qa singulariter profert̄. Quot sunt numeri uerbo℞ duo. Singularis vt lego pluralis vt legimus.

Amo qūo facit p̄teritum imperfectum:amabā per quā regulā? qa prīa, & scda coniugatio abiecta s secūdæ personæ indicatiui,& addita bam faciunt p̄teritum imperfectum. Qūo facit præteritum perfectū? amaui per quam regulam? Primæ coniugationis verba a secunda persona præsentis

Indicatiui abiecta s & addita vi faciunt p̄teritũ perfectũ. Q̃uo facit p̄teritum plusquã perfectũ? Amaueram: per quã regulã? oẽ p̄teritũ p̄fectũ in i desinit: & mutata i in e correptã: & assumpta rã facit p̄teritũ plusquã p̄fectũ. Q̃uo facit futurũ? Amabo: p quã regulã? q̃a futurũ i̅dicatiui modi in p̄ria & s̄cda cõiugatione fit a s̄cda p̄sona p̄ntis indicatiui abiecta s & addita bo vt amas amabo. Q̃uo facit s̄cdam p̄sonã i̅peratiui p̄ntis? Ama quare? q̃a secũda p̄sona singularis i̅peratiui modi fit a s̄cda p̄sona p̄ntis i̅dicatiui abiecta s. In tertia cõiugatiõe abiecta s & i in e mutata. Q̃uo facit tertiã p̄sonã singularis i̅peratiui? Amet. Quare? q̃a tertia p̄sona fit o põne verbi mutata in p̄ria cõiugatiõe in et, in aliis in at. Q̃uo facit primã p̄sonã pluralis tam p̄ntis q̄ futuri i̅peratiui? Amemus, p quã regulã? q̃a primæ p̄sonæ plurales i̅peratiuorum fiũt a sua tertia singulari abiecta t. & addita mus. Q̃uo facit secundã? Amate, quare? q̃a s̄cda p̄sona pluralis p̄ntis i̅peratiui fit a sua s̄cda addita te & in tertia cõiugatiõe e mutata in i. Q̃uo facit tertiam? Ament. quare? q̃a fit a tertia singulari n litera i̅terposita ante te. Q̃uo facit s̄cdam. & tertiã p̄sonã singularis futuri. Amato quare? q̃a fit a tertia singularis p̄ntis i̅dicatiui addita o. Q̃uo facit s̄cda pluralis futuri? Amatote. quare? q̃a fit a s̄cda singularis vel tertia addita te syllaba. Q̃uo facit tertiã pluralis futuri? Amãto: quare? q̃a fit a tertia p̄ntis pluralis i̅dicatiui addita o. P̄ria p̄sona p̄ntis, & p̄teriti i̅perfecti optatiui modi: & p̄teriti imperfecti subiunctiui quo facit? Amarẽ: quare? q̃a fiũt a s̄cda p̄sona singularis imperatiua addita rẽ. Præteritũ p̄fectũ, & plusq̄ p̄fectũ optatiui, & p̄teritũ plusq̄ p̄fectũ cõiunctiui? quo formant primã p̄sonã? A prima p̄sona p̄teriti indicatiui addita ss & sẽ. Amo quo facit primã p̄sonam futuri optatiui: & p̄sentis coniunctiui? Amem. quare? q̃a formãtur ab ipsa põne verbi o in prima cõiugatiõe mutata in em: in ceteris in am. Q̃uo facit p̄tm̃ p̄fcm̃ subiunctiui? Amauerim: quare: q̃a formatur a p̄terito p̄fecto i̅dicatiui mutata i in e, correptã, & addita rim. Q̃uo facit futurũ subiũctiui. Amauero, quare? q̃a formatur a p̄terito perfecto eiusdem modi mutata rim in ro. Q̃uo facit p̄sens: & p̄teritum imperfectum infinitiui? Amare, quare? q̃a fit a prima p̄sona i̅peratiui addita re. Q̃uo facit p̄teritũ p̄fectũ, & plusq̄ p̄fectum i̅finitiui? Amauisse, quare? q̃a fit a p̄tõ p̄fecto indicatiui addita s, & se. Q̃uo facit futurũ infinitiui: amatum ire vel amaturũ eẽ: quare? q̃a fit cũ supino i̅ um: & ire vel addita eẽ neutrali p̄ticipio futuri. Q̃uo facit supinum? amatũ: p quã regulã? In vi syllabã faciẽtia p̄teritum cuiuscunq; cõiugatiõis vi mutata in tum faciũt supinũ. Q̃uo facit i̅personale? Amat. quare? q̃a i̅personalia in tur formantur a tertiis p̄sonis singularibus actiuis addita ur. Q̃uo facit p̄ns, & p̄teritum i̅perfectum passiui i̅dicatiui? Amor, & amabar. quare? q̃a oĩa actiua q̄ in o desinunt addita r q̄ vero in m mutata m in r faciunt passiuũ. Q̃uo facit p̄teritum p̄fectum passiui i̅dicatiui: & q̄ ab eo fiunt? Amatus sum vel fui amatus erã vel fuerã: amatus essem vel fuissem: & reliqua: quare? q̃a p̄teritum p̄fectum:

mum: & quae ab eo fiunt formantur per participiũ pteriti tẽporis, & sunt ea est. Q. ũo facit secundã personã pñtis ĩperatiui singularis? Amare. quare? qa fit ab actiua addita re. Q. ũo facit tertiã? Ametur: quare? quia fit a tertia addita ur. Q. ũo facit primã pluralis? Amemur: quare? qa fit a sua actiua mutata s in r. Q. ũo facit secũda pluralis? Amamini: quare? quia fit a secũda pñtis indicatiui remota, & addita mini. Q. ũo facit tertiam? Amentur: quare? qa fit a tertia actiui addita ur. Q. ũo facit secũdã & tertiã futuri ĩperatiui? Amator: quare? qa fit a sua actiua amato addita r. Q. ũo facit primã pluralis futuri imperatiui? Amemur quare? qa fit a sua actiua mutata s in r. Q. ũo facit secũdam pluralis futuri imperatiui? Amaminor: quare? quia fit a secũda sui prçsentis mutata in or. Quomodo facit infinitiuum? Amari: quare? quia fit ab actiuo mutata e in i quae mutatio in tertia coniũgatione fit prius abiecta re.

AMo quomodo declinatur? sic.

¶ Indicatiuo modo tempore praesenti. Amo amas amat. Et pluraliter amamus amatis amant. Praeterito imperfecto amabam amabas amabat. Et pluraliter amabamus amabatis amabant. Praeterito perfecto amaui amauisti amauit. Et pluraliter amauimus amauistis amauerunt vel amauere. Praeterito plusquamperfecto amaueram amaueras amauerat. Et pluraliter amaueramus amaueratis amauerant. Futuro amabo amabis amabit. Et pluraliter amabimus amabitis amabunt.

¶ Imperatiuo modo tempore praesenti ad secundam, & tertiam personam ama amet. Et pluraliter amemus amate ament. Futuro amato tu amato ille. Et pluraliter amemus amatote amanto vel amantote.

¶ Optatiuo mõ tẽpore pñti, & ptõ imperfecto utinam amarẽ amares ret. Et pluraliter utinam amaremus retis rent. Ptõ perfecto & plusq̃perfecto utinam amauissem ses set. Et pluraliter utinam amauissemus setis sent. Futuro utinam amem ames amet. Et pluraliter utinam amemus ametis ament.

¶ Coniũctiuo mõ tẽpore pñti cũ amẽ ames amet. Et pluraliter cũ amemus ametis amẽt. Ptõ ĩperfecto cũ amarẽ res ret. Et plr cũ amaremus retis rent. Ptõ perfecto cũ amauerim ris rit. Et pluraliter cum amauerimus ritis rint. Ptõ plusquamperfecto cũ amauissem ses set. Et pluraliter cũ amauissemus setis sent. Futuro cũ amauero ris rit. Et pluraliter cũ amauerimus ritis rint.

¶ Infinitiuo mõ numeris, & personis tẽpore pñti & ptõ ĩperfecto amare. Ptõ perfecto, & plusq̃perfecto amauisse. Futuro amatũ ire uel amaturũ esse.

¶ Gerundia sunt haec: amandi amando amandum.

¶ Supina sunt haec: amatum amatu.

¶ Quot sunt participia quae trahunt ab hoc uerbo actiuo? Duo. Vnũ pñtis, & pteriti imperfecti tẽporis in ans uel in ens: ut amãs, & docẽs: alterũ in rus futuri in rus: ut amaturus, & docturus.

¶ De uerbo passiuo.

INdicatiuo modo tempore praesenti. Amor amaris uel amare amatur. Et pluraliter amamur amamini amantur. Praeterito imperfecto amabar baris uel bare batur. Et pluraliter amabamur mini bantur. Praeterito perfecto

amatus sum vel fui est vel fuisti est vel fuit. Et pluraliter amati sumus vel fui/mus estis vel fuistis sunt fuerunt vel fuere. Præterito plusq̃perfecto amatus erã vel fuerã eras vel fueras erat vel fuerat. Et pluraliter amati eramus vel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro amabor amaberis vel amabere amabitur. Et pluraliter amabimur mini buntur.

¶ Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam amare ametur. Et pluraliter amemur amamini amentur. Futuro amator tu amator ille. Et pluraliter amemur amaminor amantor.

¶ Optatiuo mõ tpe pñti, & ptõ imperfecto vtinam amarer reris vel amarere amaret. Et pluraliter vtinã amaremur mini rentur. Ptõ perfecto, & plusq̃per fecto vtinam amatus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset. Et plr̃ vtinã amati essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel sent. Futuro vtinã amer ameris vel amere amet. Et plr̃ vtinã amemur amemini ament.

¶ Coniũctiuo modo tpe præsenti cũ amer ameris vel amere amet. Et plr̃ cũ amemur mini ament. Ptõ imperfecto cũ amarer amareris vel rere retur. Et plr̃ cũ amaremur mini rent. Ptõ perfecto cũ amatus sim vel fuerim sis vel ris sit vel rit. Et plr̃ cũ amati simus vel fuerimus sitis vel ritis sint vel rint. Præ terito plusq̃perfecto cũ amat⁹ essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuis/set. Et plr̃ cũ amati essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essẽt vel fuissent. Futuro cum amatus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit. Et pluraliter cum amati erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erunt vel fuerint.

¶ Infinitiuo mõ numeris, & psonis tpe pñti, & preterito imperfecto amari. Ptõ perfecto, & plusq̃perfecto amatum esse vel fuisse. Futuro amatum iri. Quot pticipia trahunt ab hoc verbo passiuo/duo. Vnũ pti pfecti, & plusq̃p/fecti tpis in tus, vel in sus, vel in xus, vt amatus alterũ futuri i dus vt amãdus.

¶ Nota q actiui verbi regulã neutrale verbũ sequit. Passiui cõe, & deponẽs.

¶ De secunda coniugatione.

Doceo quomodo declinatur. Doceo verbum actiuum indicatiuo modo dictum temporis præsentis: numeri singularis: figuræ simplicis: perso/næ tertiæ coniugationis secundæ: sic declinatur.

¶ Indicatiuo mõ tpe pñti. Doceo ces cet. Et plr̃ docemus docetis cent. Ptõ imperfecto docebã bas bat. Et plr̃ docebamus batis bant. Præterito perfecto docui cuisti docuit. Et pluraliter docuimus docuistis docuerunt vel docuere. Preterito plusq̃perfecto docueram ras rat. Et pluraliter docueramus ratis rant. Futuro docebo bis bit. Et pluraliter docebimus docebitis docebunt.

¶ Impatiuo mõ tpe pñti ad scdam & tertiã psonã doce eat. Et plr̃ doceam⁹ docete doceant. Futuro doceto tu ceto ille. Et plr̃ doceamus docetote cento.

¶ Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ impfecto vtinã docerẽ ceres ceret. Et plr̃ vti/nã doceremus doceretis docerent. Preterito perfecto, & plusq̃perfecto vtinã docuissem ses set. Et plr̃ vtinam docuissemus setis sent. Futuro vtinam doceã doceas doceat. Et pluraliter vtinam doceamus doceatis doceant.

¶ Cõiũctiuo mõ tpe pñti cũ doceã ceas ceat. Et plr̃ cũ doceam⁹ ceatis ceant.

Ptõ imperfecto cũ docerẽ res ret. Et plr cũ doceremus retis rent. Præterito perfecto cũ docuerim ris rit. Et plr cũ docuerimus ritis rint. Præterito plusq̃perfecto cũ docuissem ses set. Et plr cũ docuissemus setis sent. Futuro cũ docuero docueris docuerit. Et pluraliter cũ docuerimus docueritis docuerint.

¶ Infinitiuo mõ numeris & psonis tpe pñti, & ptõ impfecto docere. Præterito perfecto, & plusq̃perfecto docuisse. Futuro doctũ ire vel doctuꝫ esse.

¶ Gerũdia docendi docendo docendum. ¶ Supina doctũ doctu.

¶ Participia docens & docturus.

Doceor quomodo declinatur?

¶ Indicatiuo modo tpe pñti. Doceor doceris vel docere docet. Et pluraliter docemur docemini docent. Præterito imperfecto docebar baris vel bare bat. Et pluraliter docebamur mini bant. Præterito perfecto doctus sum uel fui es uel fuisti est uel fuit. Et pluraliter docti sumus uel fuimus: estis uel fuistis: sunt fuerunt uel fuere. Præterito plusq̃perfecto doctus eram uel fueram eras uel fueras erat uel fuerat. Et pluraliter docti eramus uel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro docebor doceberis vel docebere docebitur. Et pluraliter docebimur docebimini docebuntur.

¶ Impatiuo mõ tpe pñti docere doceat. Et plr doceamur doceamini doceãtur. Futuro docetor tu docetor ille. Et plr doceamur doceminor docentor.

¶ Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ impfecto vtinã docerer reris vel rere retur. Et pluraliter vtinã doceremur mini rent. Ptõ pfecto & plusq̃perfecto vtinã doct⁹ essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset. Et plr vtinã docti essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Futuro vtinã docear docearis vel doceare doceat. Et plr vtinam doceamur doceamini doceant.

¶ Coniunctiuo mõ tpe pñti cũ docear docearis vel doceare doceat. Et plr cũ doceamur doceamini doceant. Ptõ imperfecto cũ docerer reris vel rere retur. Et plr cũ doceremur mini rẽtur. Ptõ perfecto cũ doctus sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fuerit. Et plr cũ docti sim⁹ vel fuerim⁹ sitis vel fueritis sint vel rint. Ptõ plusq̃perfecto cũ doctus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel set. Et plr cum docti essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Futuro cum doctus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit. Et pluraliter cum docti erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erunt vel fuerint.

¶ Infinitiuo mõ numeris & personis tpe pñti & ptõ imperfecto doceri. Præterito perfecto, & plusq̃perfecto doctum esse vel fuisse. Futuro doctum iri.

¶ Quot sunt participia huius verbi? Duo: vnum præteriti tpis doctus: alteꝝ futuri docendus.

¶ De declinatione tertiæ coniugationis.

Lego quomodo declinatur?

¶ Indicatiuo mõ tpe pñti lego legis legit. Et pluraliter legimus legitis legunt. Ptõ imperfecto legebam bas bat. Et pluraliter legebamus legebatis legebant. Præterito perfecto legi legisti legit. Et pluraliter legimus legistis legerunt vel legere. Ptõ plusq̃perfecto legeram legeras legerat. Et pluraliter legeramus ratis rãt. Futuro legã ges get. Et pluraliter legimus legitis legent.

¶ Imperatiuo modo tempore pñti lege legat. Et pluraliter legamus legite legant. Futuro legito tu legito ille. Et pluraliter legamus legitote legunto.
¶ Optatiuo mō tēpore pñti, & ptō īperfecto vtinā legerē legeres legeret. Et pluralr̄ vtinā legeremus legeretis legerent. Ptō perfecto & plusquāperfecto: vtinā legissem legisses legisset. Et plr̄ vtinā legissemus legissetis legissent. Futuro vtinā legam legas legat. Et pluraliter vtinā legamus legatis legant.
¶ Coniūctiuo mō tēpore pñti cū legā legas legat. Et plr̄ cū legamus legatis legāt. Ptō imperfecto cū legerem legeres legeret. Et plr̄ cū legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto cū legerem legeris legerit. Et pluraliter cū legerimus legeritis legerint. Præterito plusq̄perfecto cū legissem legisses legisset. Et pluraliter cum legissemus legissetis legissent. Futuro cū legero legeris legerit. Et pluraliter cum legerimus legeritis legerint.
¶ Infinitiuo mō numeris & personis tēpore pñti: & ptō imperfecto legere. Ptō perfecto & plusq̄perfecto legisse. Futuro lectum ire vel lecturꝫ esse.
¶ Gerundia legendi legendo legendum. ¶ Supina lectum lectu.
¶ Quot participia trahuntur ab hoc verbo? Duo: vnum præsentis temporis: legens: & alterum futuri: lecturus.

Legor quomodo declinatur?
¶ Indicatiuo mō tēpore pñti. Legor legeris vel legere legit. Et plr̄ legimur legimini leguntur. Preterito imperfecto legebar legebaris vel legebare legebatur. Et pluraliter legebamur legebamini legebantur. Præterito perfecto lectus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit. Et pluraliter lecti sumus vel fuimus, estis vel fuistis, sunt fuerunt vel fuere. Præterito plusq̄perfecto lectus eram vel fueram, eras vel fueras erat vel fuerat. Et pluraliter lecti eramus vel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro legar legeris vel legere legetur. Et pluraliter legemur legemini legentur.
¶ Imperatiuo mō tēpore pñti legere legat. Et plr̄ legamur legimini legant. Futuro legitor tu legitor ille. Et pluraliter legamur legiminor leguntor.
¶ Optatiuo mō tēpore pñti & ptō īperfecto vtinā legerer legeris, vel legerere legeret. Et plr̄ vtinam legeremur legeremini legerent. Ptō perfecto & plusq̄perfecto vtinā lectus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset. Et plr̄ utinā lecti essem⁹ vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissēt. Futuro vtinā legar legaris vel legare legat. Et plr̄ utinā legamur mini gant.
¶ Cōiunctiuo mō tēpore pñti cū legar legaris vel legare legat. Et plr̄ cū legamur mini gant. Ptō imperfecto cū legerer reris vel rere retur. Et pluraliter cū legeremur mini rentur. Ptō perfecto cū lectus sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fuerit. Et pluralr̄ cū lecti simus vel fuerimus sitis vel fueritis, sint vel fuerint. Ptō plusq̄perfecto cū lectus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset. Et pluraliter cū lecti essemus uel fuissemus essetis vel fuissetis essent uel sent. Futuro cū lectus ero vel fuero eris uel fueris erit uel fuerit. Et pluralr̄ cū lecti erimus uel fuerimus eritis uel fueritis erint uel fuerint.
¶ Infinitiuo mō numeris & personis tēpore pñti, & ptō imperfecto legi,

Præterito perfecto,& plusq̄perfecto lectum esse uel fuisse. Futuro lectū iri.
¶Quot participia trahunt ab hoc uerbo? duo. Vnum tp̄is p̄teriti imperfecti lectus. Alterum futuri legendus. ¶De declinatione quarta cōiugationis.

Audio quomodo declinatur?
¶Indicatiuo modo tempore præsenti. Audio audis audit. Et pluraliter audimus auditis audiunt. Præterito imperfecto audiebam bas bat. Et pluraliter audiebamus batis bant. Præterito perfecto audiui sti uit. Et pluraliter audiuimus stis runt uel u: re. Præterito plusquamperfecto audieram ras rat. Et pluraliter audiueramus audiueratis audiuerant. Futuro audiam audies audiet. Et pluraliter audiemus audietis audient.
¶Impatiuo mō tp̄e p̄nti ad scdam,& tertiā p̄sonam audiat. Et plr̄ audiamus audite audiāt. Futuro audito tu audito ille. Et p r audiam⁹ auditote audiūto.
¶Optatiuo modo tp̄e p̄nti,& ptō imperfecto utinam audirem res ret. Et pluraliter utinam audiremus retis rent. Præterito perfecto,& plusq̄perfecto utinā audiuissem ses set. Et pluraliter utinam audiuissemus setis sent. Futuro utinam audiam as at. Et pluraliter vtinam audiamus audiatis audiant.
¶Coniunctiuo mō tp̄e p̄nti cū audiam audias at. Et pluraliter cū audiam⁹ atis ant. Ptō imperfecto cum audirem res ret. Et pluraliter cū audiremus audiretis audirent. Ptō perfecto cum audiuerim ris rit. Et pluraliter cum audiuerimus audiueritis audiuerint. Præterito plusquamperfecto cum audiuissem ses set. Et pluraliter cum audiuissemus setis sent. Futuro cum audiuero audiueris ris rit. Et pluraliter cum audierimus audiueritis audiuerint.
¶Infinitiuo mō numeris,& p̄sonis tp̄e p̄nti,& ptō imp̄fecto audire. Ptō perfecto,& plusq̄perfecto audiuisse. Futuro auditum ire vel auditurum esse.
¶Gerundia audiendi audiendo audiendum. ¶Supina auditum auditu.
¶Quot participia trahuntur ab hoc verbo? Duo. Vnum præsentis tempo ris audiens. Alterum futuri auditurus.

Audior quomodo declinatur?
¶Indicatiuo modo tp̄e p̄nti. Audior ris vel audire audit. Et pluraliter audimur audimini audiunt. Præterito imperfecto audiebar baris vel bare batur. Et pluraliter audiebamur bamini bantur. Præterito perfecto auditus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit. Et pluraliter auditi sumus vel fuimus estis vel fuistis sunt fuerunt vel fuere. Præterito plusquamperfecto auditus eram vel fueram eras vel fueras erat vel fuerat. Et pluraliter auditi eramus vel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro audiar audiaris vel audiere audietur. Et pluraliter audiemur audiemini audientur.
¶Imperatiuo modo tēpore p̄nti audire atur. Et plr̄ audiamur mini antur. Futuro auditor tu auditor ille. Et pluraliter audiamur audiminor audiūtor.
¶Optatiuo mō tp̄e p̄nti, & ptō imperfecto vtinā audirer reris vel rere ret. Et plr̄ vtinam audiremur remini rent. Præterito perfecto, & plusq̄perfecto vtinam auditus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset. Et pluraliter vtinam auditi essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Futu

ro vtinam audiar audiaris vel diare diatur. Et plr vtinã audiamur mini anť.
¶ Cõiũctiuo mõ tpe p̃senti cũ audiar aris vel diare diať. Et plr cũ audiamur amini anť. Ptõ ĩpfecto cũ audirer reris vł rere reť. Et plr cũ audiremur remi ni renť. Ptõ pfecto cũ auditus sim vel fuerim sis vel ris sit vel rit. Et plr cum au diti sim⁹ vel fuerimus sitis vel ritis sint vel rint. Ptõ plusquãpfecto cũ audit⁹ essem vel sem esses vel ses esset vel set. Et plr cũ auditi essemus vel fuissemus essetis vel setis essent vel sent. Futuro cũ auditus ero vel fuero eris vel ris erit vel rit. Et plr cum auditi erimus vel fuerimus eritis vel ritis erunt vel rint.
¶ Infinitiuo mõ numeris, & p̃sonis tẽpore p̃senti, & ptõ impfecto audiri. Preterito perfecto, & plusquãperfecto auditũ esse vel fuisse. Futuro auditum iri.
¶ Quot participia deriuantur ab hoc verbo: duo, vnum præteriti temporis auditus: alterum futuri audiendus.

¶ De verbis anomalis.

Quot sunt verba anomala: quatuor. Sũ: volo: fero: & edo: quare dñr anomala: q̃a nullius coniugationis regulam sequuntur. Et ideo quasi inæqualia sunt: ανωμαλον: inæquale significat. Sum quomodo declinatur:
¶ Indicatiuo mõ tẽpore p̃nti. Sũ es est. Et plr sumus estis sunt. Ptõ impfecto eram eras erat. Et plr eramus eratis erãt. Ptõ perfecto fui fuisti fuit. Et plr fuimus stis runt vel re. Ptõ plusquamperfecto fueram ras rat. Et pluraliter fueramus ratis rant. Futuro ero eris erit. Et pluraliter erimus eritis erunt.
¶ Imperatiuo modo tempore præsenti sis vel es sit. Et pluraliter simus este sint. Futuro esto tu esto ille. Et pluraliter simus estote sunto vel suntote.
¶ Optatiuo mõ tpe p̃nti, & ptõ ĩperfecto vtinã eẽm esses eẽt. Et plr vtinã essem⁹ setis sent. Ptõ pfecto, & plusquãpfecto vtinã fuissem ses set. Et plr vtinã fuissemus setis sent. Futuro vtinã sim sis sit. Et pluralr vtinam simus sitis sint.
¶ Cõiũctiuo mõ tpe p̃nti cũ sim sis sit. Et plr cũ sim⁹ sitis sint. Ptõ imperfecto cũ eẽm eẽs eẽt. Et plr cũ essemus setis sent. Ptõ pfecto cũ fuerim ris rit. Et plr cũ fuerimus ritis rint. Ptõ plusquamperfecto cum fuissem ses set. Et plr cum fuissemus setis sent. Futuro cũ fuero ris rit. Et pluralr cũ fuerimus ritis rint.
¶ Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto esse. Præterito perfecto, & plusquamperfecto fuisse. Futuro caret.
¶ Gerundia essendi essendo essendum.

¶ Supinis caret.

¶ Quot participia deriuantur ab hoc verbo: vnum ens.

Volo quõ declinatur: Indicatiuo mõ tẽpore p̃nti: Volo vis vult. Et pluraliter volumus vultis volunt. Ptõ imperfecto volebã bas bat. Et plr volebamus tis bant. Ptõ perfecto volui sti luit. Et pluraliter v. luimus stis runt vel ere. Ptõ plusquamperfecto volueram ras rat. Et pluraliter volueramus ratis rant. Futuro volam les let. Et pluraliter volemus voletis volent.
¶ Imperatiuo mõ caret: sed ĩ cõpõne hẽt: noli, & te. Futuro nolito. Et plr tote.
¶ Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam uellẽ uelles uellet. Et plr utinam uellemus letis lent. Ptõ perfecto, & plusquãperfecto utinam uoluissem ses set. Et pluraliter utinam uoluissemus setis sent. Futuro utinam uelim uelis uelit. Et pluraliter utinam uelimus uelitis uelint.

¶Coniũctiuo mō tēpore p̄sēti cū velim velis velit. Et p'r cum velimus litis lint. Ptō imp̄fecto cū vellē les let. Et pl'r cū vellemus letis lēt. Ptō p̄fecto cum voluerim ris rit. Et pl'r cū voluerim⁹ritis rint. Ptō plusq̄p̄fecto cū voluisse ses set. Et pl'r cū sem⁹ setis sent. Futuro cū voluero ris rit. Et pl'r cū rim⁹ ritis rīt.
¶Infinitiuo modo numeris & personis tēpore præsenti, & præterito imperfecto velle. Præterito perfecto, & plusquamperfecto voluisse. Futuro caret.
¶Gerundia volendi volendo volendum. ¶Supinis caret.
¶Quot participia deriuantur ab hoc verbo? Vnum. Volens.

FEro qūo declinatur? Indicatiuo mō tēpore p̄senti. Fero fers fert. Et pluraliter ferimus ritis runt. Ptō imperfecto ferebam bas bat. Et pluraliter ferebamus batis bant. Ptō perfecto tuli sti lit. Et pl'r tulimus stis runt vel re. Ptō plusquamperfecto tuleram tuleras tulerat. Et pluraliter tuleramus tuleratis tulerant. Futuro feram feres feret. Et pluraliter feremus feretis ferent.
¶Imperatiuo modo tempore pręsenti fer ferat. Et pluraliter feramus ferte ferant. Futuro ferto tu ferto ille. Et pluraliter feramus fertote ferunto.
¶Optatiuo mō tpe p̄nti, & ptō imperfecto vtinā ferrē res ret. Et pl'r vtinā ferremus retis rēt. Ptō p̄fecto & plusquāperfecto vtinā tulissem ses set. Et pl'r vtinā tulissemus setis sent. Futuro vtinā ferā ras rat. Et pl'r vtinā feramus ratis rāt.
¶Coniūctiuo mō tpe p̄senti cum feram ras rat. Et pl'r cū feramus ratis rant. Ptō imperfecto cum ferrem res ret. Et pl'r cum ferremus retis rent. Ptō perfecto cum tulerim tuleris tulerit. Et pl'r cum tulerimus tis rint. Ptō plusquam perfecto cum tulissem ses set. Et pluraliter cum tulissemus setis sent. Futuro cum tulero tuleris tulerit. Et pluraliter cum tulerimus tuleritis tulerint.
¶Infinitiuo modo numeris & personis tempore p̄nti, & ptō imperfecto ferre. Ptō perfecto, & plusquāperfecto tulisse. Futuro latum ire vel laturum esse.
¶Gerundia ferendi ferendo ferendum. ¶Supina latum latu.
¶Quot participia deriuantur ab hoc verbo? Duo: vnum præsentis temporis: ferens, alterum futuri laturus.

FError qūo declinat? Indicatiuo mō tpe p̄nti. Ferror ferris vel ferre fert. Et pluraliter ferimur ferimini ferūtur. Ptō imperfecto ferebar baris vel bare batur. Et pluraliter ferebamur bamini bant. Ptō perfecto latus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit. Et pl'r lati sumus vel fuimus estis vel stis sunt tunt vel ere. Præterito plusquāperfecto latus eram vel fueram eras vel fueras erat vel fuerat. Et pluraliter lati eramus vel ramus eratis vel ratis erant vel rant. Futuro ferar feraris vel ferere retur. Et pluraliter feremur mini rentur.
¶Imperatiuo modo tempore pręsenti fere feratur. Et pluraliter feramur mini rantur. Futuro ferto tu ferto ille. Et pluraliter feramur minor feruntor.
¶Optatiuo mō tēpore p̄senti, & ptō imperfecto vtinā ferrer ferreris vel ferere ferret. Et pl'r vtinam feremur feremini ferētur. Præterito perfecto, & plusquā perfecto vtinā latus essem vel fuissem esses vel fuisses eēt vel fuisset. Et plural'r vtinam lati essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Futuro vtinam ferar feraris vel ferare feratur. Et pl'r vtinam feramur mini rantur.

¶ Coniũctiuo mō tpe p̄ñti cũ ferar feraris vel ferare feraf. Et plr̄ cũ feramur mini ranf. Ptō imperfecto cũ ferer reris vel rere ref. Et plr̄ cũ feremur mini renf. Ptō perfecto cũ latus sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fuerit. Et plr̄ cũ lati simus vel fuerimus sitis vel fueritis sint vel fuerint. Ptō plusq̄pfecto cũ latus essem vel sem esses vel ses esset vel set. Et plr̄ cũ lati essemus vel fuissemus essetis vel setis essent vel sent. Futuro cum latus ero vel fuero eris vel ris erit vel fuerit. Et plr̄ cum lati erimus vel fuerimus eritis vel ritis erunt vel rint.

¶ Infinitiuo modo tempore præsenti & præterito imperfecto ferri. Præterito perfecto, & plusquamperfecto latum esse vel fuisse. Futuro latum iri.

¶ Quot pticipia deriuanf ab hoc verbo? Duo: vnũ p̄ti tp̄is lat⁹: alteꝝ futuri (dus.

EDo quomodo declinatur.

¶ Indicatiuo mō tpe p̄ñti. Edo es est. Et plr̄ edimus tis dunt. Ptō imperfecto edebam bas bat. Et plr̄ edebamus batis bant. Ptō pfecto edi sti dit. Et plr̄ edimus stis runt vel re. Ptō plusq̄perfecto ederam ras rat. Et pluraliter ederamus ratis rant. Futuro edam edes edet. Et pluraliter edemus edetis edent.

¶ Imperatiuo modo tempore præsenti edes edat. Et pluraliter edamus este edant. Futuro esto tu esto ille. Et pluraliter edamus estote edunto.

¶ Optatiuo modo tempore præsent & ptō imperfecto vtinam essem esses esset. Et pluraliter vtinã essemus essetis essent. Præterito perfecto & plusq̄perfecto vtinam edissem ses set. Et pluraliter vtinam edissemus setis sent. Futuro vtinam edam edas edat. Et pluraliter vtinam edamus edatis edant.

¶ Cōiũctiuo mō tpe p̄ñti cũ edã das dat. Et plr̄ cũ edamus tis dãt. Ptō impfecto cũ essem ses set. Et plr̄ cũ essemus setis sent. Ptō perfecto cum ederim ris rit. Et plr̄ cũ ederimus ritis rint. Ptō plusq̄pfecto cũ edissem ses set. Et plr̄ cũ edissemus setis sent. Futuro cum edero ris rit. Et plr̄ cũ ederimus ritis rint.

¶ Infinitiuo modo tempore præsenti & præterito imperfecto esse. Præterito perfecto & plusquamperfecto edisse. Futuro esum ire vel esurum esse.

¶ Gerundia edendi edendo edendum. ¶ Supina esum esu.

¶ Quot participia deriuantur ab hoc verbo? Duo: vnum præsentis temporis sedens alterum futuri esurus.

EO is it. Et plr̄ imus itis eunt. Ptō imperfecto ibam ibas ibat. Et pluraliter ibamus tis ibant. Ptō perfecto iui iuisti iuit. Et plr̄ iuimus iuistis iuerunt vel iuere. Præterito plusq̄perfecto iuerã iueras iuerat. Et pluraliter vtinam iueramus ratis rant. Futuro ibo ibis ibit. Et pluraliter ibimus ibitis ibunt.

¶ Imperatiuo modo tempore præsenti i eat. Et pluraliter eamus ite eant. Futuro ito tu ito ille. Et pluraliter eamus itote eunto.

¶ Optatiuo mō tpe p̄ñti & ptō impfecto vtinã irē ires iret. Et plr̄ vtinã iremus iretis irēt. Ptō pfecto & plusq̄fecto vtinã iuissem ses set. Et pluralr̄ vtinã iuissemus setis sent. Futuro vtinã eam eas eat. Et plr̄ vtinã eamus eatis eant.

¶ Cōiũctiuo mō tpe p̄ñti cũ eã eas eat. Et plr̄ cũ eam⁹ eatis eãt. Ptō impfecto cũ irē ires iret. Et plr̄ cũ irem⁹ tis rēt. Ptō pfecto cũ iuerã ris rit. Et plr̄ cũ iuerimus ritis rint. Ptō plusq̄pfecto cũ iuissem ses set. Et plr̄ cũ iuissem⁹ setis sent.

Futuro cum iuero ris rit. Et pluraliter cum iuerimus iueritis iuerint.
¶ Infinitiuo modo numeris & personis tempore præsenti,& ptō imperfecto ire. Ptō perfecto & plusq̄perfecto iuisse. Futuro itum ire vel iturum esse.
¶ Gerundia eundi eundo eundum. ¶ Supina itum itu.
¶ Quot participia descendunt ab hoc verbo? Duo: vnum præsentis tempo- ris: iens euntis alterum futuri: iturus itura iturum.

Fio quō declinat? Indicatiuo mō tpe pn̄ti. Fio fis fit. Et pluraliter fimus fitis fiūt. Ptō impfecto fiebā bas bat. Et pluraliter fiebamus batis bāt. Ptō pfecto factus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit. Et plr̄ facti sumus vel fuimus estis vel fuistis sunt runt vel fuere. Ptō plusq̄perfecto factus erā vel fueram eras vel ras erat vel rat. Et pluraliter facti eramus vel fueramus eratis vel fue ratis erant vel fuerant. Futuro fiam fies fiet. Et pluraliter fiemus fietis fient.
¶ Imperatiuo modo tempore præsenti fi fiat. Et pluraliter fiamus fite fiant. Futuro fito tu fito ille. Et pluraliter fiamus fitote fiunto.
¶ Optatiuo mō tpe pn̄ti & ptō impfecto vtinā fierē res ret. Et plr̄ vtinā fie- rem⁹ retis rēt. Ptō pfecto & plusq̄pfecto vtinā factus essem vel sem esses vel ses esset vel set. Et plr̄ vtinā facti essemus vel fuissemus essetis vel setis essent vel sent. Futuro vtinam fiam fias fiat. Et pluraliter vtinam fiamus fiatis fiant.
¶ Cōiūctiuo mō tpe pn̄ti cū fiā as at. Et plr̄ cū fiamus atis ant. Ptō impfecto cū fierē res ret. Et plr cū fierem⁹ retis rēt. Ptō pfcō cū fact⁹ sim vel fuerim sis vel ris sit vel rit. Et plr̄ cū facti sim⁹ vl̄ rim⁹ sitis vel ritis sint vl̄ rint. Ptō plusq̄ pfecto cū factus essem vel sem eēs vel ses esset vel set. Et plr̄ cū facti essemus vel semus essetis vel setis essent vel sent. Futuro cū factus ero vel ro eris vel ris erit vel rit. Et plr̄ cū facti erimus vel rimus eritis vel ritis erunt vel rint.
¶ Infinitiuo modo tempore præsenti & ptō imperfecto fieri. Præterito per- fecto & plusq̄perfecto factum esse vel fuisse. Futuro factum iri.
¶ Gerundiis caret. ¶ Supina sunt factum factu.
¶ Quot participia deriuantur ab hoc verbo? Tria fiēs factus, & futurus.

Gaudeo quō declinat? Indicatiuo mō tpe pn̄ti. Gaudeo des det. Et plr̄ gaudemus detis dēt. Ptō impfecto gaudebā bas bat. Et pluraliter gau- debamus batis bāt. Ptō pfecto gauisus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit. Et pluraliter gauisi sumus vel fuimus estis vel stis sunt fuerūt uel fuere. Præteri to plusq̄perfecto gauisus eram uel fueram eras uel ras erat uel rat. Et plr̄ ga- uisi eramus uel fueramus eratis uel ratis erant uel rant. Futuro gaudebo gaudebis gaudebit. Et pluraliter gaudebimus gaudebitis gaudebunt.
¶ Impatiuo mō tpe pn̄ti gaude gaudeat. Et plr̄ gaudeam⁹ gaudete gaude- ant. Futuro gaudeto tu gaudeto ille. Et plr̄ gaudeamus gaudetote gaudēto.
¶ Optatiuo mō tpe pn̄ti & ptō ipfecto vtinā gauderē res ret. Et plr̄ utinā gauderem⁹ retis rēt. Ptō pfecto,& plusq̄pfecto utinā gauisus essem uel sem esses vel ses esset uel set. Et plr̄ utinā gauisi essemus uel semus essetis uel setis eēnt uel sent. Futuro utinā gaudeā deas deat. Et plr̄ utinā gaudeam⁹ as eāt.
¶ Cōiūctiuo mō tpe pn̄ti cū gaudeā as at. Et plr̄ cū gaudeam⁹ atis ant. Ptō

Imperfecto cū gauderē res ret. Et plr cum gauderemus retis rent. Ptō p fecto cū gauisus sim vel fuerim sis vel ris sit vel rit. Et pluraliter cū gauisi simus vel fuerimus sitis vel ritis sint vel rint. Ptō plusq̄perfecto cū gauisus eēm vel fuissem esses vel ses eēt vel set. Et plr cū gauisi essemus vel fuissem⁹ eētis vel setis essent vel sent. Futuro cū gauisus ero vel fuero eris vel ris erit vel rit. Et pluraliter cum gauisi erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erunt vel fuerint.

¶ Infinitiuo modo tpe p̄nti, & ptō imperfecto gaudere. Ptō pfecto & plusq̄perfecto gauisum esse vel fuisse. Futuro gauisum ire vel gauisurum esse.

¶ Gerundia gaudendi gaudendo gaudendū. ¶ Supina gauisum gauisu.

¶ Quot participia deriuantur ab hoc verbo? Tria: vnum præsentis temporis, gaudens. alterum præteriti gauisus: aliud futuri gauisurus.

Memini qūo declinat? Indicatiuo mō tpe p̄nti, & ptō imperfecto, & ptō perfecto memini sti nit. Et plr meminimus nistis nerunt vel nere. Præterito imperfecto, & plusquamperfecto memineram memineras meminerat. Et pluraliter memineramus memineratis meminerant. Futuro caret.

¶ Imperatiuo mō tpe p̄nti, & futuro memento tu. Et plr mementote vos.

¶ Optatiuo modo tempore p̄senti & præterito, perfecto, & plusq̄perfecto vtinam meminissem ses set. Et pluraliter vtinam meminissemus setis sent.

¶ Cōiūctiuo mō tpe p̄nti, & ptō īperfectō cū meminerim ris rit. Et plr cū meminerim⁹ ritis rint. Ptō & plusq̄pfecto cū meminissē ses set. Et plr cū meminissem⁹ setis sēt. Futuro cū meminero ris rit. Et plr cū meminerim⁹ ritis rint.

¶ Infinitiuo mō tpe p̄nti ptō īperfecto: ptō pfecto, & plusq̄pfecto meminisse. Futuro: gerūdiis: supinis: & pticipiis caret. Simlr declinat: Odi odisti odit. Noui nouisti nouit. Cœpi cœpisti cœpit. ¶ De īpersonaliū declinatione.

Impersonalia quæ deriuantur a verbis in o significantibus actionem quomodo declinantur? in tertiis tantum personis hoc modo.

¶ Indicatiuo modo tempore præsenti amatur. Præterito imperfecto amabatur. Præterito perfecto amatum est vel fuit. Præterito plusquamperfecto amatum erat vel fuerat. Futuro amabitur.

¶ Imperatiuo modo tempore præsenti ametur. Futuro amator.

¶ Optatiuo modo tempore p̄senti, & ptō īperfecto vtinā amaret. Ptō perfecto, & plusquāperfecto vtinam amatū esset vel fuisset. Futuro vtinā ametur.

¶ Coniunctiuo modo tēpore p̄senti cum ametur. Ptō plusquamperfecto cum amaretur. Præterito perfecto cum amatum sit vel fuerit. Præterito plusquāperfecto cum amatum esset vel fuisset. Futuro cum amatum erit vel fuerit.

¶ Infinitiuo modo tempore p̄senti, & ptō imperfecto amari. Præterito perfecto, & plusquamperfecto amatum esse vel fuisse. Futuro amatum iri.

Verbo impersonali. Indicatiuo modo tempore præsenti oportet. Præterito imperfecto oportebat. Præterito perfecto oportuit. Præterito plusquamperfecto oportuerat. Futuro oportebit.

¶ Imperatiuo modo tempore præsenti oporteat.

¶ Optatiuo mō tpe p̄nti, & ptō īpfecto vtinā oporteret. Ptō pfecto, & plusq̄

perfecto utinam oportuisset. Futuro utinam oporteat.
¶ Côiûctiuo mô tpe pñti cû oporteat. Prô impfecto cû oporteret. Prô imperfecto cû oportuerit. Prô plusq̄perfecto cû oportuisset. Futuro cû oportuerit.
¶ Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto oportere. Præterito perfecto, & plusquamperfecto oportuisse. Futuro caret.
¶ Quot sunt uerba quæ in imperatiuo patiũtur apocopen? quatuor. dic duc fac fer.

¶ De participio.

PArticipium qdem? Est pars orônis declinabilis: quæ pro uerbo ponitur ex quo deriuatur genus: & casum habens ad similitudinem nominis.
¶ Quare dicitur participium? quia partem capit a nomine partem a uerbo.
¶ Participio quot accidũt? sex: Genus: casus: tps: signĩatio: numerꝰ: & figura.
¶ Quot sunt genera participiorum? quatuor. Masculinũ ut amatus: fœmininum: ut amata: neutrum ut amatum: omne ut hic, & hæc, & hoc amans.
¶ Amatꝰ cuiꝰ gñis? masculini: q̄re? qa oẽ pticipiũ definẽs ĩ us ẽ masculi gñis.
¶ Amata cuiꝰ gñis? fœminini: q̄re? qa oẽ pticipiũ definẽs ĩ a ẽ fœminini gñis.
¶ Amatũ cuiꝰ gñis? neutri: q̄re? qa oẽ pticipiũ definẽs in um est neutri gñis.
¶ Amãs cuius gñis? oĩs: q̄re? qa oẽ participiũ definens in ens est oĩs generis.
¶ Casus participioꝝ quot sunt? sex: ñtũs: gtũs: dtũs: actũs: uctũs: & ablatiuꝰ.
¶ Quomodo declinantur participia? Ad regulam nominum exceptis illis quæ nascuntur a uerbo quartæ coniugationis in eo quorum genitiuus i e uocales in eu mutat ut iens euntis: quiens queuntis: rediens redeuntis.
¶ Quot sũt numeri participioꝝ: duo: singularis ut amãs: pluralis ut amãtes.
¶ Quot sunt tpa participioꝝ? Tria: p̄sens, & ptm̃ impfectũ simul oĩum participioꝝ in ans uel in ens definentium, ut amans, & legens, ptm̃ perfectum, & plusquamperfectũ simul omniũ participioꝝ in tus sus, & xus definentiũ, ut amatus: uisus: nexus: & mortuus qd̓ solũ in uus terminatur: futuꝝ per se omnium participioꝝ in rus, & in dus definentium: ut amaturus, & amandus.
¶ Legens cuius tpis? pñtis: & pti imperfecti: q̄re? quia oẽ participiũ definens in ans uel in ens pñtis, & ptĩ imperfecti tpis est. Amatus cuius tpis? p̄teriti pfecti, & plusquamperfecti: quare? qa oẽ participiũ definẽs in us uel in a uel in um d uel r non antecedente: præteriti perfecti, & plusquamperfecti tpis est.
¶ Lecturus, & legendus cuius temporis? Futuri: quare? quia quotiẽscũque participium definit in rus uel in dus est futuri temporis.
¶ Participia in ns definẽtia quõ formanť? A prima persona ptĩ impfecti indicatiui modi bã mutata in ns: ut amabã amans. Excipiunť in eo definentia q̄rtę coniugatiõis: ut iens: qens: audiẽs. ¶ Participiũ in rus quõ formatur? Ab extremo supino addita rus: ut amatu amaturus. ¶ Participiũ in dus quõ formať? A gtõ sui præsentis participii. tis syllaba mutata in dus: ut amandus.
¶ Participiũ pti tpis quõ formať? Ab extremo supino correpta u, & addita s ut amatu amatꝰ. ¶ Quot sunt signõnes participioꝝ? qnque: actiua cũ ab actiuo descẽdit pticipiũ ut ab amo amãs. Passiua ut ab amor amatꝰ. Neutra ut a sedeo sedãs. Cõis ĩ utraq̃ signõne: ut ab hortor hortatus. Deponens ut

a proficiſcor profectus,& profecturus. A verbo act'uo quot participia deſcẽdunt/duo in ns, & in rus qñ non carent ſupino. A verbo paſſiuo quot participia deſcendunt/duo, Vnum præteriti,& alterum futuri temporis in dus.
¶ A verbo cõi quot participia deſcendũt/ quatuor. Duo in actiua ſignificatione in ns:& ĩ rus:ut criminãs,& criminaturus. In paſſiua unũ in dus ut criminãdus,& in cõi unũ præteriti perfecti,& pluſq̃perfecti tpis:ut criminatus.
¶ A uerbo deponẽti quot participia deſcẽdũt/tria:unũ in ns:alteꝝ in rus: & unũ ĩ tus p̃teriti pfecti,& pluſq̃perfecti tpis. A verbo neutro quot participia deſcẽdũt/duo. Sicut ab actiuo:niſi ſint trãſitiua:a qbus deſcẽdũt quatuor : vt arãs araturus aratus,& arãdus. Sũt tñ aliq̃ neutra:q̃ tria in vſu hñt pticipia: & ſunt hæc cœnãs cœnat⁹ cœnaturus:prãdẽs prãſus prãſurus:placẽs placit⁹ placiturus:nubẽs nupta nuptura:aſſueſcẽs aſſuetus aſſueturus: qeſcẽs quiet⁹ qeturus:carẽs caſſus cariturus:titubãs titubatus titubatur⁹:& neutro paſſiua quoq;:gaudẽs gauiſus gauiſurus:audiẽs auſus auſurus:ſolẽs ſolitus ſoliturus: fidẽs fiſus fiſurus:fiẽs factus futurus dr̃ .ĩç cã ne ſi factur⁹ dicamus a facio'eſſe videat. Sũt ẽt alia:patiẽs paſſus paſſurus:mœrẽs mœſtus mœſturus: licẽs licitus liciturus:tacẽs tacitus taciturus:iurãs iuratus iuraturus. Quæ ſunt quæ informãdis pticipiis duplicare vident ſupinũ:ortus oriturus:mortuus moritur⁹:partus paritur⁹:nat⁹ naſciturus:rutus ruiturus:fructus fruiturus: ignotus ignoſciturus: lauo lauturus vel loturus. Ouidius tñ dixit. Sacra lauaturas mane petebat aquas. Oĩa verba q̃ carẽt ſupinis carẽt participiis,q̃ deſcẽdũt ab eis. Quæ ſunt verba q̃ carẽt ſupinis/ Oĩa meditatiua:inchoatiua:imperſonalia:& plæraq; alia:q̃ in uo diuiſas ſyllabas:& neutra ſecũdæ coniugationis faciẽtia ptm̃ in ui diuiſas:p̃terea qcũq; carent ptõ vt ambigo : ſcando: nideo: vergo:arceo:mando:ſtrido:ſimiliter gliſco:ſiſto:ferio:veſcor:medeor:reminiſcor. Quæ ſunt uerba neutra ſecundæ coniugationis quæ q̃uis ptm̃ in ui diuiſas faciãt:tñ hñt ſupina. Noceo: ualeo:placeo:careo:pareo:liceo:oleo:taceo: torreo:doleo. Quæ ſunt quæ carent participiis p̃ſentis tẽporis/ Odi noui cœpi,& memini:quia præſenti carent:quanuis ueteres memineris dixerunt.
¶ Quę ſunt pticipia q̃ duplicato ſupino dupliciter efferunt. Saltus,& ſalſus soniturus,& ſonaturus:altus,& alitus:aſtitũ,& aſtatũ:p̃ſtitum,& præſtatum.
¶ Quæ ſunt q̃ cũ formã hẽant pticipioꝝ:qa tñ carẽt tpe ſemp noĩa ſunt: Galeatus:ſcutatus:pileatus:tunicatus:manicatus:caligat⁹:brachatus:penulatus: bacchatus:plaudatus:p̃textatus:trabeatus:comatus:ſoleatus:criſtatus:cocreatus:haſtatus:limatus:ſtellatus:ĩratus:turitus:politus;comutus:aſtutus:hirſut⁹.
¶ Quot ſunt figuræ participiorum/ tres. Simplex ut fractus. Compoſita ut effractus. Decompoſita ut effractio.
¶ Quot modis in uim noĩs trãſeũt pticipia/ q̃tuor modis. Compõne/ ꝯſtructione:cõparatiõe:& tpis amiſſione. Cõpõne ſi dictioni adiũgit:q̃ cũ uerbo ſuo non componit:ut innocẽs. Cõſtructione ſi non hẽt caſq̃m q a uerbo req̃ritur:ut amãs iuſtitiæ. Comparatione:cũ comparat:ut indulgẽs indulgẽtior. Tpis amiſſione:ut amãdus.i.dignus amari. Legẽs participiũ q̃uo declinatur.
¶ Nominatiuo

¶Ntō hic & hæc & hoc legens. Gtō huius legentis. Dtō huic legenti. Actō hūc & hāc legētem, & hoc legēs. Vctō o legens. Abltō ab hoc & ab hac & ab hoc legēte uel legēti. Et pluraliter ntō hi & hæ legentes & hæc legentia. Gtō hoꝝ & haꝝ & hoꝝ legētū uel legentiū. Dtō his legētibus. Actō hos & has legētes & hæc legētia. Vctō o legentes, & o legentia. Abltō ab his legentibus.

¶Ntō lectus lecta lectū. Gtō lecti lecte lecti. Dtō lecto lecte lecto. Actō lectū lectā lectū. Vctō o lecte lecta lectū. Abltō a lecto lecta lecto. Et pluraliter ntō lecti lectæ lecta. Gtō lectorū lectaꝝ lectoꝝ. Dtō lectis. Actō lectos lectas lecta. Vctō o lecti lectæ lecta. Ablatiuo a lectis. ¶De pronomine.

Quid est pronomen? Est pars orationis declinabilis: quæ pro nomine ꝓprio cuiuscunq; accipitur: personasq; finitas recipit.

¶Pronomini quot accidūt? Sex: spēs: genus: numer⁹: figura: psona & casus.

¶Quot sunt spēs pronominū? Duæ: primitiua ut ego: deriuatiua ut meus.

¶Quot sunt pnomina primitiua? Octo: ego: tu: sui: ille: ipse: iste: hic, & is.

¶Quot sunt pronomina demonstratiua? Quatuor. Ego tu hic & iste.

¶Quot sunt pronomina relatiua? Duo: sui & is.

¶Quot sunt pnomina mō demonstratiua modo relatiua? Duo: ille, & ipse.

¶Quot sunt pronomina deriuatiua? Septem: meus: tuus: suus: noster, & uester: nostras, & uestras.

¶Quot sunt genera pnominū. Quinq; masculinum, ut meus: fœmininū ut mea: neutrū ut meum: commune ut qualis: trium generum: ut ego tu sui.

¶Quot sunt numeri pnominum? Duo: singularis ut ego: pluralis ut nos.

¶Quot sunt figuræ pronominum? Duæ: simplex & composita: simplex ut is composita ut idem.

¶Quot pronomina componunt per nominatiuos? Tria: iste: hic: is. Iste & hic secum componuntur: ut istic: istęc: istoc. Is uero cum aduerbio demum componitur: & fit idem. quod significat is demum: idest iterum is.

¶Cū quot ptibus orōnis cōponunt pnoīa? Cū q̄tuor. cū noībus: ut huiusce modi: eiusmodi: istiusmodi: cū pnoīb⁹: ut istic: memet: tete: sese. Cū aduerbiis ut eccū eccā: eccos eccas: cū præpōne ut mecū: tecū: secū: nobiscum: uobiscū.

¶Quot sunt personę pnominū? Tres: prima ut ego: scda ut tu: tertia ut ille.

¶Ego cuius personæ? Primæ: quare? quia omnia nomina & pnomina sunt tertiarum personarum: exceptis ego quod est personæ primæ: & tu: quod est secundæ, & uocatiuis casibus aliorum: qui sunt personæ secundæ.

¶Personæ quomodo se concipiunt? Prima tam secundam q̄ tertiam concipit: ut ego & uos & illi fecimus. Secunda uero tantum tertiam: ut uos & illi fecistis. Tertia uero tertiam solam: ut isti & illi fecerunt.

¶Quot sunt casus pronominum? Sex: nūs: gtūs: dtūs: actūs: uctūs: & ablūs.

¶Quot pnomina habent uocatiuū? Quatuor: tu: meus: noster, & nostras.

¶Quot sunt modi declinationum in pronominibus? Quatuor primus modus est cuius genitiuus in i uel in is definit: & datiuus in i.

¶Quot pronomina declinantur hoc modo? Tria ego tu sui.

¶Nominatiuo ego. Genitiuo mei vel mis. Datiuo mihi. Accusatiuo me. Ablatiuo a me. Et pluraliter nominatiuo nos. Genitiuo nostrum vel nostri. Datiuo nobis. Accusatiuo nos. Ablatiuo a nobis.

¶A genitiuo mei deriuatur meus mea meum.

¶A genitiuo nostri deriuatur noster nostra nostrum, & nostras.

¶Nominatiuo tu. Genitiuo tui vel tis. Datiuo tibi. Accusatiuo te. Vocatiuo o tu. Ablatiuo a te. Et pluraliter nominatiuo vos. Genitiuo vestrum vel vestri. Datiuo vobis. Accusatiuo vos. Vocatiuo o vos. Ablatiuo a vobis.

¶A genitiuo tui deriuatur tuus tua tuum.

¶A genitiuo vestri vester vestra vestrum, & vestras.

¶Genitiuo sui. Datiuo sibi. Accusatiuo se. Ablatiuo a se. Et pluraliter genitiuo sui. Datiuo sibi. Accusatiuo se. Ablatiuo a se.

¶A genitiuo sui deriuatur suus sua suum.

¶Secūdi modi ꝓnoīa sunt q̄ gēm singularē in ius terminānt & datiuū in i: ꝓter ꝓnomē hic: qd̄ facit dtm̄ huic addita c vt differat ab hui interiectione.

¶Quot pronomina declinantur hoc modo? Quinq; ille, iste, is, hinc, ipse.

¶Ntō ille illa illud. Gtō illius. Dtō illi. Actō illum illam illud. Ablatiuo ab illo ab illa ab illo. Et pluraliter nominatiuo illi ille illa. Genitiuo illorum illarū illorum. Datiuo illis. Accusatiuo illos illas illa. Ablatiuo ab illis.

¶Nominatiuo iste ista istud. Gtō istius. Dtō isti. Actō istum istā istud. Abltō ab isto ab ista ab isto. Et pluraliter nominatiuo isti istæ ista. Genitiuo istorum istarum istorum. Datiuo istis. Accusatiuo istos istas ista. Ablatiuo ab istis.

¶Ntō ipse ipsa ipsum. Gtō ipsius. Dtō ipsi. Actō ipsum ipsam ipsum. Ablatiuo ab ipso ab ipsa ab ipso. Et pluraliter ntō ipsi ipsę ipsa. Gtō ipsorum ipsarum ipsorum. Datiuo ipsis. Accusatiuo ipsos ipsas ipsa. Ablatiuo ab ipsis.

¶Ntō hic & hæc & hoc. Gtō huius. Dtō huic. Actō hunc hanc hoc. Ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pluraliter nominatiuo hi hæ hæc. Genitiuo horum harum horum. Datiuo his. Accusatiuo hos has hæc. Ablatiuo ab his.

¶Nominatiuo is ea id. Genitiuo eius. Datiuo ei. Accusatiuo eum eam id. Ablatiuo ab eo ab ea ab eo. Et pluraliter nominatiuo ii eæ ea. Genitiuo eorū earum eorum. Datiuo eis. Accusatiuo eos eas ea. Ablatiuo ab eis.

¶Nomina quæ secundo modo pronominum declinantur quod sunt? Octo, Vnus, totus, solus, alius, vllus, vter, alter, quis, vel qui cum suis compositis.

¶Ntō quis vel qui quę quod vel quid. Gtō cuius. Dtō cui. Accusatiuo quē quam quod vel quid. Ablatiuo a quo vel a qui: a qua vel a qui: a quo vel a qui. Et pluraliter ntō qui quæ quæ. Gtō quorū quarū quorum. Datiuo quis vel quibus. Accusatiuo quos quas quæ. Ablatiuo a quis vel a quibus.

¶Ntō alius alia aliud. Gtō alius. Dtō alii. Actō aliū aliam aliud: & cætera.

¶Nominatiuo alter altera alterū. Genitiuo alterius. Datiuo alteri: & cætera.

¶Ntō vterq; vtraq; vtrūq;. Gtō vtriusq;. Dtō vtriq;. Actō vtrūq; vtrāq; vtrūque. Abltō ab vtroq; ab aq; ab oq;. Et plr ntō vtriq; æq; traq;. Gtō vtrorūq; vtrarūq; vtrorūq;. Dtō vtrisq;. Actō vtrosq; vtrasq; vtraq;. Abltō ab vtrisq;.

¶ Nō neuter neutra neutrum. Genitiuo neutris. Datiuo neutri. Actō neutrum neutram neutrum. Ablatiuo a neutro neutra neutro: & reliqua.

¶ Nō aliquis aliqua aliquod, vel aliqd. Gtō alicuius. Dtō alicui. Actō aliquē aliquam aliquod vel aliquid. Abltō ab aliquo ab aliqua ab aliquo. Et plr̄ nominatiuo aliqui aliquę aliqua. Genitiuo aliquorū aliquarum aliquorū. Datiuo aliquibus. Accusatiuo aliquos aliquas aliqua. Ablatiuo ab aliquibus.

¶ Ntō qdā q̄dā qddā vel qddā. Gtō cuiusdā. Dtō cuidā. Actō quēdā q̄dā qddā vel qddā. Abltō a quodā a q̄dā a quodā. Et plr̄ ntō qdā q̄dā q̄dā. Gtō quorūdā q̄rūdā quorūdā. Dtō q̄busdā. Actō quosdā quasdā q̄dā. Ablō a q̄busdā.

¶ Notandū ꝙ interrogatiua infinita abnegatiua distributiua relatiua: q̄m carēt demōstratione: carēt etiā vo'ō casu: vt qs, qualis, talis, alius, nullus, alter, vter, bini, terni, & similia. Tertii modi pronomina sunt quæ per omnes casus sequuntur declinationem mobilium nominum declinationis secundæ.

¶ Quot ꝓnoīa hoc mō declinant? q̄nque, me⁹, tuus, suus, nr̄, & vr̄. Sed meus ī vtō eū deberet facere o mee: duas ee breues in i lōgā ꝯuertit: & facit o mi.

¶ Ntō meus mea meū. Gtō mei meæ mei. Dtō meo meæ meo. Actō meum meā meū. Vtō o mi mea meū. Abltō a meo a mea a meo. Et plr̄ ntō mei meæ mea. Gtō meoꝝ eaꝝ eoꝝ. Dtō meis. Actō meos as ea. Vtō o mi eæ ea. Abltō a meis.

¶ Ntō tuus tua tuū: eodē mō declinat: & caret vocatiuo.

¶ Ntō suus sua suū. Ntō noster nr̄a, nr̄m. Vester vestra vestrum eodē modo.

¶ Quarti modi pronomina sunt: quæ per omnes casus sequuntur tertiam declinationē vt nostras, & vestras: quæ antiqui etiā in nominatiuo dicebāt nostratis, & vestratis, ideo circunflectuntur: quia sunt per syncopen dicta.

¶ Ntō hic, & hæc nostras, & hoc nostrate. Genitiuo huius nostratis. Dtō huic nostrati. Actō hūc, & hāc nostratē, & hoc nostras. Vtō o nostras, & o nostrate. Abltō ab hoc, & ab hac, & ab hoc nostrate vel nostrati. Et pluraliter ntō hi, & hę nostrates, & hęc nostratia. Genitiuo horum & haꝝ, & horum nostratium. Datiuo his nostratibus. Accusatiuo hos, & has nostrates, & hæc nostratia. Vocatiuo o nostrates, & o nostratia. Ablatiuo ab his nostratibus.

¶ Ntō hic, & hæc, & hoc vestras, & reliqua.

¶ De præpositione.

Quid est præpositio? Est pars orationis indeclinabilis: quæ aliis partibus orationis in appositione vel in compositione præponitur.

¶ Præpositioni quot accidunt vnum. Quid casus tantum.

¶ Qui casus accidunt, præpositioni? accusatiuus, & ablatiuus.

¶ Quę sunt prępōnes seruientes actō casui. Ad apud ante aduersus vel aduersum, cis, citra, circū, circa, ꝯtra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta ob pone per ꝓpe pp scd̄m post trās vltra supra: ꝑter circiter vsq̧ secus penes. Dicim⁹ .n. ad patrē: apud villā añ ædes: aduersum inimicos: cis rhenū: citra forū: circum vicinos: circa tēplū: ꝯtra hostē: ergo ꝓpinquos: extra terminos: inter naues ītra mœnia: infra tectū: iuxta macellū: ob auguriū: pone tribunal ꝑ parietē ꝓpe fenestrā pp discipl̄inā ſm formas: post terga: trans ripam: vltra fines: præter officium, supra cœlum: vsq̧ occeanum: penes arbitros: circiter annos.

¶ Quę sūt ꝓpōnes seruiētes ablrō casui? A ab abs cū corā clā de e ex ꝓ ꝓ pa lā ne absq̧ tenus. Quō? dicim⁹.n.a domo:ab hoīe:ab hoste: abs tectū exerci tu:corā testibus:clā custodibus:de foro:e iure ex ꝑfectura:ꝓ cliētibus:prae ti moret:palā oīb⁹:sine labore absq̧ iniuria:ten⁹ pube:qđ nos dicim⁹ſ ubeten⁹.

¶ Quę sunt praepositiones vtriq̧ casui seruientes? In sub super, & subter.

¶ Quō actō casui seruiunt? Quā uel nos vel quoslibet ad locū ire isse vel itu ros esse significamus q̃do ablrō,'qñ vel nos vel quoslibet in loco fuisse futu ros esse significamus. In accusatiuo casui. Itur in antiquam siluam. In ablrō casui. Stans celsa in puppi. Sub actō casui: postesq̧ sub ipsos. Nitunẽ gradi bus. Sub ablatiuo casui. Arma sub aduersa posuit radiantia quaercu.

¶ Quae sunt ꝓpōnes q̄ dūtaxat in cōpōne reperiunt? Di dis re se am, & cō.

¶ Quō? Dicimus.n.diduco:distraho:recipio:secubo:amplector:cōgredior.

¶ Quae sunt quae componi non possunt? Apud, & penes.

¶ Quae coniunguntur, & separantur? Reliquę omnes.

¶ Quot ꝓpōnes desinūt in x. Vna tm̄:q̄ ex, & nulla alia pars orōnis desinit i x praeter noīa: & vix: & mox: & pax aduerbiū comicū.

¶ De aduerbio.

Quid est aduerbium? Est pars orationis indeclinabilis: quae adiecta ver bo significationem eius explanat aut implet.

¶ Quare dicitur aduerbiū? qa stat ad aduerbū hoc est iuxta verbum.

¶ Aduerbio quod accidunt? Tria: quae? species: significatio, & figura.

¶ Quot sūt species aduerbioꝝ? Duae: primitiua vt saepe: deriuatiua vt sępis sime. Aduerbia vñ deriuant? vel ab aliis aduerbiis: vt a clā clanculū: a saepe saep'us: vel a noībus, vt tullius tulliane latinus latinae: vel a verbo siue parti cipio, seu pricipiali noīe: vt sentio sēsus sensim: sto status statim: singultio sin gultus singulti: vel a noīe, & verbo: vt a pede, & tento pedetētim: vel a ꝓno mine: vt hic illic ab hic, & illi: vel a ꝓpositione: vt ex extra: in intra: cō cōtra.

¶ Quot sunt deriuatiuorum aduerbiorum species? Tres. Aut enim compa ratiua sunt: aut superlatiua: aut diminutiua: vt bene: melius: optime: belle: clare: clarius: clarissime: primum primulum: longe longule.

¶ Quot sunt sigñones aduerbiorū? Diuersę. Aut.n.tēporis sūt aut loci: aut numeri: aut negādi: ꝑterea affirmādi, demōstrādi, optādi, hortādi, ordinis in terrogādi silitudinis q̄litatis q̄titatis dubitādi. Aliq̄ et sūt aduerbia ꝑsonalia vocādi, rñdēdi, separādi, iurādi, eligēdi, cōgregādi, ꝓhibēdi. euētus ꝯparādi.

¶ Da aduerbia loci: hic vel ibi illuc vnde: intro foras: intus foris. Da tēporis: hodie nup cras aliqñ nūc olim iā iā iādudū. Da numeri. Semel bis ter q̄ter de cies cēties, & milies. Da negādi. Haud nō nec neq̧, & nequaq̄. Da affirmādi: ꝑfecto.s.qppe videl; qdni. Da demōstrādi: en eo e. Da optādi: vtinā: osi outi nā. Da ordinis: deinde deinceps postea ꝑterea Da īterrogādi: cui q̄re q̄obrē. Da silitudinis: ceu q̄si velut veluti vt vti. Da q̄litatis: bene male docte pulchre fortiter, & suau ter. Da q̄titatis: multū paꝝ minimū magnope. Da dubitādis fors fortassis fortasse forsforte. Da ꝑsonalia: mecū: tecū: secū: nobiscū, & vobi scū. Da vocādi: eus o. Da rñdēdi: eu oe o. Da separādi: seorsū: secus secreto si

gillatim:bifariã:oifariã.Da congregãdi:simul:vna:pariter:cõiunctim. Da iurandi:edepol:castor:hercle:mediusfidius.Da eligendi:potius:imo.Da phibẽdi:ne.Da cuẽtus:forte:casu:forte fortuna.Da hortandi:eia:age:ag te.Da remittẽdi:sensim:paulatim:pedetẽtim.Da intẽdẽdi:valde:nimiũ:prorsus: penitus:oĩno.Da cõparatiui:magis:minus:plus:celerius:tardius. Da superlatiui:maxime:minime:ocyssime:quod ακοχτοιωχυς græco vocabulo deriuatur.

¶ Quot sunt figuræ aduerbiorũ:tres.Simplex:vt diu:huc. Cõposita: vt interdiu:adhuc.Decõposita,quæ a compositis deriuant:ut a misericorde misericorditer:ab indocto indocte:ab efficace efficaciter.

¶ De Interiectione.

Quid est Interiectio? Est pars orõnis indeclinabilis uoce incognita mentis affectũ significãs.Quare dr̃ interiectio? qa interiacet aliis partibus orõnis.Cur Græci interiectionem inter aduerbia ponunt? Quoniam hęc quoq; vel adiungit verbis:vt si dicam:Pape quid video. vel verba ei subaudiunt:vt si dicam:Pape:etiam si non addat miror:habet in se eius verbi significationem.Interiectioni quot accidunt? Vnum tãtum:quid:significatio.

¶ Quot sunt significationes interiectionum? Diuersæ. Aut.n. dolẽtis sunt vt heu:hei:ha. Aut gaudentis: vt euax: io:ehu:oe:eu:euge. Aut metuentis:ut atat. Aut admirantis:vt pape. Aut execrantis: vt ah. Aut illudentis: vt euge euge.Aut ridentis:vt ah ah ah.

¶ De Coniunctione.

Quid est Coniũctio? Est pars orõnis indeclinabilis:annectens, ordinansq; sentẽtiã. Coniunctioni quot accidũt? Tria:quę:species,figura, & ordo.

¶ Quot sunt species coniunctionum? Decẽ & octo:quæ? Copulatiua,continuatiua,sub continuatiua,adiunctiua,causalis,approbatiua,disiunctiua,subiunctiua,discretiua,vel electiua,aduersatiua,abnegatiua, collectiua, vel illatiua,rationalis,dubitatiua,complectiua,effectiua,distributiua,diminutiua.

¶ Quæ sunt coniunctiones copulatiuæ? quæ copulant tam verba,q̃ sensum,vt &,q;,ac,atq;,quidem,quoq;,at,ast,sed,autem,vero.

¶ Quæ sunt cõiũctiones ꝯtinuatiuæ? q̃ cõtinuationẽ, & cõsequẽtiã reꝝ significãt,vt,si,cũ ει græcũ signãt,qñ.n. signat εαν cãlis est, similiter,siue,sin,seu,tã continuatiuæ,q̃ cãles,vt sic eũ volo manere,qd ad te? & Si stertit,dormit,

¶ Quæ sunt subcontinuatiuæ? quæ causam continuationis ostendunt cõsequentẽ cũ essentia reꝝ,vt,quia,quoniã,vt Quia Sol est supra terram,dies est.

¶ Quæ sunt adiunctiuæ? quę verbis subiunctiuis adiunguntur, vt si,cum, dum,vt quatenus.Quædam tamen ex his sunt etiam causales.

¶ Quæ sunt causales? quę adiunctæ verbo indicatiuo significant causam præcedentem.Et hoc interest inter causales,& adiunctiuas,q; causales cum affirmatione:adiunctiuæ cum dubitatione proferuntur.

¶ Quæ sunt approbatiuæ? quę approbant rem,vt quidem,equidem, & aliquando si,vt apud Virg. Dii si qua est coelo pietas.

¶ Quę sunt disiunctiuæ? quæ quis dictiones coniungant,sensum tamen disiungunt,& alteram quidem rem esse,alteram vero non esse significant, vt ve, vel,aut,seu,siue,vt Aut lux est,aut tenebræ.

¶Quę sunt subdisiũctiuę: q̃ voce disiũctæ verũq̃ tñ esse signãt, vel simul, vel discrete. Simul, vt apud Terẽtiũ: Vel Rex semp maxĩas tibi grãs agebat: ꝑ etiã Rex, & Alexãder, siue Paris: ꝑ Alexãder, q & Paris dr̃. Discrete, vt Toto die vel legit iste, vel cogitat. Signãt enim vtrunq̃ facere, sed non simul.
¶Quæ sunt dubitatiuæ: quæ dubitationem ostendunt: vt Aut prodest, aut non prodest diuitias quærere.
¶Discretiuæ, vel electiuæ quæ sunt: Cum diuersis propositis aliquid ex eis nos eligere ostendimus: vt Diues volo esse, q̃ pauper. Terentius: Quæ inhoneste hic voluit diuitias parare, q̃ honeste in patria viuere.
¶Aduersatiuæ q̃ sunt: q̃ aduersum cõueniẽti signãt, vt tñ, q̃q̃, q̃uis, etsi, ẽtsi.
¶Abnegatiuæ quæ sunt: quæ verbis coniunctæ posse rem fieri ostendunt, sed propter causam aliquam impediri: vt Iuissem, nisi hostes impedissent.
¶Collectiuæ, vel rõnales q̃ sunt: q̃ rõne cõfirmãt supradicta, vt ergo, igitur, ita que, qn, alioqn, imo, vtiq̃, at, qn. Dñr ẽt illatiuę: q̃ ꝑpositis aliis inferuntur.
¶Interrogatiuę q̃ sũt: q̃ dubitationẽ cũ ĩterrogatiõe signãnt: vt an ne, necne
¶Cõpletiuæ q̃ sunt: q̃ Vero, aũt, qdẽ, eqdẽ, quoq̃, enim, nã, nãq̃. Et fere vbicũq̃ cõiũctiones ornatus cã, vel metri nulla significationis necessitate ponitur.
¶Effectiuæ q̃ sunt: q̃ signãt effectũ ex causa, vt Legi nã doctus sum. (mis.
¶Distributiuę q̃ sũt: q̃ diuersis diuersa distribuũt, vt Ego lego, tu vero dor-
¶Diminutiuæ q̃ sunt: q̃ diminutionẽ signãnt, vt Si nõ potes vtrũq̃ cõcedere, saltem cõcede alterũ. Quot sũt figuræ cõiũctionũ: duæ, simplex, vt at, sed. Cõposita, vt atq̃, sed, enim. ¶Ordo cõiũctionis quotuplex est: Triplex. Aut enim ꝑpositiuæ sunt cõiũctiones, aut subiũctiuę, aut cões. ¶Quæ sũt ꝯiũctiones ꝑpositiuæ: q̃ semp ꝑponunt ĩ ordine orõnis, vt, at, ast, aut, ac, vel, nec, neq̃, si, qn, q̃ten⁹, sin, seu, siue, ni. ¶Quæ sunt cõiũctiões subiũctiuæ: q̃ semp subiũgunt in ordine orõnis, vt q̃, ve, ne, quæ ẽt enc[l]iticæ dñr, quidẽ, quoq̃, autem.
¶Quæ sunt cõiũctiones medię: q̃ indifferenter subiũgi, & ꝑponi pñt, vt ergo, igit, itaq̃, & aliæ pene oẽs cõiunctiones. ¶De cõstructione Orõnis.

Quid est Constructio: est debita dispositio partiũ orõnis in ipsa oratione.
¶Adiectiuum cum substantiuo in quot accidentibus conuenire debet: In tribus. In gñe, numero, & casu, vt Pyrrhus modestus, & Penelope pudica.
¶Nominatiuus cũ verbo in quot accidẽtibus conuenire debet: In duobus. In persona, & numero, vt Pyrrhus dicit. ¶Relatiuũ cũ antecedente in quot accidẽtib⁹ cõuenire debet: In tribus. In gñe, nũero, & ꝑsona, & aliqñ in casu: vt Pyrrh⁹, q̃ legit: Penelope, q cãtat, tẽpla, q̃ ædificant: Vrbẽ, quã flauo, vr̃a est.
¶Quæ sunt verba, quæ tam ante se, q̃ post se exigũt ntũm casum: Duo substantiua verba, sum, & existo, vt Sum bonus, sum doctus. Item quinq̃ vocatiua: Vocor, dicor, nominor, nuncupor, & appellor, vt Dicor Pyrrhus. Item fio, vt Ego fio quotidie doctior. & Ego factus sum eques. Præterea oĩa fere verba, quæ reciproca dñr, vt Ego euado doctus, efficior fortis, scribor magnanim⁹, cãtor liberalis, ꝑdicor pius, sto ĩmobilis, & sic Tu euadis, efficeris, scriberis, cãtaris, prædicaris. Ille euadit, efficitur, scribitur, cãtatur, prędicatur, doct⁹, for-

ds,magnanimus,liberalis,pius,immobilis. Quotuplex est verbum? duplex: personale,& impersonale. Personale est quod habet distinctos numeros, & personas,impersonale quod caret numeris,& personis.

¶ Quid est verbum actiuum? quod in o desinens facit ex se passiuum in or, vt amo amor. Excipiuntur facio,& composita eius, vt frigefacio,calefacio,paruifacio,quorum passiua sunt fio,frigefio,calefio,paruifio,& reliqua.

¶ Verba actiua quos casus exigunt? ntūm semp ante se p re agēte, & post se actūm,vel dtūm p re patiēte,vt amo te,& inuideo tibi. Nō ne exigūt etiā infinitum? vt cupio legere. Infinitū eo loco in vim noīs transit, & est indeclinabile: vñ cū adiectiuo cōiungit, ut apud Persiū: Scire tuum nihil est nisi te scire hoc sciat alter,& alibi: Velle suū cuiq; est: nec voto viuit vno. Nota, q interdū absolute ponunt verba actiua,vt Ego amo.i.amore captus sum. & cogito.i.cogitabūdus sum. Nota etiā,q vltra pprios casus oē verbū pōt hre datiuū post se. Itē abltūm vnū significantē cām efficientē, alium significantē instrm, aliū significantē causam finalē,alium ēt cum præpositione,vt Ego summo studio scribo mihi librū calamo in membranis: bonitate eius,vtilitate mea,quocūq; loco,& tempore. Nota ēt, q eadem verba possunt esse diuersoꝝ ordinum, & diuersorum generum,vt Audio te,est primi ordinis,& generis actiui. Itē secundi ordinis: & potest esse generis neutri: cum dicimus: Audio tibi: vt inferius explicabitur. Item sexti ordinis,cum dicimus, Audio Virgilium abs te.

¶ Cū quibus accusatiuis iungunt verba actiua, interdū cum accusatiuis significantibus aīal rōnale: interdū cū accusatiuis significantibus rem,vt Amo hoīem: Amo agrū,qđ nō accidit neutris. Nō enim possumus dicere: Aro hominē,sicut aro agrū. Variat ne significatio verbi,qñ variatur significatio accusatiui? Aliqñ non variatur,vt amo hominem,amo agrū,eadem est vtrobiq; significatio. Aliquando variatur,vt Oro te,idest precor,& oro vitam,idest peto vitam,vnde exoraui te.i.persuasi tibi.& exoraui vitam: est impetraui vitā.

¶ Quot sunt ordines verborum Actiuorum? Septem.

Quæ sunt verba Actiua primi ordinis? Quæ exigunt nominatiuum ante se pro re agente, & accusatiuum post se pro patiente: ut Pyrrhus amat Penelopen.

Diligo	gis	exi	ectum	
Amo	as	aui	atum	per amare.
Audio	dis	iui	itum	per vdire.
Exaudio	dis	iui	itum	per essaudire.
Fastidio	dis	iui	itum	per hauer fastidio.
Tango	gis	tetigi	actum	per toccare.
Colo	lis	lui	itum	per amare, ornare, coltiuare,honorare,& habitare.
Fero	fers	tuli	latum	per portare.
Verbero	as	aui	atum	per battere.
Cado	is	ædi	æsum	

Percutio	tis	cussi	ussum	per percotere.
Aspicio	cis	exi	ectum	
Respicio	cis	exi	ctum	per riguardare.
Despicio	cis	exi	ctum	
Sperno	nis	eui	etum	per dispregiare.
Desidero	as	aui	atum	
Cupio	pis	ui	tum	
Opto	as	aui	atum	p desiderare, & appetere.
Appeto	tis	iui	itum	per hauer voglia.
Nosco	scis	oui	otum	
Cognosco	scis	oui	itum	
Agnosco	scis	oui	itum	per conoscere.
Expecto	as	aui	atum	per aspettare.
Fallo	lis	fefelli	falsum	
Decipio	pis	epi	eptum	per ingannare.
Sumo	mis	psi	ptum	per pigliare.
Intelligo	gis	exi	ectum	per intendere.
Consulo	lis	lui	ultum	per domandare cõsiglio.
Voco	cas	aui	atum	
Appello	as	aui	atum	
Nomino	as	aui	atum	p chiamare, e nominare.
Rego	gis	exi	ectum	
Guberno	bas	aui	atum	
Administro	as	aui	atum	per gouernare.
Perficio	cis	eci	ctum	
Compleo	ples	eui	etum	
Absoluo	uis	ui	utum	
Finio	nis	ui	itum	per finire.
Torqueo	es	si	tum	per torcere, e tormẽtare.
Occido	dis	di	sum	
Interficio	cis	eci	ectum	
Interimo	mis	emi	ptum	
Perimo	mis	emi	ptum	
Trucido	das	aui	atum	p amazzar, e tagliar a pez(zi.
Obtrunco	cas	aui	atum	
Terreo	es	ui	itum	per spauentare.
Timeo	mes	mui	caret	supino.
Metuo	tuis	tui	caret	supino.
Formido	as	aui	atum	per temere.
Facio	cis	eci	ctum	
Ago	agis	egi	actum	per fare.
Frigefacio	cis	eci	ctum	per refreddare.

Calefacio

Calefacio	cis	eci	ctum	per scaldare.
Paruifacio	cis	eci	factum	
Floccifacio	cis	eci	factum	
Paruipendo	dis	di	pensum	
Nihilipendo	dis	di	pensum	
Floccipendo	dis	di	sum	
Pro nihilo hẽo	bes	bui	tum	p far poco, o nulla stima.
Perdo	dis	didi	tum	
Amitto	tis	si	sum	per perdere.
Quaero	ris	siui	situm	
Inquiro	ris	siui	tum	
Exquiro	ris	siui	situm	
Vestigo	gas	gaui	gatum	per cercare.
Inuenio	nis	ni	inuentū	
Reperio	reperis	reperi	repertū	
Comperio	peris	peri	pertum	
Inuestigo	as	aui	atum	per trouare.
Acquiro	ris	siui	tum	
Lucrifacio	cis	eci	ctum	p acqstare, e guadagnare.
Pario	paris	pepi	partum	per parturire.
Gigno	gnis	nui	genitū	
Genero	as	aui	atum	per generare.
Pono	nis	sui	situm	per ponere.
Libero	as	aui	atum	per liberare.
Recipio	is	cepi	ptum	
Suscipio	pis	scepi	ptum	per riceuere.
Adiuuo	as	ui	tum	per aiutare.
Duco	cis	xi	ctum	per menare.
Moueo	es	ui	tum	per mouere.
Verto	tis	ti	sum	per riuolgere.
Conuerto	tis	ti	sum	per conuertire.
Laudo	as	aui	atum	per lodare.
Vulnero	as	aui	atum	
Saucio	as	aui	atum	per ferire.
Fugio	gis	gi	tum	per fuggire.
Fugo	as	aui	atum	
Expello	llis	puli	sum	
Repello	lis	puli	sum	per discacciare.
Compello	lis	puli	pulsum	
Cogo	gis	egi	ctum	per costringere.
Vinco	cis	xi	ctum	
Supero	as	aui	atum	per auanzare.

Augeo	es	xi	ctum	per accrescere.
Minuo	is	nui	tum	
Diminuo	is	nui	tum	
Extenuo	as	aui	atum	per diminuire.
Iacio	is	eci	actum	
Proiicio	cis	eci	ctum	
Deiicio	cis	eci	ctum	p gittare, ouer pcipitare.
Precipito	as	aui	atum	
Mergo	gis	si	sum	
Submergo	gis	si	sum	per affondare.
Recreo	as	aui	atum	per recreare.
Foueo	es	ui	tum	per couare.
Mordeo	es	di	sum	per mordere.
Paro	as	aui	atum	per apparecchiare.
Apparo	as	aui	atum	per mettere in ponte.
Effero	fers	tuli	latum	
Extollo	lis	tuli	latum	per incalciare.

¶ Quo differũt inter se diligo, colo, & amo? Diligimus leuiter: Amamus vehemẽter: Colimus cũ veneratione. ¶ Fero quot sigñationes hẽt? qnq;. Ferre portare, ferre dicere, ferre optare: vt Fert aius. Ferre pducere: vt Arbor fert bonos fructus, ferre pati. ¶ Cõsulo quot sigñationes hẽt? tres. Consulo enim cũ actõ est primi ordinis actiuo℞: & sigñat petere cõsiliũ: vt Cõsule iurisperitos. i. pete ꝯsiliũ a iurisperitis. Cõsulere cũ dtõ septimi ordinis actiuo℞, ẽ dare cõsiliũ: vt Cõsulãt tibi iuriscõsulti. i. dent tibi ꝯsiliũ. Cõsulere neutrũ secũdi ordinis, est iuuare, & pſidiũ ferre: vt Cõsule honori tuo: Consule calamitati hoĩum. Vñ cõsultor, q̃uis pprie dicat, qui consiliũ ab alio q̃rit, significat tñ ẽt eum, qui cõsuluit, vt est in puerbio illo: Malũ cõsilium consultori pessimum. ¶ Occido q̃tam hẽt penultimã longã? Q̃n actiuum primi ordinis est, significat interficio. Nã qñ penultimã breuem hẽt, neutrũ est absolutũ: & significat mori: q̃q̃ dicat ẽt de Sole, occidit: cũ a cõspectu nostro terræ interpositiõe auferẽ: & occasus Solis quasi mors. Ita etiã põt dici, Ortus hoĩs, & occasus: sicut ortus Solis, & occasus. ¶ Timeo, & metuo cũ primi ordinis sunt, & accusatiuum hẽnt, sigñant formidare: vt Discipulus timet præceptorẽ. Q̃n aũt hẽnt datiuũ, sunt septimi ordinis: & significãt vereri, ne quid mali alicui accidat: vt Timeo tibi: timeo mihi: timeo amico. ¶ Perdo perdis, qñ habet accusatiuum significantẽ rem, idem est q̃d amitto: vt Perdidi pecuniam: hoc est amisi pecuniam. Q̃n aũt hẽt accusatiuum sigñantem animal, interdum significat amittere: vt Perdidi prẽm: pdidi fratrẽ. Interdũ sigñat destruere: vt Perdam inimicos meos: hoc est destruã eos. ¶ Quid itereſt iter parare, & pturire? Parturire neutrũ ẽ, & desideratiuũ: sigñat aũt eniti, & quasi partũ desiderare. Parere aũt actiuũ est, & significat in lucem iam emittere, & enixã esse, vt Quod ifundu parturit, aliquãdo pariet. ¶ Recipio si accusatiuũ habet sine ablatiuo

uo cum a, vel ab, primi ordinis actiuorum est: & significat accipere. Si autem cum ablatiuo, & a, vel ab, sexti ordinis est: & idem significat. Si vero datiuum habeat, secundi ordinis neutrorum est: & significat promittere: vt Recepisti mihi: hoc est promisisti mihi. ¶ Cogere aliquando significat compellere: aliquando coniungere, & coadunare: vt Cogite capellas. i. coadunare capellas. ¶ Superare, aliquando est vincere: cum est actiuum primi ordinis. Aliquando aūt est neutrum: & significat superesse: vt Superant pecuniæ. i. supersunt.

Quæ sunt verba actiua secundi ordinis? Quæ exigunt nominatiuum ante se, & post se accusatiuum cum genitiuo, vel ablatiuo: vt Tu impleuisti domum tritico. & Consulo te remedii.

Emo	is	emi	ptum	
Comparo	as	aui	atum	per comprare.
Vendo	is	didi	ditum	
Venundo	as	aui	atum	per vendere.
Reuendo	is	di	tum	per reuendere.
Aestimo	as	aui	atum	per estimare.
Redimo	is	mi	ptum	per recomperare.
Culpo	as	aui	atum	per incolpare.
Arguo	is	ui	tum	
Accuso	as	aui	atum	
Incuso	as	aui	atum	
Increpo	as	aui	atum	p reprēdere, e p accusare.
Damno	as	aui	atum	
Condemno	as	aui	atum	per condennare.
Castigo	as	aui	atum	per castigare.
Punio	is	iui	itum	per punire.
Mulcto	as	aui	atum	per punire in danari.
Impleo	es	eui	etum	per empire.
Euacuo	as	aui	atum	per vodare.

¶ Quid īterest īter accusare, & īcusare? Incusam⁹ maiores: accusam⁹ pares, vel īferiores. Et pn̄t hr̄e dtīm, vel abltīm c ūcorā: vel actūm cū apud, aut an̄ vt Pyrrh⁹ accusat Penelopē supbiæ corā mr̄e sua: vel apd̄, aut an̄ mr̄em suā. ¶ In verbis ꝑtiū signāntib⁹, in quo casu ponit ꝑtiū? in abltō, vt emi equū decē minis. Emi equū magno ꝑtio. Et pōt addi abltūs cū a, vel ab, vt Emi a Platone, aut Socrate, sicut cū vēdo ꝑt addi dtīs, vt Vēdidi tibi libꝝ decē aureis. ¶ Caterꝝ hæc adiectiua tāti, & q̄ti, & sua cōposita: vt tātidē, q̄tiuis, q̄ticūq;, q̄tilibet. Itē pluris, & minoris, cū sine substātiuo sunt, semp ponunt in gītō: ꝑter hæc oīa alia in abltō ponunt, vt Plautus: Quāti eā emit? vili. & Horatius: Quāto empta? paruo. Eandē legē seruāt hæc adiectiua cū aliis ēt verbis similibus, valeo, æstimo, redimo, væneo, lucror, cōduco, loco, & aliis hmōi. Quod si addant substātiua, statim in abltōs conuertunt. Et sicut non dicimus, Quāto emisti, sed quāti emisti: ita nō possum⁹ dicere, Quāti ꝑtii emisti, sed quāto ꝑ-

tio emisti. Sic dicimus quãduis emisti:& quantouis pretio emisti:quantilibet emas:& quantouis pretio emas. Excipitur tantidem:qđ in ablatiuum resolui non potest:quia duos tantum casus habet:tantundem,& tantidem. Eadẽ ra-tio est de pluris,& minoris comparatiuis. Dicimus enim pluris emit:& mi-noris vendit. Dicimus etiam carius,& vilius: non tamen carioris, & vilioris, vel emi, vel vẽdidi. Pli. lib. xxxv. cum de Pamphilo pictore scribit: Neminem, inquit, minoris docuit talento. i. neminem minori pretio docuit, q̃ talento. Contra Vallensis Laurentii sententiam: qui vult huiusmodi genitiuos iungi duntaxat cum verbis emo, valeo, vendo, consto, æstimo.

QVæ sunt verba actiua tertii ordinis? Quę exigunt nominatiuum ante se,& post se accusatiuum,& dtũm: vt Trado te studiis philosophiæ.

Do	das	dedi	datum	
Trado	dis	didi	ditum	
Dedo	dis	didi	ditum	
Præbeo	bes	bui	bitum	
Impendo	dis	di	sum	per dare.
Præpono	nis	sui	situm	
Antepono	nis	sui	situm	
Præfero	fers	tuli	latum	per preferire.
Præmitto	tis	si	sum	per mandare inanti.
Dico	cis	xi	ctum	per dire.
Dico	as	aui	atum	per dedicare, e cõsecrare.
Subiugo	as	aui	atum	
Subigo	gis	gi	ctum	
Subiicio	cis	ci	ctum	
Suppono	is	sui	tum	p soggiogare, e sottomet-(tere.
Mitto	tis	si	sum	
Destino	as	aui	atum	
Lego	as	aui	atum	per mandare.
Oppono	is	sui	tum	
Obiicio	cis	eci	ctum	per opponere.
Prædico	cis	xi	ctum	
Prænuntio	as	aui	atum	per predire.
Edico	cis	xi	ctum	
Indico	cis	xi	ctum	
Impero	as	aui	atum	
Pręcipio	pis	pi	ptum	per comandare.
Nuntio	as	aui	atum	
Renuntio	as	aui	atum	per auuisare.
Interdico	cis	xi	ctum	
Prohibeo	bes	bui	tum	
Veto	as	aui	atum	per vetare,& interdire.

Condemno	as	aui	atum	per condemnare.
Confero	fers	tuli	latum	
Comparo	as	aui	atum	per parangonare.
Prodo	dis	didi	tum	p dimostrare, e p tradire.
Indico	as	aui	atum	
Declaro	as	aui	atum	
Demonstro	as	aui	atum	
Manifesto	as	aui	atum	
Explico	as	aui	atum	
Enucleo	as	aui	atum	
Dilucido	as	aui	atum	
Aperio	ris	rui	tum	p dimostrare, dischiarare.
Commodo	as	aui	atum	& esplicare.
Mutuo	as	aui	atum	per imprestare.
Reddo	dis	didi	tum	
Restituo	is	ui	tum	per rendere.
Promitto	tis	si	sum	
Spondeo	des	di	sum	per promettere.
Addico	cis	xi	ctum	
Accōmodo	as	aui	atum	per assettare.
Dono	as	aui	atum	per donare.

¶ Legare quot significationes habet? Duas. Legare enim est mittere. Vnde dicuntur legati, q̄ oratores mittantur. Hinc etiam dicuntur collegæ: quasi simul mittantur ad idem officium. Item legare est testamento relinquere: vnde dicuntur legata: hoc est relicta, & legatarii.

¶ Dare lr̃as dicimus nō ei ad quē scribimus: sed ad eum. Et ecōuerso nō ad eū, qui fert lr̃as: sed ei: vt Do tibi lr̃as ad Ciceronem. i. do tibi lr̃as, q̃s feras ad Ciceronē. & Dedi lr̃as ad te Ciceroni. i. dedi Ciceroni lr̃as, quas ferret ad te.

¶ Cōmendare quot significationes hēt? Duas: Est enim aliquando primi ordinis: & significat laudare: vt cōmendaui te in senatu: & apud Cæsarem: hoc est laudaui. Aliq̃n est tertii ordinis: & significat tradere fide: vt Cōmendo me tibi. i. tuæ trado fidei. & Cōmēdo tibi pecuniā. aut Cōmēdo rem memoriæ.

¶ Quid interest inter mutuo, & cōmodo? Cōmodamus, quæ eadem restituuntur: vt libros, vestes, vasa, & similia. Mutuamus, quæ nō redduntur eadem: & consistunt in pondere fere, numero, & mensura: vt pecunias, oleum, triticum, & similia. Vnde dicitur mutuum: quasi meum tuum: q ex meo fiat tuum.

¶ Quod verbum huius ordinis habere potest post accusatiuum duos datiuos? Do das: vt Do tibi virginem dono: Dedi filiæ tuæ talentum doti.

¶ Reddo quot significationes hēt? Tres. Reddere enim huius ordinis significat restituere: vt Reddo tibi pecunias. Signat ēt cōsignare: vt Reddo tibi literas, quas Cice. mihi ad te dedit. Signat etiā facere: q̃n quarti ordinis est, & duos habet actōs: vt Reddam te doctum. i. faciam te doctū. Reddo quo cō-

ponitur: ex re, & do. Quare geminatur d? vt in secunda persona differat a re/deo redis: in quo verbo ideo interponit d: vt euitetur hiatus: qui esset in reeo hoc est euphonię gratia. Quemadmodum fit in redintegro, & redimo.

¶ Quae sunt verba huius ordinis, quae possunt et esse ordinis quinti? Sunt hęc, Dono, impertio, augeo, coduplico, accumulo, & si qua sunt similia. Dicimus enim Dono tibi libertatē: & Dono te libertate. Impertio tibi res meas, & impertio tibi rebus meis. Augeo tibi fortunas, & Augeo te fortunis. Conduplico, & accumulo tibi diuitias: Coduplico, & accumulo te diuitiis. ¶ Quae sunt verba huius ordinis q iungunt tam dtō, q actō cum ad: Duo, rescribo, & mitto. Dicim⁹ enim Rescribo tibi, & Rescribo ad te. Mitto tibi, & mitto ad te.

Quae sunt verba actiua quarti ordinis? Quae exigunt nominatiuum, & accusatiuos duos, vt Ego doceo te artem grammaticam.

Doceo	ces	cui	ctum	per insegnare.
Moneo	nes	nui	nitum	per ammonire.
Peto	tis	tii	tum	
Posco	scis	sci	tum	
Postulo	as	aui	atum	per domandare.
Rogo	as	aui	atum	
Oro	as	aui	atum	per pregare.
Celo	as	aui	atum	per nascondere.
Calceo	as	aui	atum	per calciare.
Induo	is	ui	tum	
Vestio	is	ui	tum	per vestire.
Exuo	is	ui	tum	per spogliare.
Cingo	is	xi	ctum	per cingere.
Interrogo	as	aui	tum	per interrogare.

¶ Quid iterest inter orare, & exorare? Orare est pcari: exorare ē impetrare. ¶ Celo quot aliis modis construitur cum casibus suis? Tribus modis. Dicimus enim Celo tibi hanc rem: Celo te hac re: Celo te de hac re.

¶ Quę sunt verba huius ordinis, q post primum actūm pñt habere etiā ablatiuum loco secūdi accusatiui? Sūt haec, Cingo, calceo, exuo, vestio, induo. Dicimus enim Induo te vestē, & veste. Accingo me gladiū, vel gladio. Calceo me coturnos: vel coturnis. Exuo me, & induo, & vestio palliū: & pallio. Peto etiam & postulo plerūq; ablatiuum hñt cū a vel abs: vt Ego peto, & postulo haec abs te.

Quae sunt verba actiua quinti ordinis? Quę exigūt nominatiuum, & accusatiuū cum ablatiuō sine pręposittione: vt Pasce te liberalibus studiis.

Spolio	as	aui	atum	per spogliare.
Priuo	as	aui	atum	per priuare.
Onero	as	aui	atum	
Aggrauo	as	aui	atum	
Premo	is	essi	sum	per premere.
Exonero	as	aui	atum	

Leuo	as	aui	atum	per alleggerire.
Impleo	es	eui	tum	
Imbuo	is	ui	tum	per empire.
Euacuo	as	aui	atum	per vodare.
Inficio	cis	eci	ctum	per tingere.
Farcio	cis	si	ctum	per infaccare.
Orno	as	aui	atum	
Exorno	as	aui	atum	per ornare.
Alo	lis	ui	alitum	
Nutrio	tris	ui	tum	per nodrire.
Lacto	as	aui	atum	per lattare.
Munio	is	iui	itum	per fortificare.
Inquino	as	aui	atum	
Maculo	as	aui	atum	per macchiare.
Tego	gis	xi	ctum	
Cooperio	ris	rui	tum	per coprire.
Impertio	tis	iui	tum	per far partecipe.
Cibo	as	aui	atum	per pascere.
Educo	cas	aui	atum	per alleuare.

¶ Pasco quot modis cõstruit᷑? octo. Dicim⁹.n. Boues pascũt herbã: Herba pascit boues: Boues pascunt᷑ herba: Herbis pascuntur boues: Ego pasco boues: Ego pasco herbã: Boues pascunt᷑: Boues pascũt. ¶ Lacto, & lacteo quõ differunt inter se? Lactare est lacte nutrire: vt mr̃es lactãt pueros. Lactere vero est lac sugere: vt infantes lactẽt: hoc est lac sugũt. Impartio quot modis ꝯstruit᷑? quatuor. Dicim⁹.n. Impꝛtio tibi bona mea: Impꝛtio te bonis meis. Impꝛtior te bonis meis: & Tu impꝛtiris a me bonis meis. ¶ Quę sunt verba, q̃ suscipiũt ẽt dtĩm? Sũt hæc septẽ: Onero, exonero, spargo, fundo, figo, sterno, leuo, vt Onero te donis: & Onero tibi dona. Figo terrã hasta, & Figo hastã terræ. Sterno lectũ lodice, & Sterno lodicẽ lecto. Spargo, fundo tibi aquã: Spargo, fundo te aqua. Leuabo te hoc fasce: & Leuabo tibi hunc fascẽ. ¶ Põt addi huic ordini ẽt aliorꝫ ordinũ verba: vt Tãgo te digito: Video te oculis: Fœcundo te crũnis: Audio te auribus: cũ aliõqn primi ordinis sint hæc verba. Audio etiam sexti.

QVæ sunt verba actiua sexti ordinis? Quæ exigunt nominatiuum, & accusatiuum cum ablatiuo a vel ab mediante: vt Ego audiui hoc a præceptore: Ego quæsiui hoc abs te.

Audio	dis	ui	tum	per vdire.
Ausculto	as	aui	atum	per ascoltare.
Amoueo	es	ui	tum	
Remoueo	es	tum		
Abigo	gis	egi	ctum	per rimouere.
Intelligo	gis	xi	ctum	per intendere.
Diuido	dis	si	sum	

Separo	as	aui	atum	per partire.
Accipio	pis	pi	ptum	
Recipio	pis	pi	ptum	per tuore, e per riceuere.
Quaero	ris	siui	tum	per domandare.
Eripio	pis	pui	ptum	per tuore, e per liberare.

¶ Audio, & Ausculto iungũtur etiam dtõ soli, & significãt obedire: siũtq; sequentis, hoc est septimi ordinis, & recipio similiter: qd' significat promittere. ¶ Amoueo, hoc est remoueo, sine d scribitur: nam si cum d scriberetur, admoueo, esset tertii ordinis, & sigñaret adiũgere, siue appropinquare. Eripio duobus modis cõstruit. Dicimus enim Eripio te a malis, & Eripio te malis, & est tertii ordinis, vt Iste eripuit tibi filiã tuam. Quaero cuius figurae? compositae. Cõponitur enim ex quae, & res, cũ nihil aliud sit quaerere, q̃ quae sit res aliqua dubitare: ideoq; per diphthongũ scribitur: q̃q̃ & alia ratio esse possit: vt eius passiuum differat a quaeror deponẽte: qd' est lamentor. Quaero in cõpositione mutat diphthongũ in i longã: vt inquiro. Cuius verbi regimen varie auctores accipiũt. Dicimus enim Quaero, vel requiro hãc rem abs te: & q̃ro, vel requiro te de statu reipu. quemadmodũ etiam deponẽte eiusdem significatione vtimur: vt Habeo quos percuncter: & Percũctare hanc rem ab illo.

QVae sunt verba actiua septimi ordinis? Quae exigũt nominatiuum ante se, & datiuum post se sine aliquo accusatiuo. Sunt tamen, qui haec putant magis neutra dici deberet sed nos contrarium censemus: cum etiã passiua eorum reperiantur, vt Ego inuideo tibi. & Tu inuideris a me. Hora. in Poetica: Ego cur acquirere pauca Si possum inuideor.

Inuideor	des	di	sum	per inuidiare.
Recipio	pis	pi	ptum	per promettere.
Ausculto	tas	aui	atum	per vbidire.
Impero	ras	aui	atum	per signoreggiare.
Benedico	cis	xi	ctum	per benedire.
Maledico	cis	xi	ctum	per maledire.
Timeo	mes	ui		
Metuo	is	ui	ca. su.	per temere.
Interdico	cis	xi	ctum	per intendere.

¶ Nota, q nõ põt dici hoc verbũ nõ esse actiuũ, qa hñt in vsu passiuũ interdicor. Nec põt dici, q hr̃e possit actũm post se. Nõ enĩ possum⁹ dicere, Interdico tibi aquã, & ignẽ. nec Interdico te aqua, & igni: sed dũtaxat dicim⁹, Interdico tibi aq̃, & igni: q̃q̃ passiue possum dicere: Tu interdictus es aq̃, & igni. & Aqua, & ignis interdict⁹, est tibi: & Tibi iterdictũ est aqua, & igni: sed hoc postremũ est magis impsonale. ¶ Offõ & officis hui⁹ ordinis est, i. noceo: cuius passiuũ est officior. Lucre. in. ii. Officiunt vel cõgũt tardi⁹ ire. ¶ Inuideo cuius figurae? cõpositae. Vñ cõponit: ex in, & video: q; oculos, & aium in eos, quibus inuidemus, cõtinue intẽtos teneamus: ꝓpter quod veteres hoc verbũ nõ datiuo, sed actõ iungebãt: vt Ennius? Quisnam liberum flores inuidit meũ.

De verbo Passiuo.

Quid est verbum Passiuum? quod in or desinens formatur ab actiuo. Quot sunt ordines verborũ Passiuorum? septem sicut actiuorum: & oẽs exigunt ante se nñm personæ patientis: & post abltũm cum a, vel ab, psonæ agẽtis: vt Preceptor amat Pyrrhũ: Pyrrhus amat a pceptore. Preceptor docet Pyrrhũ: Pyrrhus docet a pceptore. Casus enĩ q vltra duos principales sunt, nõ mutant in passiuo: vt Ego doceo te grãmaticã: Tu doceris a me grãmaticã. Ego summo studio scribo mihi librũ calamo in mẽbranis: bonitate eius: vtilitate mea quocũq; loco, & tẽpore. A me summo studio scribit mihi liber calamo in membranis: bonitate eius: vtilitate mea: quocunq; loco, & tempore.

Diligor	ris	ctus	sum	per essere amato.
Emor	ris	ptus	sum	per esser comprato.
Dor nõ est ĩ vsu Daris		tus	sum	per esser dato.
Spolior	ris	tus	sum	per esser spogliato.
Audior	ris	tus	sum	per essere vdito.
Inuideor	ris	sus	sum	per essere inuidiato.

De Verbis Neutris.

Quod est verbũ Neutrũ? qđ in o desinens non format passiuũ in or. Quare dr̃ neutrũ? qa hec verba neutra sunt: hoc est, nec actiua, nec passiua. Quot sunt ordines verborum neutrorum? nouem, quæ? substãtiuum: q̃q̃ improprie dicatur neutrũ: qa non desinit in o: possessiuũ, acquisitiuũ, transitiuũ, effectiuum: absolutum: imperfectum: neutrumpassiuum: & neutropassiuum. Que sunt verba neutra primi ordinis? Quæ dicunt substantiua: vt Sum es est: qđ per se substat: vt Ego sum: & in ipsum cætera verba resoluuntur: vt Ego amo, i, sum amãs: legebã, i, legens eram, & ab eo cõposita: vt absum: adsum. Copulat autem similes casus: vt ego sum fortis. Construitur etiam cũ genitiuo: vt Hic liber est Pyrrhi, & cũ datiuo: vt Est mihi pater, & cum ablatiuo: vt Sum magno animo. & cum duobus datiuis: vt Sum tibi curæ: Sũ tibi impedimento, & cum ablatiuo cum præpositione in: vel apud: vt Sum in foro: sub tecto: apud macellum. Interdum sine casu posteriore: vt Deus est: Deus fuit semper: & Deus erit semper. Composita autem iunguntur fere semper datiuo: vt ego intersum lectioni: Illi inest virtus: Multa mihi desunt.

Sum	es	est	fui	per essere.
Intersum	es	est	fui	per esser presente.
Obsum	es	fui		per nocere.
Prosum	es	fui		per giouare.
Adsum	es	fui		per essere appresso.
Absum	es	fui		per essere assente.
Desum	es	fui		per mancare.
Insum	es	fui		per esser drento.
Subsum	es	fui		per esser sotto. (re.
Supersum	es	fui		p esser di sopra, e p auãza

¶Nota q adsum non significat præsens sum (vt quidam existimant) sed prope sum: sicut absum significat longe sum: quod ex ipsa significatione præpositionis componentis intelligitur. Ad enim significat apud, & quasi prope. Cic. de Officiis: Inter hominem, & beluam hoc maxime interest: q hęc tantū, quantum sensu mouetur, ad id solum, quod adest, quod præsens est, se accōmodat, hoc est, ad id quod prope est, & quod pręsens est. Quod ipsemet declarat, subiungens: Paululum admodum sentiens præteritum, aut futurū. i. sentiens tantum quod adest, hoc est quod mox abiit, vel mox futurum est.

¶Quæ sunt verba neutra secundi ordinis? Quæ dicūtur possessiua, & exigunt nominatiuum ante se, & post se ablatiuum sine præpositione: vt Pyrrhus abundat libris.

Ego	es	ui	caret	supino.
Indigeo	es	ui	ca. su.	per hauer bisogno.
Careo	es	ui	tū, vel sū	per mancare.
Abundo	as	aui	tum	
Affluo	is	xi	ctum	
Exubero	as	aui	atum	per abondare.
Satago	is	egi	ctum	per essere diligente.

¶Quæ sunt ex his, quæ & genitiuo iunguntur? Egeo, indigeo, satago, vt Terentius: Hic satagit rerum suarum: idest anxius, & curiosus est rerum suarū. Memini huius ordinis neutrum est: licet in o non desinat: & tamen aliquando iungitur accusatiuo: vt Virg. Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Aliquando etiam iungitur ablatiuo cum de præpositione. Sed quando accusatiuo, & genitiuo iungitur, significat recordari: vt Non memini hāc rem, vel huius rei: hoc est non recordor. Quando autem iungitur ablatiuo cum præpositione de: vel interdum genitiuo, significat mentionem facere: vt Priscianus non meminit de hac re, vel huius rei: hoc est mentionem non fecit.

¶Abundo, & affluo possunt etiam esse possessiua. Dicimus enim Ego abundo, & affluo omnibus rebus: & Res omnes abundant, & affluunt mihi. Careo, & indigeo differunt: quia non indigemus omnibus, quibus caremus: vt puta: caremus multitudine seruorum, qua non indigemus. Omnibus autem quibus indigemus, caremus: quia si non careremus non indigeremus. Deficio cis huius ordinis est: vt Ego deficio pecunia. Potest tamen esse etiam possessiuum secundi ordinis: vt Pecunia deficit mihi. Potest quoq; esse actiuum primi ordinis, vt Inopem deficiunt omnes amici, hoc est deserunt.

¶Quę sunt verba neutra tertii ordinis? Quæ dicuntur acquisitiua, & exigunt nominatiuū ante se, & post se datiuum: vt Ego indulgeo amori nostro.

Seruio	is	ui	tum	
Inseruio	is	ui	tum	per seruire.
Faueo	is	ui	tum	
* Aspiro	as	aui	atum	per fauorire.
* Benefacio	is	eci	ctum	per ben fare.

Derogo	as	ui	atum	per detrazere.
Detraho	is	xi	ctum	per blasmare.
Studeo	es	ui	ca,sup.	per studiare.
Hæreo	es	si	sum	
Inhæreo	es	si	sum	
Adhęreo	es	si	sum	per accostarsi.
Obuio	as	aui	atum	
Occurro	is	ri	sum	per incontrare.
Succurro	ris	ri	ursum	
Subuenio	is	ni	tum	per soccorrere.
Prouideo	es	di	sum	per prouedere.
Placeo	es	ui	tum	per piacere.
Displiceo	es	ui	tum	per displacere.
Proficiu	is	eci	ctum	per far profitto.
Parco	cis	pepci	sum	
Indulgeo	es	si	tum	per perdonare.
Pareo	es	ui	caret	supino.
Obedio	is	ui	tum	
Obtempero	as	aui	atum	per vbidire.
Annuo	is	ui	tum	per consentire.
Abnuo	is	ui	tum	per sdegnare.
Soluo	is	ui	tum	per pagare.
Caueo	es	ui	tum	per guardarse.
Obsisto	is	stiti	atum	
Obsto	as	titi	atum	per resistere.
Repugno	as	aui	atum	per repugnare.
Consulo	is	ui	tum	per consigliare.
Debeo	es	ui	tum	per esser debitore.
Satisfacio	cis	eci	ctum	per sodisfare.
Incumbo	is	ui	tum	per attendere.
Sapio	is	ui	tum	per hauer sapore.
Aquiesco	is	ui	tum	per star contento.
Vaco	as	aui	atum	per mancare.

❡Hæreo quot significationes habet?duas.Aliqñ enim significat adhærere, vt Hæreo patiēti.Aliqñ dubitare,& tunc est absolutum,vnde fit frequentatiuum hęsito,vt Iuu.Et tamen hęret.Et dubitat alta Chionem deducere sella.
❡Placeo quomodo facit præteritum?placui,& placit⁹ sum.Sicut etiam pleraq; alia neutra.Iuro iuraui,& iuratus sum.Prandeo prandi,& pransus sum. Cœno cœnaui,& cœnatus sum.Careo carui,& cassus sum.Pateo patui, & passus sum. Titubo titubaui, & titubatus sum. Poto potaui,& potus sum. Potatus tamen,cœnatus,& iuratus aliquando passiue capiuntur: vt E poto medicamento efflauit animam,& Iratus discessit,& Incœnatus iuit cubitum.

¶ Caueo pōt etiam inter actiua cōnumerari septimi ordinis: & eius passiuū est caucor: vt Caue tibi.i.attēde ne qd mali tibi accidat. Pōt ēt iungi cū ablatiuo cū præpositione: vt Caue ab illo. Itē cū actō: vt Caue illū. Item cum alio verbo: vt Caue cadas. Vbi notandū est: ꝙ cum negatione, & sine negatione eadem est significatio: vt Caue cadas: & Caue ne cadas, idem significant.
¶ Seruio, & inseruio qūo differūt: Illud necessitatis est. hoc voluptatis. Consulo: debeo: & sapio interdū hñt ēt post se actūm: vt Cōsulo tibi cōmodū tuū: & Debeo tibi talentū: & Carmina sapiūt demorsū vnguē. Sed tūc consulo, & debeo sunt actiua: sapio vero nō est actiuū: sed figurata est hęc locutio: Sapit mel: hoc est saporē hēt mellis: quēadmodū fit in qbusdam aliis verbis actiuis, passiuis, & neutris: vt Ille agit vxorē.i.agēdo rep̄sentat vxorē. & Vxor temulēta vomit maritū.i.vomitu sparsit maritū. & Tu viuis Bacchanalia.i. viuendo Bacchanalia exerces. Sonas asinū.i.sonādo fers asinū. & Epistola redolet antiquitatē.i.bñ olēdo rep̄sentat antiqtatē. Ad hæc dicūt aliqui: Expuisti n.et exsibilasti me: execrasti me.i.expuendo: exsibilando: execrando derisisti me.
¶ Quod verbū ex his cōtrariā sibi hēt significationē, cū abltō iungi'. Vaco. Ná si dtō iungi', signat do operā: vt Vaco lrīs. Si vero abltō, signāt cōtrariū: vt Vaco curis: hoc ē careo. Si vero absolute pona', vacare interdū significat supfluū esse: vt. xv. carmina vacāt.i.abūdāt, & supflua sunt. Interdū cōmodū ēē, & otiosum esse: vt Si vacat nr̄os audires labores.i.si cōmodū, & si otiū ē st.
¶ Quæ sunt verba neutra quarti ordinis, q̄ trāsitiua dicun': & exigunt ntūm añ se: & post se actūm: sicut actiua: vt Tu aras terrā: & Ego sero agrū. Pōt etiā addi datiuus: vt Virg. En quis cōsueuimus agros: & hñt passiuū in tertiis personis in vtroq; numero: vt Terra aratur a te: & Agri serun' a me. Poetæ tñ per ꝓsopopeiam vtuntur etiam aliis personis: vt si terra loquēs, dicat Aror.

Aro	as	ui	tum	per arare.
Colo	lis	ui	ltum	per lauorare.
Sero	is	ui	tum	per seminare.
Insero	is	rui	tum	per incalmare.
Consero	is	ui	tum	per porre.
Planto	as	aui	atum	per piantare.
Poto	as	aui	atum	
Bibo	is	bi	tum	per beuere.
Manduco	as	aui	tum	
Edo	is	edi	esum	
Comedo	is	edi	esum	per mangiare.
Cœno	as	aui	atum	per cenare.
Coquo	is	xi	ctum	per cocere.
Digero	is	si	stum	per padire, e consumare.
Sorbeo	es	ui	caret	supino.
Absorbeo	es	ui	ca. su.	per ingiottire.
Mingo	is	xi	ctum	per pissare.

Sco

Suo	is	ui	tum	per cusire.
Dissuo	is	ui	tum	per discusire,
Neo	nes	eui	tum	per filare.
Glomero	as	aui	tum	per inaspare.
Texo	is	xui	xtum	per tessere.
Voluo	is	lui	tum	per volgere.
Euoluo	is	ui	tum	per disuolgere.
Inuerto	is	ti	sum	per rouersare.
Retexo	is	ui	tum	per tessere.
Implico	as	ui	itum	per auuiluppare.
Impedio	is	iui	itum	per impedire.
Explico	as	ui	itum	per disuiluppare.
Misceo	es	cui	stum	per mescolare.
Frango	is	egi	ctum	per rompere.
Scindo	is	di	sum	per spezzare.
Findo	is	di	sum	per sfendere.
Diuido	is	di	sum	per spartire.
Incido	is	aui	sum	per tagliare.
Seco	as	ti	atum	per seccare.
Amputo	as	aui	atum	per mozzare
Aedifico	as	aui	atum	per edificare.
Molo	lis	ui	litum	per masinare.
Pinso	sis	ui	stum	
Contundo	is	di	sum	per pistare.
Pingo	is	xi	ctum	per dipingere.
Terebro	as	aui	atum	per forare.
Vello	lis	li	sum	per cauare.
Condio	di	ui	tum	per condire.
Puto	as	aui	atum	per podare.
Meto	is	ssui	ssum	per medere.
Tero	is	ui	tum	per tritare.
Vindemio	as	aui	atum	per vindemiare.
Inhibeo	es	bui	tum	per siar la naue.
Pitisso	as	aui	atum	per gustare.
Prægusto	as	aui	atum	per far la credenza.
Trituro	as	aui	atum	per battere il grano.
Ventilo	as	aui	atum	per auuentare.
Pulso	as	aui	atum	per battere.

¶ Nota, q̄ Sero seris seui satū, significat idē q̄d semino. Q̄ñ aūt facit in supi no sertū, sigñat plātare: vt Serit arbores. Virg. Inserere nunc Melibœe piros. Inde dr̄, Ager cōsitus. i. plenus arboribus. Sigñat ēt ordinare: vñ dr̄ series. i. ordo. & desero, i. derelinquo. & serio aduerbiū: cuius cōtrarium est ioco. Ins

Reg. Sipon. E

terdum significat inserere,& p ordinẽ miscere,& intexere:vñ serta dicunt corollæ floribus intextæ.Dicunt ẽt ipsæ coronæ sertæ:hoc est ĩtextę flor b⁹. Lucanus:Accipiũt sertas nardi de flore coronas.Inserit ẽt ramus ĩ arbore. Cõserere ẽt significat seminare,& plãtare. Virg. En qs cõseuimus agros? Possumus tñ dicere:Seui triticũ in agro:& Seui agrũ tritico. Cõseui hortos arboribus:& Conseui arbores in hortis. Inseui malũ ramusculo piri: & Ramusculũ piri in malo inserui:vnde fit satio, & insitio, quæ duplex est: & cum infixo trunco sterili inseritur surculus fœcundæ arboris:& cũ germen alienæ arboris inserimus libro inciso cortice. ¶Putare ꝓprie est resecare,quæ superflua sunt:vnde dicimus putare vites: Et veteres dicebant Argentũ putũ,i. purgatissimũ. Hinc fit amputare:quod est resecare: ꝓpterea putare dicit quia cogitando quasi resecamus,quæ superflua sunt:&,quod melius sit, mente concipimus. Hinc descendunt etiam disputare,deputare,reputare,computare.

¶Pitisso quid proprie significat? Parce vinum gusto: quasi tentandi gratia. Terentius:Pitissando multum vini ab sumpsisti hodie. Tale est,verbum quo Plautus vtitur,cyatisso. Quanquam sexti ordinis potius sit: vt cyatisso apud te quando poto. Tale est etiam græcisso.

¶Ventilare quot modis construitur? Dicimus ventilare triticum : hoc est ventilando purgare. Ventilare aurum digitis sudantibus, dixit Iuuenalis. Dicimus etiam ventilare faciem,& corpus flabello.

¶Pulsare ꝓprie ẽ ꝑcutere:vt Pulsat pugnis pectora. Antiqui pulto dicebãt. Vñ fit vt significet ẽt canere,siue ludere: vt Pulsat citharã. Nec põt dici campana pulsat,sed pulsat,nec cãpanã sono,sed pulso. Possum⁹ tñ dicere: sono cãpana:sicut sono cithara,ablatiui casus:vt Virg. Cithara crinitus Iopas Personat aurata. Possum⁹ ẽt dicere:campana sonuit tertiã,& quartã horã:& Tertia hora pulsata est: & quarta hora pulsata est. Virg. Iamq; eadẽ digitis: iam pectore pulsat eburno. Aliqñ sono iungit cũ actõ. Virg. Nec vox hoĩem Sonat,i.exprimit sonando, & Siluæ resonãt Amaryllida,i.resonãdo exprimũt. Sunt quædã alia verba huius ordinis:quæ raro apud poetas in primis, & secundis personis in vsu sunt. In tertiis vero personis frequẽs est eorum vsus.

Pluo	is	ui	tum	per plouere.
Ningo	gis	xi	ctum	per neuegare.
Tono	as	aui	tum	per tonare.
Corusco	as	aui	tum	per balenare.
Fulmino	as	aui	atum	per fulminare.
Grandino	as	aui	atum	per grandinare.

¶In his nõ ponitur nominatiuus expressus, & subauditur Deus : vt Iupiter pluit hodie magnos imbres. Liuius tamen,& Valerius, Pluisse lapidibus dicunt. Et Virg. in Georgicis:Nec densior aere grando : Nec de concussa tantum pluit ilice glandis. Tantum hoc loco nominatiui casus esse videtur.

¶Quæ sunt verba neutra quinti ordinis? Quę effectiua dñr, & exigũt ante se nominatiuũ,& post se ablatiuũ sine ꝓpositione: vel actũm cũ prępositione

ob:aut propter:vt Ego caleo igni,vel ob ignem:aut propter ignem.

Caleo	es	ui	caret ſu.	per ſcaldare.
Frigeo	es	ui	caret ſu.	per hauer freddo.
Gaudeo	es	uiſus	ſum	per allegrarſe.
Pingueo	es	ui	caret ſu.	per ingraſſarſe.
Palleo	es	ui	caret ſu.	per impallidirſe.
Areo	es	ui	caret ſu.	per ſeccarſe.
Vireo	es	ui	caret ſu.	per inuerdirſe.
Tepeo	es	ui	caret ſu.	per intepidirſe.
Albeo	es	ui	caret ſu.	per imbianchirſe.
Nigreo	es	ui	caret ſu.	per innegrirſe.
Rubeo	es	ui	caret ſu.	per inroſſirſe.
Floreo	es	ui	caret ſu.	per fiorirſe.
Tumeo	es	ui	caret ſu.	
Turgeo	es	ſi	caret ſu.	per gonfiare.
Ferueo	es	ui	caret ſu.	per bullire.
Stupeo	es	ui	caret ſu.	per ſtupire.
Horreo	es	ui	caret ſu.	per hauere horrore.
Mœreo	es	ui	caret ſu.	per dolerſe.
Calleo	es	ui	caret ſu.	per farglie il callo.
Splendeo.	es	ui	caret ſu.	
Polleo	es	ui	caret ſu.	per reſplendere.
Liqueo	es	ui	caret ſu.	per manifeſtare.

¶Caleo p ſimplex l huius ordinis eſt: & ſignificat caleſcere: hoc ē calefieri. Per duplex ll.ſilr huius ordinis eſſe pōt & ſignificat callū facere : vt Nimio dolore obcalluit. Aliqñ quarti ordinis eſt;hoc ē neutri trāſitiui:& ſignāt callidū ſine aſtutū eſſe,& optime aliquid ſcire. Perſi. Dicenda,ſilendaq; calles.

¶Mœrere,qñ primā ſyllabā longā hēt cū diphthongo, ſignificat mœſtū eē, & aīo ægrū,& caret p̄terito: Nam mœſtus ſta ſtum nomē eſt, non participiū. Mereo vero hñs ſyllabā primā breuē:idē eſt quod mereor: & facit in præterito merui:ſicut mereor meritus ſum,vel fui:vt Ego merui laudē ſiue merit⁹ ſum laudē. Illud.n.neutrū:hoc deponens eſt trāſitiuū. Mereo ēt idē eſt:quod milito ſub ſtipēdio:vt Quintus meret ſub Ioāne Graccho.i.militat:& ē ſexti generis neutroꝝ,quæ abſoluta dīr. Dicūturq; a mereo:quod eſt pro mercede aliqd operor. Vnde ipſa merces d :potius q̄ a mercando. Hinc meretrices d.ctę ſunt ipſæ quoq; militiā ſuā exercētes:ac ſtipēdia ſua faciētes:& adiectiuum meritorius a um. Vnde ſcorta maſcula pueri meritorii vocant. Hinc ēt tabernę meritoriæ dicunt. Et apud A. Celliū. Lais meretricādo magnā pecuniā demerebat. Mereo etiam & mereor qñ poſt ſe ablтūm hñt cum præpoſitione de,ſigñant tractare:vt Ego bene mereor de te. Antonius male meritus ē de militib⁹ ſuis,ſiue Male meruit de militibus ſuis. Virg. Si bene quid de te merui. Sic dicūtur etiā promereo,& promereor,commereo,& cōmereor. In-

ter quæ hęc dr̃ia est:q̧ promeremur bona: cõmeremur mala. Demereri etiã dicimus.i.benemereri: vt Quint. Vt pleniori obsequio demerer amantissi- mos mei. Vñ male vsurpãt aliqui demerita p̱ vitiis. Emeriti milites dñr, qui ob ingrauescenté ætaté ab onere militandi liberantur, nec amplius merent.

¶ Quæ sunt verba neutra sexti ordinis? Quæ absoluta dicuntur: & exigunt ante se nominatiuum: post se autem nullo indigent casu: vt Deus est: ego viuo: tu quiescis. Quãq̃ possit esse ablatiuus cum in, vel sub, vel alia huiusmodi præpositione: vt Deus est in cœlo, Nos viuimus sub Romano Pontifice.

Viuo	is	xi	ctum	per viuere.
Occumbo	is	ui	tum	
Obeo	is	ui	tum	
Pereo	is	ui	tum	
Occido	is	di	sum	per morire.
Dormio	is	ui	tum	per dormire.
Deficio	is	eci	ctum	per mancare.
Quiesco	is	eui	tum	per riposarsi.
Iaceo	es	cui	ca. su.	per giacere.
Sedeo	es	di	ssum	per sedere.
Sto	as	eti	atum	per stare.
Surgo	is	xi	ctum	per dirizzarse.
Maneo	es	si	sum	per star fermo.
Remaneo	es	si	sum	
Resto	as	stiti	atum	per restare.
Cado	is	cecidi	sum	per cadere.
Ruo	is	ui	tum	per rouinare.
No	as	aui	atum	
Noto	as	aui	atum	per nuotare.
Nauigo	as	aui	atum	per nauigare.
Emergo	is	si	sum	per vscir fuora.
Volo	as	aui	atum	per volare.
Salto	as	aui	atum	per saltare.
Laboro	as	aui	atum	per affaticarse.
Sudo	as	aui	atum	per sudare.
Ludo	is	si	sum	per giuocare.
Vigilo	as	aui	atum	per vigilare.
Titubo	as	aui	atum	
Nuto	as	aui	atum	
Vacillo	as	aui	atum	per vacillare.
Labo	as	aui	atum	per cascare.
Hio	as	aui	atum	
Hisco	is	ca. sup.		per abadacchiare.
Euado	is	si	sum	per scampare.

Vesperasco is it per farse notte.
Lucesco is it per farsi di.

Viuo, volo as, & aliqua alia ex supradictis habent aliquando etiam post se ntũm, vt Viuo felix: Hæc auis volat hilaris. Viuo etiã aliquando habet accusatiuum post se, vt Viuo vitam: sicut etiã dicimus: Obeo mortem. Dicimus etiã: Iste viuit asinum: & li viuunt Bacchanalia: idest viuendo sequuntur asinum & Bacchanalia: queadmodum etiam dicimus: Tu euigilasti prælia. i. euigilando scripsisti. A viuo deriuaẽ victus: qđ verbum alimoniã significat: vt Virg. Tum victu reuocãt vires. & Teren. Semper erit præsidium Clitipho victus, vestitus. Q, ñ actũm habet viuo, actiuum est primi ordinis: vt Viuo ætatem: vnde & passiuũ habet: Iam tertia viuiẽ ætas, hinc fit Cõuiuo conuiuis conuixi conuictum per viuere, e far vna spesa insieme. Inde cõuictores, qui simul viuunt. Sed duo hęc, Cõuitator, qui ad conuiuiũ inuitat. & cõuiua: qui inuitatur, a cõuitor vitaris verbo deponenti habent originem. Titubare est eius, qui non põt insistere pedibus, vt faciunt ebrii, atq; ægroti, trãsfertur q; ad animum, vt Ille titubat. i. mõ ait, modo negat, & nescit qui loquaẽ. Nutare est alicuius magnæ molis ruinam minantis, & transferẽ ad aĩum. Labare est repẽte ruere, vt Labat turris: & ad animũ quoq; transferẽ, vt Labascit ille vno verbo tam cito. Et differt a labor laberis. Nam labi est leuiter, & sensim deorsum ire. Item ab elabor elaberis: quod est periculũ fugio: vt Hic est elapsus .i. periculum aufugit: instar anguillæ, quæ elabens manibus fugit.

Quid interest inter hiare, & hiscere? Hiare est aliquid sua spõte aperiri externa aliqua vi: vt hiat tellus, siue lignum. Hiscere est oris tm̃, & quidẽ humani. Et capiẽ pro loqui, vt Non audeo hiscere. Sum es est, qñ absolute ponitur. i. solum vnũ ntũm ante se habens, huius ordinis neutrorũ est, vt Deus est: & Semper erit inuidia, & hmõi. Iungiẽ aũt & cũ gtõ quinq; modis. Primo, qñ significat possessionem: vt Hoc pecus est Melibœi. Secundo, quãdo notat laudem, vel vituperationem, vt Hoc pecus est magnæ vtilitatis, vel magni detrimenti, cuius loco aliquando ponitur ablũs, vt Catilina fuit magna vi corporis, & animi. Tertio, quando nullum habet ntũm, sed genitiuum cum infinitiuo, & significat interest, vt Discipuli est honorare magistrum. Quarto, quando sumitur pro valet, & ad pretium tendit, vt Quanti est sumito, pro quantũ valet. Cæsar, Tanti eius apud se gratia ostendit vti & reip. iniuriam, & suum dolorem, & eius voluntati ac precibus condonet. Quinto, quando mansionẽ significat, vt Ego sum domi meæ: Tu es domi tuæ. Itẽ domi nostræ, domi vestræ, domi alienæ. Vbi notãdum est, q; aliis adiectiuis nõ iungereẽ, neq; enim diceremus: Ego sum domi honestę, & domi pulchrę, sed in domo pulchra, & in domo honesta. Et licet dicere, Sum domi, & i domo, sicut egredior domo, & egredior e domo. Iungiẽ etiã sum cũ dtõ, & signãt habeo, vt Sũt mihi bis septem præstãti corpe nymphæ. Item cũ duobus datiuis, vt Tua verba sunt mihi contẽptui. Itẽ cũ dtõ, & infinitiuo sine nominatiuo, vt Non est cuiquam fallere. Itẽ cum accusatiuo cum præpositione, vt Hæc est apud Virg. Item in

ablatiuo sine præpositione: vt Hæc est præstanti corpore. Item cum ablatiuo cũ præpositione in: vt In mea manu est. Itẽ Penes vos est. Est aũt, Penes esse, non apud aliquem esse: sed in manu, & quasi in potestate alicuius esse. Aliqñ etiam, Est, idem, significat, quod, vergit, & expositũ est: iungiturq; accusatiuo cum præpositione ad: vt Cæsar: Aquitania a Garunnia flumine ad Pyreneos montes, & eam partem Oceani, quæ est, ad Hispaniam pertinet. Aliquando iungitur cũ infinitiuo sine aliquo casu: vt Cernere erat: idest cernere licebat. ℂ Pernoctare, est totã noctem insomnẽ ducere. Peruigilare ẽt idẽ significat: sed, in hoc differũt: q; illud noctẽ dũtaxat, hoc ẽt die, fit, vñ pernox, & peruigil. ℂ Quæ sunt verba neutra septimi ordinis: Quæ imperfecta dicũtur, & exigunt nominatiuum ante se, & post se obliquum cum præpositione: nisi fuerint nomina aduerbialiter posita: vt Eo in vrbe: Eo domum.

Abeo	is	ui	tum	
Discedo	is	si	sum	
Recedo	is	si	sum	per partirse.
Eo	is	iui	itum	
Vado	is	si	sum	
Incedo	is	si	sum	
Pergo	is	xi	sum	per andare.
Venio	is	ni	sum	per venire.
Introeo	is	iui	tum	per entrar dentro.
Exeo	is	ui	tum	per vscire.
Transeo	is	ui	tum	per passare.
Transmigro	as	aui	atum	per trapassare.
Contendo	is	di	tum	
Certo	as	aui	atum	per combattere.
Curro	ris	ri	sum	per correre.

ℂ Pergere, proprie est iter, aut rem aliã inceptam prosequi. ℂ Venio, apud doctos frequenter ponitur pro eo: vt Veniebam ad illum: sicut cõtra eo pro venio, vt Eo ad te. Et ambo coniunguntur cũ datiuo sine ꝑpositione: vt It clamor cælo: venturaq; desuper vrbi. & Hostes veniunt excidio: hoc est ad excidium. ℂ Migrare, est domicilium mutare, & alio se ad habitandum conferre, Remigrare, est oppositum: hoc est ad primum domicilium reuerti: & iccirco homines, qui obeunt migrare ex hac vita dicuntur. Transmigrare, est lõgius ad habitandum ire. ℂ Eo, & iter facio, idem sunt: sed non est idem, Viam facio, & iter facio. Nam facere iter, est ire, seu viam ingredi: facere viam, est aperire transitum per quem iri possit. Munire aũt viam, idem est, qđ reficere, repugnare, sternere silicib⁹, quando vel contriti sunt silices: vel forte deficiunt. ℂ Incumbere, est toto aĩo, siue corpore alicui rei insistere: & aliqñ est huius ordinis, vt Incũbo in studia, & ad studia philosophiæ. Aliqñ est ordinis acq̃sitiuo & neutrorũ, vt Incumbo studiis philosophiæ. Sed illud animaduertendũ: q; quando ad animum refertur, vtriusq; ordinis est: quãdo autem ad corpus

dũtaxat,tertii ordinis:hoc est acquisitorum:vt Incũbo remis. Non enim dicer x mus:Incũbo in remos:neq; ad remos. Currere in agrũ dicimus,si sim⁹ ee tra agrum. Si aũt simus in agro,dicimus: Curro in agro. Nam hæc quatuor præpositiones:in,sub,super,& subter,quoties motum significant,iunguntur accusatiuo:quando autem nõ significant motum de loco ad locum, iungun tur ablatiuo:vt Tytirus recubat sub tegmine fagi: Nos quiescimus sub tecto: & Nos eamus ad tegmen fagi:Reducamus nos sub tectum. Nauta cecidit in vndas,non enim vndis:& Hostes labuntur super hostes, non super hostibus.

Quæ sunt verba neutra octaui ordinis? Quæ neutra passiua dicuntur: q; in voce actiua instar passiuorum construuntur: vt Discipuli vapulant a præceptore, & sunt quinq;.

Exulo	as	aui	atum	per esser bandito.
Luceo	es	ui	tum	per,essere appretiato.
Vapulo	as	aui	atum	per esser battuto.
Væneo	is	ui	tum	per esser venduto,
Nubo	is	psi	tum	per esser maritato.

Exulo cuius figuræ? Cõposite. Ex quot dictionibus cõponit? ex tribus:vna itegra,& duab⁹ corruptis:hoc est ex ppõne ex,& solo noĩe,& eo verbo. Exulo enim est ex solo eo:hoc est extra solũ eo. Sunt enim exules qui natali solo priuantur,q dicunt ẽt extorres: q̃si extra terrã suã euntes. Dr̃ aũt: Exulare de loco,& ĩ loco:vt Donat⁹ affirmat:vt Nos exulam⁹ Roma:& exulam⁹ Viterbii: idest extorres Roma habitamus Viterbii: q locus exilii nobis assignatus est.

Nubere dicitur de mulieribus tantum,vt Hęc puella nupta est a patre formoso adolescenti. Dicitur autem nubo a verbo obnubo, quod est obtego: & cooperio:q; sponsæ ad virum proficiscentes pudoris gratia obnupta: idest cooperta facie proficiscebantur. Hinc nuptæ.i.sponsæ. Reperitur tamen apud veteres nouus nuptus pro sponso.

Liceo lices in vsu est:vt Tu licebis a me paruo p̃tio. Rep̃it̃ tñ ẽt deponens, liceor,cũ frequẽtatiuo eius licitor,q̃ cũ accusatiuo iũgunt, & significant vltra pciũ deferre in actione facienda. Hinc fit polliceor,quod est spõte promitto.

Quæ sunt verba neutra noui ordinis? Quę neutro passiua dicuntur: & in præteritis,atq; in his,quę a præteritis formantur, declinantur sicut passiua: in cæteris vero temporibus seruant vocem actiuorum:

Gaudeo	es	sus	sum	per allegrarse.
Fio	is	ctus	sum	per esser fatto.
Confido	dis	sus	sum	per confidarse.
Soleo	es	tus	sum	per solere.
Audeo	es	sus	sum	per ardire.

De Verbis Communibus.

Quæ sunt verba communia? Quæ in voce pa[illegible] actiuam,q̃ passiuam habent significationem:vt Ego criminor te: Ego [illegible]e. Tu veneraris Deum:Deus veneratur a te.

Largior	ris	tus	sum	per donare, & esser donato.
Experior	ris	tus	sum	per prouare, & esser prouato.
Veneror	ris	tus	sum	per honorare, & esser honorato.
Moror	ris	tus	sum	per aspettare, & essere aspettato.
Criminor	ris	tus	sum	per incolpare, & essere incolpato.
Amplector	ris	xus	sum	p abbracciar, & eẽre abbracciato.
Osculor	ris	tus	sum	per basciare, & esser basciato.
Hortor	ris	tus	sum	per confortare, & esser confortato.
Interpretor	ris	tus	sum	per esponere, & essere esposto.
Hospitor	ris	tus	sum	per albergare, & essere albergato.

¶ Largior, experior, veneror, moror, osculor, hortor,
Criminor, amplector, interpretor, hospitor adde.

¶ Moror vltra ꝓpriã signãtionẽ suã, q̃ est expectare, aut expectari, significat ẽt retinere, aut tardare, vt Quid oẽs venientes ad te tm̃ remoraris. Tm̃ retines. & Teren. Ne vestrũ remorer cõmodũ. i. retardẽ. Aliquando etiam capit moror pro hæreo. i. dubito, vt Nihil moror, idest nihil hæreo, nihil dubito. ¶ Osculor vñ dr̃: Ab ore, ꝗ basiãdo os rei, quã basiamus, 'adiungit: vnde dr̃ osculũ. i. basiũ, q̃q̃ osculũ sigñat ẽt paruũ os: vt meum osculum, meus ocellus. ¶ Hortor p aspirationẽ scribit dr̃ıx cã. Nã veteres horto dicebãt, & iõ aspirabãt, vt ab orto noĩe differret: & eius oppositũ est dehortor. Dicimus autem, Hortor filium tuũ ad virtutẽ, tu vero a virtute dehortaris. ¶ Hospitari est recipere, vel recipi queq̃ in domiciliũ amice. Inde fit hospes cõis gñis, & hospita fœminini, vt sospes, & sospita. Inde dr̃ hospitiũ, qđ nõ sigñat diuersoriũ, & cauponã, siue tabernã vinariã (vt aliq putãt) sed vis amicitiæ, q̃ est iter hospites: hoc est amicos externos. ¶ Patior Donatus vult esse cõe verbũ. Dicimus enim Patior te, & patior abs te. Priscianus ĩ numero quorũdã deponẽtiũ posuit, q̃ passiuã hñt constructionem, vt Nascor a te, orior a te, moror a te. Multa quoq;, ꝓter ꝓdicta, apud veteres cõia reperiunt, vt Virg. Nũc oblita mihi tot carmina, & aggredior. Cic. Vt a te aggredere donis. Et stipulor, in quo verbo attẽdendũ est, ꝗ tã in actiua, q̃ in passiua sigñatione ablt̃õ iũgit, vt Stipulor a te, p interrogo te, & interrogo abs te: quemadmodum dicimus: Quæro a te: pro interrogo te: quis sit actiuũ, vt Iuuenalis. Quãtũ vis stipulare, & ptin⁹ accipe qđ do. subaudit a me, & actiue hoc loco accipit. Suetonius vero passiuũ posuit: Quæ vetat minorem annis. 15. stipulari, hoc est interrogari.

¶ De Verbis Deponentibus.

Quod est verbũ Deponens? Qđ in voce passiua vel actiuam, vel passiuã deponit sigñationẽ. ¶ Quare dr̃ deponens? Quia non hẽt vtranq; significationem, sicut cõmune, sed alteram deponit vel actiuam, vel passiuam. ¶ Quot sunt ordines verborum deponentium? Septem, possessiuum, acquisitiuum, transitiuum, effectiuum, absolutum, imperfectum, vocatiuum. Quæ sunt verba deponentia primi ordinis? Quæ possessiua dñr, & exigũt nõm̃ nĩ ãn se, & post se gt̃m, vel ablt̃m sine ꝓpõne, vt Dii vescunt ambrosia.

Vtor	ris	ſus	ſum	p vſare, e p operare in coſe utile.
Fruor	ris	ſtus, vel itus	ſum	per vſare con diletto.
Abutor	ris	ſus	ſum	per vſare male.
Fungor	ris	ctus	ſum	per vſare officio.
Potior	ris	tus	ſum	per ottenere coſe deſiderate.
Veſcor	ris	ſine	ſupino	per vſare cibi.
Recordor	ris	tus	ſum	per ricordarſe.
Obliuiſcor	ris	tus	ſum	per dimenticarſe.
Miſereor	ris	tus	ſum	per hauere miſericordia.

¶ Vti, & frui differũt. Nã frui eſt cũ delectatiõe vti. Vñ Theologi Frui transferũt dũtaxat ad res diuinas, & peccatũ dñt eſſe: ſiqs vel vtat rebus diuinis, vel fruat humani. Scriptores aũt vtuntur hoc verbo ẽt in rebus humanis quoties nõ neceſſitate, ſed delectatione vtimur, verbi grã: Si amici pſocinio in aliqua cã egemus, dicimur Vti amicitia illius. Si vero nulla cã intercedente ex amici cõſuetudine ſermone, aſpectu, pñtia voluptatẽ capimus, frui dicimur amicitia illius. Hinc dr̃ fructus, & ex vtroq; verbo cõpoſitũ vſufructus. Fruor enim ſupinum facit fructum, vt Cic. in Hortenſio: Et amoenitate ſumma ſemp fructus. Vulpianus tñ ad Sabinũ, Fruiturũ dixit, nõ fructurũ: quemadmodũ ab ortũ oriturũ dicimus, nõ orturũ: a pertum periturũ, nõ perturũ: ab erutum eruiturũ, non eruturũ. ¶ Potior potitis, vel poteris cũ ſecundo, quarto, & ſexto caſu iũgitur, & eſſe põt tertiæ, & quartæ coniugationis: vt orior, morior: ſed infinitiuus facit mori ſm tertiam: & oriri, & potiri ſm quartam coniugationem.

¶ Quæ ſunt verba deponentia ſecundi ordinis? Quæ acquiſitiua dicitur, & exigunt ante ſe nominatiuum, & poſt ſe datiuum, vt Ego auxilior tibi.

Auxilior	ris	tus	ſum	
Adminiculor	ris	tus	ſum	
Opitulor	ris	tus	ſum	
Suffragor	ris	tus	ſum	per aiutare.
Imitor	ris	tus	ſum	per imitare.
Iniurior	ris	tus	ſum	per ingiuriare.
Blandior	ris	tus	ſum	per luſingare.
Minor	ris	tus	ſum	per minacciare.
Adulor	ris	tus	ſum	
Aſſentor	ris	tus	ſum	per conſentire.
Aſſentior	ris	tus	ſum	per adulare.
Medeor	ris	ſine	ſupino	per medicare.
Aduerſor	ris	tus	ſum	per contraſtare.
Obſequor	ris	tus	ſum	per ſeruire.
Moderor	ris	tus	ſum	per temperare.
Fœneror	ris	tus	ſum	per dare ad vſura.
Congratulor	ris	tus	ſum	p rallegrarſe, e far [illegible]a.
Inſidior	ris	tus	ſum	p inſidiare, & aguai[illegible]are.

Dísomnor	ris	tus	sum	per signoreggiare.
Innitor	ris	tus	sum	per appoggiare.

¶ Misereor qdá ponũt huius ordinis cũ datiuo interdũ iungat: vt Miserere nobis. Tamen superioris potius ordinis est, & genitiuo iungitur. Virg. Nil nr̃i miserere, & alibi: Miserere laborũ tãtorũ. Miserere animi non digna ferentis.

¶ Miseror miseraris significat flere, & lamentari: & semper iungitur accusatiuo: vt ignarosq; viæ mecum miseratus agrestes.

¶ Medicor huius ordinis est, sicut medeor: & iungitur etiã cum accusatiuo: vt Medicatus sum tibi, & te. Inuenitur tamen etiam medico medicas. Virg. Semina vidi equidem in multos medicare ferentes: iungitur etiam cum datiuo. Virg. Et senibus medicantur anhelis.

¶ Moderor moderaris iungitur etiam cum accusatiuo: vt Imperator moderatur militibus, & milites. Terentius: Qui ex sua libidine moderatur nos. Minor, & eius frequentatiuum Minitor, habet post se datiuum: aliquando etiam accusatiuum: vt Tu minaris, vel minitaris mihi mortem, vel exilium.

¶ Iniurior, & Contrarior multis aliis modis v sitatius dicitur. Loco enim primi dicitur: Tu es mihi contrarius: Tu infers mihi iniuriam: Tu non es mihi æquus: Tu mihi iniuriam facis: Tu afficis me iniuria. Loco secũdi ponitur: Semper mihi aduersaris: Semper mihi repugnas: Sẽper mihi refragaris: Sẽper mihi obniteris: Semp mihi obstas: Semp mihi opponeris: Semp mihi contrarius es: Semper mihi aduersus es: Semper oppositus. ¶ Irasci, & succẽsere hoc differunt: q succensere est cum rõne irasci. ¶ Aemulari est inuidere. Est etiam sequi, & imitari: vt Ego æmulor Platonem. Vnde æmuli dicuntur non solum inuidi: sed etiam imitatores: vt Aemulus, atq; imitator sum Platonis.

¶ Quæ sunt verba deponentia tertii ordinis: Quę trãsitiua, siue actiua dicũtur: & exigũt ntũm ante se: & post se accusatiuũ: vt Ego sequor Imperatorẽ.

sequor	ris	tus	sum	
Insequor	ris	tus	sum	per seguire.
Persequor	ris	tus	sum	per perseguire.
Aggredior	ris	tus	sum	
Adorior	ris	tus	sum	per assaltare.
Furor	ris	tus	sum	per furare.
Prædor	ris	tus	sum	per robbare.
Populor	ris	tus	sum	per dar il guasto.
Opinor	ris	tus	sum	
Arbitror	ris	tus	sum	
Reor	ris	tus	sum	per pensare.
Percunctor	ris	tus	sum	
Sciscitor	ris	tus	sum	per domandare.
Vlciscor	ris	tus	sum	per far vendetta.
Fateor	ris	tus	sum	
Confiteor	ris	sus	sum	per confessare.

Adipiſcor	ris	tus	ſum	
Aſſequor	ris	tus	ſum	
Conſequor	ris	tus	ſum	per acquiſtare,& auanzare.
Solor	ris	tus	ſum	
Conſolor	ris	tus	ſum	per conſolare.
Opperior	ris	tus	ſum	
Preſtolor	ris	tus	ſum	per aſpettare.
Contemplor	ris	tus	ſum	per contemplare.
Operor	ris	tus	ſum	per operare.
Imitor	ris	tus	ſum	
Aemulor	ris	tus	ſum	per imitare.
Nitor	ris	xus	ſum	
Conor	ris	tus	ſum	per sforzare.
Dignor	ris	tus	ſum	per dignare.
Dedignor	ris	tus	ſum	per nõ dignare,o reputare al-
Faris, vel fare fatur		tus	ſum	(tro indegno.
Loquor	ris	tus	ſum	per parlare.
Teſtor	ris	tus	ſum	p teſtificar, e chiamar teſtimo
Precor	ris	tus	ſum	(nio,o fare teſtamẽto.
Deprecor	ris	tus	ſum	per pregare.
Lucror	ris	tus	ſum	per guadagnare.
Miror	ris	tus	ſum	per guardar con marauiglia.
Rumor	ris	tus	ſum	
Scruitor	ris	tus	ſum	per cercar con diligenza.
Suſpicor	ris	tus	ſum	p ſoſpicar pẽſare,& eſtimare.
Aucupor	ris	tus	ſum	per vccellare.
Meditor	ris	tus	ſum	p ſcriuer,cõponer, & eſſercitare la mente.

¶ Aggredior,& adorior, hoc differunt: ꝙ aggredi eſt aperte hominem, vel rem aliquam inuadere. Adoriri autem eſt de improuiſo, & repente, & quaſi ex inſidiis inuadere.

¶ Conſolari,& ſolari quid differunt? Conſolamur verbis: vnde dicitur, Conſolatio: Solamur aliis rebus: inde fit Solamen. Virg. Interea lõgum cantu ſolata laborem Arguto coniux percurrit pectine lanas. ¶ Meditari ſignificat proprie exercere: vnde meditatio apud rhetores exercitatio appellatur: & habet originem a greco. Dicitur enim μελετᾶν mutata l in d. Nam hæ ſæpe inuicem ſibi incedunt: vt Sella pro ſeda, a ſedendo.

¶ Precor,& deprecor, quomodo differũt inter ſe? Precari eſt rogare. Deprecari vero eſt precando auertere: vt Ouidius: Sæpe precor mortem: mortem quoq; deprecor idem, Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.

¶ Quæ ſunt verba deponentia quarti ordinis? Quæ effectiua dicunt & exigunt nominatiuũ ante ſe, poſt ſe vero ablatiuum ſine ꝑpoſitione: vel accuſati-

uum cum ob, vel propter: vt Ego lætor tua felicitate, vel ob tuam felicitatem.

Lætor	ris	tus	ſum	per allegrarſe.
Triſtor	ris	tus	ſum	per attriſtarſe.
Iraſcor	ris	tus	ſum	per adirarſe.
Indignor	ris	tus	ſum	per ſdegnarſe.
Verecundor	ris	tus	ſum	per vergognarſe.
Lamentor	ris	tus	ſum	per lamentarſe.
Glorior	ris	tus	ſum	per gloriarſe.
Miror	ris	tus	ſum	per marauigliarſe.

¶ Lætor, & Gaudeo quõ differunt? Gaudium in animo duntaxat eſt: lætitia aũt etiam extrinſecus cernit per geſtus, oculus, & ſigna. Gratulor quidam putant annumerari debere inter verba huius ordinis: ſed errãt vehementer. Eſt enim gratulor ordinis acquiſitiuoꝝ: & ſemper dtũm exigit: ſignificatq; de bono alicuius gaudere: vt gratulor mihi: ꝙ oia pro deſiderio meo ſucceſſerint: Gratulor tibi: ꝙ præceptori carus ſis. Quod ſi alium caſum habeat, habet poſt ſe dtũm. Significat tñ gratias agere: cum ad Deum refertur: & nihilominus datiuo iungitur: vt Gratulor Deo: ꝙ res noſtras ſecundet. i. gratias ago.

¶ Quæ ſunt verba deponentia quinti ordinis? Quæ abſoluta dũr: & exigũt nominatiuum ante ſe, & poſt ſe nullo indigent caſu, vt Ego philoſophor.

Expergiſcor	ris	tus	ſum	per ſuegliarſe.
Morior	ris	tuus	ſum	per morire.
Philoſophor	ris	tus	ſum	per philoſophare.
Ruſticor	ris	tus	ſum	per andar per villa.
Iocor	ris	tus	ſum	per motteggiare.
Nugor	ris	tus	ſum	per cianciare.
Venor	ris	tus	ſum	per cacciare.
Piſcor	ris	tus	ſum	per piſcare.
Spatior	ris	tus	ſum	
Vagor	ris	tus	ſum	per andare a ſpaſſo.
Labor	ris	pſus	ſum	per traſcorrere.
Peregrinor	ris	tus	ſum	per andare in viaggio.
Periclitor	ris	tus	ſum	per andare in pericolo.
Ratiocinor	ris	tus	ſum	per far ragione.
Luctor	ris	tus	ſum	per giuocare alle braccia.
Crapulor	ris	tus	ſum	per empirſe il corpo.
Pergræcor	ris	tus	ſum	per luſſuriare.

¶ Piſcor, & expiſcor qũo differũt? Piſcari ẽ piſces ingrere: expiſcari eſt piſcãdo piſces cape. Aucupor põt eſſe hu⁹ ordinis: vt Aucupor, ſine caſu aliquo. i. aues capio, ſiue iſequor. Itẽ tertii ordinis trãſitiuoꝝ: vt Aucupor laudẽ: Aucupor gloriã. Rõcinor iterdũ ſignat p rõnes demõſtro: vñ rõcinari dr, q p ſyllogiſmos nitit aliqd pbare. Interdũ rõcinari ẽ (qđ vernacula ligua dicim⁹) far pto. Vñ rõcinator dr Lo abbachiſt. .C c. Prim⁹ rõcinator, q adcedo, & dicu

cendo

cendo.v.videt quæ reliqua summa sit.

¶ Quæ sunt verba deponentia sexti ordinis? Quę imperfecta dñr,& exigũt ntũm ante se,& post se obliquũ cũ aliqua ꝓpositione:nisi sint noĩa aduerbialiter posita,vt Ego egredior de tẽplo,& ꝓficiscor ad vrbẽ:& reuertor domũ.

Gradior	ris	ssus	sum	
Proficiscor	ris	tus	sum .	per andare.
Ingredior	ris	ssus	sum	per entrare.
Egredior	ris	ssus	sum	per vscire.
Regredior	ris	ssus	sum	
Reuertor	ris	sus	sum	per ritornare.
Castrametor	ris	tus	sum	per mutare il campe.
Congredior	ris	sus	sum	per venire alle mani.
Altercor	ris	tus	sum	per contendere.
Tumultuor	ris	tus	sum	per fare tumulto.
Molior	ris	tus	sum	ꝑtentare,ordinare,e fare.
Grassor	ris	tus	sum	per andare a far male.
Queror	ris	stus	sum	
Lamentor	ris	tus	sum	per lamentarse.

¶ Gradior,grassorq; in quo differunt? Gradiri est ire. Grassari est cũ impetu, & malefaciendi aĩo ire:vt solent latrones ire aduersus viatores: vnde dicuntur grassatores. ¶ Queri,& lamentari qũo differunt? Queri est de iniuria accepta verbis conqueri. Lamentari est voce querula,& tristi iacturam, suam testari. Tumultuor vnde dicitur? A tumultu. Tumultus autem dictus est quasi timor multus:vnde Italica bella dicta sunt Italiæ tumultus.

¶ Quæ sunt verba deponentia septimi ordinis? Quæ passiua dñr,& exigũt ntũm añ se:& post se ablt ũm cũ ꝓpõne a,vel ab,vt Tu es ortus a bono pr̃e.

Orior	ris	tus	sum	
Nascor	ris	tus	sum	per nascere.
Patior	ris	ssus	sum	per patire.
Renascor	ris	tus	sum	per rinascere.

¶ A patior fit vnum compositum perpetior,a mutata in e, & potest habere accusatiuum cum ablatiuo: vt Ego patior a te magnam iniuriam. Sunt qui octauo loco ponunt verba vocatiua: ideo sic dicta: quia pro ea vocamur: vt Quo nomine vocaris? Ego vocor Pyrrhus: Ego nominor Nicolaus: Aptius tamen dicitur: Quod nomen est tibi? Mihi nomen est Pyrrhus, vel Pyrrho. & Tu haberis,aut diceris,aut appellaris sapiens.

Dicor	ris	ctus	sum	
Vocor	ris	tus	sum	
Nominor	ris	tus	sum	
Nuncupor	ris	tus	sum	
Appellor	ris	tus	sum	per esser chiamato.

¶ De verbis Impersonalibus.

Quid est verbū Impersonale? Quod nec habet distinctos numeros, nec personas. Quotuplex est impersonales? Duplex. Actiuæ vocis, & passiuæ vocis. Quod est impersonale actiuæ vocis? quod desinit in t, vt tędet. Quod est impsonale passiuæ vocis? quod desinit in tur, & deriuatur a verbis in o desinentibus significantibus passionem: & nullū casum requirit: vt itur, statur, legitur. Quædam sunt verba impersonalia, quæ in t desinunt: & tamē in significatio sunt similia illis, quæ desinunt in tur: vt satisfit, benefit, malefit: quorum præterita satisfactum est: benefactum est: malefactum est. Vbi notandū est ꝙ composita a facio: quoties a retinent in præsenti, toties habent passiuū in o a fio fis: vt calefacio, calefio, frigefacio frigefio, patefacio patefio, consuefacio cōsuefio, tepefacio tepefio, tantifacio tantifio, quantifacio quantifio, magnifacio magnifio, plurimifacio, nihilfacio, naucifacio, floccifacio similiter. At si mutant a in i faciunt passiuum in or: vt conficio conficior: perficio perficior: reficio reficior: afficio afficior: deficio deficior: efficio efficior: præficio præficior: proficio proficior: plerunq; sine accusatiuo: vt Conor proficere literis. Cuius impersonale Lucretius protulit in tertio: Proficitur bello. Et sæpe officio cum datiuo tantum: vt Tu officis mihi. Lucretius tamen in secundo: Officiuntur vti cogantur tardius ire. Deficio deficior: quādo est actiuum: pro relinquo: vt Ne te deficiat animus. Quando autem est neutrum, dicitur Nihil mihi deficio & pro passiuo habet defio. Terentius in Eunucho: Omnia habeo, neq; quicq̄ habeo: nihil cum est, nihil defit tamen.

¶ Quot sunt ordines verborum impersonalium desinentium in t? Quinq;.

¶ Quæ sunt verba impersonalia primi ordinis? Quę exigunt ante se genitiuum, & post se infinitiuum: vt Pręceptoris interest legere: discipuli refert audire. Excipiuntur genitiui quinq; pronominum, mei, tui, sui, nostri, & vestri. Item genitiuus huius nominis, cuius cuia cuium: loco quorum ponūtur ablatiui fœminini, mea, tua, sua, nostra, & vestra, & cuia.

Interest	erat	fuit	
Refert	bat	lit	per appertenere.

¶ Laurētius Valla linguæ Latinæ peritissimus multis verbis conatus est reddere rationē: quamobrē ablatiuis horū ꝓnominū fœmininis potius, q̄ genitiuis vtimur: & acute quidem multa disseruit: nec tamen attigit veritatem: quæ in promptu, & quasi ad manus erat: qđ nō est magnopere mirādū, quippe Nō oīa possum⁹ oēs, & vt poeta inquit: Quādoq; bonus dormitat Homerus. Vera autē & apta eius rei ratio est: ꝙ interest componit ex in, & re, & est. Refert autē ex re, & fert. Nihil enim aliud est interest, q̄ in re est. Et nihil aliud est refert, q̄ res fert. Nō poterat itaq; aliter q̄ hoc mō dici: In mea re ē: In tua, sua, nostra, & vestra est. Itē Res mea fert: & tua, sua, nr̄a, & vestra res fert: & In re Platonis, seu Ciceronis ē: & Platonis, seu Ciceronis res fert. Et similiter si cū ꝓnomine nomē ipsum ponere volum⁹: vt Mea Platonis interest, i. in re mea Platonis ē. Tua Pyrrhi refert: idest res tua Pyrrhi fert: & Cuia, siue cui⁹ res ē: vt cui⁹, siue Cuium pecus est, dicimus. Cū itaq; dicimus: Interest mea: inter

est Ciceronis:idem est:ac si diceremus: In re mea est:in re Ciceronis est. Res mea fert:res Ciceronis fert. Interest potest esse impsonale,& personale. Impersonale,quando habet genitiuum,& infinitiuum: sicut supradictū est. Personale vero,si ante se habeat nominatiuum: vt Sermo tuus interest nostra: & Quid mea interest q̄tūlibet scribas:cuius sensus est:Quid ad rē meā ptinet: & quid interest meū est: vt iurisconsulti loquuntur. Significat etiā aliquando præsentiam: vt Tu interfuisti nuptiis meis. Aliquando distantiam:vt ex hoc, loco ad prætoriū duo passuum millia intersunt. Item differentiam, vt Multū interest bene,an male quis agat:idest magna differētia est. Inuenimus quoq; aliquando parui:& magni interest,vel refert. Itē Prudens interest a stulto. Terentius in Adelphis: Hoc pater,hoc dn̄s interest. Eodē modo possumus dicere:Hoc non refert mea: Non refert Socratis: hoc est: Non fert res mea: Non fert res Socratis:idest non pertinet ad vtilitatem meam,& Socratis. Horatiꝰ, refert,cum datiuo iunxit: vt Dic quid referat intra naturę fines viuenti.

¶ Quæ sunt verba impersonalia secundi ordinis? Quæ exigunt datiuum ante se,& post se infinitum: vt Mihi contingit legere.

Accidit	bat	dit	
Contingit	bat	git	
Euenit	bat	nit	per auuenire, e per accadere.
Conuenit	bat	nit	
Competit	bat	tit	per conuenire.
Placet	bat	cuit	
Libet	bat	buit	per placere.
Licet	bat	cuit	per esser lecito.
Expedit	bat	uit	per essere vtile.
Liquet	bat	uit	
Patet	bat	uit	per essere manifesto.
Constat	bat	tit	
Vacat	bat	uit	per hauer tempo,o cōmodita.
Sufficit	bat	cit	per bastare.

¶ Hęc oīa verba,& alia his silia si ntūm,& datiuū hūt,psonalia sunt: & declinant per numeros,& psonas. Si infinitū,& datiuū,impsonalia. Notandū aūt, ꝙ dicimꝰ recte: placet mihi me eē largū, & placet mihi esse largus. Qui modus loquēdi reperit̄ ēt cū aliis verbis: vt Puto te esse bonus amicus, Lucanus in.x. Titūq; putauit Iā bonus esse socer,& Ouidius: Qui precor esse tuus. Teren. Hei mihi pater esse disce ab his,qui vera sciunt. Idē: Qui sese inhoneste optauit parare hic diuitias,q̄ in patria paup viuere. Hic modꝰ loquēdi e græco fluxit:apud quos frequentissimus est: vt in sacris lr̄is: Popule meꝰ qd feci tibi?aut qd molestꝰ fui?rn̄de mihi? Et attēdite popule meꝰ legē meā. Et Virg. Nate meæ vires,mea magna potētia solus. Nā hæc,nisi a græco traherentur, dicerentur:pp̄le mi: vel per ntūm cū pnomine sic:Tu pp̄ls meꝰ rn̄de mihi: & subintelligit̄ ens:vt Defende me tu dn̄s:hoc est tu ens dn̄s. Adiuua me opti

me vir:& Adiuua me tu optimus vir:dest ens optimus vir.

¶ Quæ sunt verba impersonalia tertii ordinis: quæ actũm exigunt, & infinitum: vt Me iuuat legere, Te oportet discere: Mulierem decet esse pudicam.

Iuuat	bat	uit	per giouare.
Oportet	bat	uit	per bisognare.
Decet	bat	uit	per conuertirse.
Delectat	bat	uit	per delettarse.

¶ Hęc verba si ntũm, & actũm habeãt, psonalia sunt: vt Cõsuetudo tua delectat me: tñq̃ dicat ẽt, Ego delector ↄsuetudine tua. Si vero habẽt actũm, & infinitũ, impsonalia sunt. ¶ Oportet nõ reperit in vsu, nisi impersonale. Decet apud Terẽtiũ, & Plautũ sæpe cum datiuo reperit: vt Nobis decet esse bonis.

¶ Quæ sũt verba impsonalia q̃rti ordinis: q̃ añ se actũm exigũt psonæ, patiẽtis, & post se ĩfinitũ, vel gtũm psonæ agẽtis, vt Me miseret calamitatis hũanæ.

Pœnitet	bat	uit	per pentirse.
Piget	bat	uit	per dolerse.
Pudet	bat	uit	per vergognarse.
Tædet	bat	uit	per rincrescere.
Miseret	bat	tum est, vel fuit	per hauer misericordia.

¶ Tædet facit ptm̃ ptæsum est, vel fuit. Reperit tñ tæduit, ptęduit, distæduit.

¶ Miserescit etiam reperit huius ordinis, vt Terẽtius: Atq; inopis te miserescat me⁹. & Virgilius: His lachrymis vitam damus, & miserescimus vltro.

¶ Pudet, cuius oppositũ est depudet, aliq̃n personale reperit: vt Terẽ. Quid ille fecit, quẽ neq; pudet qcq̃, neq; metuit quẽq;. & idẽ: Hei mihi nõ te hęc pudẽt. Reperit ẽt cũ dtõ: vt pudet mihi certare. Sili⁹: Quis pudeat certarẽ senes.

¶ Piget quoq; psonale repit. Terẽtius: Ne plus, minus ue faxit, qd̃ nos postea pigeat. ¶ Pudet, & piget q̃uo differũt: Pudet ad dedecus refert, vñ pudor. Piget ad dolorẽ animi. Terẽti⁹: Fratris me qdẽ pudet, pigetq;: hoc est verecũdor & doleo. Quæ sunt verba impsonalia qnti ordinis: Quæ si infinitiuis verbo rũ psonaliũ iũgunt, psonalia sunt: si vero infinitiuis impsonaliũ, impsonalia: vt Institutũ vitæ tuę ĩcipit mihi placere, & Incipit me pœnitere laboris mei.

Incipit	bat	pit	per cominciare.
Desinit	bat	nit	per finire.
Debet	bat	uit	per deuere.
Solet	bat	uit	per solere.

¶ Possunt etiam esse impersonalia supradicta verba: quando absolute: hoc est cum solo infinitiuo iungitur: vt Solet dilucescere: Debet aduesperascere: incipit stari: desinit amari.

¶ De Infinitiuis.

INfinita quare ita dicunt: Quia non habent certos, ac determinatos numeros, ac personas. Infinita verboꝝ impersonaliũ, si quem casum exigunt ante se, duntaxat actũm exigunt: post se autem casum suorum verborum: vt Cupio se irui felicitate tua. Excipiuntur infinita: quæ copulare deberent similem casum. Hæc enim & a fronte, & a tergo exigunt accusatiuum: vt Quia tu es

deformis

deformis miror:Miror te eē deformē. Lætor,qa tu euadis peritꝰ:Tu euadere peritū lætor. Quia tu incēdis supbꝰ,doleo: Doleo te incēdere supbē. Infinita vero impsonalia & añ,& post casus suoꝝ verboꝝ exigūt,vt Gaudeo tibi accis-disse erudiri:Lætor te iuuari,virtuti incūbere. Doleo te nō pœnitere vitioꝝ.

¶ Aīaduertendū ē,ꝙ īfinitiua pñtis,& pti ipfecti tpis tā psonaliū,ꝗ impsonaliū aliqn vnū dūtaxat casum añ se(hoc est casum sui verbi)hñt,nec alicui verbo adhærent,& tūc ponunt̄ ꝑ pteritis impfectis verbi sui indicatiui modi cuiuscūq; psonæ,& vtriusq; numeri,vt Sallustius:Milites Romani pculsi timore insolito arma cape,alii abdere,pars territos cōfirmare,p capiebāt,abdebant, confirmabant. Sic dicere possumus. Nos tædere,illos pigere, alios pœnitere, pro Nos tædebat illos pigebat,alios pœnitebat.

¶ De Gerundiis.

GErundia hñt nō solū grūm,actūm,& ablūm:vt Peritus colēdi agrū, legēdo,inter legendū,sed(sm pitiores)alios etiā casus:ppea verba esse nō pñt. Sed quia cōstruunt̄ cū casibus verboꝝ suoꝝ transitiue, vt causa colendi agrū:Veni ad colendū agrū,nec noīa esse pñt:vñ qdā verba esse putauerunt, pp,qd̄ Iuue. quasi verbū esse corripuit o finalem: Plurimꝰ hic æger morit r vigilādo:sed illū. Cōtra Virg pduxit:Frigidus ī pratis cātando rūpit̄ anguis.

¶ Gerundia,quæ ab actiuis fiunt,& neutris, & cōibus: præter ea, quæ a neutris absoluta fiunt,tam actiuam, ꝗ passiuam habere possunt significationem, vt Mulier vrit videndo,id est dum videtur. & Domus meritoria aperte est ad videndum:id est vt videatur. & Ego legendo discosi:id est dum lego.

¶ Quare gerundia participialia dicuntur? Quia cum non sint nomina:& habeant casus,& genera in vtroq; numero propter quod nec verba sunt:merito participialia dicuntur:quasi participiis similia sint.

¶ Gerūd a pñ differūt a participiis? Quia ipsa significant rei administrationē sine tpe. Illa uero(hoc est participia)tps sine rei administratione:vt Tenet me occupatio iuris dicendi:gerūdiū est,nec tps signat futuꝝ, sed rei administrationem:hoc est ī iure dicēdo. Rursus, Tenet me cura dotis numerādæ.i. ē numeranda est: participiū est futuri sine rei administratione significatum.

¶ In legendis libris:gerundiū ne,an participium est, Legendis? Vtrūq; pōt esse. Nam si dicam,In legendis libris tps cōsumo, gerundium est:ac si diceretur. In legendo libros. Si aūt dixerim,In legendis libris deerit tibi tps,participium est futuri:hoc est,dum legis libros vel potius:dum legent̄ a te libri.

¶ Nota,ꝙ gerūdia cū sociata sint substātiuis,semp passiue accipiunt̄. Distincta vero,actiue:& nōnunꝗ passiue:cū sine ꝑpōne,& sine gñe in casu ablrō,qsi absolute vsurpant̄,vt apud Virg. Vritq; videdo Fœmina,hoc ē,dū vr.& Cantādo rūpit̄ anguis:hoc ē dū cātant̄. Itē apd oratores:vt apd M. Eurylū: Sed memoria excolēdo,sicut alia oīa,augetur:hoc est,dū excolit̄. Illud ēt aīaduertēdū est:ꝙ gtūs singularis gerūdii cū grō plurali sine vitio copulat̄. Liuius: Nō enim vereor ne qs hoc me vrī adhortādi cā magnifice loq existimet. Adhortādi enim singularis numeri est,vrī pluralis. Item Cic. li. de Diuinā. Dolebas tantā Stoicos nrīs Epicureis irridendi sui facultatē dedisse. Plau. in Captiuis,

Nominandi tibi istorum, q̃ edidi copia.

¶ De Supinis Verborum.

SVpina q̃ pars orõnis sunt? Scđm Quint. sunt verba pticipialia, sicut gerũdia. A qbusdã dñr noĩa participialia: ideo nõ est dicẽdũ: q̧ sint alicui⁹ casus. Primũ supinũ, qđ indocti putãt esse actiui casus, nõ differt a gerũdio: nisi, q̧ supinũ nunq̃ fere est sine verbo significante motũ ad locum: vt eo, & venio. Nã illa, Do filiã nuptum: do uænum: siue venundo ædes: spectatum ad missi fuimus: latentẽ in se motũ obtinent. Gerundia nõ ita: alioqn idẽ significant: vt vado venatum: & vado ad venãdum. Vltimũ supinũ nõ est ablatiui, neq̧ alterius casus: neq̧ iũgitur verbo: vt venio lectu, quemadmodum vulgus grãmaticorum putat. Nec iungit̃ cũ adiectiuo: nec regit casum: nec regit̃ a verbo: nec a participio: sed a noĩe tm̃: eoq̧ adiectiuo nunq̃ interueniẽte p̃põnet: vt miserabilis visu. i. cũ vr̃: facilis visu. i. cũ videat̃: vel facilis ad vidẽdũ. Virg. Infert se septus nebula mirabile visu Effabilis dictu. i. vt dicat̃: optimũ factu: idest vt fiat: difficile factu: idest difficile ad faciendum.

¶ De Participio.

QVare inuentũ est Participiũ? Vt orõ breuior sit, ac dilucidior, omissis relatiuis, aduerbiis, aut coniũctionibus: quæ alioqn in ipsa orõne ponerentur. Quõ primo euitatur copula? Dicimus enim legẽs discet p̃ lege, & discet. deinde relatiuũ nomen: vt hõ currens mouetur. i. hõ qui currit mouet̃. Præterea aliæ piunctiones, siue aduerbia, verba quoq̧, & aliæ partes orõnis: vt Docente te p̃ceptores, ac te nullã lectionẽ prætermittente: celeriter, ac facile disces. i. si doceret te quotidie p̃ceptor: ac tu nullã lectionẽ p̃termitteres, celeriter, ac facile disceres. Itẽ Cognitis bñ principiis, reliqua sine labore discũtur. i. postq̃ sunt bñ cognita principia. Itẽ Volẽte discipulo discere, parum laborat magr̃. i. dum, aut qñ vult discipulus discere. Itẽ Cœnatus eo cubitum. i. postq̃ cœnatus sum eo cubitũ. Itẽ Interfecto p̃re iratus est filius. i. qa interfectus fuerat pr̃, vel cũ iterfectus eẽt pr̃. Itẽ Mortuo hoĩe, ei⁹ tñ aĩa viuit. i. q̃q̃ mortuus sit hõ. Itẽ Viuẽte põtifice, pax erit in Italia. i. donec vixerit põtifex. Inuẽtũ est etiã pticipiũ necessitatis cã: cũ multa p̃ pticipiũ dici possint, q̃ aliter nõ liceret p̃ verbũ: vt Mulieres ornãt se: ne vidẽtes hoĩes eas derideãt. Nõ enim posset dici: ne homines eas videant, & rideant: nam vident oĩno eas homines.

¶ Quid itęrest inter participia, & noĩa tpalia? Noĩa tpalia nõ sigñant aliud nisi ipsum tp̃s per se, vt annus, mẽsis, dies. Participia vero actionem, vel passionem aliquando diuerso fieri tempore demonstrant, non tempus per se.

¶ Quos casus exigũt pticipia? Quos & verba ex qb⁹ nascunt̃: verbi grã, Ego dũ incũbo lr̃is nõ desero negocia publica: ego incũbens lr̃is non desero negocia publica. Ego, q̃ amor a præceptore meo, amo ipsum: Ego a præceptore meo amatus, amo ip̃m: Participiũ in ans, vel in ens p̃ñtis, & p̃ti imp̃fecti tp̃is est: & descẽdit a verbo actiuo, neutro, & cõi in sigñatione actiua, & deponentis: vt Leggẽte el Maestro, fa che tu attẽdi cõ diligẽza: Legẽte magr̃o, fac vt diligẽter attẽdas. i. qñ legit magr̃. Viuẽdo tuo p̃re, ĩpara q̃to tu poi: Viuente p̃re tuo, disce q̃tu potes. i. dũ pr̃ tu⁹ viuit. Q̃ si ha male, ouero more lhuõ: allhora se cognosce la sanita, e la vita: Aegrotãte, aut moriente hoĩe: valetudo, aut vita

cognoscitur. Gli huomini che honoraranno Iddio, farãno bene in ogni tempo: Venerantes Deũ, benefacient omni tpe. Conciosiacosa chel mio maestro me eshorta, & insegna ogni di, certamente io debbo diuentare dotto. Exhortante, ac erudiente me quotidie præceptore, debeo equidem fieri doctus.
¶ Quot modis trãseunt pricipia in vim nois? Q uinq; modis: Mutatiõe ↄstructionis: amissione tpis: cõparatiõe, & ↄstructiõe, & mutatiõe sigñati. Mutatione cõstructiõis: qñ cõstruũtur cũ alio casu, q̃ eorũ verba regũt: vt amãs virtutem, pricipiũ est, amãs virtutis, nomẽ. Sallustius: Alieni appetens sui ↄfusus. Tpis amissione: qñ nullũ sigñant tps: vt amãs. i. q amore captus est: vt Miseri sunt oẽs amãtes. Itẽ doct⁹, & erudit⁹, vt Docti, & eruditi hoĩes solẽt laudari. Cõparatiõe: vt amãtior, amãtissim⁹. Cõpõne, vt incẽs, & idoct⁹. Mutatiõe significati, vt amãdus, qñ sigñat nõ eũ q amabitur: sed eum q est dign⁹ amari: vt Merito laudãd⁹ ẽ Cicero. Q uę mutatio etiã ĩ pricipio actiui futuri aliqñ fit. Seneca de Natura. qõnũ. Nullã aũt mentionem fecit cometa: ẽ nõ ꝑtermissurus si qd explorari apud illos cõpetisset. Prætermissurus dixit: ꝓ eo qđ talis, qui ꝑtermitteret: nec tps sigñat, sed qualitatem hoĩs, & animi volũtatem. Si vero thema daretur in passiua sigñatione: in qua hoc participiũ ꝑsentis, & ꝑteriti impfecti tpis nõ reperitur, aut resoluendũ est in verbum, qđ repitur, aut sigñatio thematis in actiuã cõuertenda, hoc mõ. Leggẽdosi Virgilio dal maestro, el se imparaia. Si legeretur a magr̃o Virgi. disceretur. aut Magistro legente Virgiliũ, disceretur. In tus, sus, & xus, & uus participia tpis sũt ꝑteriti pfecti, & plusquãperfecti, nascũturq; ab oĩbus verbis habentibus ptm̃ ꝑ supplementum, hoc est per sum es est, & participiũ verbi, vt Intesa la cagione, le infermita piu facilmente se curano. Intellecta causa, morbi facilius curãtur.
¶ Q uando in prima sera fatto questo, tu conseguirai el desiderio tuo.
¶ Hoc primo facto, consequeris desiderium tuum.
¶ Accomodatur etiam plerunque participium verbo cui adiungitur, quod in exponendis facile animaduerti potest.
¶ Q uando io te insegno, tu impari. Me docente, tu discis.
¶ Q uando io te insegnaua, tu imparaui. Me docente, tu discebas.
¶ Q uando io te insegnero, tu impararai. Me docente, tu disces.
¶ Q uando son fatti li fondamenti, edifica. Iactis fundamẽtis, ædifica. Fatti che serãno li fondamenti, edificarai. Iactis fundamentis, ædificato. Fatti che fussero stati i fondamẽti, tu haueresti edificato. Iactis fundamẽtis, ædificasses.
¶ Si aũt desit participium, resoluatur in verbũ: aut ad participium eiusdem tpis recurratur: licet sit in alia sigñatione: sicut supra dictũ est: vt Hauendoti io amato e seruito piu volte: tu doueresti recordartene. Hoc participium nõ repitur in actiua sigñatione: in qua thema est: sed in passiua tm̃. Aut ergo sic resoluas in verbum actiuum. Cum ego te amauerim: vel Q ñ ego te amaui. Aut recurras ad participium: quod in passiua significatione reperitur: ut sit: Te amato a me. A neutro vero. i. seruio, quoniam nullum tale repitur participiũ: resoluatur in verbũ. i. Q m̃ ego tibi seruiui: vel Cũ ego tibi seruiuerim.

¶ Ricordãdome io di q̃sto, nõ lhaueria mai fatto. Si ego huĩ [illegible], nunq̃ id fecissem. ¶ In tus pticipia futuri descend[unt] a verbis a[ctiuis], [neutris], depõentibus, & cõmunibus in sigñatione actiua: vt Hauẽdo tu a nauigare in Asia, & andare in diuersi paesi, onde hai a tornare ricco, fa cõ buono animo: Nauigaturus in Asiã, & profecturus in diuersas regiones, vnde rediturus [illegible], id agas bono aĩo. Vtimur ẽt verbo copulatiuo, Sum es est, cum nr̃o eiusdem participio: Cũ tu sis nauigaturus in Asiã, & profecturus in diuersas regiones. Hauẽdo tu a stare a Viterbo, viue a modo Viterbese: Cũ tu cõmoraturus sis Viterbii, viue moribus Viterbiensibus, vel more Viterbiensium. Hauẽdo [illegible] zeo a caminare in Franza: mi lascio molte facende: Profecturus patru[us meus] in Galliam multa mihi negocia reliq̃t. Hauẽdo [illegible] tu ad essere scolar[illegible] doue io a giouare assai, dhe impara volõtiera: Cũ tu sis mihi [illegible] discipulus: ego vero tibi plurimũ pfuturis, disce q̃so [illegible]. Hauẽdo [illegible] io ad insegnare cõ diligẽza nõ tardaro: Cũ ego te sim diligẽter erudituru[s], m[illegible] cessabo. Io te ho a dire alcune cose: Sum tibi q̃dam dicturus. Voi hauete ad vdire: Vos estis audituri. Andarai incontro a tua madre, che ha a tornare [illegible] to obuiam matri rediturae. Viddi huomo, che ha a morire: Vidi h[ominem] m[o]riturũ. ¶ [I]p̃s vitae ita metiẽdũ est, q̃si, & pax, & diu victuri simus. ¶ I[n] d[u]s participia nascunt a passiuo tm̃, & cõi in sigñatione passiua. H[i]s aũt [illegible] ablatõ absolute: sed tm̃ cũ verbo copulatiuo: vnde plerunq; no[illegible].

¶ Hauẽdosi a leggere Virgilio dal maestro, & hauẽdo ad essere imparato da noi, se vuole vdirlo cõ diligẽza: Cũ legẽdus a pceptore, & a nobis [si]t discedus Virgilius, audiẽdus ẽ diligẽter. Hauẽdosi ad vdire da te molte cose, se potra eleggere le migliori, & a q̃lle accostarsi: Cũ abs te auidẽda sint multa, eligenda erunt potiora, illisq; erit inhaerẽdũ. Hauẽdo costui ad esser tormentato, e poi strãgolato, doueria temere, Cũ iste puniendus p tormẽta sit, & postea strãgulãdus, dẽret formidare. Hauẽdo tu ad essere aiutato, e fauorito da li amici, nõ temere: Cũ tu ab amicis iuuãdus, tibiq; amici fauturi sint, ne timeas. Hauẽdo si ad iparare da me Virgilio, io viaria piu diligẽza: Si edisc[ẽ]dus mihi eẽt Virgilius, maiori vterer diligẽtiã. Nõ se hauẽdo a pdere tẽpo, ipara p̃sto: Cũ non sit amittẽdũ tp̃s, disce [illegible]. Hauẽdo tu ĩ q̃sto fatto ad eẽrne lodato da chi bẽ viue, attẽdi [illegible] cõ d[ili]gẽza: Cũ tu in hac re laudãdus sis a bñ viuẽtibus, da operã diligẽter. Saepe ẽt h[uic] participio adiũgimus dtĩm p ablatõ: vt Hauẽndo io trouato vno [h]uomo, [il]quale dee essere amato, & honorato da me: pẽso che parole s[i] [illegible] ad [illegible]: N[illegible] hoĩem mihi amandũ, colẽdũq;: cogito q̃bus ver[b]is [illegible] sit. Che [illegible] dee fare o dire: Quid faciẽdũ, dicẽdũ ue est. Nel riuoltare, e leggere i libri, molte cose se imparano: In euoluẽdis, atq; plegẽdis libris, multa discunt. Quãq̃ haec gerũdia potius sunt, q̃ participia. Che cose se hãno da voi ad intẽdere, ouero iparare: Quae a vobis itelligẽda, aut discẽda sũt. La lettiõe: laq̃ e dee essere isegnata dal maestro a i scolari e difficile: Lcõ, q̃ a magro docẽda sũt discipuli, ẽ difficilis. Caue dicas, Lcõ docẽda, sicut neq; Lcõ docta, Discipuli eni docent, nõ lectio, Sir, La veste spogliata da Pie

'to e

ro est lõga:vestis quæ exutus est Pyrrhus,est lõga. Nõ enim dicendũ esset: Ve/stis exuta,sed Pyrrhus exut⁹. Ab ipsonalib⁹ fiũt ne pticipia:minime:nisi ptę/sus a tædet,quo vtit. Sueton⁹:Pertęsus ignauiã suã. Nã puděd⁹,piged⁹,ca/rendus,dolendus,& similia,noĩa potius dicenda sunt, vel participia abusiua.

¶ Quæ sunt pticipia,q̃ ĩ voce passiua actiuã significationẽ hñt:Circunspe/ctus,q circũspicit,quẽ solemus appellare cõspicuũ. Cõsiderat⁹,q agẽda cõsi/derat,queadmodũ icõsideratus,q nõ videt qd agat. Disertus, q bene dissserit. Cautus,q cauet:hoc ẽ,q sibi scit cauere. Tutus,q tuet,vt tutus portus,q tuetur alios. Ignot⁹,aliqñ q ignorat:vt Quin. Siqs tñ erret ignot⁹. Argut⁹,q arguit: hoc ẽ inuestigat. Falsus,q fallit,vt Terẽ. Cesen me aliquã cãm fictã,falsam,ine ptã falsẽ potuisse ꝑloq: Aliqñ & passiue:vt idem:Carine falsus es.i. deceptus. Cõtentus,q cõtinet qd aĩo satisfacit,nõ q continet. Tacitus,qui tacet:hoc est tacitur⁹. Virg.tñ passiue posuit: Quis te magne Cato tacitũ: aut qs Cosse re/linquat: Profusus,q ꝓfundit. Scit⁹,q sciẽs est:discret⁹.q q̃litates ꝑsonaꝝ, & reꝝ momẽta discernit. Cõplacitus,qd ab actiua voce venit,sicut fluxus,& inuete/ratus,& iurat⁹ a iuro. Iuratos enim iudices dicimus,qui iurarunt:& excretos hædos apud Virg.ab exresco:vt exoletus ab exolere: qd dũ est substãtiuũ,si/gnificat scortum masculũ præcipue iam adultũ:dũ est adiectiuum : significat adultũ. Sed raro repitur,vt apud Plautũ:Reliqui domi exoletã virginẽ. Adul tus ab adolesco. Defectus,q deficit. Mat. Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator cygnus funeris ipse sui. Quint. defecta labore senectus.

¶ Quæ sunt pticipia,quæ in voce actiua passiuã hñt significationẽ: Euidens negociũ dr,qd videtur apte,nõ qd videt. Indulgentior facies,q̃ pulchra,non q̃ aliis indulgeat,sed cui alii indulgeãt. Preterea magnificentissimos ludos di cim⁹,q̃si magnifice factos,& honorificentissimos,quasi honorifice factos. Ali quãdo participia ꝑsentis tpis ptm̃ tps signant,vt Cicero in Bruto: Cum e Ci/licia decedens Rhodũ venissem:nõ.n. decedẽs venerat Rhodũ:sed diu postq̃ discesserat: Qd ideo accidit,qa Latini carent participio ꝑteriti actiui vñ non recte diceret: Cũ e Cilicia ꝓficiscens, Rhodũ venissem,sed dici:E. Cilicia ꝓfe/ctus. ¶ Participia pñtis,cũ substãtiuantur,cui⁹ gñis sunt: Neutri vt accidens, ꝯtingens,añcedens,ꝯsequens,dicens,cõueniens, ꝑsens,ꝯtinens, apd rhetores ꝑfirmamẽto orõnis. Participia q̃ substãtiuãtur,& sũt mas. gñis,q̃ sunt:oriens occidens,ꝓfluens,& ꝓ flumine:& cõfluens,quo duo flumina cõueniunt. Par/ticipia q̃ substãtiuantur,& sunt fœminini gñis,q̃ sunt: Continens,q̃ nõ est in/sula:vt a Sicilia ad ꝯtinentem parũ intercapedinis est. Animans,vt Cice. Ad quas se applicet sui gñis animantes. Nonnunq̃ tñ hoc nomen in neutro gñe reperitur:sed magis in plurali. Consonans litera pro non vocali.

¶ Quod est participiũ,qd a nullo originẽ hr̃e videtur: ꝑgnans. Repetũdaꝝ, & de pecuniis repetũdis nõ hẽt alios casus:nescio pticipiũ,ne an gerũdiũ di/ci debeat. Hæc accusatio ꝓprie cadit in eos,q in magistratibus ꝓuincialibus aut vi,aut dolo eripuerunt pecunias:aut vasa ptiosa, vestẽ,frumentũ,nauigia, nũmos:q̃ oĩa pecuniæ nõie cõprehendunt. Et cũ dicimus repetũdaꝝ,subin/

telligitur pecuniaꝝ. Ideo aũt in hoc verbo mutata est e in u: vt differat ab illo, qđ dr̃ ad res repetẽdas: vt Sũt missi legati ad repetẽdas: qñ prĩcipitaut populo erepta sunt pecora, agri, hoĩes, & similia. ℂ De noĩbus verbalibus.

Qvid est nomen verbale? Quod a verbo deriuatur. ℂ Verbale masculinũ desinens in or quomodo formatur? Ab vltimo supino, mutata u in or: vt doctu doctor, auctu auctor. ℂ Verbale in trix fœmininum quomodo formatur? A verbali masculino mutata tor in trix. Nam quæ in sor desinunt: nõ faciunt ex se fœmininũ: præter tonsor: qđ facit tonstrix assumpta t. Vnde fit diminutiuũ tonstrincula, & tonstrina: & ab expulsor expultrix. Quem casum exigũt verbalia post se? Genitiuũ: vt Persecutor maloꝝ: expultrix vitiorum. ℂ Verbalia in us, vel in o, quõ formant? A supino adita s, vel mutata u in o: vt visus & visio. Et exigũt post se gtĩm: & aliqñ dãt: hoc est tam psonæ: vel rei agẽtis, q̃ patientis: vt Visio rei: vel multaꝝ reꝝ: visio enim & actionem & passionem significare põt. Notãdũ tñ ꝙ verbalia, quæ veniũt a verbis primæ ꝯiugationis positionem supini hñtibus in tũ vel in ctu: præter legẽ cæteroꝝ exeũt in atio nõ in itio: nec in ctio: vt vero vetitũ vetatio, non vætitio: præsto præstitũ pſtatio, non pſtitio: cubo cubitum cubatio: domo domitũ domatio: sono sonitũ sonatio: crepo crepitum crepatio: tono tonitũ tonatio. Licet dicamus sonitus, crepitus, tonitus: nõ sonatus, crepatus, tonatus. Frico frictum fricatio: & ita in cæteris. Sectio tũ crebrius repitur, q̃ secatio. Lauo, & poto: qa in otum hẽnt supinũ formant verbalia lotio, potio: & lotor, & potor: & lotiũ pro vrina: prima tñ breui. Et qa aliqñ repitur lauatum: & potatum: fit lauatio, & potatio: lauator q, & potator. Iuuo & iutum facit iutor: vnde adiutor: a iuuatũ facit iuuatio. Ex cæteris pauca sunt verbalia: vt a domitum domitor etiã domator: & sector a seco, q significat venditorem, & sectio ipsa venditio. In men uerbalia quõ formant? A secunda uerbi pso ia: ut acuo acuis acumẽ: nuo nuis numen: doceo ces documẽ: moneo nes monimen: q̃ addita tum: formãt in tum verbalia: vt documentum, & monimentũ. In bilis verbalia passiuã habent sigfiatione: & iungũtur datiuo: vt Nec dictu effabilis ulli. Aliqñ ã io etiam sine casu ponuntur: ut Hęc res est laudabilis: & Nihil est amabilius uirtute: quæ & uiuo: & mortuo stabilis est, & firma possessio. In ax et am quædã uerbalia sunt: ut loquax, dicax multorum uerborum: mordax, rapax, fallax, capax: ut Turba rapax, quam Iuppiter perdat. ℂ De Relatiuis.

Qvid est Relatiuum? Quod refert aliquid præcedens. ℂ Quotuplex est relatiuum? duplex: relatiuum substantię: & relatiuũ accidentis. Quod est relatiuum substantiæ? quod refert antecedens substãtiuum, ut qui quæ qđ, sis, suus: pse, ille: idem: & (secundum aliquos) alius: alter: reliquus: & cætera cęterum. Quæ sunt relatiua accidentis? quæ referunt antecedens adiectiuum ut qualis: quantus: quotus: q: otenus: & quotuplex. ℂ Qui q̃ qđ trib9 modis accipit. Relatiue: ut Sum pius Aeneas raptos: q ex hoste penates Classe ueho mecũ. Interrogatiue: ut sed uos q tandẽ, qbus aut uenistis ab oris? Itẽ ĩfinite: ut nescio q̃ rẽ agas: aut quẽ hoĩem diligas. Quis, &

qd nunq̄ ponunt relatiue:sed vel interrogatiue:vt qs es tu:& qd agis: vel infi-
nite:vt nescio qs scis:aut qd agas. Quis:vel q ponit aliqñ p qualis,vt Teret.
Qui tibi videor. Et Virg. Qui iuuenes,q̄tas ostētāt aspice vires. Itē p q̄to,vt
quo magis.i.q̄to magis. Item q ponit p quō:aut pp qd:vt Terēt. Qui istuc,i.
quō,aut cur. ❡ Sui semp reciproce ponit. ❡ Suus semp relatiue ponit:vt pr̄
amat filios suos. ❡ Is ea id ponit relatiue:vt Deus diligit bonos. Ego cum co-
lo. Et redditiue:vt is q deū colit,est bonꝰ. ❡ Ipse ipsa ipsum relatiue ponit in
tertia psona:vt Ego Deū colo,ipē bñfacit bōis. Demōstratiue:qñ p pnoibus
demonstratiuis discere ponit:vt Egoipse:tuipse:illeipse. Inuenit et sine pno-
mie:vt Virg. Ipē remitto & alibi:Quæq ipse miserrima vidi:& Quorꝫ pars
magna fui. Sic.n.p discretionē q̄ndā pfertur:vt in vi. Aeneidos:Ipse ratē cō-
to subigit,velisq ministrat:q̄si solus. Ille illa illud etiā figuratæ apponitur: vt
Virg. Ille ego,qui quodā gracili modulatus auena & Tu ne ille Aeneas:quē
Dardanio Anchisæ alma Venus Phrygii genuit Simœntis,ad vndā. Non tñ
discretionē sign̄at:ut Ipse:sed potius relationē quandā. Relatiue ponitur: ut
Ego Deū colo:& illū cupio uidere. Demōstratiue:ut uiden tu illum. Redditi-
ue,ut ille:q legit discit. Alius alia aliud ponit relatiue:ut uideo Petrū,& alios
hoīes. Licet.n.antecedens.i.Petrus,differat ab aliis hoībus numero:conuenit
tñ spem q̄ est hō. Item discretiue:ut Ego,sum alius a te.i.q̄ tu. Item diuisiue:
ut hoīum alii quiescūt alii laborant. Alter,& alius quomodo differunt: Alter
dr̄ de duobꝰ.alius uero de pluribꝰ. Sicut uter (ex quo cōponit neuter) duorꝫ
tm̄ est interrogatiuū:quis uero plurium. ❡ Relatiua accñtis multa sunt s̄m
diuersa gñā accñtium:q per noīa adiectiua signantur. Adiectiuorꝫ enim quæ-
dā signant quantitatē:quædā q̄litatem. Adiectiuorꝫ,quæ sign̄ant q̄titatē, alia
signant q̄titatem continuam,alia discreta. ❡ Quæ sunt adiectiua significantia
quantitatem ɔtinuam? Magnus:paruus:longus:latus:altus: profundus : quæ
referuntur per tantus:& quantus: vt Ego sum magnus quantus es tu : vel vt
tu vel Ego sum magnus & tantus es tu. Item per tam,& quā dicimus: vt Ego
sum tam magnus:q̄ tu. ❡ Ex his quæ significant quantitatem discretam:alia
significant quantitatem discretam absolutam:alia quantitatem discretā or-
dinalem. Quantitatem discretam absolutam significant:quæ referūtur per
tot:& quot:vt Ego habeo decem talenta:quot habes tu: vel vt tu:& sunt hæc.
❡ Ntō vnus vna vnū. Gtō vniꝰ. Dtō vni. Actō vnū vnā vnū. Vctō o vne vna
vnū. Abltō ab vno ab vna ab vno. Et plr. Ntō vni vnæ vna. Gtō vnorꝫ vnarꝫ
vnorꝫ. Datiuo vnis. Actō vnos vnas vna. Vctō o vni vnæ vna. Abltō ab vnis.
❡ Plr. Ntō duo duæ duo. Gtō duorꝫ duarꝫ duorꝫ. Dtō duobꝰ duabꝰ duobꝰ.
Actō duos duas duo. Vctō o duo duæ duo. Abltō a duobꝰ duabus duobus.
❡ Pluraliter. Ntō hi & hæ tres:vel tris:& hęc tria. Gtō horꝫ:& harꝫ:& horum
trium. Datiuo his tribus. Accusatiuo hos & has tres:vel tris,& hæc tria. Voca-
tiuo o tres,& o tria. Ablatiuo ab his tribus. ❡ Quatuor vsq ad centū indec-
linabilia,sunt qnq,sex,septē,octo,nouē,decē,vndecim,duodecim,tredecim,
quatuordecim,quindecim,sexdecim,decem,& septem,decē, & octo,vel duo-

de viginti,decẽ,& nouẽ,vel vndeuiginti. Viginti,vigintiunus, & vigintiduo viginti tres,vigintiq̃tuor,vigintiqnq̧,vigintisex,vigintiseptẽ,vigintiocto, vel duotreginta,& vigintinouẽ,vel vndetriginta. Triginta,trigintaunus,triginta, duo,trigintatres,& trigintaquatuor,& cætera. Quadraginta, quinquaginta, sexaginta,septuaginta,octuaginta,nonaginta, centum. Centum & vnus, vel vnus supra centũ,centũ & duo,vel duo supra centũ,centũ & decem, vel decẽ supra centũ,& cętera. Ducenti tæ ta,tricenti tæ ta,quadringenti,qngenti, sexcenti,septingenti,octingenti,nonigenti. Mille,hæc duo millia,hoꝝ duoꝝ milliũ his duobus millibus,hæc duo millia,o millia,a millibꝰ. Triamilia, & q̃tuor millia,& reliq̃. Vbi notãdũ,ꝙ nõ dicimꝰ hi,& hæ millia,vt qdã putãt, sed hęc millia,qa est nomẽ substãtiuũ. Nec dicere debemꝰ, Duo millia hoies, sed Duo millia hoium. Nã qđ in sacris lr̃is legimꝰ.xii.millia signati:si nõ est error:hoc mõ exponi debet:Signati numero.xii.millia, hoc est q erant num.xii. millia. Quidã ideo iciderũt in hũc errorem,qa legimꝰ,Duo millia põdo argẽti,sed põdo genitiui casus ẽ hoc loco,nõ nti. Mille aũt iterdũ adiectiuũ ẽ,& ideo dicere possumꝰ,mille hoies. Interdũ substantiuũ,& sic dicimus,mille hoium,& mille nummũ Nec possumus dicere,Duo mille,tria mille,sed duo millia, tria millia,vel bis mille,ter mille:vt bis centũ,ter cẽtũ. Ouid. Annos vixi bis centũ: iam tertia viuit ætas. ¶Ab his deriuantur aduerbia numeralia, quæ referũtur per toties,& quoties:vt Ego ter legi Virgilium quoties tu,vel vt tu.

¶Semel,bis,ter,q̃ter,quinquies,sexies,septies,octies,nouies,decies,vndecies, duodecies,tredecies,q̃tuordecies,qndecies,sexdecies,septiesdecies, octiesdecies,noniesdecies. Vigeties,semel,vigeties bis,vigeties ter,vigeties, & cætera. Trigeties quadrageties,qnq̃geties,sexageties,septuageties,octuageties,nonageties,pro quibus dicimus vities tricies,quadragies,quinquagies,sexagies,septuagies,octuagies,& nonagies. Centies,ducenties, trecenties, quadringenties,quingenties,sexcenties,septingenties,octingenties,nonigenties,millies.

¶Quãtitatem discretã ordinalẽ signãt q̃ referũtur p totꝰ, & quotꝰ,vt Ego fui secũdus,quotꝰ tu,vel vt nõ fuisti tu quotus qsq̧ est,q̃si nemo,& sunt hæc. Primus,scđs,tertiꝰ,q̃rtus,qntus,sextus,septimꝰ,octauus,nonus,decimꝰ,undecimus,duodecimꝰ,tertiusdecimꝰ,q̃rtusdecimus,qntusdecimꝰ,sextusdecimꝰ, septimusdecimꝰ,octauusdecimꝰ,vel duodeuigesimꝰ,nonusdecimꝰ,vel vndeuigesimꝰ. Vigesimus,vigesimusprimꝰ,&c. Trigesimus,q̃dragesimus, qnquagesimus,sexagesimus,septuagesimꝰ,octuagesimꝰ,nonagesimus,centesimus, ducentesimus,tricentesimus,quadringentesimus,quingentesimus, sexcentesimus,septingentesimus,octingentesimus,noningentesimus,Millesimus.

¶Nos sumus in anno salutis nostræ Millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto: quarto Idus. Ianuarii.

¶Alia sũt diuisiua i pes nũeros: qdã dĩt referri p toteni,& quoteni: q̃ noia legisse me apud aliquẽ doctũ nõ memini,vt quoteni lris? terni. Sũt ãt hęc singuli singlæ singla,bini,terni,q̃terni,qni,seni,septeni,octeni, nouenideni, vndeni,duodeni,ternideni,q̃ternideni,qndeni,senideni,deniseptẽi,denioc̄teni,

deninoueni,vigeni,trigeni,q̄dragē,qnquageni,sexageni,septuageni,octua/geni,nonageni,centeni:duceuteni,vel duceni,trecēteni,vel triceni,q̄drigente ni,qngenteni,sexcenteni,septingenteni,octingenteni,noningenteni,milleni.
¶Ponūtur ne aliquādo bina pro duo:& terna ꝑ tria/ Ponūtur quoties sub/stantiua:quibus iunguntur,declinantur tm̄ in plurali: vt binas,ternas,denas literas:non duas,tres,decem.Interdum tamen poetæ etiam cum aliis substā tiuis eodem modo vsurpant vt Virg. Bina manu lato crispās hastila ferro.
¶Alia sunt,q̄ ipsum numerū ꝑ se sumptū significant, vt vnitas binarius: terna/rius:q̄ternarius:qnarius:senarius:septenarius:octonarius:nouenarius:dena/rius:vndenarius:duodenarius:&c. Vigenarius:trigenarius:q̄drigenari⁹:qn/quagenarius sexagenarius:septuagenarius octogenarius:nonagenarius:cen tenarius:ducentenari⁹:tricentenarius:q̄tercentenarius:qngentenarius:sexcē tenarius:septingentenarius:octingentenarius:noningentenari⁹: millenari⁹.
¶Alia sunt q̄ significant nūe℞ anno℞:vt biēnis:triēnis:q̄driēnis:qnquēnis:sexē nis:septēnis:octēnis:nouēnis:decēnis.Vn̄ fiūt substātiua bienniū:trienniū:q̄/driēniū:qnquēniū:sexēniū:septēniū:octēniū:nouēniū:& decēniū. Alia lect nō sūt ī vsu nec repiunt apd̄ bonos auctores(vt qdā ignari volūt)totinis:& quo tēnis:Alia significant q̄titatē discretā pōderis:vel mēsure: q̄ referūtur ꝑ totupl⁹: & quotuplus:& significant q̄ndā sui excessū:vt cētuplo maior est ager me⁹:q̄ So cratis quotuplus nō ē tu⁹:& sūt hæc:duplus pla plū:triplus:q̄druplus:qncu plus sexcuplus:septuplus octuplus:nonuplus:decuplus: centupl⁹: ducentu/plus millecuplus.¶Alia sunt diuisiua:seu multiplicātia formæ: & referūtur ꝑ totuplex:& quotuplex: vt Hēo triplicē lanā: & triplicē vestē.i.triuṁ generū quotuplicē tu habes.Aliqn̄ tn̄ improprie ponūtur cū dictionib⁹ carētib⁹ plu rali:vt Triplex fum⁹ domū nr̄am egredit:hoc ē trex suis furnis:si ita dici pōt. Simplex:duplex:triplex:q̄druplex:qncuplex:sexcuplex:septuplex: octuplex: nonuplex:decuplex:vigecuplex:trigecuplex:q̄dragecuplex: qnq̄gecuplex:se xagecuplex:septuagecuplex:octugecuplex:nonagecuplex:cētucuplex:mille/cuplex.Itē duplex:& triplex ꝑ duplicat⁹:& triplicat⁹ accipit:vnde fiūt verba duplico:triplico:& a multiplex multiplico.¶Relatiua:q̄ īcipiūt a c: vel a q: trib⁹ modis accipiunt.Relatiue:vt Ego sum alb⁹ q̄lis es tu:magn⁹ q̄tus es tu: Sētias cuias es tu.Interrogatiue:vt q̄lis es tu:q̄t⁹ es tu:quo℞ annū agis: quot nūmos hēs.Infinite:vt nescio q̄tus sis:cuias sis:aut cuia filia sit hęc puella.
¶Relatiua:q̄ īcipiūt a c:capiunt relatiue copula mediāte:vt ego sum alb⁹:& talis es tu ego sū magn⁹:& tāt⁹ ē Plato.Ego legi multos libros:& tot īpressit Ioānes Ruber.Reditiue:vt ego sū talis.& tāta q̄lis: & q̄ta est Elisabet. Infini/te:q̄n sequtur ꝯiūctio ꝙ:vel vt:ego sū talis:& tāt⁹ vt nō egeā opa tua. Ego cupio talis esse vt fœlix videar.Repiunt aliqua relatiua: q̄ geminātur: vel assumunt cū℞:vt q̄s qcū℞:quotquot:quotcū℞:q̄liscū℞:q̄tocun℞:q̄ ꝓprie posita uim hūt ipsi⁹ relatiui simul cū añcedēte distributiuo:ut quisq̄s:aut qcū℞ legit: di/scit.i.oīs qui legit:discit.Ponūtur ēt aliqn̄ ꝑ ipso relatiuo tm̄:ut De⁹ oia quę cū℞ voluit:fecit & pro distributiua tm̄:ut Ego diligo quencū℞ hoīem.i.oēm

hoiem. Ponũtur ēt īfinite: vt Virg. Quicqd erit superanda oīs fortuna ferēdo est. Quis, & qcū qbus, & qūo cōponūtur? Siqs, enqs, nunqs, qsputas, aliqs, nesqs, qlibet, & quis. Assumūt ēt syllabicā adiectionē nihil p se significantem: vt qsq quisnam, quidā, quispiā quisq̄, & quicunq. ❡ A relatiuis substātiae multa aduerbia deriuantur: quae eisdē modis ponūtur. ❡ Tpalia: vt a qui quae quod: quādo. ❡ A pnominibus: tūc. i. eo, vel illo tpore. ❡ Ab alius alia aliud: alias. ❡ Localia vero ista, a q q̄ qd: quo, q̄, vn̄, vbi, quorsū, quousq. ❡ Ab ille illa illud pnoīe aduerbia deriuātur, Illinc, illuc, illorsū, illic, illac, vel illa, illucusq. ❡ Ab is ea id: Ibi, vn̄, eorsum, eo, ea, eousq. ❡ Ab hic haec hoc: Hinc, horsum, huc, hac, hucusq. ❡ Ab iste ista istud: Istinc, istac, vel ista, istorsum, istic, istuc, istucusq. Ab alius alia aliud: Ab, alia, aliorsum, aliunde, alio, aliousq.

❡ Hic haec hoc: iste ista istud: ille illa illud: qūo differūt? Hic significat hoiem, vel rem pximā loquenti. Iste pximā audienti. Ille remotā ab vtroq. Quēadmodū, & aduerbia eorū. Hic significat locum pximū loquenti: vel scribēti. Istic locū pximū audienti: vel ei ad quē sermo, aut literae dirigūtur. Illic locū remotū ab vtroq. Iste tn̄ ponit aliqn̄ p hic. Cic. Cū isto tpe stent cum gladiis armati. Ille quoq nonnunq̄ per dignitatē q̄dam, aut eminentiam accipitur, indicās esse quod oēs nosse debeant: vt Alexāder ille Magnus: Archaitas ille Tarentinus.

❡ Is, & hic qūo differūt? Is spatio lōgiore accipit, Hic vero ppinqore. Multis tn̄ in locis cōfunduntur: vt Qui pfert virtutem diuitiis, hic sane prudēs est: vel Is sane prudens est. Poetę tn̄ aliqn̄ capiunt ille pro is: vt Horatius: Qui didicit patriae quid debeat: & qd amicis: Quo sit amore parens: quo frater amād?, & hospes: Quod sit cōscripti: quod iudicis officium: quae Partes in bellū missi Ducis: ille profecto Reddere personae quae sit reuerentia cuiq. Nā qd in sacris literis legit: Nō qui seipsum cōmendat: sed quē De? cōmendat, ille pbatus est: quidem nō pbo. ❡ Relatiuū discordat ne aliquādo ab antecedēte? Discordat. In quibus accidentibus: in genere, & numero. ❡ Quomodo in genere? vt apud Sallustium: Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. ❡ Quomodo in numero? vt Omnes tenues, atq humiles: quae maxima in populo multitudo est, sibi psidium paratū putat.

❡ De Patronymicis.

Qvod est nomen Patronymicum? Est illud quod significat filium, vel nepotem: filiam, vel neptem: aut alium descendentem. Proprie tamē a propriis patrum nominibus deriuantur.

❡ Quot sunt terminationes patronymicorū? Quatuor: in des, vel in as, vel in is, vel i ne, vt hic Priamides: hoc est filius Priami: haec Priamis Priamidos: hoc est filia Priami. Haec Pelias peliadis, vel peliados: hoc est filia Pelei. Haec Adrastine: Nerine: Acrisione: hoc est filia, vel n ptis Adrasti, Nerei, Acrisii.

❡ Patronymica cuius generis? Foeminini: praeterea, quae definunt in des.

❡ Patronymica cui? declinatiōis? Quae definūt in des, vel in ne, sunt primę declinatiōis. Quae vero definūt in as, vel in is, sunt tertiae. ❡ Pronymica q̄lia noia sunt? Substantiua: vt Priamides Helenae raptor cā fuit excidii Troiani.

❡ Quae noīa sūt q̄ interdū p pronymicis ponunt? Possessiua: vt Iuno Satur-

nia.i.filia Saturni:& Scipio Aemilianus.i.Aemilii filius. Quo formantur pa tronymica? Patronymica masculina, quę fiũt a noībus primæ declinationis formant a gtõ singlaris:mutata e in des:ut Maia Maię maiades:Ilia Iliæ iliades:Aeneas Aeneę æneades:Hippotes Hippotæ hippotades: Anchises Anchisæ pprie anchisides:q̃q̃ usus obtinuit ut anchisiades diceret:Butes Butæ butades.Corinetes Corinetæ corinetades:q̃uis magis sit in usu corinetides.

¶ Patronymica masculina a noībus scdę declinationis,formãtur a gtõ addita des ut Priam⁹ Priami priamides, sed q̃ duplex ii hñt ĩ gtõ,mutata i in a & addita des faciũt p̃nomi:ut Antoni⁹ Antonii antoniades:Menetius Menetii menetiades. ¶ Patronymica masculina a noib⁹ tertiæ declinationis,formãtur a dtõ singulari addita des:ut Nestor Nestori nestorides:Antenor Antenori antenorides.Licet aliq̃n poetæ addant a cã metri:ut Aphitryoniades, & Laertiades.Dñt et Deucalides p Deucalionides:& Scipiades pro Scipionides. ¶ Patronymica fœminina a masculinis formantur,remota de:ut Priamides priamis: a Dardanides dardanis.Dixerunt tñ poetæ Athlantiades: & Phaetõtiades ĩ plurali:hoc ẽ Athlãtias, & Phaetõtias ĩ singulari: p Athlãtis: & Phaetontis: a peliades pelias: ab æneades æneis:cũ deberet facere æneas.

¶ Multa tamen patronymica abusiue p̃ferũtur:ut a Tydeus tyt.des:a Pele⁹ pelides:a Prometheus pmetides:a Theseus thesides: ab Achilles achillides, ab Orpheus orphides,a Coroneus coronides penultima pducta. Illiades filius Ilię.i.Romulus recte formatur.Patronymica aliq̃n ponũtur loco patriorum noīum,ut Romulidę,idest Romani,Thesidę,idest Athenĩẽses,Aeneade .i.troiani,Cecropidæ.i.Athenienses.Thimarchides ppriũ est:& Thimarchides.Thimarchi filius. ¶ Pauca inueniuntur patronymica in ne fœminina,ut Nereus Nerine: Adrastus Adrastine, Acrisius Acrisone,ex quo acrisioneus. Virg. Acrisioneis Danæ fondasse colonis.Quod dicit Priscian⁹ esse possessiuum ab Acrisones,Seru us uero patronymicum fœmininũ. ¶ Reperiuntur patronymica improprie formata, & a noībus matrũ, ut Iliades.i. Romulus Iliæ filius,& Maiades,Mercurius.i.Maię filius.Et ab auis maternis,ut Athlãtides.i.Mercuri⁹ Athlãtis filię fili⁹,& Inachides.i.Epaph⁹ Iouis Inachi ni⁹ Et a regib⁹,uel cõditoribus, ut Cecropidæ.i. Athenienses, ab Aenea æneadæ.i. Troiani,vel Romani.Itẽ a noīe fratris. Virg. Tu Phaetontiades musco circundat amaræ Corticis.i.sorores Phaetontis.

¶ De Comparatiuis.

Comparatiuũ qd est? Quod cum intellectu positiui, uel aliquo participe sensu positiui magis aduerbium significat, ut liberalior magis liberalis, & fortior magis fortis,& doctior magis doctius. ¶ Comparatiua cuius generis? cõmunis,p̃ter unũ duntaxat,qd est masculini,senior. ¶ Cõparatiua quẽ casum exigũt post se? ntũm cum q̃,uel ablatiuũ sine q̃ cum alio abltõ sighante excessum,& cum oībus casibus,quos hře posset positiuum suum ut Hoc dolium est plenius olei t lomel quam illud dolium tribus digitis. Verũ relatiua, & negatiua semper sine q̃ ablatiuo iunguntur,ut Nemo est doctior Platone.

¶ Cõpatiua unde formant? A noib⁹ adiectiuis sighantibus accidens, quod in-

cremētū,diminutionēq; suscipiat:vt ab albo albior. Vel a verbis, vt a detero deterior,qđ verbū(teste Seruio) minus bonū significat,nō peiorē. Virg. Cum duo sunt aplb⁹ reges:alterū deteriorē:hoc est min⁹ bonū:iubet necari: Deterior,qui vi sus eū ne prodigus adsit Dede neci. A potior:hic,& hæc potior,& hoc poti⁹. A pticipiis,q̄ tūc in nomē trāseūt:vt amans amātior. A ppōnibus, siue aduerbiis:vt extra exterior:vltra vlterior:q̄q̄ exter quoq; nomē reperiatur:vt Virg. Fas extera quærere regna. Antiqui aliquādo a pronominibus, & nominibus propriis cōparatiua,& superlatiua protulerent:vt ipse ipsior ipsissimus: Nero Neronior Neronissimus. ¶ Quemodo formantur comparatiua? A primo casu desinente in i:vt albus albi albior:fortis forti fortior.

¶ Quæ sunt cōparatiua anomala:atq; contra hāc regulā formant? Bonus melior optimus. Malus peior pessimus. Magnus maior maxim⁹. Paruus minor minimus. Dexter dexterior dextimus. Sinister sinisterior sinistissimus.

¶ Senex senior sine superlatiuo. Iuuenis iunior sine superlatiuo.

¶ Multū plus ī numero singulari generis neutri: in plurali omnis. A noīb⁹, quæ habent vocalem ante is,vel ante us comparatiua non formant. Sed accipitur magis aduerbium:& dicitur Magis arduus:magis tenuis:magis pius: quāuis tenuior apud veteres reperit:& Iuuenalis. Egregius dixit, pro magis egregiū: Egregius cœnat,meliusq; miserrimus horum. Nequā cōmune triū generum nequior format comparatiuum,& superlatiuum nequissimus.

¶ Ab aduerbiis,siue ppōnib⁹ desinētibus ī ra fiūt cōpatiua in erior, vt extra exterior,intra interior,vltra vlterior,citra citerior,infra īferior, supra supior, post posterior,ante anterior,prope propior. A sæpe comparatiuū nō inuenitur. Cato tñ suplatiuo vsus est,sępissimā discordiā fuisse dicēs. Pridē prior, cuius superlatiuū est primus,cū gtō iungat,& ad plures sui gnīs cōparetur. Virg. Primus se danaū magna comitāte caterua Androge⁹ offert nobis. Ergo prior de duobus: primus vero de pluribus dr̄: magnificentior & magnificentissimus,munificentior & munificentissimus,beneficentior, & beneficentissimus,q̄uis a magnificēs,munificēs,& benificens deriuari videantur: tamē hæc in vsu nō sunt:sed pro his vtimur magnificus,munificus,benefic⁹. Cato de rege Ptolemæo dixit: Optimo,atq; bñficissimo & Acci⁹ Magnificissimo, atq; excellētissimo honore. Teren. in Phor. At qn mirificētissimū. Comparatiuū sæpe p positiuo accipit, vt senior p senex. Nōnunq̄ significat minus:po sitiuo, vt Tristior & lachrymis oculos suffusa nitentes: p subtristis. Et qñ ad ptraria cōparat minus positiuo hic significat,vt si dicā:mare ponticū est dulcius,q̄ cętera hic oñdit parę aliqd dulcedinis habere plus,q̄ cætera. Cōparatiua sæpenumero diminutiuoų formā accipiunt a neutris:addita culus:vt maius maiusculus:& regimē seruant cōparatiuoų. Terent. Thais q̄ ego maiuscula est. Magis aduerbiū nō solū positiuo,sed ēt comparatiuo aliqñ iungit cū vel ad se,vel ad aliū comparat,vt Achilles fortior Aenea magis, q̄ iustior. & Aiax Vlyxe fortior magis,q̄ Diomede. Nota,q; quēadmodū dicimus: ego sum fortior,q̄ tu in noīatiuo casu:ita dicim⁹ ēt in obliquis: Iudico te doctiorem,

r[illegible] q̃ illu. Amo [illegible] magis q̃ [illegible] magis,q̃ [illegible] digro [illegible] ma
gis,q̃ [illegible]o,vel illud. Q. [illegible] cõparatiuo [illegible] multo [illegible] plus [illegible],q̃ superla
tiuũ. Cic de O[illegible]. Vale [illegible] Cicero [illegible]q; [illegible] mihi ca[illegible]
mum:sed multo fore [illegible] præterpulsoq; letabere.
¶ Cõparatio quoties fit apud [illegible] cõparatiuo vtuntur:
quoties vero ad plures [illegible] &
hoc ab eis factũ est vt [illegible] cõparatiui a [illegible] superlatiui [illegible]
vtriq;(hoc est cõparatiuo, & superlatiuo) [illegible] gtĩm tribuãt, cum careãt ablĩo.
Apud nos vero illa ambiguitas nõ [illegible] cõparatiuo abl[illegible] ad
vnũ,siue ad plura d[illegible] gtĩs referat. Tñ [illegible] Græcoꝝ [illegible]
lá. Latini ad formã Grecę cõstructionis [illegible],cõparatiuo gtĩm add[illegible] vtriq;
īter duo sit:vt Aiacũ fortior fuit Thelamonius. & manuu [illegible]
tres fuissent Aiaces:nõ fortior: sed fortissim⁹ diceren[illegible]: [illegible]
est lõgissimus. Vñ nõ licet dicere: Pyrrhus est doctor Sennat[illegible] doctissi
mus Sentinatũ. Virg Huic cõiux Sichęus erat ditissimus agri [illegible] &
Horati⁹ in Sermonib⁹:O maior [illegible],inquit,ad duos enim Pisonis filios,
patrẽq; scribebat. Ouidius in persona Medeæ,quæ duos filios habuit: Cu mi
nor e pueris iussus,studioq; [illegible] Constitit ad geminę limina prima foris.
& Cæsar in Cõmẽtario.x. In testam[illegible]to Ptolemæi p̃ris hæredes erant [illegible]
ex duobus filiis maior. Hic Cato maior,& minor. Scipio maior, & minor, de
duobus dicitur:de pluribus vero Fabius Maximus,& Valerius Maximus.
¶ Cõparatiuum igit̃ inter duo ponitur. Superlatiuum [illegible] mani
festissime ostendit Cic.cum ait in Pisonem [illegible]
mum. Quippe ædiles duo tñ erant,sicut duo censores,& [illegible]
aũt magĩratus plures erant. ¶ Nota hoc ẽt interesse inter cõparatiuum, &
superlatiuũ:q; dubitãdo,vel interrogãdo cõparatiuo vtrũ [illegible] superla
tiuo vero quid:cuius rei rõ est:q; comparatiuum de duobus d̃r;superlatiuum
de pluribus. Qu[illegible]n. Ita non tñ vtrum sit melius, sed quid [illegible]
tur.& Cicero: Vtrum potius,aut quid potissimum dicamus. [illegible]
qd etiam cũ comparatiuo,sed improprie. Vtrũ vero n[illegible]q̃ cum superlatiuo.
¶ Quot modis fit cõparatio? Quatuor:aut ab vna substãtia ad aliã: vt Ego
sum maior te. Aut ad seipsam: vt Sum ditior solito: vel ditior hodie, q̃ [illegible].
Aut ab vno accidente ad aliud:& tũc semp fere vtimur aduerbio magis: vt
Ego sum magis fortis,q̃ doctus. Aut ab vno actu ad aliũ: vt Ego malo vitam,
q̃ mortẽ:& magis lego,q̃ disco. Quot modis nõ p̃t cũ ablĩo iũgi cõparatiuũ?
Quinq;. Aut cũ cõparatiuũ ad duos fit:tũc eni eget gtĩo, vt Duoꝝ fratrũ ma
ior ẽ Mari⁹. Aut qñ nõ fuerit ablĩus:vt Dulci⁹ ẽ mare põticũ,q̃ cętera maria.
Aut qñ inter ipsa adiectiua fit cõparatio, vt Ego sum magis albus,q̃ niger, &
nõ nigro. Vel cũ inter ipsa verba fit comparatio:vt plura audio,q̃ credo. Vel
cũ dictio a q̃ fit exceptio fuerit in nrõ,vt Diomedes fuit fortior,q̃ Troiani om
nes:p̃ter q̃ Hector. Coniũctio enim exceptiua copulare debet similes casus.
¶ Quot modis nõ põt comparatiuũ regere ntĩm cũ q̃? Simil'r qnq;. Aut cũ

comparatio fit inter duos: hic enim omnino requirit genitiuum: vt Duorum fratrum maior est Marius. Aut cum non inuenitur nominatiuus: vt nihil est crudelius nece. & Nihil est ipsi seipso carius. Aut quando relatiuum est terminus comparationis: vt Virtus, quae nihil est homini melius. Aut quando ponitur cum dictione negatiua: vt nullo homine sis tardior. Aut quando dictio, a qua fit exceptio, fuerit in ablatiuo: vt Diomedes fuit fortior omnibus Troianis: praeterquam Hectore.

¶ De superlatiuo.

QVot est nomen Superlatiuum? Quod ad plures sui generis comparatum superponitur omnibus: vel per se prolatum positiui intellectum habet cum valde aduerbio. Quot sunt terminationes superlatiuorum? Octo. Duae frequentissimae in rimus, & in simus: & sex perrarae in limus, ximus, timus, remus, imus, nimus. Superlatiua in rimus desinentia quomodo formantur? A positiuis in r desinentibus, siue secundae, siue tertiae declinationis fuerint addita rimus: vt pulcher pulcherrimus: pauper pauperrimus. Excipiuntur dextimus, & sinistimus: pro dexterrimus, & sinisterrimus.

¶ Superlatiua in simus desinentia quomodo formantur? A genitiuis secundae declinationis addita s, & simus: & a genitiuis tertiae addita simus: vt locuplex locupletis locupletissimus. Excipiuntur a secunda, quae sunt anomala: bonus optimus: malus pessimus: magnus maximus: paruus minimus: multus plurimus. Et quae a facio componuntur: vt magnificus magnificentissimus: munificus munificentissimus: maturus maturrimus. Cicero tamen ad Herennium: In aetate, inquit, volit comparare maturissima: nuperus nuperrimus. Plau. Captum hominem nuperrimum, & nouitium: vetus veterrimus. A tertia vero excipiuntur, facillimus, difficillimus, gracillimus, humillimus, simillimus, dissimillimus. Excipiuntur etiam, quae in bris desinunt, quae ris mutata in er accipiunt rimus, vt saluber saluberrimus, celeber celeberrimus. Vetus & a veter quod olim in vsu erat, veterrimus facit. In ximus quot superlatiua desinunt? Duo: vnum maximus, & proximus: quod vocabulum dum pro cognato accipitur: significatum habet positiui. ideoque a scriptoribus legum saepe comparatiue profertur, vt proximiores, i. propinquiores cognati. In timus quot desinunt? Vnum duntaxat anomalum: optimus, & haec deriuata ab aduerbiis, siue praepositionibus: intra interior intimus: vltra vlterior vltimus: citra citerior citimus: extra exterior extimus: quod etiam pro postremo ponitur. Plautus in Truculento: Bona perdidi, mala repperi: factus sum extimus a nobis. Haec sunt ab aduerbiis, siue praepositionibus: supra superior supremus: extra exterior extremus: quae si essent a nominatiuo super, & exter seruassent regulam. In nimus quot superlatiua desinunt? Vnum duntaxat anomalum: minimus. In rimus quot superlatiua desinunt? Vnum, a verbo detero deterior deterrimus, & vnum anomalum: multum plus plurimus: praeter ea, quae secundum regulam formantur. Nouissimus licet a nouo superlatiuum sit tamen pro positiuo ponitur, & vltimum significat. A penes Plautus superlatiuum formauit penissime, in Cistellaria: Ira mea a filio peruenit penissime. A penitus penitissimus superlatiuum formatur: vt Ex penitissimis aedibus. Superlatiua, quae a praepositionibus veniunt ipsamque praepositionum exigunt casus: vt Arbor illa est proxime litus.

¶ A nequam, sicut supra de comparatiuis dictum est, fit superlatiuum nequissimus. Illud animaduerte

uertēdū diligēter ēꝙ q̄ p valde ſemp ꝯiūgit̄ ſuplatiuo,nunq̄ poſitiuo:vt q̄ for tiſſim⁹,& q̄ celerrime. Q.ñ vero q̄ accipit̄ p q̄tum:nunq̄ iūgit̄ ſuplatiuo:niſi ad dātur verba,poſſū,qō,valeo,& q̄cūq̄ de ſignationis ſūt: vt Dica q̄ breuiſſime potero:Feci q̄ optīe qui.Per vero nunq̄ iūgit̄ ſuplatiuo. Nec dicere poſſum⁹ p optim⁹,pdoctiſſim⁹. Ecōtrario aūt q̄,q̄ñ valde ſignat,nunq̄ iūgit̄ poſitiuo: nec ēt cōpatiuo:niſi forte cū p̄ve/ oppido, vel ſane, vel admodum, vel valde, vel nimis:tūc eni poſitiuo iūgit̄:vt ſeruiꝰ Sulpitius:Sane q̄ grauiter,ac mole ſte tuli,vt debui. A.Gellius:uoce admodū q̄ ſuaui: oppido q̄ libē,nimis q̄ im p.ū.Et Brutꝰ in Eplā:Suos valde q̄ paucos hēt, & itēꝝ Sane q̄ grauius ſum.

¶Per q̄ ēt vſitatius ēſt:vt p q̄ bonus,p quā pulchre,p quā doctꝰ.i.valde bonꝰ, valde pulcher,valde doctus.Per uero p ualde iungitur ſemp poſitiuo, ut p er pu'cher,pdoctus.Cum uero quā pro quātum accipitur,iungitur poſitiuo, ut Terentius: Relecit ſe in eā flens quā familiariter.i.quantu familiariter. & in Eunucho:Thuſcis quā intimum te habuerim,pro quantū. Sumitur enim hic intimus pro poſitiuo,quemadmodū proximus. Sic etiam iungitur compara tiuo:ut quā doctior eſt Ariſtotele Plato: idest quanto doctior. At qui dicunt: Narraui quambreuius potui,errant,dicendū eſt enim, quābreuiſſime potui.

¶Quod eſt coparatiuum,ſeu ſuplatiuum huius poſitiui pdoctus: Multo do ctior comparatiuum,& quā doctiſſimus,ſiue multo doctiſſimus ſuperlatiuū.

¶Per q̄ nūq̄ iūgit̄ cū ſuplatiuo. Nā qđ legit apud Q.Curtiū Beſſū quoq̄ Ba ctrianoꝝ ducē p q̄ maxie poſſet,exercitu coacto,deſcēdere ad ſe iubet. Error potiꝰ librarii dicedꝰ ēcū alia quoq̄ cōplura apđ eūdē auctorē corrupta ſint.

¶Multo ēt p ualde tā cōpatiuo,q̄ ſuplatiuo adiūgit̄:ut multo doctior,& lon ge doctior:multo doctiſſimꝰ,& loge doctiſſimꝰ.Suplatiuū gtō iūgit̄,& ablto & actō,ut Hector fortiſſimus Troianoꝝ,& multo maximꝰ, & pxime domū.

¶Cū ſuplatiuo iūgit̄ ſp q̄ſq̄,ois aūt nō iūgit̄. Nec q̄.n.dicēdū ē: Oīs optimus, ois peſſimꝰ,ſed optimꝰ q̄ſq̄,& peſſimꝰ q̄ſq̄.Et ſilr ſi ſuplatiua ī diuerſo caſu ponātur ſic: Maxia q̄q̄ fortitudine dēt hoſtibꝰ reſiſtere: Maxio q̄q̄ aīo caluī niatores deſpicit: Validiſſimi q̄q̄ corpis paret arma. Cōpatiuo uero ecōtra rio nō q̄ſq̄ cōuenit,ſed oīs:vt Quint.Scdo penates,& ora utiliora. Nec licet dicere:Boni q̄q̄,& ſapiētes q̄q̄,ſicut nō liceret dicere:Oēs optimi,& oēs ſapiē tiſſimi.Excipiūtur poſitiui,q̄ ſuplatiuo carēt,ut piꝰ,& ſtrenuꝰ.Dicimꝰ.n.Opti pꝰ,& pius q̄ſq̄. Salluſtiꝰ: Nā ſtrenuꝰ q̄ſq̄ aut occiderat in plio, aut grauiter, uulneratꝰ diſceſſerat.Ita numeralia,ut tertiꝰ q̄q̄,quartꝰ q̄q̄.nā primꝰ,& ul timꝰ ſuplatiua ſunt.Cicero:Prīo quoq̄ die cōſules ad ſenatū referāt.Ergo eſt dicēdū: Oī q̄nquageſimo anno fecimꝰ iubileū:ſed q̄nquageſimo quoq̄ an no.& ſic factū eſt:ut dicamus unuſq̄ſq̄,ſingularis q̄ſq̄.nā ſingulariſſimꝰ,quo pleriq̄ indocti utūtur,nō reperitur:ſicut ab unico nō reperitur uniciſſimus.

¶Quotus etiam iungitur cum quiſq̄,ut quotuſquiſq̄ eſt.i.quotcūq̄ ſint.

¶Illud quoq̄ notandum:q̄ quiſq̄ genitiuum pluralem non habet cū adie ctiuo duntaxat iunctum:ideo utimur genitiuo ſingulari pro pluralitū Opti mi cuiuſcunq̄ animus:pro bonorum omnium animus.

¶ Fa al meglio, & el piu presto che tu poi: Fac q̄ optime, & q̄ celerrime potes.

¶ Io sono assai piu grande de tutti i Viterbesi, che sono minori di me: & an-cho sono minore di quelli, che sono maggiori di me.

¶ Ego sum maximus omnium Viterbiensium minorum me: & oībus maioribus me.

¶ Essendo io nato a Roma sono maggiore de tutti quelli, che sono minori di me, e minori di quelli che sono maggiori di me.

¶ Ego, cū natus sim Romæ, sum maior oibus minoribus me, & maioribus me.

¶ Io son piu indotto di quelli, che sono piu dotti di me: e piu dotto de quelli che sono piu indotti di me.

¶ Ego sum indoctior omnibus doctioribus me: & oibus indoctioribus me.

¶ Io son minore de tutti quelli, che son maggiori di me: & ancho sono mag-giore di quelli, che sono minori di me.

¶ Ego sum minor omnibus maioribus me, & omnibus minoribus me.

¶ Io ho due dite nelle mani, iquali sono piu lunghi de gli altri, e due orecchie in capo, dellequali luna e maggiore.

¶ Ego habeo duos digitos in manibus cæterorum longissimos, & duas au-res in capite, quarum altera est maior.

¶ Tutti gli huomini fortissimi debbono con grande animo vincere quelli diletti del corpo, che sono piu brutti de tutti gli altri. Debet fortissimus quisq̄ magno animo superare eas voluptatem, quæ sunt cæteris fœdiores omnib⁹.

¶ In ogni dieci anni se refa il bussolo a Viterbo. Decimo quoq̄ anno fiunt comitia Viterbii.

¶ De Aduerbiis.

ADuerbia localia aut in loco significant, aut de loco, aut per locum, aut ad locum, aut versus locum, aut vsq̄ ad locum.

¶ Quæ sunt aduerbia significantia in loco? Hic, illic, isthic, intus, foris, ibi, ibidē, alibi, sicubi: vsq̄, nusq̄: sicubi [illegible], vbiq̄, vbicūq̄.

¶ Quæ sunt aduerbia significantia [illegible], illinc, istinc, intus, foris, vn-de, aliunde, sicunde, necunde, [illegible], inde, superne, infer-ne, cœlitus, fun-ditus, vtrimq̄, vndecunq̄.

¶ Quæ sunt aduerbia significantia per locum? Hac, illac, istac, ea, siqua, ne-qua, aliqua, & qua, & vtraq̄, & quacunq̄.

¶ Quæ sūt aduerbia significātia ad locū? Huc, illuc, istuc, intro, foras, vsq̄, nusq̄, eo, eodem, siquo, nequo, aliquo, & quo, supra infra, vtroq̄, & quocunq̄.

¶ Quæ sunt aduerbia significantia versus locum? Horsum, illorsum, istor-sum, dextrorsum, sinistrorsum, & quorsum, sursum, vel sursum versus: deor-sum versus, vtroq̄ versus, & quoq̄ versus.

¶ Quæ sunt aduerbia significantia vsq̄ ad locum, vel vsq̄ ad tempus? Huc-vsq̄, istucusq̄, illucusq̄, & quousq̄.

¶ Noia vrbiū ponunt p aduerbus in loco in gtō casu si primæ, vel scdæ decli-nationis sint, vt Sū hinc, fui illic, sum Romæ, fui Bononię, sum Tarēti. q̄ si plr tm declinent, ponunt i ablrō, vt Sū Bais, fui Thebis. Tertiæ vero declinatio-nis noia i abltō ponunt: vt Fui Carthagie, fui Tybure, fui Neapoli. Ponimus

etiam

etiam loco aduerbiorum,humi,domi,belli,militiæ,& ruri in datiuo:vt Sum humi stratus:dormio domi:terá ruri,belli,siue militiæ fortis sum.Reperitur etiã vesperi,& luci aduerbialiter sumi:vt vesperi ad te veni:vesperi ad te veniã:& luci similiter.Cicero in Philippicis:Quis enim audeat luci, & in militari via.

¶Pro aduerbiis vero de loco,& p locũ ponunt noĩa vrbiũ in ablãtõ casu cuiuscũq declinatiõis,& nũeri sint:vt Veniã illĩca ut trãseo illa:veio, aut trãseo Verona,Pataulo carthagine,Thebis:& sic domo,& humo,rure,militia, bello.

¶Pro aduerbiis vero ad locũ noĩa vrbiũ ponũtur ĩ actõ:vt Eo Romã,Tarẽtũ,carthaginẽ:eo illuc,venio istuc.Et sic eo domũ,humũ,rus,miliciã, bellum.

¶Si fiat interrogatio per quorsum:quomodo respondetur? Dextrorsum, sinistrorsum:vt versus Venetias:versus Thebas:versus Romam.

¶Si fiat ĩterrogatio p q̃:quo rñdet? Hac,illac,istac:Roma, Venetiis,p vrbem.

¶Si fiat interrogatio per quo: quomodo respondetur? Huc, illuc, intro,foras: Florentiam,Romam,Senas,rus.

¶Si fiat interrogatio per quousq;:quomodo respõdetur? Hucusq;,illucusq;: vsq; ad annum:vsq; Pisas:vsq; Vercellas:vsq; Perusium:vsq; ad vrbem: vsq; rus:vsq; domum,bellum,militiam,humum.

¶Noĩa virorum,ac mulierum ppria,itẽ noĩa appellatiua hoĩum,aĩalium,locorum: & aliarum q̃rũcũq rerum q̃rũt ppõnẽ:vt Sũ in vrbe,in agro,cũ Socrate. Eo in vrbẽ,ad agrũ,ad Socratẽ.Venio ab vrbe,ab agro,a Socrate.vel de Socrate. Trãseo p urbem,p agrum,p locũ in quo est Socrates.Eo uersus urbẽ, uersus agrũ, uersus Catonẽ.Eo usq; ad urbẽ:usq; ad agrũ:usq; ad Ciceronẽ. Interdum tñ poetæ omittunt ppõnẽ:ut Italiam Faro pfugus: Lauinaq; uenit Littora.Itẽ: Deuenere locos. Interdũ ẽt ppriis noĩbus additur præpositio: ut Cicero:Ea die Verres ad Messanam uenit.Aliqñ subauditur præpositio nominibus urbiũ:ut Virg.Non Libye,nõ ante Tyro despectus Hiarbas:nominaliter ponitur Tyro:nã si aduerbialiter ponere uoluisset: dixisset Tyri in casu genitiuo.

¶Supina etiam præpositione non egent:ut Eo cubitum: & Hoc est dignum relatu:pro Eo ad cubandum:& Hoc est dignum,q referatur.

¶Versus semper postponitur:ut Italiam uersus: Megaram uersus. Sallust. Quem locum Carthaginẽses Aegyptum uersus finẽ imperii habuere. Cic. de Diuinatiõe:Qui cũ exercitu lustrato Arretiũ uersus castra mouisset.Interdum huic aduerbio iungitur ad:ut Ad Oriẽtem uersus:ad occidentẽ uersus.

¶De Nominibus Etheroclitis.

Quæ sunt Nomina Etheroclita? Quæ non seruant declinationem aliorum nominum: ut

Pascua pascuæ.	Pascua pascuorum.
Epulum epuli.	Epulæ epularum.
Delitium delitii.	Delitiæ delitiarum.

A delitium fit delitiolum:quo uerbo utitur Seneca in Epistolis.

Carbasus carbasi.	Carbasa carbasorum.
Arbutus arbuti.	Arbuta arbutorum.

Intubus intubi. Intuba intuborum. Vir. & amaris intuba fibr's.
Pergamus pergami. Pergama pergamorum: ædificia sublimia Troiana. Naso: Pingit & exiguo pergama tota mero.
Cælum cæli. Cęli cælorum.
Altilis altilis. Altilia altilium.
Supellex supellectilis. Supellectilia supellectilium.
Tartarus tartari. Tartara tartarorum.
Supparus suppari. Suppara supparorum.
Tænarus tænari. Tænara tænarorũ: promõtoriũ Laconiæ circa finẽ Maleæ, vnde ad inferos dicitur esse descensus. Ostenditur enim ibi quædam prærupta vorago: per quam dicunt Herculem emersisse.
Mænalus mænali. Męnala mænalorum: mons Arcadiæ.
Auernus auerni. Auerna auernorũ: lacus prope Puteolos: dictus ab auibus: ꝙ superuolantes nimio fœtore decidant: vt Virgilius: Graue olentis Auerni.
Didymus didymi. Didyma didymorum: mons Phrygiæ.
Pileus pilei. Pilea pileorum.
Garganus gargani. Gargana garganorum: mons Apuliæ.
Gargarus gargari. Gargara gargarorum.
Pax: caret plurali nũero. Horatius dixit paces: Bella quis, & paces longum diffundit in æuum.
Vulgus. Vulgus neutrum caret plurali numero. Virgilius:
Pelagus. Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
Humus. Sed hic vulgus hẽt pluralẽ. Cice. Saturnũ maxime colũt vulgi: raro tñ vtimur mascul. Virg. In vulgum ambiguas spargit voces.
Pus. Fas. Ir. non flectuntur.
Fors. Forte.
Tabi in genitiuo. Tabo in ablatiuo.
Nemo. Caret plurali.
Duo, ambo, & tria declinantur tantum in plurali. A quatuor vsq; ad centum sunt indeclinabilia.

Ilia. Compitalia.
Mœnia. Neptunalia.
Manes. Nundinæ.
Proceres. Calendæ. Carent singulari.
Penates. Nonæ.
Tenebræ. Idus.
Exta. Athenæ.
Arma. Thebæ.
Insidiæ. Mycenæ.
Artus. Venetiæ. Carent singulari.
Sponsalia. Zizania.

Diuitiæ arum.
Minæ. Induciæ.

¶ Pisces: pro signo cœlesti. Manes. Carent singulari.

¶ Cæsares: Catones: Aiaces: Fabios: Scipiones: pluratiue dicimus. Sed sic nõ sunt propria nomina: sed appellatiua, & æquiuoca.

¶ Soles, & Lunæ a poetis duntaxat pluratiue ponuntur: quia interdum plures videntur ad sensum oculorum.

¶ Sanguis, & puluis: vsu carent plurali.

¶ Mel: frumentum: hordeum: far: vinum: auctoritate habent pluralia.

¶ Aurum: argentum: ferrum: auricalcum: plumbum: stãnum: electrum: vtrũq; carent plurali: tamen æs habet æra in plurali in tribus casibus. Metallũ: quod est nomen generale: habet pluralem numerum per omnes casus.

¶ Triticum caret numero plurali. Frumenta tamen: hordea: pisa: fabas: lentes: in plurali numero inuenimus.

¶ Acetum, mulsum, oleum: & similia carent numero plurali. Mulsum est vinum mellitum. Inuenitur etiam aqua mulsa: hoc est mellita.

¶ Piper, zinziber, & fel, in vsu cõmuni non hñt pluralia. Mel: tres tantũmodo casus habet, ntũm, actũm, & vocatiuum, mella. Thus thuris thura. Rus ruris rura. Balneũ balnei hẽt pluralẽ balnea balneorũ, & balneæ balnearũ. Loc⁹ loci facit in plurali loca locorũ, & loci locorũ: vtrũq; idem significat: tñ loci in masculino significant etiam sedes argumentorũ apud rhetores. Iocus etiã ioca. & ioci habet in plurali. Balteus similiter baltei, & baltea habet in plurali.

¶ Rastrũ neutrũ: rastri & rastra habet in plurali. Addũt qdam, porrũ frenũ, claustrũ, filũ, capistrũ. ¶ Rabies, sanies, caries, pnicies, scabies: carent numero plurali cũ similib⁹ noib⁹ qntæ declinationis. Res tñ, & dies, acies, facies, pgenies, species, materies: hñt numerũ pluralem. Spes, tres tm̃ casus in plurali habet. Iuuenalis: Post dãnũ tpis, & spes deceptas. A quo noĩe cõpositũ est expes: habent ntm̃ dũtaxat, & vctũm. Cato facierũ dixit fm analogiam, sed non est in vsu. Verua, est plurale hui⁹ nominis, quod est veru: & reperiũtur dũtaxat duo casus: verua & verubus. Virg. Verubusq; trementia figunt. Fors non habet nisi forte, vt Fors fortuna. & Forte sua Libycis tempestas appulit oris. Tabi, & tabo dũtaxant reperit. Frugi indeclinabile est. Vicẽ dicimus. & vice: aliis casibus singularib⁹ raro vtimur, pluralis vero integer est. Precis, preci, precem, & prece: pluralis est integer. Nec reperit apud Ciceronẽ, & alios probos: vnde feminex. Pontus, aer, æther, carent numero plurali. Sal, neutri generis pluralẽ nõ hẽt. Masculini, habet sales, & salibus: pro quadam vrbanitate dicendi: tractũ verbũ a sale: q; sicut sal ciborũ ita sales condimentum sint orationis. Et dicit etiam in singulari. Terent⁹: Qui habet salem, quod in te est.

¶ Laterem, accusatiuus est non habens alios casus in singulari. Raro tamen reperitur latere. Sponte, ablatiuus solus est: vt Sponte sua.

¶ Macte in vocatiuo tm̃ inuenit. Dicitur tñ: Macte virtute esto. Ador, genus farris est aptũ sacrificiis Deorũ: gñis neutri: & indeclinabile. Ab adorando di

ctum Pri'cianus affirmat. At Festus Pompeius ab edendo: vel ab adurendo dicit appellatũ. Igne enim tostũ fiebat. Vis, oẽs casus hẽt: vt sentit Priscianus.
¶ Interrogatiua, relatiua, ĩfinita, distributiua, carẽt vocatiuis: ideo ambo non hñt vocatiuũ: q eẽ distributiuũ, & (secũdũ Prisci.) relatiuũ. Duo vero collecti uum habet. Et oĩa pnomina carẽt vocatiuis: prӕter, tu, meᵘ, noster, & nostras.
¶ Os oris ora, tantum habet in plurali: q̃q̃ Virgilius vsus sit, Oribus.
¶ Os ossis, in vtroq numero omnes habet casus.
¶ Ops, est Dea terrӕ: quӕ & tellus dicitur. Sed opis opem ope, auxilium signi ficat, & facultatem vt Affer mihi opem: idest opitulare mihi. & Virg. Grates persoluere dignas Non opis est nostrӕ: idest facultatis.
¶ Hӕc Opis Nimpha quӕdam fuit: cuius poetӕ faciunt mentionem. Opes vero pluraliter, significant diuitias.
¶ Suppetiӕ: in plurali tantum auxilia significat: & iungitur, hoc verbum fe re semper cũm fero: frequentissimumq est apud hystoricos: vt Suppetias tu lit: hoc est: prӕsidium attulit, vel misit.
¶ Quidam putant, Ego, quoq pronomen heteroclitum esse. q rectus nullã habeat cum cӕteris casibus similitudinem.
¶ Hesperus, seu vesperus, est stella, q̃ ante noctẽ apparens, hesperᵘ, seu vespe rus, seu etiã vesper dr̃. Virg. Ante diẽ clauso cõponet Vesper olympo. Ante lucẽ vero Lucifer dr̃. Vnde fit, vt extrema pars diei, seu magis noctis princi pium, vespera dicatur in fœminino: vesperũ in neutro. Vesper et vesperis in masculino vtitur Virg. Vnde, qui in principio noctis salutare volunt: Bonũ vespere dicere consueuerunt: quod magis censeo probandum, q̃ quod a ple risq dicitur: Bonum sero: cum enim sero aduerbium sit, & tarde significet: mala imprecatio est: optasq vt bonum tarde eueniat. Melius sane, & elegan tius diceretur: Bonum serum, siue felix serum in nam serum dici apud proba tissimos historicos reperitur pro extrema parte diei. Liuius: Erat iam diei se rum. Ego morem nostrӕ religionis sequens, dicere soleo: Noctem quietam.
¶ Penu aliqñ indeclinabile reperitur: vt apud Actium: Penu autem optimũ est, & nihil de ĩt. Dicitur tñ, hӕc penus penus quartӕ: & penᵘ penoris tertiӕ. Verba A. Gellii sunt hӕc: Q. Sceuolam ad demonstrandã penum his verbis vsum: Penus est, inquit, qđ esculentũ, aut potulentum est familiӕ, q̃ opus non facit cã paratum, & penitus reconditum. Vnde a penitus penus dicitur. Nam quӕ ad edendũ, bibendumq in dies singulos prandii, aut cœnӕ causa para tur, penus nõ sunt: sed potius ea, quӕ longӕ visionis causa reconduntur. Ser uius Sulpitius ait: Sacro Helio placuisse: non quӕ ad esum, & potum spectãt: sed thus quoq, & cӕreos in penu esse. Massurius Sabinus: Quod iumentorũ causa apparatum esset, quibus dominus vteretur, penori attributum dicit. Pe na igitur ea oĩa continentur, quӕ ad victum pertinent: sed priuatum, si mo do domi reposita sunt. Nam locus vbi illa reponuntur (Varrone teste) pena rium dicitur. Quӕ uero ad victum publicum spectant, cõmeatus vocantur. Sed fere nihil aliud continent, q̃ annonam. Non enim est annona tantum

frumentaria

frumentariæ sed carnium salitarum,& assarum huiusmodi rerum. Cicero de diuinatione: Putaret annonam in macello cariorem fore.

¶ Repetundarum, duntaxat in genitiuo plurali inuenitur de quo verbo superius differuimus cum de participiis tractaremus.

Indoles, nonnunq̃ fere nisi numero singulari inuenitur: significat autem in pueris,& adolescentibus signũ futuræ virtutis. Cic. Vt enim adolescentibus bona indole prædictis sapienter senes delectantur. Quint. In primis annis laudaretur indoles. Cicero tñ etiã de viris indolem dixit: De officiis, in quib⁹ est virtutis indoles, commouentur. Idem pro Coelio: Siquis iudices hoc robore animi, atq; hac indole virtutis, & continentiæ fuit. Liuius de Lauina iam matre,& imperiũ administrante: Tanta, inquit, in ea virtutis indoles fuit. Luca. Indole si dignum Latia, si sanguine prisco! Robur inest animis. Indole, quasi generositate quadam virtutis, atq; animi. Liuius etiam in malam partem accipit. Nam loquens de Hannibale: Cum hæc, inquit, indole virtutum, ac vitiorum triennio sub Hasdrubale imperatore meruit.

¶ Copiæ, qñ militũ multitudinẽ significãt, tm̃ pluratiue declinant: vt Copiæ Cæsaris: copię Põpeii. Reperitur tñ etiã in singulari, sed perraro. Põpeius ad Domitiũ: Atq; etiã hortor: vt cũ omni copia ad me venias. Sal. Postremo ex omni copia Catilinæ neq; in prælio, neq; in fuga quisq̃ ciuis ingenu⁹ capt⁹. Virg. secũdo Aeneidos: Et quæ sit mecum copia lustro. Proprie autem in singulari, Copia, significat facultatem, potestatemq;: vt Faciam tibi copiã inspiciendi libros meos. i. dabo tibi facultatem. Nec iungitur cum alio verbo, q̃ cũ facio apud oratores. Apud poetas vero cũ aliis verbis: vt cum Do das. Virg. Postq̃ introgressi, & coram datã copia fandi. Accipitur etiam plerunq;, Copia, pro abundãtia: vt Copia orationis, copia frumenti. Barbare oĩs fere ætati nostræ vsi sunt, Copia, pro exẽplari: quod nusquam apud doctores reperitur.

¶ Excubiæ,& vigiliæ, tm̃ pluraliter dicuntur. Hoc autem inter se differunt: q excubiæ diurnæ,& nocturnæ. Vigiliæ vero duntaxat nocturnæ sunt.

¶ Tenebræ, qñ noctem significãt, pluratiue tm̃ dicuntur: vt Luce,& tenebris scribo: pro die,& nocte scribo. Differt autem, prima luce, & prima die. Nam ibi intelligitur, prima pars diei,& quasi diluculo. Hic autem, prima dies. Ita primis tenebris,& prima nocte: ibi de parte noctis loquimur: hic de ipsa nocte. Si diluculum velimus significare: Ante lucẽ dicimus: non Ante diem: Nã ante diem, significat ante tempus: præterq̃ si de certo die loquamur: vt Ante diem decimũ Calendas Nouembris: hoc est: decimo die ante Calendas Nouembris. Vbi notandũ est præceptum Pauli, qui ait: Ante diem decimũ Calendarum,& post decimum diem Calendarum, æque vtroq; sermone vndecimus dies significatur. Ante noctem vero pro crepusculo optime dicimus.

¶ Lues,& strues, nunquam fere pluratiue dicuntur.

¶ Præsto, plerisq; inter nomina ponitur,& nullum habet casum. Nec aliter, q̃ cum substantiuo verbo construitur: vt Præsto sum. Nam Præsto adsum, magis poeticum est.

¶ Instar,quoq; nonnulli nomen esse existimant indeclinabile:& significat similitudinem,siue æquiparantiam:vt Instar montis.

¶ Scalæ,& scopæ,tantum pluraliter dicuntur. Et licet aliquando scala inueniatur:qui ita profert,barbarismum (si Quintiliano credimus) committit. Liberi,pro filiis. Pugillares:nuptiæ:literæ pro epistola, carent singulari. Inimicitiæ,duntaxat in plurali reperitur.

¶ De Figuris.

Figuras,quas Græci σχηματα vocant,quomodo diffiniunt? Figuram esse dicunt vitium cum ratione necessitatis,ornatusue gratia permissum.

¶ Quomodo diuidunt figuras,siue schemata? Alia dicunt esse lexeos: alia dianœas.Sed dianœas & oratores duntaxat pertinere.Lexeos vero ad grammaticos.

¶ Rursus figuras,siue schemata,lexeosq; ad grammaticos pertinẽtes quomodo diuidunt? Alias dicunt esse dictionis,alias locutionis, alias constructionis.

¶ Quid est Barbarismus? Est pars orationis vitiosa, quæ vel scribendo, vel loquendo vitium contrahit:apud oratores Metaplasmus dicitur.

¶ Quid est Solœcismus? Est vitium in contextu partiũ orationis cõtra regulam artis grãmaticæ factũ qd apud poetas σολοιχος vocat.Ab Asinio Capitone imparilitas dictus est:& a vetustioribus scribilegos:vt A. Gellius testatur.

¶ Cauenda ne sunt hæc vitia? Profecto elaborandum est:vt prima Barbarismi,ac Solœcismi fœditas absit.Sed quia aliquando excusantur hæc vitia,vel consuetudine,vel auctoritate,vel vetustate,vel vicinitate virtutum,magna in his diligentia adhibenda est.

¶ Quomodo adhibenda est diligentia? Docendi sunt pueri quæ omnino vitanda sint:vt guerra,tregua,multoties,prostrahit,singularissimus, & similia. Item quæ apud scriptores duntaxat carminum venia ad laudem digna sint: vt cantus:ploxenus:mapalia.Postremo,quæ in soluta quoq; oratione a doctis recepta sint:vt Cic.Canopitarum exercitum dicit,cum vrbem Canobon dicant. & duapondo,& trepondo: quæ in vsu ab omnibus recepta sunt: cum tamen nec dua,nec tres apud auctores reperiantur.

¶ Quot modis committitur Barbarismus? Vno & viginti. Primo,cum orationi latinæ vocabula barbara cõmiscemus:quemadmodum Cicero illudens Mastrucam:quod Sardum est vocabulum,orationi inseruit,pro Scauro: quẽ purpura,inquit,regalis non commouit:eum Sardorum mastruca mutauit.Itẽ fit Barbarismus,additione,detractione,immutatione,& transmutatione literæ,syllabæ,temporis,toni,& aspirationis.

¶ Per additionẽ quomodo fiunt Barbarismi? Per additionem literæ:vt Relliquias Danaum per duplicem ll: cum per simplicem scribi deberet, & Redintegro,pro reintegro.Per additionem syllabæ: vt Nos abiisse rati, & induperator. Per additionem temporis: vt Italiam Fato profugus: cum Italiam correpta prima syllaba scribere,ac proferre deberemus.

¶ Per detractionem quomodo fit? Per detractionẽ literæ:vt Immitis Achil

li,pro Achillis. Per detractionem syllabæ: vt repostum, pro repositum. Per detractionem temporis: vt Vnius ob noxam, pro vnius.

¶Per immutationem quomodo fit? Per immutationē literæ: vt ollis pro illi. Per immutationem syllabæ: ut quum, pro cum. Per immutationem tēporis: vt Feruere Leucatem: cum Seruere penultima producta dici debuisset.

¶Per transmutationem quomodo fit? Per transmutationem literę: vt Euandre, pro Euādei. Per transmutationē syllabæ: vt Siquis displicinam, pro disciplinam, dixerit. Per transmutationem tpis: vt faciunt nonnulli indocti, qui dicunt Maria, prima correpta, & secunda producta. Item Iacobus, prima syllaba co a producta, & co correpta: cum plane contrarium sit. Nam Mariā primam syllabam productam habet, secundam correptā. Iacobus vero quadrisyllaba dictio est: habetq; primas duas correptas, & productam penultimā.

¶Toni quoq; per has quatuor species cōmutantur. Nam & ipsi adiiciūtur, detrahuntur, mutantur, & transmutantur: quorum exempla vitro se offerūt.

¶Totidem ēt modis deprehenditur Barbarismus per aspirationem, quantā in pronuntiando, q̄ in scribēdo, & adhibere possumus, & tollere: q̄q̄ nō sit litera, sed aspirationis nota: vt veteres sine aspiratiōe, ædos, ircosq; dixerunt, & græcos, & triumphos. Erupit deinde vsus: ut coronæ, cēturiones, prēcones dicerētur: & mehe pro me: vt quibusdam adhuc inscriptionibus uideri potest.

¶Possunt ne aliis modis fieri Barbarismi? Possunt (s̄m quosdam) per malas compositiones: quæ dicuntur Cacosynthetæ: in quibus sunt, iotacismi, metacismi, laudacismi, hiatus, collisiones, & quæcunq; plus æquo, minusue sonantia ab eruditis respuuntur. Sunt præterea, qui absurdum putant Barbarismum: quod est vnius verbi vitium, fieri per numeros, aut genera: sicut soloecismum. Veruntamen scala, & scopa: contra ordea, & mulsa: licet literarum mutationem, adiectionem, detractionem, non habeant, non alio uitiosa sunt, q̄ per pluralia singulariter: & singularia pluraliter efferuntur: & glacia, qui dixerunt, genere exciderunt.

¶De Soloecismo.

DE Soloecismo multi errant: qui eum putant in vna parte orationis fieri posse: vt Si uirum ostendentes, dicamus illam: aut ostendentes mulierem, dicamus illum: aut interroganti: Quo pergamus: respondeamus, Romæ: aut obuium vnum salutantes, dicamus, Saluete. Siquidem hæc omnia vim perfectæ orationis obtineant. Intelligimus enim, illum, aut illam videor: Romæ pergo: tu saluete.

¶Quot modis fit Soloecismus? Duobus modis. Aut per partem orationis: aut per accidentia partium orationis.

¶Per partes orationis quomodo fiunt Soloecismi? Cum pars pro parte ponitur: vt Toruumq; repente Clamat, pro toruè: nomen pro aduerbio positū. Fit etiam in ipsa parte orationis hoc vitium, cum ipsa pro se, nec in suo loco, vt conuenit, ponitur: ut Cui tantum de te licuit, pro in te, & Apud amicum eo, pro Ad amicum, & Intro sum, pro Intus sum.

¶ Per accidentia partium orationis, quot modis fiunt Solœcismi? Tot mo≠dis quot sunt ipsa accidentia. Verbi gratia.

¶ Per qualitatem nominum fiunt Solœcismi: vt Hauriat nunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus: pro Dardanius, propriũ pro appellatiuo posuit.

¶ Per genera: vt Validæ salices: & amaræ cortices: q̃q̃ supra dixerim⁹ hic po tius Barbarismum esse, q̃ Solœcismum: pro validi salices, & amari cortices.

¶ Per cõparationẽ: vt Rñdit Iuno, Saturnia sancta Deoꝝ, pro sanctissima.

¶ Per casus: vt vrbem, quam statuo vestra'est, pro vrbs.

¶ Per modos verborum: vt Itis paratis quamprimum viri, pro ite parate: indicatiuum pro imperatiuo.

¶ Per sigñationes: vt Spoliant eos, & corpora nuda relinquunt, pro spoliant.

¶ Per tempora: vt Ceciditq; superbum Ilium, & omnis homo fumat Neptu nia Troia, pro fumauit.

¶ Per psonas: vt Danai, q parẽt Atridis, q̃primum arma sumite p q paretis.

¶ Per aduerbia: vt Venio Italia, pro ab Italia: & ad Romam eo, pro Romã, & intus eo, pro intro.

¶ Per coniunctiones: vt Subiectisq; vrere flammis, pro ve, aut vel.

¶ Per præpositiones, cum alia pro ponit: vt Sub lucem, pro ante lucem: aut necessaria subtrahit: vt Siluis te Tirene feras agitare putasti, pro in siluis.

¶ Fiunt præterea Solœcismi pluribus aliis modis, quos reprehendendo po≠tius, q̃ imitando possumus notare.

¶ Quot sũt vitia, q̃ cũ Barbarismo, & Solœcismo cõnumerant? Duodecim: Barbarism⁹, Solœcism⁹, Acyrologia, Cacephatõ, Pleonasmos, Perissologia, Macrologia, Tãtologia, Eclypsis, Tapinosis, Cacosinthetõ, Amphibologia.

¶ Acyrologia est impropria dictio: vt Hunc ego si potui tantum sperare do lorem: sperare dixit pro timere.

¶ Cacephaton est obscura enunciatio in composita dictione, vel in vno ver≠bo: vt Numerumq; cum nauibus æquat, & Arrige aures Pamphile.

¶ Pleonasmos est additio verbi superuacua ad plenam significationem: vt Sic ore locuta est.

¶ Perissologia est superuacua verborum additio sine vlla vi rerum: vt Qua poterant, ibant: & qua non poterant, non ibant.

¶ Macrologia est sententia lõga, & superuacua res nõ necessarias cõprehen dens: vt Imperator cum exercitu re infecta retro, vnde venerat, egressus est.

¶ Tantologia est eiusdem rei vitiosa repetitio: vt Egometipse.

¶ Ecclypsis est necessariæ dictionis defectus, quam desiderare videtur perfe cta sententia: vt Hæc secum: deest enim locuta est.

¶ Tapinosis est alicuius magnæ rei extenuatio: sententia, non id quod osten dit, agente: vt Penitusq; cauernas Ingentes: vterumq; armato milite cõplent. & Dulychias vexasse rates in gurgite vasto.

¶ Cacosyntheton est vitiosa compositio dictionum: vt Versaq; iuuencum Terga fatigamus hasta.

¶ Amphibologia est ambiguitas dictionis: quae fit aut per actum: ut siquis dicat: Audio Socratem amare Platonem. Aio te Aeacida Romanos vincere posse. Aut per commune verbum: ut siquis dicat: Cato iniuste criminatur: & non addit quem, vel a quo. Aut per distinctionem: ut Vidi statuam auream hastam tenentem. Fit etiam per omonymam: ut siquis dicat: Aciem: nec exprimat oculi, vel gladii, vel exercitus. Potest etiam fieri aliis modis, quos recensere superuacuum est.

¶ De Metaplasmo.

Quid est Metaplasmus? Est transmutatio quaedam recti, solitique sermonis in alteram speciem metri ornatus, aut necessitatis causa.

¶ Quot sunt species Metaplasmi? Quatuordecim: Prothesis, Epenthesis, Paragoge, Apheresis, Syncope, Apocope, Ectasis, Systole, Diaeresis, Episynaliphe, Eipsis, Synalipe, Hantitesis, Metathesis.

¶ Quid est Prothesis? Est appositio quaedam ad principium dictionis literae, vel syllabae: ut Gnato, pro nato.

¶ Epenthesis? Est appositio ad medium dictionis literae, vel syllabae: ut Induperator.

¶ Paragoge? Est appositio quaedam ad finem dictionis: ut Dicier, pro dici. Hanc alii Paralipsim vocant.

¶ Quid est Aphaeresis? Est ablatio literae vel syllabae de principio dictionis contraria Prothesi: ut Temno, pro contemno: mitte pro dimitte.

¶ Syncope? Est ablatio de media dictione, contraria Epenthesi: ut Audacter, pro audaciter: & commorat, pro commouerat.

¶ Quid est Apocope? Est ablatio literae, vel syllabae a fine dictionis, contraria Paragogae: ut Achilli, pro Achillis: & potes, pro potestis.

¶ Quid est Ectasis? Est extensio syllabae contra verbi naturam: ut Italiam Fato profugus: cum Italiam primam syllabam correptam habere debeat.

¶ Quid est Systole? Est correptio syllabae contra verbi naturam, contraria Ectasi: ut Aquosus Orion, cum Orion dici debeat prima producta.

¶ Quid est Diaeresis? Est vnius in duas syllabas facta diuisio: ut est: Aulai in medio libabant pocula Bacchi, pro aulae.

¶ Quid est Episynaliphae? Est conglutinatio duarum syllabarum in unam, contraria Dieresi: ut Phaeton, pro Phaeton. & aeripedem ceruam, pro aeripedem.

¶ Quid est Synaliphe? Est per interceptionem concurrentium inter se uocalium lubrica quaedam, leuisque collisio: ut Atque ea diuersa penitus dum parte geruntur. Sic quando abiicitur s: ut Aut ouium foetus, aut urentes culta capellas.

¶ Haec a quibusdam Synaeresis, uel collisio nominatur.

¶ Ecclipsis? Est consonantium cum uocalibus aspere concurrentium quaedam difficilis, ac dura collisio: ut Multum ille & terris iactatus, & alto.

¶ Antithesis? Est literae pro litera positio: ut Olli, pro illi.

¶ Quid est Metathesis? Est translatio literarum in alienum locum: nulla tamen ex dictione sublata: ut Euadre, pro Euader.

¶ De Schematibus Lexeos.

Schemata Lexeos quot sunt? Multa sunt: sed magis necessaria sunt decem & septem. Prolepsis, Zeuma, Hipozeuxis, Sylepsis, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis, Epizeuxis, Paranomasia, Schesonomaton, Paranomeon

Homoptoleuton, Homoptoton, Polisyntheton, Hirmos, Polyptotō, Dialiton.
¶ Prolepsis quid est? Est præsumptio secutarum rerum ordinem antecedēs, vel conturbans: vt Continuo reges ingenti mole Latinus Conturbant.
¶ Zeugma quid est? Est vnius verbi conclusio diuersis clausulis apte coniuncta: vt Troiugena interpres Diuum, qui numina Phœbi, Qui tripodas clari lauros, qui sidera sentis.
¶ Hypozeuxis quid est? Est figura superiori contraria: vbi diuersa verba singulis clausulis adiunguntur: vt Regē adit, Regem memorat nomēq;, genusq;.
¶ Sylepsis quid est? Est dissimilium clausularum per vnum verbum conglutinata conceptio: vt Hic illius arma, Hic currus fuit. Item: Sunt nobis mitia poma, Castaneæ molles, & pressi copia lactis.
¶ Anadiplosis quid est? Est congeminatio dictionis ex vltimo loco præcedētis versus: & in principio sequentis: vt Sequitur pulcherrimus Astur: Astur equo videns.
¶ Anaphora quid est? Est relatio eiusdem verbi per principia plurimorum versuum: vt Nate meæ vires, mea magna potentia solus, Nate patris summi, qui tela Thyphœa temnis.
¶ Panalepsis quid est? Est verbi in principio versus positi in eiusdem fine repetitio: vt Ante etiam sceptrum Dictæi Regis, & ante.
¶ Epizeuxis quid est? Est eiusdem verbi in eodem versu sine aliqua dilatione congeminatio: vt Me me adsum, qui feci, in me conuertite ferrum.
¶ Paranomasia quid est? Est quoties de nomine aliud efficitur nomen, veluti quædam congeminatio: vt Nam inceptio est amentium, haud amantium.
¶ Schesonomaton, vel synthilionomaton quid est? Est multitudo nominum simul coniunctorum quodam habitu copulatis: vt Marsa manus, Peligna cohors: festina virum vis. & item: Nubila, nix, grandoq;, procellæ, fulmina venti.
¶ Paranomeon quid est: Cum ab eisdem literis diuersa verba incipiunt: vt O Tite tute tati tibi tanta tyranne tulisti.
¶ Homoteleuton quid est? Cum simili modo diuersæ dictiones finiuntur: vt Eos reduci, q̄ relinqui: deuehi, q̄ deleri malui. Item: Abiit, excessit, euasit, erupit. Fit etiam hoc schema quoties media, & postrema uersus finem consimili modo sententiæ finiuntur: vt Ecclesiastes: Melius est videre quod cupias, q̄ desiderare quod nescias.
¶ Homoptoton quid est? Cum in casus similes exeunt verba diuersa: vt Merentes, flentes, lachrymantes, commiserantes.
¶ Poliptoton quid est? Multitudo casuū varietate distincta: vt Littora littoribus cōtraria, fluctibus vndas Imprecor, arma armis pugnēt, ipsiq; nepotes.
¶ Hyrmos quid est? Est series dictionum, quæ tenorem suum vsq; ad vltimū seruant: vt Principio cœlum, ac terras, camposq; liquentes, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra Spiritus intus alit.
¶ Polisyntheton qd est: Est multis connexa coniunctionibus dictio: vt Athamasq;, Thoasq;, Pelidesq;, Neptolemus, primusq; Machaon.

¶ Dialiton, vel Asyntheton quid est? Est figura superiori contraria, coniun‑ctionibus carens: vt Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

¶ De Tropo.

Tropus quid est? Est dictio translata a propria significatione ad impro‑priam necessitatis, aut ornatus causa.

¶ Quot sunt Tropi? Tredecim: Metaphora, Catacrisis, Metalepsis, Metonc‑mia, Atonomasia, Epitheton, Synecdoche, Onomatopeia, Periphrasis, Hy‑perbaton, Hyperbole, Allegoria, Homoeosis.

¶ Metaphora quid est? Est rerum, verborũq; translatio. Quot modis fit Me‑taphora? Quatuor. Ab animali ad animale. Ab inanimali ad inanimale. Ab animali ad inanimale. Ab inanimali ad animale. Ab animali ad animale: vt Typhim aurigam celeres fecere carinae. Nam auriga, & gubernator animam habẽt. Ab inanimali ad inanimale: vt Pelagus tenuere rates. Nam pelagus, & rates animam non habent. Ab animali ad inanimale: vt Athlãtis cinctum assidue, cui nubibus atris, Piniferumq; caput vento pulsatur, & imbri. Nam vt haec animalia sunt: ita mons animam non habet: cui mẽbra hominis ascri‑buntur. Ab inanimali ad animale: vt Tantum pectore robur Concipis. Nam vt robur animam non habet, sic Turnus, cui haec dicuntur, animam habet.

¶ Sciendũ est alias Metaphoras esse reciprocas, alias vnius partis. Recipro‑cas: vt Altum mare, coelũq; profundũ. Possumus enim cõuertere altũ coelũ, mareq; profundum. Vnius partis sunt: vt Germinare vites, & fluctuare sege‑tes, volitare nubes. In his enim rebus alas, fluctus, & germina nõ inuenimus.

¶ Cathacrisis quid est? Est vsurpatio alieni nominis: vt Saepe parricidam di‑cimus, qui patrem non occidit: & piscinam, quae pisces non habet. Hęc enim nisi extrinsecus sumerentur, suum vocabulum non haberent.

¶ Metalepsis quid est? Est dictio gradatim pergens ad id, quod ostendit: vt At pater omnipotens speluncis abdidit atris. & Post aliquot mea Regna vi‑dens mirabor aristas.

¶ Metonomia quid est? Est transmutatio quędam, cuius multae sunt species. Aut enim ponitur quod continet pro eo quod continetur: vt Nunc pateras libate Ioui. Aut contra: vt Crateras magnos statuunt, & vina coronant. Aut per inuentorem ostenditur id quod inuentum est: ut Sine Cerere, & Baccho friget Venus. Aut contra: ut Vinumq; precantur. Nam Deus est praesentis. Aut per efficientem: ut Pigrum frigus, pallida mors. Aut per effectum effi‑cientem: ut Frena spumant.

¶ Antonomasia quid est? Est figura uice nominis posita, quae a tribus fit. Ab animo: ut magnanimus Anchisiades. A corpore: ut Ipse arduus alta. Qui pulsat sydera. Extrinsecus: ut Infelix puer, atq; impar congressus Achilli.

¶ Epitheton quid est? suppositia dictio cũ proprio nomine. Nam Antonoma‑sia uicem nominis sustinet. Epitheton uero nũquam est sine nomine: ut Hec mihi praedixit luctus Harpyia Celeno. & Diua Camilla. Fit etiã tribus modis epitheton ab aio, a corpore: & extrinsecus. His duobus tropis, uel laudamus

aliquem,vel vituperamus,vel ostendimus.

¶Synecdoche quid est? Est plen intellectus capax,cum plus, minusue pro-nunciet. Aut enim a parte totū ostēdit: vt Pupesq; tuæ,pupesq; tuorū. Aut cō trat vt Ipsius ante oculos ingēs a vertice pontus In pupim ferit: & sentem q; ignemq; ferebat. Cum aūt a parte totū fit ab insigniori parte faciendum est.

¶Onomatopeia quid est? Nomen de sono factum? vt Tinnitus æris, clangorq; tubarum.

¶Periphrasis quid est? Est circūlocutio,quæ fit aut ornandæ rei causa, quæ pulchra est:aut vitandæ,quæ turpis est: vt Et iam prima nouo spargebat lumine terras Titoni croceum linquens Aurora cubile. & Ne nimio luxu obtusior vsus Sit genitali aruo,& sulcos sublimet inertes.

¶Hiperbaton qd est? Est transgressio quædā verborū ordinē turbans: cuius spēs sunt quinq; Histerologia, Anastrophe, Parenthesis, Temesis, Synchisis.

¶Histerologia,vel Hysteron proteron quid est? Est sententiæ cum verbis ordo mutatus: vt Et torrere parant flammis,& frangere saxo.

¶Anastrophe quid est? Est verborum tantum ordo præposterus: vt Italiam contra,pro contra Italiam.

¶Parenthesis quid est? Interposita oratio diuersæ sententiæ: vt Aeneas neq; enim patrius cōsistere mentē Passus amor: rapidū ad naues pmittit Achatē.

¶Temesis quid est? Vnius compositi,vel simplicis verbi sectio, vna dictione, aut pluribus interiectis: vt Septem subiecta trioni: idest Septentrioni.

¶Synchisis hyperbaton est obscurum: & ex omni parte confusum: vt Tris Nothus arreptas in saxa latentia torquet. Saxa vocant Itali, mediisq; in fluctibus aras. Est enim hic ordo: Nothus tris arreptas in saxa torquet, quæ saxa in mediis fluctibus latentia Itali vocant aras.

¶Hyperbole quid est? Dictio quædam fidem excedens augendi, minuendi ue ea: vt It clamor cœlo, Candidior niue, Testudine tardior.

¶Allegoria qd ē? Tropus,quo aliud signat,q̄ dr: vt Et iā tps æquū fumātia soluere colla: hoc ē carmē finire. Hui⁹ multæ sūt spēs: ex qb⁹ eminēt septē: Ironia, Antiphrasis, Aenigma, Charietismos, paræmia, Sarcasmos, & Astismos.

¶Ironia quid est: Tropus ostendēs quod conat per contrariū superioris: vt Egregiā vero laudē,& spolia ampla reportas, Tuq;,puerq; tuus. Hāc,nisi grauitas pronunciantis adiuuerit,confiteri videbitur quod negare contendit.

¶Antiphrasis quid est? Est vnius verbi ironia: vt Bellum, quia minime bonum est: & Parcæ,quia nemini parcunt.

¶Aenigma quid est? Est obscura sententia per occultam similitudinem rerum: vt Et quæ me genuit mater, mox gignitur ex me. Significat enim aquā in glaciem conuerti: & ex eadem rursus effluere.

¶Charientismos quid est? Est tropus,quo dura dictu gratius proferuntur: vt cum interrogantibus nobis nunquid quæsiuerit aliquis: nos respondemus: Bona fortuna: vt ex hoc intelligatur neminem nos quæsisse.

¶Parœmia qd ē? Est accomodatū reb⁹ tpibusq; puerbiū: vt lup⁹ est i fabula.

¶ Sarcasmos quid est? Est plena odio, hostilisq; derisio: vt En agros, & quam bello Troianæ petisti Hesperiam: metire iacens.
¶ Astismos quid est? Est tropus multiplex, numerosæq; virtutis: nã astismos putatur quicquid rustica simplicitate caret: & faceta satis vrbanitate expolitum est: vt illud: Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui: Atq; idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.
¶ Homæosis qd est? Est minus notæ rei p similitudinẽ eius q̃ magis nota est demõstratio. Cui⁹ spẽs sunt tres: Icõ, Parabola, & Paradigma. ¶ Icõ qd est? Est psonarũ vel eorũ q̃ psonis accidũt cõparatio: vt Os, humerosq; Deo similis.
¶ Parabola quid? Est genere rerum dissimilium comparatio: vt qualis mugitus fugit cum saucius aram Thaurus, & incertam excussit ceruice securim.
¶ Paradigma quid est? Est veneratio exempli hortantis, vel deterrentis. Hortantis: vt Antenor potuit mediis elapsus Achiuis Illyricos penetrare sinus. Deterrentis: vt At nõ sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledeamq; Helenam Troianam vexit ad vrbem.
¶ Endiadis fit resolutio immobile fixi.
¶ Vteris Endiade si dixeris, arma, virumq;.
¶ Tradi rati ventos dicas, Hypallage fiet.
¶ Emphasis? Cum dicimus scelus pro scelerato.
¶ Prosopopeia? Cũ sermo rebus mutis tribuitur: vt cũ cœlũ, aut terra loqtur.
¶ Cronographia? Cum tempus describitur: vt Tempus erat, quo prima quis mortalibus ægris incipit.
¶ Antipophora? Cum occurrimus tacitæ quæstioni.
¶ Aposiopesis. Cum silemus orationis: vt Quos ego.
¶ Quot sunt figuræ constructionis? Octo: Prolepsis, Sylepsis, Zeugma, Synthesis, Euocatio: Appositio, Synecdoche, & Antiptosis. ¶ Quid est Prolepsis? Prolepsis, quæ præsumptio latine dicitur est, cum toti in suas partes diuiso, vna proprietas attribuitur: in qua, si ordo incipit a toto, tunc totum, & partes in eodem casu ponuntur: vt Nos legimus: ego bene, & tu male. Si vero a partibus incipiunt, tunc totum ponitur in genitiuo, & proprietas inter partes: ut Aquilarum altera uolat ab oriente, altera ab occidente.
¶ Sylepsis, quæ cõceptio dr̃, quæ est? Est cũ dignius cõcipit minus dignũ: & una proprietas subiectis diuersorũ accidentiũ attribuitur: una ꝓpter alterius dignitatẽ: ut Scipio & Lucretia pudici. Est aũt aut diuersi generis: ut Pyrrhus, & Faustina poti. Vbi masculinũ cõcipit fœmininũ: ut Faustina, & Mãcipium pota. Vbi fœmininũ concipit neutrũ, aut diuersi numeri: ut Scipio, & milites pugnãt. Aut diuersæ psonæ: ut Ego, & tu legimus: Ego, & Socrates scribim⁹: Tu, & Plato studetis. Aut diuersi casus: ut Remo cũ frẽ Quirin⁹ Iura dabũt.
¶ Zeugma quid est? Est cum una proprietas subiectis diuersorũ accidẽtium tribuitur uni per prius: alteri per posterius. Quæ fit aut a superiori: ut Scribo ego: & tu. Aut a medio: ut Ego scribo: & tu. Aut ab inferiori: ut ego: & tu lego. Licet poti⁹ legim⁹ sit dicendũ. Similiter in genere: & numero fieri potest.

¶ Synthesis quid est? Est cum aliqua proprietas tribuitur vni subiecto: aut pluribus copulatis non gratia vocis, sed significati, sub diuerso genere, aut numero: vt Triste lupus stabulis: maturis vitibus humor: Anser socia. Pars in frusta secant: & Scipio, & Lælius admirantur.

¶ Euocatio quid est? Est cum prima, vel secunda persona tertiam euocat: vt Ego Cicero scribo: vos Romani omnia subiecistis imperio vestro.

¶ Appositio quid est? Est cum vna proprietas duobus subiectis sine copula attribuitur vni notiori, aut magis cōmuni, alteri minus: vt Animal homo loquitur: Canis stella lucet. Virg. Ignauum fucos pecus a præsepibus arcent.

¶ Synecdoche quid est? Est cum toti tribuitur proprietas partis: vt homo albus dentes: Aeneas os, humerosq; Deo similis.

¶ Antiptosis quid est? Est cum casus pro casu ponitur: vt Vrbem, quam statuo, vestra est. Terentius: Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.

¶ De Punctis, quibus Oratio distinguitur.

QVot sunt Puncti, quibus in præsentiarum vtimur? Nouem: Suspēsiuus, Colus, Coma, Periodus, semipunctus, Geminus pūctus, Interrogatiuus, exclamatiuus, seu admiratiuus, & parenthesis.

¶ Suspensiuus: est simplex virgula, quæ solet quietis gratia poni, anteq̄ sensus aliqs clausulæ haberi possit, hoc modo: Arma. ¶ Geminus pūct⁹: est quo vtimur, vbi clausula maiorē quādā quietem habet, & nō sensum imperfectū: hoc modo: Arma, librosq; meos. ¶ Coma: est, quo vtimur, vbi clausula videt esse completa: & nō imperfecta est: & ponitur planus in superiori parte lineæ: hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites. ¶ Colus: Est punctus, qui ponitur in fine clausulæ, qn̄ perfectus est sensus: & ponitur planus in inferiori parte lineæ hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites: q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. ¶ Periodus: est punctus, qui ponitur in fine clausulæ, quando non modo perfectus est sensus, sed etiam ipse sermo: vt quod sequitur, quasi de nouo inchoari videatur: & ponit in inferiori parte lineæ: adiecta virgula: hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites; q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. Verum æquo animo ferēda sunt hæc. ¶ Semipunctus: dicitur virgula, quam in fine lineæ ponim⁹: cū dicto imperfecta est: & pars in sequentē transit lineā: hoc modo. ¶ Admiratiuus, siue exclamatiuus: est, qui in tali ordine ponit: O hominem fortem, o integrū, o omnibus, q ætate nostra sunt, præponendū: Te ne incepto desistere vnq̄ aliquis vidit: te ne fortunæ succūbere. ¶ Interrogatiuus: est, q interrogationē significat: & fit hoc mō: De te vero qd dicā? ¶ Parenthesis: est vbi diuersa cōstructio perfectæ adhuc orōni interponit: hoc modo: Te ne (dicā enim quod sentio) calamitatibus cedere. Hoc igitur exemplo omnia punctorum genera notabis. Arma, librosq; meos diripuerunt milites: q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. Verum æquo animo ferenda sunt hæc. De te vero quid dicam? O hominem fortem: o integrum: o omnibus, qui nostra ætate sunt, præponendū: Te ne incepto desistere vnquam aliquis vidit: Te ne fortunæ succumbere?

Te ne(dicam enim,quod sentio) calamitatibus cedere.

¶De componendis Epistolis.

QVare inuentae sunt Epistolae? Vt eos cum quibus siue propter absentiã, siue propter ruborem, seu ob aliam quamuis causam loqui non licet, certiores facere nos possum⁹: si quid sit,quod eos scire oporteat,siue nostra, siue illorum,siue aliorum causa.

¶Vnde dicitur Epistola? Epistola graecum plane vocabulum est: diciturq; απο του επιστελλειν: hoc est a mittẽdo ꝙ ad absentes mittatur. Vnde ẽt αποστολοι quod similiter signãt,dicunt apostoli. Titus Liuius: Apostolos suos fregit in senatu:hoc est Epistolas:& nũc libelli,qui a iudicibus, a quibus prouocatus est magistratus,mittunt,dicuntur Apostoli:cum sint instar Epistolarum. Latino autem vocabulo Epistolas, literas dicimus duntaxat in numero plurali. Nam in singulari numero litera significat elementũ: vt a,vel b, signãt etiam manũ scribentis:vt Cic.ad Atticũ:Nam Alexidis manũ amabã:q; tam prope accedebat ad similitudinem tuae literae. Reperitur quoq; aliqñ pro Epistola apud poetas duntaxat:vt Ouidius:Quã legis,a rapta Briseida litera venit.

¶Quot sunt genera Epistolaꝝ? Multa sunt. Aliae enim sunt dũtaxat de reb⁹ diuinis:vt sunt Platonis Epl'ę ad Dionysiũ:& in religione nr̃a Petri, & Pauli, & Iacobi,& Ioãnis Epistolę. Aliae sunt de moribus:vt Epistolae Senecae: Epistolae Aurelii Augustini,Hieronymi,Ambrosii,Cypriani,& alioꝝ,q̃ multa ẽt de rebus diuinis cõtinent. Aliae sunt de reb⁹,q̃ quotidie accidũt: tñ seueris,& grauibus:vtpote quae vel belli,vel pacis tẽpore:vt ex castris ad vrbem: aut ex vrbe in exercitum scribũtur:fere similes historiae. Aliae,q̃ de reb⁹ nouis, q̃lescũq; acciderint,certiores faciũt absentes. Aliae cõsolatoriae:vt si vel ꝓpinqui alicui⁹,vel amici mors,aut calamitas interuenerit. Aliae cõmẽdatitiae:vt cum amicũ aliquẽ,aut familiarẽ,aut alioqn notũ,siue ignotũ literis cõmendamus. Alię hortatorię:vt cũ filios,affines,familiares,discipulos,principes,aut quoslibet alios ad mores,ad studia,ad laudẽ,ad decus,ad gloriã cohortamur. Aliae amatoriae,q̃ magis poetaꝝ sunt:vt sunt Epistolae Nasonis, Tibuli, Propertii, caeterorũq; hm̃oi. Aliae de reb⁹ familiaribus,atq; domesticis,vt de ꝓdiis,pecore,vino,frumẽto,seruis,& reliquis id genus. Aliae postremo iocosę,q̃ dũtaxat animi gratia scribunt:vt cũ,deficiẽte ẽt materia,scribit quicquid in buccã venit. Ad hęc cętera fere omnia, si qua sunt Epistolarũ genera,reduci possunt.

¶Quid in primis obseruãdũ est in Epistolis scribẽdis? Vt stilus inferior sit:& quasi familiarior,q̃ cũ orõnes,vel historias scribimus:& tñ sit subiectę materię conueniens. Nam,vt in cęteris tres sunt dicendi characteres:amplus,medi⁹,& infim⁹:ita etiã Epl'ę tres suos characteres hñt: ab illis tñ diuersos: hoc est illis ĩferiores. Nã,q in aliis mediocris est,hic est summ⁹:q ĩ aliis infim⁹ hic mediocris. Infimus vero in epl'is, quo dicendi genere in familiabus vtimur, erit ab infimo illo oĩno diuersus:hoc est leuis,facilis,verbis quotidianis,& q̃si vernaculis contextus:in quo tñ nihil barbarum sit, aut ineptũ. Amplo igitur illo,atq; sublimi vtemur:cũ de rebus altis,atq; diuinis Epistolas scribem⁹: vt

Plato facit. Mediocri, cum de maioribus: de rebus gestis. de bello, de pace, de consilio capiendo, aut rebus aliis seueris, & grauibus tractabimus. Infimo, cũ materia erit de rebus familiaribus, atq; iocosis.

¶ Quid amplius obseruãdũ? vt quo ad eius fieri põt, breues sint. Propria enim quasi & peculiaris Epistolarũ est breuitas. Cauẽdũ tñ ne nimio breuitatis studio squallẽs, & ieiuna, & cõcisa, ac plane sicca oratio fiat: qlis est Annei Senecae a cuius lectione adolescẽtes oĩno auertẽdi sunt: ne prauũ, ac vitiosum dicẽdi modũ imbibant: q̃q̃ paulopost, quasi iactis iam fundamentis, idẽ auctor summo studio legẽdus sit: in quo magnae alioqn virtutes fuerũt, multum ingenii, plurimum eruditionis: cũ praesertim sit vitiorum diligentissimus insectator.

¶ Quis maxime pponẽdus est, quẽ studeãt adolescẽtes imitari? M. Ciceronẽ. Hic in omni dicẽdi genere oĩum optimus fuit: hunc, solũ praeceptores legãt: hunc discipuli imitentur: nec modo verba eius hauriant: sed etiã clausulas: quin etiam partes ipsas Epistolarum interdum furentur, & suis inserant. Ita enim fiet: ut succo Ciceronis, quasi lacte nutriri, ueri illius imitatores euadãt.

¶ Quõo exordiẽdae sunt Eplae? In primis tã scribẽtis, q̃ eius ad quẽ scribitur pponedũ est nomẽ: & is, ad quẽ scribit, salutãdus est, hoc mõ: Pyrrhus Perotus Nicolao Persio. S. P. D. Vel si graece scribas: πυρρος περοττος νικολαω περσιω ευπραττειν: hic est. n. Graecorum mos: vt Bñ agere dicãt, ubi Latini Salutẽ dicũt. In fine aũt Eplarum ponẽdũ est, Vale. In quo Graeci cũ latinis cõueniunt, dicentes, ερρωσο. Cuius nomẽ praeponit: scribẽtis ne: an eius ad quẽ scribit? scribẽtis, ẽt si ad Pontificem Maximũ, siue Regem, aut Imperatore scribat homo infimus: Stulta est enim obseruatio quorũdã, q dignioris nomẽ dicũt pponendũ esse. Cauendũ praeterea est: ne vnq̃ dñm honoris cã noibus pprIis praeponamus: vt Dno Pyrrho, & dño Nicolao. Barbara est enim ea locutio, & nup inuenta. Non hoc Latini, nõ Graeci veteres fecerũt. Põt tñ addi nomẽ dignitatis, siue magistratus post pprIũ nomẽ: vt si ita scripseris: Sixto Põtifici maximo: Federico Impatori: Bessarioni Cardinali: Ferdinãdo Regi. Nicolao Perotto Thusciae propapae: Ioãni Perotto Fiorẽtiae Praetori. Illud ẽt summo studio fugiendũ est: ne ad vnũ scribẽs, pluratiuo numero vtaris: in quẽ errorẽ oẽs fere nrae aetatis hoies icurrũt: putãtes se magis honorare eũ ad quẽ scribũt, si barbare loquãtur: in q̃ re, nõ tã ignorãtiã hoium admiror, q̃ stultitiã. Nã si id honoris causa nõ faciũt, cur barbare loquunt? si uero id honoris cã agũt, cur eo quoq; sermone Deũ nõ honorant? que singulari numero affantur? An maior in loquẽdo reuerẽtia Regi, aut Pontifici debet, q̃ Deo? Atqui si barbare loquimur: cũ aliquẽ vnũ alloquẽtes, plurali numero vtimur: cur ẽt nõ dicamur barbare loqui, cũ de nobis ipsis loquẽtes, pro singulari pluratiuum numerum vsurpamus, dicẽtes nos p ego? & qd' mirabilius est in eodẽ loco, nõ singularem, mõ pluralem numerum adhibẽtes: vt Virg. O melibœe, Deus nobis haec otia fecit: Nãq; erit ille mihi sp Deus illius arã saepe tenet nris ab ouilibus ibuet agnus: Ille meas errare boues: vt cernis: & ipsum Ludere q̃ vellẽ calamo pmisit agresti. Hic enim Tityrus de se loquẽs, nunc nos, nũc me, ait. & Quintil. Vtinam hoc

fata mihi p̄ręstarentur ut residuum laborantis animę in tuos poneremus ample xus. Obtinuit certe usus ut in prima p̄sona loquētes nō singulari, nō plurali numero utamur. In secūda vero p̄sona nemo unq̄ doctus ad unū dirigēs ser monē, pluraliter locutus est. Cui⁹ rei hęc vr̄ rō fuisse: q̄ decet hoīes de seipsis modeste: & (ut ita dicā) humiliter loq̄: de aliis vero honorifice potius, & cū di gnitate cōuenit h̄re sermonē: minuerimus vero quodāmō dignitatē alterius si ei reb⁹ gestis alīū, q̄si sociū, adiūgeremus: ut si Cęsarē alloquētes, diceremus: Vos Pōpeiū superastis, v̄ra est gloria: pro Tu Pōpeiū sr̄pasti, tua est gloria. Ita e cōtrario videmur nescio q̄uō modestius loq̄: si quę nos soli egimus, plu rali numero exprimamus: hoc mō: Multa scripsim⁹: Multa gessimus: magnā sumus gloriā apud nostros hoīes cōsecuti: q̄si nō soli, sed aliis adiutorib⁹ ege rim⁹. Initiū igit̄ hm̄ōi loquēdi modesti fuit, atq̄ humiliatus: sed tm̄ paulatī i ualuit cōsuetudo: ut ēt ubi hic respectus nō est, mō singularem modo pluralē numer̄ proferam⁹. Solemus ēt in principio Epistolar̄ pręsertim familiariū ad amicū scribentes, hec verba ponere: Si vales, bene est, ego ualeo. ¶ Quis modus cōpositionis ī epistolis seruat: ut verbū frequēter ī fine clausulę col loces: hoc mō: Ego te cōmēdare nō cesso: qd̄ longe pulcheri⁹ est, q̄ si diceret: Ego nō cesso te commendare. & Spē maximā hēo potius: q̄ hēo maximā spē. Interdum tm̄ in medio ponit: ut Spem hēo maximā: interdū in principio: ut Scripsit ad me Cęsar: in quo & imitationi attendēdū & auribus cōsulendum est. Dari enim alioqn certa regula nō p̄ōt. Circūlocutionibus, quas Gręci Pe riphrase, uocāt, raro utēdū est in Epistolis: fugiēda sunt ēt noua, affectata, du rā, & obsoleta. Structura quoq̄ ipsa facilis esse debeat, & minime implicata: ut ad man⁹ parati esse sensus uideant. Est ne utendū artificio dicēdi in Episto lis: Sæpe quodā utendū artificio est: ut qd̄ cupis, absenti persuadeas. Adhibē da exordia sunt, q̄bus animū praepares legētis. Adhibēdę rōnes, q̄bus p̄mo ueas. Vtēdū est interim ꝯfirmatiōe, cōfutatiōe, diuisiōe. Excitādi sunt affectus, & reliq̄ faciēda, q̄ ēt orō exigeret: sed hoc nō in oībus Epistolis faciēdū est: sed ubi suadēdū aliq̄d, aut dissuadēdū est: & pręceptū illud, qd̄ supra de caracte rib⁹ diximus, obseruādū: ut ēt artificio dicēdi inferiores sit orationibus Epi stolę, & eo artificio componēdę sint: ut nullū in his artificium esse uideatur. ¶ Licet in Epistolis aliq̄n ponere uerbum pro uerbo? Licet profecto ad ma iorem uehemētiā sermonis: ut Cic. Vnum hostem in tabulis aut tuis, aut pa tris tui emptū: & ulterius pro ulteris. Plini. Dedisses huic aīo par corpus, fecis set qd̄ optabat: hoc est: si dedisses. Licet ne aliq̄n p̄termittere uerbū in episto lis, queadmodū faciunt poetę: ut Virgilius: Mene incepto desistere uictā: Nec posse Italiam Teucrorum auertere Regem? Licet: ut Cic. ad Terentiam: Me miserum in tantas calamitates mea culpa incidisse. Vbi intelligitur uerbum principale: Verum est: ut estne uerum me in tantas calamitates incidisse. ¶ Deficit ne aliquando in oratione suppositum? Deficit certe: ita ut uix etiā intelligi possit. Cice. ad Herēnium: ob finem plurimum eo tempore reipu. consulum siue stultitiam, siue malitiam dicere oportet, siue potius utrunq̄.

¶ Q. ꝺo elegāter dicēm⁹: Io ho riceuto la tua lettera. Multis id modis dici pōt: Accepi lr̃as tuas: Accepi abs te lr̃as: Redditæ mihi fuerunt lr̃ę tuæ: Redditæ mihi fuerūt abs te lr̃ę: Reddidit mihi Heli⁹ Perott⁹ lr̃as tuas: Accepi: q̃s ad me Helio Perotto dedisti lr̃as: Accepi ep̄lam, q̄ ad me scripsisti: Tusculāo reddita mihi est Ep̄la tua: Attulit mihi Heli⁹ Perott⁹ Ep̄lam tuā. ¶ Quid in his notandū est? Aiaduertendū p̄io est: Dare alicui lr̃as, siue ep̄lam ē tradere ei, vt alii cōsignet. Dare vero ad aliquē, est mittere, vt legat: vt Dedi Helio Perotto, vel tabellario, ad te literas. i. dedi Helio Perotto, vel tabellario, literas, q̃s ad te scripsi. Vñ rescribentes postea dicim⁹: Accepi literas, q̃s Helio Perotto ad me dederas. ¶ Quid interest īter lr̃ās, & Ep̄lam? Sigñatio eadē est: differūt in elegantia. Dicim⁹, n. vnā Ep̄lam, & vnas literas. Ideo. n. p̄latiuum numerꝫ hēt vn⁹ vna vnū: vt iungi possit cum noībus carētib⁹ singl̄ari: vt Reliq filio meo ternas ædes: vnas ī foro: alteras ī Ianiculo: tertias ī suburra. Nā si diceremus, Vnā ædem, nō domū, sed tēplum, sigñarem⁹. Item dicim⁹: Duas, tres, q̃tuor, qnq̃, sex, decē ep̄las. Et binas, ternas, q̃ternas, qnas, senas, denas lr̃ās. Nec licet dicere: duas lr̃ās: nec binas ep̄las. In hoc tñ cōueniunt: q̄ dicim⁹: Dedi singulis singl̄as lr̃ās, vel ep̄las. In maiori vero numero nō cōueniūt: vt Dedi singl̄is duas lr̃ās, nec binas ep̄las: sed bīas lr̃ās, & duas ep̄las: & ternas lr̃ās, & tres epistolas. Vbi ēt obseruādū est: vt si dicis, lr̃ās: nō subiungas: quaꝝ alteri r̄ndi: sed quaꝝ alteris. Ita si dicis: ep̄lam: nō dicas: quaꝝ alteris iā r̄ndi: sed quaꝝ altei. ¶ Cur poti⁹ dicim⁹, Accepi lr̃ās abs te? Quia cum duab⁹ liqdis, & cum i, qñ cōsonās est, iungit: & cum oībus dictiōib⁹ īcipiētibus a vocali: ab lege: ab legatis: ab Rege: ab re: ab Ioue: ab Ianiculo: ab hoībus: ab hostibus. Abs vero cum te: vt abs te: abs Tito. Interdum cum q: vt Terent. Abs quouis hoīe bene factū accipere gratū est. Cum cæteris vero iungitur a: vt a nobis: a bello: a foro. ¶ Cur nō ita dicimus: Retulit mihi ep̄lam tuā? sicut, Attulit mihi epistolā tuā? Quia afferre, & referre differunt. Afferre. n. est aliqd ad aliquem ferre: vt Attulit mihi lr̃ās: Attulit librꝫ: Tp̄s multa affert nobis. Referre vero est retro aliqd ferre: vt si mitterē literas, q̃s accepit, ita dicerē: Retulit tibi Helius Perottus lr̃as: quas mihi abs te attulerat. In quo notādum est, Retulit, dicendū esse, & non refert: vbi oēs fere nostræ ætatis errant, dicentes, Lator præsentium: in quo nō modo barbare loquuntur, sed etiā falso. Non enim lator est: nec dū scribūtur literæ: nec cū legūtur: sed cum scribūtur, laturus est: cum leguntur, attulit. Inspiciendū aūt a nobis est tempus, quo legūtur, non quo scribuntur. ¶ Cū igitur literas legitis, ad quē scripsissimus nō referūtur: sed iam relatæ sunt lr̃æ. Itaq̃ retulit dicendū est, nō refert: vt Cice. Ad Valeriū: Publius Cornelius, qui tibi has literas dedit. & alibi: Amo eum, qui ad te cum his literis profectus est mirum in modum: sed, vt eo vnde discessimus reuertamur, referre est retro ferre: vt Quint. Arma non retuli: id est reportaui. ¶ Differt ne aliqd: cum dicim⁹: Retulit mihi: & retulit ad me: & retulit senatui: & in senatu: & ad senatum? Differt sane. Nā cum dicim⁹: Retulit mihi: vel retulit senatui, sigñat vel reportauit: vt retulit lr̃ās: vt referentē signa camillū: vel enarra

uit:vt T. Liuius: Postq̄ legati consulibus,& in senatu,q̄ gesta erant,retulerunt. Cū vero dicimus: Retulit ad me,& ad senatū,signat, In consultationē tulit:vt Quint. Nō retulit ad matrē,nō amicos ꝯsuluit,nō ꝓpinquos:vt Ci. In Catili- nā: Refers inqs ad senatū.i.fer in ꝯsultationē senat⁹. Virg. Dilectos populi ad ꝓceres,ꝓpriūq; parētē Mōstra Deū refero. Et ne forte dubitares d̄ sensu,sub iūxit:& Quæ sit sñia posco. Sed nota:q; quēadmodū dicim⁹: Referre ad se- natū:ita dicim⁹:ferre ad ppl̄m:vt Pōpei⁹ ad ppl̄m tulit:ex illo fit senatuscōsul tū:ex hoc rogatio,q̄ ē istar legis. Dicim⁹ p̄terea: Refero tibi acceptū, ꝓ eo,q̄d ē,Fateor abs te accepisse. Cic. ꝓ Deiotaro: Oīa q̄ postea vidim⁹:qd āt mali nō videm⁹,si recte rōcinabimur vni accepta referem⁹ Antōio. Itē,Fero tibi accē ptū,est hēo abs te ꝓ recepto id,qd̄ mihi dēas,ēt si nulla solutio itcruenit. Re- ferre vero īpēsum,ē rōnē redder̄ d̄ expēsis factis,Io te ho rēduto ragiōe delle spese,che io ho fatte. Retuli tibi expēsū. Pōit ēt aliqñ referre ꝓ ꝯferre. Cic. Si ad vnū oīa referēda sūt,dignissimū eē Pōpeiū:hoc ē:si ī vnū oīa ꝯferēda sūt. Notādū ē:q; cū,refero,signat i ꝯsultationē fero,actm̄ hr̄e pōt & ablm̄ cū de: vt Hæc oīa referā ad senatū:& d̄ oīb⁹ his referā ad senatū. Hoc tñ frequēti⁹, & elegāti⁹ ē. ¶ Quid cætera ꝯposita a fero,hñt ne eādē,aut variā significationē? Variā ꝑfecto ꝓ varietate ꝯpōis. Nā aūferr̄ ē ꝑpōer̄:circūferr̄ ē ꝑ oēs ptes i ē alī q̄,siue ꝑmon̄,aut rumorē ferre:vt circūfert camelū:circunfert nouū. Offerre d̄dicare,seu trader̄:vt Obtulit Deo sacrificiū:obtulit mihi librū, Perferr̄ ē tole rare:vt Multas ꝑtulit calamitates. Proferre ꝓnūciare:vt Ne verbū qdē ꝓtulit, & ē in mediū ferre,& q̄si reuelar̄:vt Protulit tabellas,q̄s i sinu hēbat. Proferr̄ ēt ꝓrogare:vt Profert negotia in lōgū. Præferre ē aūferre: vt Pudica virgo p̄- fert cōmō pudorē:q; si iter p̄,& ferre,iterponat me,aut te,aut se, signat ondē re,& q̄si signū,atq; argm̄ qddā p̄bere:vt Pre me fero magnā hūilitatē.i.ostēdo magnā hūilitatē,& signū qddā,atq; argm̄ p̄beo magnæ hūilitatis. Auferre ē vl̄ furto,vl̄ vi aliqd toller̄:vt Abstulit mihi librū:abstulit ensē. Deferre iterdū est deorsū ferre:vt Detulit nauē i mare:hoc ē deduxit. Interdū ē accusai,siue maledicere:vt plerīq; iniuste d̄tulerūt me ad pōtificē:hoc ē accusauerūt,& ma le d̄ me dixer̄t pōtifici. Vñ dr̄ d̄latores:hoc ē clādestini accusatores:& ꝓ ipro bitatē,siue iuidiā mala iferētes. Efferr̄ ē extra ferr̄:vt effer hāc rē ex ædib⁹ nr̄is: & ēt fun⁹ ferr̄:vt extulit d̄fūctū sine sūptu:hoc ē fun⁹ fecit. Trāsferre ē trāspor tar̄:ita tñ,vt qd̄ aūfert,sæpe remāeat. Cic. hūc morē spartiatæ trāstulerūt i co- mias. Idē d̄ officiis:qd̄ ī vna re ab Ennio positū trāsferr̄ ī mltas. Lucan⁹,nōdū trāslatos Rōana i scl'a lux⁹. Inferre ē inurrer̄:vt ifer digitū i plagā:ē ēt d̄duce re:vt ex maiori,& miori extremitate intulit ꝯclōnē:hoc ē d̄duxit. Suffir̄r̄ est to lerar̄,& pati. Differre ē ꝓtraher̄:vt distulit negociū:hoc,ē ꝓtraxit. Est ēt differēs esse:vt mltū differt ꝓb⁹ ab iprobo:vñ dr̄ dr̄ia. Cōferre aliqñ ē cōpare: vt ꝯfer hāc rē illi,vel cū illa:hoc ē cōparata. Interdū est ꝯiūgere, ut ꝯfer c ia i v:s. Nō- nunq̄ est ire. Vbi notādū:q; si cū re inanimata iūgit,pōt hēre i,& ad, ꝑpōnē vt cōfero me in tēplum:& ꝯfero me ad tēplum:cōfero me ī villā:& cōtuli me ad villā. Si uero cum re aīata,duntaxat ad:vt ꝯtuli me ad Platonem, & nō in

Platonem. Confero me ad pontificem, & non in Pontificem. Non enim pôt habere duos accusatiuos animatos: sed si habeat alterũ accusatiuũ rei inanimatæ, potest iungi cum animato cum præpositione in: & habet significationẽ quandam doni, siue beneficii: vt Multa contuli in te, multa conferam: idest multa donaui, & multa donabo: Multis te effeci beneficiis, multis afficiam.
¶ Est ne aliud hic notandum? Illud maxime notandũ est: ꝙ primæ personæ verbi raro addit᷑ Ego: & secũdæ pſonæ raro addit᷑, Tu cuius rei rõ est ꝗa sola hæc duo pnomina subintelligi pñt. Cũ eñ dicim⁹, scripsi, subintelligit᷑, Ego, & cũ dicim⁹, Scripsir, subintelligit᷑, Tu. Frustra itaꝙ sæpe ponerent᷑, hæc pnomina: ponunt᷑ tñ aliqñ ad maiorem expressionem: eadem ratio est primæ, & secundæ personæ numeri pluralis: vbi nos, & uos pronomina intelliguntur.
¶ Quomodo latinę eleganter dicimus? Della qual lettera io ho preso gran piacere. Id quoꝙ multis modis exprimimus: Quæ magnam mihi voluptate affecerunt: Quæ mihi gratissima fuerunt: Quæ me nõ mediocri uoluptatem attulerũt: Quæ mihi multum immodum iucundæ fuerunt: Ex quibus nõ mediocrem lætitiam precepi: Quæ vix exprimere possunt, quantũ mihi uoluptatatis attulerũt: Quibus nihil mihi accidere iucũdis potuisse: Quibus nihil mihi poterat gratius afferi: Quæ singulari me letitia affecerunt.
¶ Quid interest iter gratũ, & iucũdũ? Iucũdũ ꝓprie ĩ reb⁹ secũdis dr: gratũ ĩ aduersis. In iucũdo.n. est ꝗdã gr̃a delectatiõis tm̃: vt flumĩa, fontes, memora, rosę, flores, iucũda sũt. In grato vero, ẽt cõmodi, vt aspect⁹ messis, oleaꝝ, fructicũ, vineaꝝ grat⁹ ẽ. Dicim⁹ aũt hoĩem iucũdũ, nõ q lęt⁹ ẽ, sed q lętitiã alteri affert. Vñ pôt aliqs tristis, mœst⁹ꝙ eẽ: & tñ iucũd⁹: vt Mœstitia inimicoꝝ, iucũda est nobis. vñ nõ recte locut⁹ ẽ, q dixit: Iucũdos nos faciat sua iteresse cõmemoratiõi, Iucũdos dixit ꝑ lętos. Exprimit aũt hãc dr̃iam optĩe Cic. ad Sulpitiũ cõsolãtẽ de morte filię Serui⁹, ĩqt, tu⁹ oĩb⁹ reb⁹ ĩterfuisti cui⁹ officia & si alii qñ iucũdiora, nunꝗ tñ gratiora. Idẽ: Amor tuus grat⁹, & optat⁹ dicerẽ Iucundũ, nisi id verbũ in oẽ tp̃s ꝑdidissem. Cõiũgũt᷑ ẽt hec duo adiectiua ĩ ea (quã dixim⁹) ꝓprietate, hoc mõ. Literę tuę mihi gratissimę, ac iucũdissimæ fuerũt.
¶ Afficere qd ꝓprie significat? Afficere enim est affectionẽ quãdã, siue dispositionem inducere: vt Hæc res afficit me dolore. i. inducit in me dolorẽ: Afficit me molestia. i. idụcit mihi molestiã: Afficit me lætitia: Afficit me cõsolatione. i. affert mihi gaudiũ: affert cõsolationẽ. Repit᷑ ẽt absolute positum hoc verbũ: vt Multa sunt, ꝗ afficiũt hoĩem: hoc ẽ affectiõe, siue affect⁹ ĩducũt. Hincꝙ & affectio dr̃, & affectus. Quãꝗ Cic. solo affectiõis vocabulo vtat᷑, nunꝗ affectus: quo Quin. & posteriores oẽs vtunt᷑. Est aũt affectio (sicut Cic. diffinit) aĩ & corpis ex tpe aliq̃ de cã mutatio: vt lętitia, gaudium, dolor, molestia, & silia.
Aiaduertendũ aũt: ꝙ dicim⁹, Facio tibi iniuriã, & afficio te iniuria: Facio tibi ꝯtumeliã, & afficio te ꝯtumelia: nõ aũt dicim⁹, Facio tibi molestiã, facio tibi lętitiã: facio tibi voluptatẽ: facio tibi gaudiũ: facio tibi iucũditatẽ: sed Afficio te molestia: afficio te lętitia, afficio te voluptate: afficio te gaudio: afficio te iucũditate. Quid facio: ex quo hoc verbũ expoit᷑? quot modis capit᷑ ĩ orone? Multis modis.

modis. Sed illud in primis notādū est: q̄ in epistolis frequētissime ponimus, Facio te certiorem: & nunq̄ certū. Dicimus etiā Facio tibi gratū: facio ludos: facio rem diuinā: facio sacrificiū. Item illud diligenter attendendum: q̄ dicimus, Feci damnū: feci iacturā: feci naufragiū: quasi passus sum damnū: iacturam naufragiū: ut, Respublica fecit iacturā: & damnū Ciceronis interitu latinæ literæ fecerūt. & Quintilianus: In portu naufragiū fecim⁹. Quemadmodum etiā dicimus. Regi brachiū. Pro eo, quod brachium meum fractum est. Fregi nauem pro nauis mea fracta est. Item dicimus: Facio tibi copiam rerū mearum: facio lucrum, facio vrinam, & similia.

¶ Quo cōponit afficio? Ex ad, & facio. Cōponit̃ et cū aliis prepositionibus: vt Interficio: hoc est neco. Officio: id est noceo: cuius passiuū est officior. Perficio: quod ē absoluo. Deficio, qd̄ interdū significat deesse: & exigit accusatiuū vt Tēpus me deficeret: hoc est tp̄s mihi deesset. Interdum significat desistere ab vno ad aliū, & quasi rebellare: & habet accusatiuum cū ad: vt Deficit a Cęsare ad Pōpeiū: hinc fit defectio: vt Per defectionē oppidanoꝝ p̄sidiū se i arcē recepit. Defectus autem fit a deficio: q̄ñ significat desum: vt deficiunt mihi pecuniæ: non possum incūbere literis. & Propter defectū pecuniaꝝ nō possū incumbere literis. Defectu medicoꝝ multi pereūt: hoc est: q̄a desunt medici. Non aūt significat culpā: Siue vitiū: vt multi p īperitiā capiūt, Defectus: hoc est vitia. Vnde eleganter dicere possumus: Plures pereunt culpa medicoꝝ, q̄ defectu, idest plures pereunt: quia malos habent medicos, q̄ quia non habēt.

¶ Efficio idem est quod facio: vnde officium dicit̃ id: quod facere vnusquisq̄ debet: vnde etiā factio a facio dicit̃: q̄ oppidanos, ambiēdo facim⁹ vnius, aut alteri⁹ partis. Proficio: idest fructū, & quasi profectū facio: vt adolescētes discēdo p̄ficiunt: pp qd̄ barbare loquunt̃, qui discūbētes ita salutant, Proficiat vobis. Dicendum potius esset: Proficite, aut Proficiatis. Pręficio: idest præ pono alicui rei agendæ: vnde præfecti uigiliarū: præfecti ærarii: qui aut uigiliis, aut ærario præfecti sunt. Inficio: hoc est tingo: ut Lanæ infectæ: Interdū masculo, ut ea lues finitima et loca infecit. Sufficio: quod interdū significat satis sum, ut Sufficiat mihi beneuolentia Principis. Interdū substituo: ut in locum defuncti cōsulis suffectus est alius. Reficio: quod est rursus facio: siue īstauro, ut Reficit domū: reficit templa. Conficio: quod interdum pro facio: interdū pro p̄ficio ponitur: vt Confeci negociū tuū: hoc est p̄feci. Reperitur etiam cū nominibus compositum: ut supra, cum de uerbis tractaremus, ostendimus.

¶ Officiū de quo paulo ante mentionē fecisti, quid est? Est ea uirtutis actio, quam græci πρέπον uocant: & hoc est: quod homini, loco, tēpori, & dignitati cōuenit. Vnde recte dicit̃: In familia nr̄a oēs officiū exercent. i. oēs agunt q̄d debent. Et eo legatis obuiā offici gr̄a. i. q̄a sic debeo. Vnde factū est: ut officia significent etiā beneficia. v Non sunt exprobranda officia. & Quin. Duxi me similis ætas, effecerunt officia cepit fides: amātem odisse nō potui. Magistratus quoq̄ aliquando officiū dicitur: & artes bonę suum officium habent. Vnde dicimus: Officiū grammatici: Officium medici: Officium architecti.

¶ Synthesis quid est? Est cum aliqua proprietas tribuitur vni subiecto: aut pluribus copulatis non gratia vocis, sed significati, sub diuerso genere, aut numero: vt Triste lupus stabulis: maturis vitibus humor: Anser Iocta. Pars in frusta secant: & Scipio, & Lælius admirantur.
¶ Euocatio quid est? Est cum prima, vel secunda persona tertiam euocat: vt Ego Cicero scribo: vos Romani omnia subiecistis imperio vestro.
¶ Appositio quid est? Est cum vna proprietas duobus subiectis sine copula attribuitur vni notiori, aut magis cōmuni, alteri minus: vt Animal homo loquitur: Canis stella lucet. Virg. Ignauum fucos pecus a præsepibus arcent.
¶ Synecdoche quid est? Est cum toti tribuitur proprietas partis: vt homo albus dentes: Aeneas os, humerosq; Deo similis.
¶ Antiptosis quid est? Est cum casus pro casu ponitur: vt Vrbem, quam statuo, vestra est. Terentius: Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.

¶ De Punctis, quibus Oratio distinguitur.

Quot sunt Puncti, quibus in præsentiarum vtimur? Nouem: Suspēsiuus, Colus, Coma, Periodus, semipunctus, Geminuspūctus, Interrogatiuus, exclamatiuus, seu admiratiuus, & parenthesis.
¶ Suspensiuus: est simplex virgula, quæ solet quietis gratia poni, anteq̄ sensus aliqs clausulæ haberi possit, hoc modo: Arma, ¶ Geminuspūct⁹: est quo vtimur, vbi clausula maiorē quādā quietem habet, & tñ sensum imperfectū: hoc modo: Arma, librosq; meos. ¶ Coma: est, quo vtimur, vbi clausula videt esse completa: & tñ imperfecta est: & ponitur planus in superiori parte lineæ: hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites. ¶ Colus: Est punctus, qui ponitur in fine clausulæ, qñ perfectus est sensus: & ponitur planus in inferiori parte lineæ hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites: q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. ¶ Periodus: est punctus, qui ponitur in fine clausulæ, quando non modo perfectus est sensus, sed etiam ipse sermo: vt quod sequitur, quasi de nouo inchoari videatur: & ponit in inferiori parte lineæ: adiecta virgula: hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites, q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. Verum æquo animo fereda sunt hæc, ¶ Semipunctus: dicitur virgula, quam in fine lineæ ponim⁹: cū dicto imperfecta est: & pars in sequentē transit lineā: hoc modo. ¶ Admiratiuus, siue exclamatiuus: est, qui in tali ordine ponit: O hominem fortem, o integrū, o omnibus, q̄ ætate nostra sunt, præponendū: Te ne incepto desistere vnq̄ aliquis vidit: te ne fortunæ succūbere. ¶ Interrogatiuus: est, q interrogationē significat: & fit hoc mō: De te vero qd dicā: ¶ Parenthesis: est vbi diuersa cōpositio perfecte adhuc orōni interponit: hoc modo: Te ne (dicā enim quod sentio) calamitatibus cedere. Hoc igitur exemplo omnia punctorum genera notabis. Arma, librosq; meos diripuerunt milites: q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. Verum æquo animo ferenda sunt hæc. De te vero quid dicam: O hominem fortem: o integrum: o omnibus, qui nostra ætate sunt, præponendū: Te ne incepto desistere vnquam aliquis vidit: Te ne fortunæ succumbere

Te ne(dicam enim,quod sentio) calamitatibus cedere.

¶De componendis Epistolis.

QVare inuentæ sunt Epistolæ? Vt eos cum quibus siue propter absentiã, siue propter ruborem, seu ob aliam quamuis causam loqui non licet, certiores facere nos possum⁹: si quid sit,quod eos scire oporteat,siue nostra, siue illorum,siue aliorum causa.

¶Vnde dicitur Epistola? Epistola græcum plane vocabulum est: diciturqꝫ απο του επιστελλειν: hoc est a mittẽdo ꝙ ad absentes mittatur. Vnde ẽt αποστολοι quod similiter sigñat,dicunť apostoli. Titus Liuius: Apostolos suos fregit in senatu:hoc est Epistolas:& nũc libelli,qui a iudicibus, a quibus prouocatus est magistratus,mittunť,dicuntur Apostoli:cum sint instar Epistolarum. Latino autem vocabulo Epistolas, literas dicimus duntaxat in numero plurali. Nam in singulari numero litera significat elementũ: vt a,vel b, sigñat etiam manũ scribentis:vt Cic.ad Atticũ: Nam Alexidis manũ amabã:ꝙ tam prope accedebat ad similitudinem tuæ literæ. Reperitur quoqꝫ aliqñ pro Epistola apud poetas duntaxat:vt Ouidius: Quã legis,a rapta Briseidæ litera venit.

¶Quot sunt genera Epistolaꝝ? Multa sunt. Aliæ enim sunt dũtaxat de reb⁹ diuinis:vt sunt Platonis Epl'ę ad Dionysiũ:& in religione nr̃a Petri, & Pauli, & Iacobi,& Ioãnis Epistolę. Aliæ sunt de moribus:vt Epistolæ Senecæ: Epistolæ Aurelii Augustini,Hieronymi,Ambrosii,Cypriani,& alioꝝ,q̃ multa ẽt de rebus diuinis cõtinent. Aliæ sunt de reb⁹,q̃ quotidie accidũt: tñ seueris,& grauibus:vtpote quæ vel belli,vel pacis tẽpore:vt ex castris ad vrbem: aut ex vrbe in exercitum scribũtur:fere similes historiæ. Aliæ,q̃ de reb⁹ nouis, q̃lescũqꝫ acciderint,certiores faciũt absentes. Aliæ cõsolatoriæ:vt si vel ꝓpinqui alicui⁹,vel amici mors,aut calamitas interuenerit: Aliæ cõmẽdatitiæ:vt cum amicũ aliquẽ,aut familiarẽ,aut alioqn notũ,siue ignotũ literis cõmendamus. Alię hortatorię:vt cũ filios,affines,familiares,discipulos,principes,aut quosuis alios ad mores,ad studia,ad laudẽ,ad decus,ad gloriã cohortamur. Aliæ amatoriæ,q̃ magis poetaꝝ sunt:vt sunt Epistolæ Nasonis, Tibulli, Propertii, cæterorũqꝫ hm̃oi. Aliæ de reb⁹ familiaribus,atqꝫ domesticis,vt de ꝑdiis,pecore,vino,frumẽto,seruis,& reliquis id genus. Aliæ postremo iocosę,q̃ dũtaxat animi gratia scribunť:vt cũ,deficiẽte ẽt materia,scribiť quicquid in buccã venit. Ad hęc cętera fere omnia, si qua sunt Epistolarũ genera,reduci possunt.

¶Quid in primis obseruãdũ est in Epistolis scribẽdis? Vt stilus inferior sit:& quasi familiarior,q̃ cũ or̃ones,vel historias scribimus:& tñ sit subiectę materię conueniens. Nam,vt in cęteris tres sunt dicendi characteres:amplus,medi⁹,& infim⁹:ita etiã Epl'ę tres suos characteres hñt: ab illis tñ diuersos: hoc est illis īferiores. Nã,q in aliis mediocris est,hic est summ⁹:q ī aliis infim⁹ hic mediocris. Infimus vero in epl'is, quo dicendi genere in familiabus vtimur, erit ab infimo illo oĩno diuersus:hoc est leuis,facilis,verbis quotidianis,& q̃si vernaculis contextus:in quo tñ nihil barbarum sit, aut ineptũ. Amplo igitur illo,atqꝫ sublimi vtemur:cũ de rebus altis,atqꝫ diuinis Epistolas scribem⁹: vt

aliquem, vel vituperamus, vel ostendimus.

❡Synecdoche quid est? Est plena intellectus capax, cum plus, minusue pronunciet. Aut enim a parte totũ ostẽdit: vt Pupesq; tuæ, pupesq; tuorũ. Aut cõtra vt Ipsius ante oculos ingẽs a vertice pontus In pupim ferit: & fontemq;, ignemq; ferebat. Cum aũt a parte totũ fit: ab insigniori parte faciendum est.

❡Onomatopeia quid est? Nomen de sono factum: vt Tinnitus æris, clangorq; tubarum.

❡Periphrasis quid est? Est circũlocutio, quæ fit aut ornandæ rei causa, quæ pulchra est: aut vitandæ, quæ turpis est: vt Et iam prima nouo spargebat lumine terras Titoni croceum linquens Aurora cubile. & Ne nimio luxu obtusior vsus Sit genitali aruo, & sulcos sublimet inertes.

❡Hiperbaton qd est? Est transgressio quædã verborũ ordinẽ turbans: cuius spẽs sunt quinq; Histerologia, Anastrophe, Parenthesis, Temesis, Synchisis.

❡Histerologia, vel Hysteron proteron quid est? Est sententiæ cum verbis ordo mutatus: vt Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

❡Anastrophe quid est? Est verborum tantum ordo præposterus: vt Italiam contra, pro contra Italiam.

❡Parenthesis quid est? Interposita oratio diuersæ sententiæ: vt Aeneas neq; enim patrius cõsistere mentẽ Passus amor: rapidũ ad naues pmittit Achatẽ.

❡Temesis quid est? Vnius compositi, vel simplicis verbi sectio, vna dictione, aut pluribus interiectis: vt Septem subiecta trioni: idest Septentrioni.

❡Synchisis hyperbaton est obscurum: & ex omni parte confusum: vt Tris Nothus arreptas in saxa latentia torquet. Saxa vocant Itali, mediisq; in fluctibus aras. Est enim hic ordo: Nothus tris arreptas in saxa torquet, quæ saxa in mediis fluctibus latentia Itali vocant aras.

❡Hyperbole quid est? Dictio quædam fidem excedens augendi, minuendi ue ea: vt It clamor cœlo, Candidior niue, Testudine tardior.

❡Allegoria qd ẽ? Tropus, quo aliud signat, q̃ dr̃: vt Et iã tp̃s æquũ fumãtia soluere colla: hoc ẽ carmẽ finire. Hui⁹ multæ sũt spẽs: ex qb⁹ eminẽt septẽ: Ironia, Antiphrasis, Aenigma, Charientismos, parœmia, Sarcasmos, & Astismos.

❡Ironia quid est: Tropus ostendẽs quod conat per contrariũ superioris: vt Egregiã vero laudẽ, & spolia ampla reportas, Tuq;, puerq; tuus. Hãc, nisi grauitas pronunciantis adiuuerit, confiteri videbitur quod negare contendit.

❡Antiphrasis quid est? Est vnius verbi ironia: vt Bellum, quia minime bonum est: & Parcæ, quia nemini parcunt.

❡Aenigma quid est? Est obscura sententia per occultam similitudinem rerum: vt Et quæ me genuit mater, mox gignitur ex me. Significat enim aquã in glaciem conuerti: & ex eadem rursus effluere.

❡Charientismos quid est? Est tropus, quo dura dictu gratius proferuntur: vt cum interrogantibus nobis nunquid quæsiuerit aliquis: nos respondemus: Bona fortuna: vt ex hoc intelligatur neminem nos quæsisse.

❡Parœmia qd ẽ? Est accomodatũ reb⁹ tp̃ibusq; pũerbiũ: vt lup⁹ est ĩ fabula.

¶Sarcasmos quid est? Est plena odio, hostilisque derisio: vt En agros, & quam bello Troianae petisti Hesperiam metire iacens.
¶Astismos quid est? Est tropus multiplex, numerosusque virtutis: nã astismos putatur quicquid rustica simplicitate caret: & faceta satis vrbanitate expoli tum est: vt illud: Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui: Atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.
¶Homoeosis quid est? Est minus notae rei per similitudinẽ eius quae magis nota est demõstratio. Cuius spẽs sunt tres: Icõ, Parabola, & Paradigma. ¶Icõ quid est? Est psonarum vel eorum quae psonis accidũt cõparatio: vt Os, humerosque Deo similis.
¶Parabola quid? Est genere rerum dissimilium comparatio: vt qualis mugitus fugit cum saucius aram Thaurus, & incertam excussit ceruice securim.
¶Paradigma quid est? Est veneratio exempli hortantis, vel deterrentis. Hortantis: vt Antenor potuit mediis elapsus Achiuis Illyricos penetrare sinus. Deterrenti: vt At nõ sic Phrygius penetrat Lacedęmona pastor, Ledeamque Helenam Troianam vexit ad vrbem.
¶Endiadis fiat resolutio immobile fixi.
¶Vteris Endiade si dixeris, arma, virumque.
¶Tradi rati ventos dicas, Hypallage fiet.
¶Emphasis: Cum dicimus scelus pro scelerato.
¶Prosopopeia: Cũ sermo rebus mutis tribuitur: vt cũ coelũ, aut terra loqtur.
¶Cronographia: Cum tempus describitur: vt Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris incipit.
¶Antipophora: Cum occurrimus tacitae quaestioni.
¶Aposiopesis: Cum silemus orationis: vt Quos ego.
¶Quot sunt figurae constructionis: Octo: Prolepsis, Sylepsis, Zeugma, Synthesis, Euocatio: Appositio, Synecdoche, & Antiptosis. ¶Quid est Prolepsis? Prolepsis, quae praesumptio latine dicitur est, cum toti in suas partes diuiso, vna proprietas attribuitur: in qua, si ordo incipit a toto, tunc totum, & partes in eodem casu ponuntur: vt Nos legimus: ego bene, & tu male. Si vero a partibus incipiunt, tunc totum ponitur in genitiuo, & proprietas inter partes: ut Aquilarum altera uolat ab oriente, altera ab occidente.
¶Sylepsis, quae cõceptio dr̃, quae est? Est cũ dignius cõcipit minus dignũ: & una proprietas subiectis diuersorum accidentiũ attribuitur: una propter alterius dignitatẽ: ut Scipio & Lucretia pudici. Est aũt aut diuersi generis: ut Pyrrhus, & Faustina poti. Vbi masculinũ cõcipit foemininũ: ut Faustina, & Mancipium pota. Vbi foemininũ concipit neutrũ, aut diuersi numeri: ut Scipio, & milites pugnãt. Aut diuersae psonae: ut Ego, & tu legimus: Ego, & Socrates scribim⁹: Tu, & Plato studetis. Aut diuersi casus: ut Remo cũ frẽ Quirin⁹ Iura dabũt.
¶Zeugma quid est? Est cum una proprietas subiectis diuersorum accidẽtium tribuitur uni per prius: alteri per posterius. Quae fit aut a superiori: ut Scribo ego: & tu. Aut a medio: ut Ego scribo: & tu. Aut ab inferiori: ut ego: & tu lego. Licet poti⁹ legim⁹ sit dicendũ. Similiter in genere: & numero fieri potest.

¶ Synthesis quid est? Est cum aliqua proprietas tribuitur vni subiecto: aut pluribus copulatis non gratia vocis, sed significati, sub diuerso genere, aut numero: vt Triste lupus stabulis: maturis vitibus humor: Anser socia. Pars in frusta secant: & Scipio, & Laelius admirantur.
¶ Euocatio quid est? Est cum prima, vel secunda persona tertiam euocat: vt Ego Cicero scribo: vos Romani omnia subiecistis imperio vestro.
¶ Appositio quid est? Est cum vna proprietas duobus subiectis sine copula attribuitur vni notiori, aut magis cōmuni, alteri minus: vt Animal homo loquitur: Canis stella lucet. Virg. Ignauum fucos pecus a praesepibus arcent.
¶ Synecdoche quid est? Est cum toti tribuitur proprietas partis: vt homo albus dentes: Aeneas os, humerosq; Deo similis.
¶ Antiptosis quid est? Est cum casus pro casu ponitur: vt Vrbem, quam statuo, vestra est. Terentius: Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae.

¶ De Punctis, quibus Oratio distinguitur.

Quot sunt Puncti, quibus in praesentiarum vtimur? Nouem: Suspēsiuus, Colus, Coma, Periodus, semipunctus, Geminuspūctus, Interrogatiuus, exclamatiuus, seu admiratiuus, & parenthesis.
¶ Suspensiuus: est simplex virgula, quae solet quietis gratia poni, anteq̄ sensus aliqs clausulae haberi possit, hoc modo: Arma, ¶ Geminuspūct⁹: est quo vtimur, vbi clausula maiorē quādā quietem habet, & tñ sensum imperfectū: hoc modo: Arma, librosq; meos. ¶ Coma: est, quo vtimur, vbi clausula videt esse completa: & tñ imperfecta est: & ponitur planus in superiori parte lineae: hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites. ¶ Colus: Est punctus, qui ponitur in fine clausulae, qñ perfectus est sensus: & ponitur planus in inferiori parte lineae hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites: q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. ¶ Periodus: est punctus, qui ponitur in fine clausulae, quando non modo perfectus est sensus, sed etiam ipse sermo: vt quod sequitur, quasi de nouo inchoari videatur: & ponit in inferiori parte lineae: adiecta virgula: hoc modo: Arma, librosq; meos diripuerunt milites, q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. Verum aequo animo fereda sunt haec. ¶ Semipunctus: dicitur virgula, quam in fine lineae ponim⁹: cū dicto imperfecta est: & pars in sequentē transit lineā: hoc modo. ¶ Admiratiuus, siue exclamatiuus: est, qui in tali ordine ponit: O hominem fortem, o integrū, o omnibus, q aetate nostra sunt, praeponendū: Te ne incepto desistere vnq̄ aliquis vidit: te ne fortunae succūbere. ¶ Interrogatiuus: est, q interrogationē significat: & fit hoc mō: De te vero qd dicā? ¶ Parenthesis: est vbi diuersa oroōnis perfecte adhuc orōni interponit: hoc modo: Te ne (dicā enim quod sentio) calamitatibus cedere. Hoc igitur exemplo omnia punctorum genera notabis. Arma, librosq; meos diripuerunt milites: q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc venturos. Verum aequo animo ferenda sunt haec. De te vero quid dicam? O hominem fortem: o integrum: o omnibus, qui nostra aetate sunt, praeponendū: Te ne incepto desistere vnquam aliquis vidit: Te ne fortunae succumbere

Te ne (dicam enim, quod ſentio) calamitatibus cedere.

¶ De componendis Epiſtolis.

QVare inuentæ ſunt Epiſtolæ? Vt eos cum quibus ſiue propter abſentiã, ſiue propter ruborem, ſeu ob aliam quamuis cauſam loqui non licet, certiores facere nos poſſum⁹: ſi quid ſit, quod eos ſcire oporteat, ſiue noſtra, ſiue illorum, ſiue aliorum cauſa.

¶ Vnde dicitur Epiſtola? Epiſtola græcum plane vocabulum eſt: diciturq; απο του επιστελλιν: hoc eſt a mittẽdo ꝙ ad abſentes mittatur. Vnde ẽt αποστολοι quod ſimiliter ſignãt, dicunt apoſtoli. Titus Liuius: Apoſtolos ſuos fregit in ſenatu: hoc eſt Epiſtolas: & nũc libelli, qui a iudicibus, a quibus proucatus eſt magiſtratus, mittunt, dicuntur Apoſtoli: cum ſint inſtar Epiſtolarum. Latino autem vocabulo Epiſtolas, literas dicimus duntaxat in numero plurali. Nam in ſingulari numero litera ſignificat elementũ: vt a, vel b, ſignãt etiam manũ ſcribentis: vt Cic. ad Atticũ: Nam Alexidis manũ amabã: ꝙ tam prope accedebat ad ſimilitudinem tuæ literæ. Reperitur quoq; aliqñ pro Epiſtola apud poetas duntaxat: vt Ouidius: Quã legis, a rapta Briſeidæ litera venit.

¶ Quot ſunt genera Epiſtolaꝝ? Multa ſunt. Aliæ enim ſunt dũtaxat de reb⁹ diuinis: vt ſunt Platonis Epl'ę ad Dionyſiũ: & in religione nr̃a Petri, & Pauli, & Iacobi, & Ioãnis Epiſtolę. Aliæ ſunt de moribus: vt Epiſtolæ Senecæ: Epiſtolæ Aurelii Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, Cypriani, & alioꝝ, q̃ multa ẽt de rebus diuinis cõtinent. Aliæ ſunt de reb⁹, q̃ quotidie accidũt: tñ ſeueris, & grauibus: vtpote quæ vel belli, vel pacis tẽpore: vt ex caſtris ad vrbem: aut ex vrbe in exercitum ſcribũtur: fere ſimiles hiſtoriæ. Aliæ, q̃ de reb⁹ nouis, q̃leſcũq; acciderint, certiores faciũt abſentes. Aliæ cõſolatoriæ: vt ſi vel ꝓpinqui alicui⁹, vel amici mors, aut calamitas interuenerit: Aliæ cõmẽdatitiæ: vt cum amicũ aliquẽ, aut familiarẽ, aut alioqn notũ, ſiue ignotũ literis cõmendamus. Alię hortatorię: vt cũ filios, affines, familiares, diſcipulos, principes, aut quoſuis alios ad mores, ad ſtudia, ad laudẽ, ad decus, ad gloriã cohortamur. Aliæ amatoriæ, q̃ magis poetaꝝ ſunt: vt ſunt Epiſtolæ Naſonis, Tibuli, Propertii, cæterorũq; hmõi. Aliæ de reb⁹ familiaribus, atq; domeſticis, vt de ꝑdiis, pecore, vino, frumẽto, ſeruis, & reliquis id genus, Aliæ poſtremo iocoſę, q̃ dũtaxat animi gratia ſcribunt: vt cũ, deficiẽte ẽt materia, ſcribit quicquid in buccã venit. Ad hęc cętera fere omnia, ſi qua ſunt Epiſtolarũ genera, reduci poſſunt.

¶ Quid in primis obſeruãdũ eſt in Epiſtolis ſcribẽdis? Vt ſtilus inferior ſit: & quaſi familiarior, q̃ cũ orones, vel hiſtorias ſcribimus: & tñ ſit ſubiectę materię conueniens. Nam, vt in cęteris tres ſunt dicendi characteres: amplus, medi⁹, & infim⁹: ita etiã Epl'ę tres ſuos characteres hñt: ab illis tñ diuerſos: hoc eſt illis iferiores. Nã, q in aliis mediocris eſt, hic eſt ſumm⁹: q ĩ aliis infim⁹ hic mediocris. Infimus vero in epl'is, quo dicendi genere in familiabus vtimur, erit ab infimo illo oĩno diuerſus: hoc eſt leuis, facilis, verbis quotidianis, & q̃ſi vernaculis contextus: in quo tñ nihil barbarum ſit, aut ineptũ. Amplo igitur illo, atq; ſublimi vtemur: cũ de rebus altis, atq; diuinis Epiſtolas ſcribem⁹: vt

Plato facit. Mediocri, cum de maioribus: de rebus gestis. de bello, de pace, de consilio capiendo, aut rebus aliis seueris, & grauibus tractabimus. Infimo, cũ materia erit de rebus familiaribus, atq; iocosis.

¶ Quid amplius obseruãdũ? vt quo ad eius fieri põt, breues sint. Propria enim quasi & peculiaris Epistolarũ est breuitas. Cauẽdũ tñ ne nimio breuitatis studio squallẽs, & ieiuna, & cõcisa, ac plane sicca oro fiat: q̃lis est Annei Senecæ: a cuius lectione adolescẽtes oĩno auertẽdi sunt: ne praui, ac vitiosum dicẽdi modũ imbibant: q̃q̃ paulopost, quasi iactis iam fundamentis, idẽ auctor summo studio legẽdus sit: In quo magnæ alioqn virtutes fuerũt, multum ingenii, plurimum eruditionis: cũ præsertim sit vitiorum diligentissimus insectator.

¶ Quis maxime p̃ponẽdus est, quẽ studeãt adolescẽtes imitari? M. Ciceronẽ. Hic in omni dicẽdi genere oĩum optimus fuit: hunc, solũ præceptores legãt: hunc discipuli imitentur: nec modo verba eius hauriant: sed etiã clausulas: quin etiam partes ipsas Epistolarum interdum furentur, & suis inserant. Ita enim fieri: ut succo Ciceronis, quasi lacte nutriri, ueri illius imitatores euadãt.

¶ Quõ exordiẽdæ sunt Eplæ? In primis tã scribẽtis, q̃ eius ad quẽ scribitur p̃ponẽdũ est nomẽ: & is, ad quẽ scribit, salutãdus est, hoc mõ: Pyrrhus Perotus Nicolao Persio. S. P. D. Vel si græce scribas: πυῤῥος πεϱοττος νικολαω πεϱσιω ευπϱαττειν: hic est. n. Græcorũ mos: vt Bñ agere dicãt, ubi Latini Salutẽ dicũt. In fine aũt Eplarũ ponẽdũ est, Vale. In quo Græci cũ latinis cõueniunt, dicentes, εϱϱωσο. Cuius nomẽ præponit: scribẽtis ne: an eius ad quẽ scribit: scribẽtis, ẽt si ad Pontificem Maximũ, siue Regem, aut Imperatore scribat homo infimus: Stulta est enim obseruatio quorũdã, q dignioris nomẽ dicũt p̃ponẽdũ esse. Cauendũ præterea est: ne vnq̃ dñm honoris cã noĩbus ꝓpriis præponamus: vt Dño Pyrrho, & dño Nicolao. Barbara est enim ea locutio, & nup inuenta. Non hoc Latini, nõ Græci veteres fecerũt. Põt tñ addi nomẽ dignitatis, siue magistratus post ꝓpriũ nomẽ: vt si ita scripseris: Sixto Põtifici maximo: Federico Imperatori: Bessarioni Cardinali: Ferdinãdo Regi. Nicolao Perotto Thusciæ propapæ: Ioãni Perotto Florẽtiæ Prætori. Illud ẽt summo studio fugiendũ est: ne ad vnũ scribẽs, pluratiuo numero vtaris: in quẽ errorẽ oẽs fere nr̃æ ætatis hoĩes icurrũt: putãtes se magis honorare eũ ad quẽ scribũt, si barbare loquãtur: in q̃ re, nõ tã ignorãtiã hoĩum admiror, q̃ stultitiã. Nã si id honoris causa nõ faciũt, cur barbare loquunt: si uero id honoris cã agũt, cur eo quoq; sermone Deũ nõ honorant: que singulari numero affantur? An maior in loquẽdo reuerẽtia Regi, aut Pontifici debet, q̃ Deo? Atqui si barbare loqmur: cũ aliquẽ vnũ alloquẽtes, plurali numero vtimur: cur ẽt nõ dicamur barbare loqui, cũ de nobis ipsis loquẽtes, pro singulari pluratiuum numerum vsurpamus, dicẽtes nos p ego: & qđ mirabilius est in eodẽ loco, mõ singularem, mõ pluralem numerũ adhibẽtes: vt Virg. O melibœe, Deus nobis hæc otia fecit: Nãq; erit ille mihi sp Deus illius arã sæpe tener nr̃is ab ouilibus ĩbuet agnus: Ille meas errare boues: vt cernis: & ipsum Ludere q̃ vellẽ calamo pmisit agresti. Hic enim Tityrus de se loquẽs, nunc nos, nũc me, ait. & Quinti. Vtinam hoc

iata

fata mihi pręstarent: vt residuum laborātis animę in tuos poneremus amplexus. Obtinuit certe vsus: vt in prima psona loquētes mō singulari, mō plurali numero vtamur. In secūda vero psona nemo vnq̄ doctus ad vnū dirigēs sermonē, pluraliter locutus est. Cuiꝰ rei hęc vr̄ rō fuisse: ꝙ decet hoīes de seipsis modeste: &(vt ita dicā) humiliter loq: de aliis vero honorifice potius, & cū dignitate cōuenit hr̄e sermonē: minuerimus vero quodāmō dignitatē alterius si ei rebꝰ gestis aliū, q̄si sociū, adiūgeremus: vt si Cęsarē alloquētes, diceremꝰ: Vos Pōpeiū superastis, vr̄a est gloria: pro Tu Pōpeiū sr̄pasti, tua est gloria. Ita e cōtrario videmur nescio qūo modestius loq: si quę nos soli egimus, plurali numero exprimamus: hoc mō: Multa scripsimꝰ: Multa gessimus: magnā sumus gloriā apud nostros hoīes cōsecuti: q̄si nō soli, sed aliis adiutoribꝰ egerimꝰ. Initiū igit̄ hmōi loquēdi modesti fuit, atq̄ humiliatus: sed tm̄ paulatī inualuit cōsuetudo: vt ēt vbi hic respectus nō est, mō singularem modo pluralē numerū proferamꝰ. Solemus ēt in principio Epistolaꝝ pręsertim familiariū ad amicū scribentes, hec verba ponere: Si vales, bene est, ego ualeo. ❡ Quis modus cōpositionis ī epistolis seruaf: vt verbū frequēter ī fine clausulę collocēs: hoc mō: Ego te cōmēdare nō cesso: qđ longe pulcheriꝰ est, q̄ si diceref: Ego nō cesso te commendare. & Spē maximā hēo potius: q̄ hēo maximā spē. Interdum tm̄ in medio ponif: vt Spem hēo maximā: interdū in principio: vt Scripsit ad me Cęsar: in quo & imitat oni attendēdū & auribus cōsulendum est. Dari enim aliogn certa regula nōpōt. Circūlocutionibus, quas Gręci Periphrase, uocāt, raro utēdū est in Epistolis: fugiēda sunt ēt noua, affectata, durā, & obsoleta. Structura quoq̄ ipsa facilis esse debeat, & minime implicata: ut ad manꝰ parati esse sensus uideant. Est ne utendū artificio dicēdi in Epistolis: Saepe quodā utendū artificio est: ut qđ cupis, absenti persuades. Adhibēda exordia sunt, qbus animū praepares legētis. Adhibēdę rōnes, qbus pmoueas. Vtēdū est interim ꝯfirmatiōe, cōfutatiōe, diuisiōe. Excitādi sunt affectꝰ, & reliq facieda, q̄ ēt orō exigeret: sed hoc nō in oībus Epistolis faciēdū est: sed ubi suadēdū aliqd, aut dissuadēdū est: & pręceptū illud, qđ supra de caracteribꝰ diximus, obseruādū: ut ēt artificio dicēdi inferiores sit orationibus Epistolę, & eo artificio componēdę sint: ut nullū in his artificium esse uideatur. ❡ Licet in Epistolis aliqñ ponere uerbum pro uerbo: Licet profecto ad maiorem uehemētiā sermonis: ut Cic. Vnum hostem in tabulis aut tuis, aut patris tui emptū: & uitestin pro uiteris. Plini. Dedisses huic aīo par corpus, fecisset qđ optabat: hoc est: si dedisses. Licet ne aliqñ ptermittere uerbū in epistolis, quēadmodū faciunt poetę: ut Virgilius: Mene incepto desistere uictā: Nec posse Italiam Teucrorum auertere Regem: Licet: ut Cic. ad Terentiam: Me miserum in tantas calamitates mea culpa incidisse. Vbi intelligitur uerbum principale: Verum est: ut est: ne uerum me in tantas calamitates incidisse. ❡ Deficit ne aliquando in oratione suppositum: Deficit certe: ita ut uix etiā intelligi possit. Cice. ad Herēnium: ob finem plurimum eo tempore reipu. consulum siue stultitiam, siue malitiam dicere oportet, siue fortius utrunq̄.

¶ Quo elegáter dicēm⁹: Io ho riceuto la tua lettra. Multis id modis dici põt? Accepi lr̄as tuas: Accepi abs te lr̄as: Redditæ mihi fuerunt lr̄ę tuæ: Redditæ mihi fuerũt abs te lr̄ę: Reddidit mihi Heli⁹ Perott⁹ lr̄as tuas: Accepi: q̄s ad me Helio Perotto dedisti lr̄as: Accepi epl̄am, q̄ ad me scripsisti: Tusculão reddita mihi est Epl̄a tua: Attulit mihi Heli⁹ Perott⁹ Epl̄am tuã. ¶ Quid in his notandũ est? Aĩaduertendũ prĩo est: Dare alicui lr̄as, siue epl̄am ē tradere ei, vt alii cõsignet. Dare vero ad aliquē, est mittere, vt legat: vt Dedi Helio Perotto, vel tabellario, ad te literas. i. dedi Helio Perotto, vel tabellario, literas, q̄s ad te scripsi. Vñ rescribentes postea dicim⁹: Accepi literas, q̄s Helio Perotto ad me dederas. ¶ Quid ĩterest ĩter lr̄ãs, & Epl̄am? Sigñatio eadē est: differũt in elegantia. Dicim⁹. n. vnã Epl̄am, & vnas literas. Ideo. n. pl̄atiuum numeꝝ hẽt vn⁹ vna vnũ: vt iungi possit cum noĩbus carētib⁹ singl̄ari: vt Reliq filio meo ternas ædes: vnas ĩ foro: alteras ĩ Ianiculo: tertias ĩ suburra. Nã si diceremus, Vnã ædem, nõ domũ, sed tēplum, sigñarem⁹. Item dicim⁹: Duas, tres, q̄tuor, qnq̄, sex, decē epl̄as. Et binas, ternas, q̄ternas, qnas, senas, denas lr̄ãs. Nec licet dicere: duas lr̄ãs: nec binas epl̄as. In hoc tñ cõueniunt: q̄ dicim⁹: Dedi singulis singl̄as lr̄ãs, vel epl̄as. In maiori vero numero nõ cõueniũt: vt Dedi singl̄is duas lr̄ãs, nec binas epl̄as: sed bĩas lr̄ãs, & duas epl̄as: & ternas lr̄ãs, & tres epistolas. Vbi ēt obseruãdũ est: vt si dicis, lr̄ãs: nõ subiungas: quaꝝ alteri rñdi: sed quaꝝ alteris. Ita si dicis: epl̄am: nõ dicas: quaꝝ alteris iã rñdi: sed quaꝝ alteri. ¶ Cur poti⁹ dicim⁹, Accepi lr̄ãs abs te? Quia cum duab⁹ liqdis, & cum i, qñ cõsonãs est, iungit̄: & cum oĩbus dictiõib⁹ ĩcipiētibus a vocali: ab lege: ab legatis: ab Rege: ab re: ab Ioue: ab Ianiculo: ab hoĩbus: ab hostibus. Abs vero cum te: vt abs te: abs Tito. Interdum cum q: vt Terent. Abs quouis hoĩe bene fictũ accipere gratũ est. Cum cæteris vero iungitur a: vt a nobis: a bello: a foro. ¶ Cur nõ ita dicimus: Retulit mihi epl̄am tuã? sicut, Attulit mihi epistolã tuã? Quia afferre, & referre differunt. Afferre. n. est aliqd ad aliquem ferre: vt Attulit mihi lr̄ãs: Attulit libꝝ: Tp̄s multa affert nobis. Referre vero est retro aliqd ferre: vt si mitterē literas, q̄s accepit, ita dicerēt, Retulit tibi Helius Perottus lr̄as: quas mihi abs te attulerat. In quo notãdum est, Retulit, dicendũ esse, & non refert: vbi oēs fere nostræ ætatis errant, dicentes, Lator præsentium: in quo nõ modo barbare loquuntur, sed etiã falso. Non enim lator est: nec dũ scribũtur literæ: nec cũ legũtur: sed cum scribũtur, laturus est: cum leguntur, attulit. Inspiciendũ aũt a nobis est tempus, quo legũtur, non quo scribuntur. ¶ Cũ igitur literas legitis, ad quē scripsissimus nõ referũtur: sed iam relatæ sunt lr̄æ. Itaq̄ retulit dicendũ est, nõ refert: vt Cice. Ad Valeriũ: Publius Cornelius, qui tibi has literas dedit. & alibi: Amo eum, qui ad te cum his literis profectus est mirum in modum: sed, vt eo vnde discessimus reuertamur, referre est retro ferre: vt Quint. Arma non retuli: idest reportaui. ¶ Differt ne aliqd: cum dicim⁹: Retulit mihi: & retulit ad me: & retulit senatui: & in senatu: & ad senatum? Differt sane. Nã cum dicim⁹: Retulit mihi: vel retulit senatui, sigñat vel reportauit: vt retulit lr̄ãs: vt referentē signa camillũ: vel enarra-

uit:vt T. Liuius:Postq̃ legati consulibus,& in senatu,q̃ gesta erant,retulerunt. Cũ vero dicimus:Retulit ad me,& ad senatũ,sigñat, In consultationẽ tulit:vt Quint. Nõ retulit ad matrẽ,nõ amicos ꝯsuluit,nõ ꝓpinquos:vt Ci.In Catili- ná:Refers inq̃s ad senatũ.i.fer in ꝯsultationẽ senat⁹. Virg. Dilectos populi ad ꝓceres,ꝓpriũq; parẽtẽ Mõstra Deũ refero. Et ne forte dubitares d sensu,sub iũxit:& Quæ sit sñia posco. Sed nota:q; quẽadmodũ dicim⁹: Referre ad se- natũ:ita dicim⁹:ferre ad ppl̃m:vt Põpei⁹ ad ppl̃m tulit:ex illo fit senatuscõsul tũ:ex hoc rogatio,q̃ ẽ istar legis. Dicim⁹ ꝑterea:Refero tibi acceptũ, ꝓ eo,q̃d ẽ,Fateor abs te accepisse. Cic. ꝓ Deiotaro:Oĩa q̃ postea vidim⁹:q̃d ãt mali nõ videm⁹,si recte rõcinabimur vni accepta referem⁹ Antõio. Itẽ,Fero tibi accẽ ptũ,est hẽo abs te ꝓ recepto id,q̃d mihi dẽas,ẽt si nulla solutio itervenit. Re- ferre vero ĩpẽsum,ẽ rõnẽ reddeř d expẽsis factis. Io te ho reduto ragiõe delle spese,che io ho fatte. Retuli tibi expẽsũ. Põit ẽt aliq̃ñ referre ꝓ ꝯferre. Cic. Si ad vnũ oĩa referẽda sũt,dignissimũ eẽ Põpeiũ:hoc ẽ:si ĩ vnũ oĩa ꝯferẽda sũt. Notãdũ ẽ:q; cũ,refero,sigñat i ꝯsultationẽ fero,actm̃ hřẽ põt & ablm̃ cũ de: vt Hæc oĩa referã ad senatũ:& d oĩb⁹ his referã ad senatũ. Hoc tñ frequẽti⁹, & elegãti⁹ ẽ. ¶ Quid cætera ꝯposita a fero,hñt ne eãdẽ,aut variã sigñationẽ? Variã ꝑfecto ꝓ varietate ꝯpõis. Nã aũferř ẽ ꝑpõeř:circũferř ẽ ꝑ o'es ptes i'ẽ all q̃,siue ꝑmonẽ,aut rumorẽ ferre:vt circũfert camelũ:circunfert nouũ. Offerre ddicare,seu tradeř:vt Obtulit Deo sacrificiũ:obtulit mihi librũ. Perferř ẽ tole rare:vt Multas ꝑtulit calamitates. Proferre ꝓnũciare:vt Ne verbũ q̃dẽ ꝓtulit, & ẽ in mediũ ferre,& q̃si reuelař:vt Pro tulit tabellas.q̃s i sinu hẽbat. Proferř ẽt ꝓrogare:vt Profert negotia in lõgũ. Præferre ẽ aũferre: vt Pudica virgo ꝑ- fert cõmõ pudorẽ:q; si iter ꝑ,& ferre,ĩterponař me,aut te,aut se, sigñat ondẽ re,& q̃si signũ,atq; argm̃ q̃dda ꝑbere:vt Pre me fero magnã hũilitatẽ.i.oñdo magnã hũilitatẽ,& signũ q̃ddã,atq; argm̃ ꝑbeo magnæ hũilitatis. Auferre ẽ vł furto,vł vi aliq̃d tolleř:vt Abstulit mihi librũ:abstulit ensẽ. Deferre iterdũ est deorsũ ferre:vt Detulit nauẽ i mare:hoc ẽ deduxit. Interdũ ẽ accusai,siue maledicere:vt pleriq; iniuste ꝺtulerũt me ad põtificẽ:hoc ẽ accusauerũt,& ma le d me dixeřt põtifici. Vñ dñr ꝺlatores:hoc ẽ clãdestini accusatores:& ꝓ ipro bitatẽ,siue iuidiã mala ĩferẽtes. Efferř ẽ extra ferř:vt effer hãc rẽ ex ædib⁹ nřis: & ẽt fun⁹ ferř:vt extulit ꝺfũctũ sine sũptu:hoc ẽ fun⁹ fecit. Trãsferre ẽ trãspor tař:ita tñ,vt q̃d aũferř,sæpe remãeat. Cic. hũc morẽ spartiatæ trãstulerũt i cõe- mias. Idẽ d officiis:q̃d i vna re ab Ennio positũ trãsferř i m̃ltas. Lucan⁹,nõdũ trãslatos Rõana i scła lux⁹. Inferre ẽ imitteř:vt ifer digitũ i plagãtẽ ei ꝺduce re:vt ex maiori,& miori extremitate intulit ꝯclõnẽ:hoc ẽ ꝺduxit. Suffeř ẽst to lerař,& pati. Differre ẽ ꝓtraheř:vt distulit negociũ:hoc,ẽ ꝓtraxit. Est ẽt differẽs esse:vt m̃ltũ differt ꝓb⁹ ab ĩprobo:vñ dř dñia. Cõferre aliq̃ñ ẽ cõparare: vt ꝯfer hãc rẽ illi,vel cũ illa:hoc ẽ cõparata. Interdũ est ꝯiũgere, ut ꝯter cia i v:ũ. Nõ- nunq̃ est ire. Vbi notãdũ:q; si cũ re inanimata iũgiř,põt hřre i,& ad, ꝑpõnẽ vt cõfero me in tẽplum:& ꝯfero me ad tẽplum:cõfero me ĩ villã:& cõtuli me ad villã. Si uero cum re aĩata,duntaxat ad:vt ꝯtuli me ad Platonem, & nõ in

Plutonem. Confero me ad pontificem, & non in Pontificem. Non enim pōt habere duos accusatiuos animatos: sed si habeat alterū accusatiuū rei inanimatæ, potest iungi cum animato cum præpositione in: & habet significationē quandam doni, siue beneficii: vt Multa contuli in te, multa conferam: idest multa donaui, & multa donabo: Multis te effeci beneficiis, multis afficiam.
¶ Est ne aliud hic notandum? Illud maxime notandū est: q primæ personæ verbi raro addit' Ego: & secūdæ psonæ raro addit' Tu cuius rei rō est qa sola hæc duo pnomina subintelligi pñt. Cū em̄ dicim⁹, scripsi, subintelligit' Ego, & cū dicim⁹, Scripsit, subintelligit' Tu. Frustra itaq; sæpe ponerent' hæc pnomina: ponunt' tñ aliqñ ad maiorem expressionem: eadem ratio est primæ, & secundæ personæ numeri pluralis: vbi nos, & uos pronomina intelliguntur.
¶ Quomodo latinę eleganter dicimus? Dellaquale lettera io ho preso gran piacere. Id quoq; multis modis exprimimus: Quæ magnam mihi voluptatem affecerunt: Quæ mihi gratissima fuerunt: Quæ me nō mediocri uoluptatem attulerūt: Quæ mihi nimium immodum iucundæ fuerunt: Ex quibus nō mediocrem lætitiam precepi: Quæ vix exprimere possunt, quantū mihi uoluptatatis attulerūt: Quibus nihil mihi accidere iucūdis potuisset: Quibus nihil mihi poterat gratius afferi: Quæ singulari me letitia affecerunt.
¶ Quid interest iter gratū, & iucūdū? iucūdū pprie ī reb⁹ secūdis dr: gratū ī aduersis. In iucūdo. n. est qdā gr̄a delectatiōis tm̄: vt flumīa, fontes, memora, rosę, flores, iucūda sūt. In grato vero, ēt cōmodi, vt aspect⁹ messis, oleaꝝ, frutti cū, vineaꝝ grat⁹ ē. Dicim⁹ aūt hoīem iucūdū, nō q lęt⁹ ē, sed q lętitiā alteri affert. Vñ pōt aliqs tristis, mœst⁹ q eē: & tñ iucūd⁹: vt Mœstitia inimicoꝝ, iucūda est nobis. vñ nō recte locut⁹ ē, q dixit: Iucūdos nos faciat sua ītetesse cōmoratiōi, Iucūdos dixit p lętos. Exprimit aūt hāc drīam optīe Cic. ad Sulpitiū cōsolātē de morte filię: Serui⁹, iqt, tu⁹ oīb⁹ reb⁹ iterfuisti cui⁹ officia & si aliqñ iucūdiora, nunq̄ tñ gratiora. Idē: Amor tuus grat⁹, & optat⁹ dicerē Iucundū, nisi id verbū in oē tps pdidissem. Cōiūgūt' ēt hec duo adiectiua ī ea (quā dixim⁹) pprietate, hoc mō. Literę tuę mihi gratissimę, ac iucūdissimæ fuerūt.
¶ Afficere qd pprie significat? Afficere enim est affectionē quādā, siue dispositionem inducere: vt Hæc res afficit me dolore. i. inducit in me dolorē: Afficit me molestia. i. īducit mihi molestiā: Afficit me lætitia: Afficit me cōsolatione. i. affert mihi gaudiū: affert cōsolationē. Repit' ēt absolute positum hoc verbū: vt Multa sunt, q̄ afficiūt hoīem: hoc ē affectiōe, siue affect⁹ īducūt. Hinc q; & affectio dr, & affectus. Quāq̄ Cic. solo affectiōis vocabulo vtat', nunq̄ affectus: quo Quin. & posteriores oēs vtunt'. Est aūt affectio (sicut Cic. diffinit) a i & corpis ex tpe aliq̄ de cā mutatio: vt lętitia, gaudium, dolor, molestia, & silia. Aiaduertendū aūt: q dicim⁹, Facio tibi iniuriā, & afficio te iniuria: Facio tibi ɔtumeliā, & afficio te ɔtumelia: nō aūt dicim⁹, Facio tibi molestiā, facio tibi lętitiā: facio tibi voluptatē: facio tibi gaudiū: facio tibi iucūditatē: sed Afficio te molestia: afficio te lętitie, afficio te voluptate: afficio te gaudio: afficio te iucūditate. Quid facio: ex quo hoc verbū expōit' quot modis capit' ī orone? Multis

modis.

modis. Sed illud in primis notādū est: φ in epistolis frequētissime ponimus: Facio te certiorem: & nunq̄ certū. Dicimus etiā Facio tibi gratū: facio ludos: facio rem diuinā: facio sacrificiū. Item illud diligenter attendendum: φ dicimus, Feci damnū: feci iacturā: feci naufragiū: quasi passus sum damnū: iacturam naufragiū: ut, Respublica fecit iacturā: & damnū Ciceronis interitu latinæ literæ fecerūt. & Quintilianus: In portu naufragiū fecim⁹. Quemadmodum etiā dicimus. Regi brachiū. Pro eo, quod brachium meum fractum est. Fregi nauem pro nauis mea fracta est. Item dicimus: Facio tibi copiam rerū mearum: facio lucrum, facio vrinam, & similia.

¶ Quō cōponit afficio, Ex ad, & facio. Cōponit̄ et cū aliis prepositionibus: vt Interficio: hoc est neco. Officio: id est noceo: cuius passiuū est officior. Perficio: quod ē absoluo. Deficio, qđ interdū significat deesse: & exigit accusatiuū vt Tēpus me deficeret: hoc est tp̄s mihi deesset. Interdum significat desistere ab vno ad aliū, & quasi rebellare: & habet accusatiuum cū ad: vt Deficit a Cęsare ad Pōpeiū: hinc fit defectio: vt Per defectionē oppidanoꝝ p̄sidiū se i arcē recepit. Defectus autem fit a deficio: q̄ significat desum: vt deficiunt mihi pecuniæ: non possum incūbere literis. & Propter defectū pecuniaꝝ nō possū incumbere literis. Defectu medicoꝝ multi pereūt: hoc est: q̄a desunt medici. Non aūt significat culpā: siue vitiū: vt multi p̄ imperitiā capiūt, Defectus: hoc est vitia. Vnde eleganter dicere possumus: Plures pereunt culpa medicoꝝ, q̄ defectu, idest plures pereunt: quia malos habent medicos, q̄ quia non habēt.

¶ Efficio idem est quod facio: vnde officium dicit̄ id: quod facere vnusquisq̄ debet: vnde etiā factio a facio dicit̄: φ oppidanos, ambiēdo facim⁹ vnius, aut alteri⁹ partis. Proficio: idest fructū, & quasi profectū facio: vt adolescētes discēdo p̄ficiunt: pp̄ qđ barbare loquunt̄, qui discūbētes ita salutant, Proficiat vobis. Dicendum potius esset: Proficite, aut Proficiatis. Pręficio: idest præpono alicui rei agendæ: vnde præfecti uigiliarū: præfecti ærarii: qui aut uigiliis, aut ærario præfecti sunt. Inficio: hoc est tingo: ut Lanæ infectæ: Interdū maculo, ut ea lues finitima ē loca infecit. Sufficio: quod interdū significat satis sum, ut Sufficiat mihi beneuolentia Principis. Interdū substituo: ut in locum defuncti cōsulis suffectus est alius. Reficio: quod est rursus facio: siue īstauro, ut Reficit domū: reficit templa. Conficio: quod interdum pro facio: interdū pro p̄ficio ponitur: vt Confeci negociū tuū: hoc est p̄feci. Reperitur etiam cū nominibus compositum: ut supra, cum de uerbis tractaremus, ostendimus.

¶ Officiū de quo paulo ante mentionē fecisti, quid est? Est ea uirtutis actio, quam græci πρέπον uocant: & hoc est: quod homini, loco, tēpori, & dignitati cōuenit. Vnde recte dicit̄: In familia nr̄a oēs officiū exercent. i. oēs agunt q̄d debent. Et eo legatis obuiā offici grā. i. q̄a sic debeo. Vnde factū est: ut officia significent etiā beneficia. v Non sunt exprobranda officia. & Quin. Duxi me similis ætas. effecerunt officia cœpit fides: amātem odisse nō potui. Magistratus quoq̄ aliquando officiū dicitur: & artes bonę suum officium habent. Vnde dicimus: Officiū grammatici: Officium medici: Officium architecti.

Quomodo eleganter dicem? : Perche della detta lettra io ho facilmẽte compreso, che tu sei sano, & che non solamẽte me vuoi bene: ma me ami grandemente. Ex his enim facile perspexi te, & valere: & non modo me diligere: sed etiã vehementer amare. Itẽ: Quãdoquidẽ ex his intellexi & tibi bene esse: & me abs te nõ solũ diligi: sed etiam vehementer amari. Itẽ: Cum ex his facile cognouerim te & incolumen esse: & me non vulgariter, sed mirifice amare. Item Quod siue quando: siue nanq;: siue quoniã: siue qa, siue quippe: ex his perspexi & valere te, & non modo me diligere: sed etiam mirifice amare: vel quinetiam mirifice amare.

¶Quid in primis notandum est? Quod ea: quæ per subiectiuum verbũ cũ coniunctione ꝙ, dici possunt: lõge elegãtius sine ꝙ, per infinitiuũ dicunt. verbi gratia: Io so, che tu leggi, Scio ꝙ tu legis: Scio te legere: Io ho conosciuto tu me ami: Perspexi ꝙ tu amas me: Perspexi te amare me: vl' Me amari abs te Spero che questo ouero e, ouero serai: Spero ꝙ hoc vel ẽ, vel erit: Spero hoc vel esse, vel forte. Io te ꝓmetto sopra la mia fede, che tu ꝑdonarai a me: & io ꝑdonaro a te: Do tibi fidẽ, ꝙ & tu mihi, & ego tibi veniam dabo: Do tibi fidẽ & te mihi, & me tibi veniam daturum. Certa cosa e che queste cose se doueriano scriuere nõ ĩ carta, ma ĩ marmore, ouero in metallo: Certũ est: ꝙ hæc non in membranis scribi deberent: sed vel in marmore, vel in æs: Certum est hæc non in membranis: sed in marmore, vel id æs scribi debere. Vel potius: Certũ est hæc non in membranis: sed in marmore, vel in æs scribenda esse.

¶Quid intereſt inter esse, & fore? Esse p̃sentis tẽpis significationẽ hẽt: Fore vero futuri. id: ꝙ est, Fore, qđ futuꝝ eẽ. Licet, Forẽ fores foret idẽ sit, ꝙ eẽm eẽs esset. Vnde barbare loquũt: q dicũt Amatuꝝ fore: qđ ꝑinde est ac si diceret Amatuꝝ futuꝝ eẽ q duo futura latina lingua nõ patit. Itaq; cũ noĩbus iũgit fore, nõ cũ participiis: vt Spero amatorẽ fore. Nã cũ dicim' ſpo te amantem mei fore: no nẽ ẽ amãtẽ, nõ ꝑticipiũ, Nã cũ dicim?: Spero te amantẽ, me fore Cic. Spero amicitiã nr̃am notã posteritati fore: posteritati dixi, nõ a posteritate, vt nomen sit nõ participiũ. Dicimus añt: Spero te admirãdũ fore cũ adoleueris, hoc est: dignũ admiratione: nã ꝓ noĩe ponit. Cõposita vero a fore absolute ponunt. V. rg. Affore cernetis, hoc est affuturos videbitis, vel iudicabitis ꝙ aderunt. Cic. Verũ arbitrant nõ defore, q illã restituãt, hoc est, non defuturos, vel ꝙ nõ deerũt. Cõfore, & ꝓfore apud poetas leguntur. Horatius, Quæ nocuere sequar, fugiã quæ ꝓfore credã. hoc est, profutura esse.

¶Nõne imperfecta est oro illa superior? Do tibi fidẽ, ꝙ tu mihi: & ego tibi veniã dabo, Deficit. n. Qđ tu mihi veniã dabis. Nã dabo, illud postremũ nõ põt referri ad tu, qđ ẽ ꝓnomẽ secundæ ꝑsonæ: ꝑfecta ẽ oro, & nihil deest. Nã cũ in orone plura sunt supposita, verbũ sequi debet vltimũ suppositum, vt Ego te de grãmatica, tu me d Epistolis percunctaris. Subintelligit enim in prima parte percunctor sic econuerso, Tu me de Epistolis, ego te de grammatica ꝑcunctor, subintelligit in prima ꝑte ꝑcũctaris. Sed aiaduertendũ diligẽte, ꝙ hoc nõ fit qñ ꝑ cõparationẽ, aut similitudinẽ loquimur, vt Longe meli' ego, q tu

Id dixissem,nō pōt dici:dixisses. Hectorita elegāter hoc,vt tu,dixisset, nō pōt dici,dixisses.Tu melius,q̄ ego diceres,non potest dici,dicerem.
¶ Do fidē quid significat?Dare fidē nō ē adhibere fidē:vt fere oēs loquunt. Des fidē verbis illius.i.credas & Nō est dāda fides verbis illius.i.nō est credē-dum illi immo soleo ego per iocū vernacula lingua dicere contrariū,& cum video aliquē infidū,atq̄ mendacē asserere:A cestui se vuole dare fede, & que rentibus:Perche?Rn̄derem:perche nō ha niente.Est ergo dare fidē, aliqd san-cte pmittere,quēadmodum vernacula lingua dicimus,io te pmetto sopra la mia fede. Virg. Accipe,daq̄ fidē,hoc est accipe sanctā pmissionē a me, & da mihi vicissim tuā.Q̄d aūt vernacula lingua dicimus, Dare fede ad altri, lati ne dicimus,Habere fidē.Quī.Fidē habes hominibus,quos mentiri alius aff r mat.Illud quoq̄ notādū,q̄ a fides fit pfidus penultima breui,hoc est is, q fidē violat.A fido vero fit infidus penultima longa,hoc est,cui non est fidendum.
¶ Quæ est lingua vernacula? Est lingua vulgaris & illiterata,quam imperiti maternam vocāt.& dr̄ uernacula,quasi peculiaris patriæ nostre,& ī pr̄ia nr̄a nata,Nam vernaculus vernacula lū,significat qd̄ est domi nr̄æ, & ī pr̄ia nr̄a natū.& dr̄ a verna,q est seruus domi nr̄æ natus,hoc est ex nr̄a ancilla.
¶ Dare veniā est ne qd̄ dicimus indulgere?an aliud significat?Longe hæc di uersa sunt.Imperiti capiunt indulgentiā pro venia,vt Indulgentiā ,& remis-sionē pctōrū tuorū tribuat tibi oīpotēs,& misericors dn̄s,sed hoc barbare,nō latine,dr̄.Indulgere em̄ est cōcedere,& cū quadam q̄si suauitate pmittere, vt Indulgēt gulæ,indulgēt vētri.Quint.Mollis illa educatio,quā indulgentiam vocamus,nō ergo indulgentia p venia accipienda est.Dicendū nō ē,Eo Ro mā p indulgētia,sed,Eo Romā ad impetrandū veniam,vel grā impetrandæ veniæ.Sed ecōtrario,Venia,aliqn̄ q̄si p indulgentia ponit:vt Da mihi hāc ve niā,hoc ē īdulge mihi,& concede,aut permitte mihi,quasi veniā datur⁹ post q̄ id fecero.& cū venia tua ibo,hoc ē: Dabis mihi veniā,si ibo,qd̄ īperiti dnt Cū licētia.In q̄ re errant fere oēs grāmaticæ præceptores pro bonis lr̄is docē tes discipulos suos barbariē. Idcirco diligēter notādus ē hic loc⁹,el maestro della scola ha datto licētia a li suoi scolari. Nō ē dicēdū Ludi magister dedit licētiā discipulis suis.Licētia em̄ ē libertas quædā poti⁹ ad male agēdū. & dr̄ a verbo licet,hoc ē cū licet qcqd libet, Sed Ludi magister dimisit discipulos suos,vel Ludi magister indulsit discipulis:vt abirent: vel Ludi magister de-dit discipulis veniā abeūdi vl̄ Ludi magr̄ dedit discipulis,suis cōmeatū.Quip pe tria signat cōmeat⁹:ānonā,locū,ī quo annōa publica custodit &facultatē abeūdi,vt petii ab Impatore cōmeatū,Accepi ab Impatore cōmeatum, dedit mihi Impator cōmeatū.Itē Il maestro me ha dato liciēza d andar a far mio destro,pceptor me⁹ īdulsit mihi,vt eā ad curādū corp⁹,vl Preceptor me⁹ fe cit mihi ptātē eūdi ad curādū corp⁹:vel Dedit mihi veniā abeūdi ccrp⁹curā di.Licet.n.curare corp⁹:gn̄ale verbū sit ad oīa,q̄ ad curā corpis pertinēt,vt pura euacuare ventrem:lauare pectore,esse portare,quiescere.Capit tamē pcipue(honor sit aurib⁹ tuis)pro meiere,& egerere,& caue ne dicas,Dedit mihi

potestatem, sed fecit. Dare enim, potestatem est rem alicuius arbitrio cõmittere, longe plusq̃ facere potestatẽ. El maestro ce ha dato licentia, che noi andiamo a merenda: Concessit nobis preceptor noster, ut eamus meridiatũ: Indulsit nobis: vt eamus meridiatũ: Dedit nobis ueniam, Fecit nobis potestatem eundi meridiatum: Meridiare enĩ aliquando significat cibũ meridianũ capere: qui & merẽda dicitur. Aliquando somnum, unde dicitur meridianus cibus & meridianus somnus: & postmeridianus cibus, & postmeridianus somnus. Dicitur etiam meridiana exercitatio: & postmeridiana exercitatio: ut igit̃ breuiter concludã, Indulgere, est cũ quadã facilitate concedere ueniam aliquando ignoscere: aliquando permittere, & quasi indulgere.

¶ Certum est quid ꝓprie significat? Aliquando manifestũ ẽ, & exploratũ ẽ, ut nos hoc loco cepimus. Aliqñ deliberatũ, & constitutũ est: quo loco frequẽter adiũgit̃ datiuus: ut Certũ ẽ mihi potiꝰ mori: q̃ hãc ignominiã subire. i. decretũ, deliberatũ a me est Virg. Certũ est in siluis inter deserta ferarum. Male pati.

¶ Quare dicimꝰ in marmore, uel in æs scribenda? & non potius in marmore, & in ære? quia ita obtinuit usus eruditorũ. Dicimus enim: In marmore incisæ sunt literæ: in gẽmis, in auro, in ligno: nõ autem in marmor, in gẽmas, ĩ lignum: econtrario uero dicimus. In æs incisas literas, & non in ære. Non est necesse afferre exempla: quia nusquam aliter reperitur.

¶ Differunt ne inter se hæc coniunctiones, quibus in eodẽ loco uteris? Enim, q̃doquidẽ, quãdo cũ, ꝗ, nã, nãq;, qm̃, quia, quippe? Eadem certe est omnium istorũ significatio: quando accipiuntur pro quia: sed differunt in elegantia.

¶ Enim nunq̃ in oratione ꝓponit̃ sed semꝑ sortit̃ secũdũ locũ, aut tertiũ: ut Ego enim ex his enim. Nã, nunq̃ secũdũ locũ aut tertiũ hẽt, sed semꝑ primũ ut Nã multa sunt, q̃ dici pñt. Nãq;, aliqñ primũ locũ sortit̃: aliqñ scm, & tertiũ. Quãdoquidẽ, & qñ: semper ꝓponunt̃. Virg. Quãdoqdẽ Ausonios nõ fas cõtigere portus. Idem: Hic tibi fabor enim: qñ hæc te cura remordet. Quia & qm̃ sp ꝓponunt̃, nisi forte postponant̃ aduerbiis, siue interiectiõibꝰ: vt Heu qa, heu qm̃, & nõ Quia heu: & nõ qm̃ heu: sicut ẽt, Nã, qd̃ semꝑ alioqn ꝓponitur. Heu qa nã tanti cinxerunt æthera nymbi. & Cice. Nunqd Nãqd noui: sed hoc incõpõne potius est, & nõ significat qa, cũ ꝑter supradictorũ morẽ, sp ubiq̃ tiuũ req̃rit, vt cũ ex his facile cognoueri. Quippe, significat qa certe.

¶ Percipexi q̃ ꝓprie significat? Diligenter, & plane intellexi. Vñ cõponit̃: Ex p, & specio. i. video, quo verbo veteres vtebant̃. Ex quo ẽt alia plurima componũt̃, vt Aspicio: hoc est video: Circumspicio: qd̃ est circũlustro oculis. Despicio, qd̃ aliqñ signĩat cõtẽno, interdũ deorsum aspicio: vt Quin. Nullam ergo res humanas respice prouidẽtia arbitror, hoc ẽ superne aspicere. Prospicio, qd̃ est a longe video: vñ dicit̃ prospectus: qd̃ speculã significat: Interdũ significat prouideo, si cum datiuo iungat̃, vt Prospice rebus nostris: hoc est subueni. Inspicio, hoc est diligenter, & quasi intus aspicio. Suspicior sursum aspicio. Introspicio intro aspicio: Dispicio, diligẽter intueor. Respicio, retro aspicio, Conspicio, video, siue simul video. Aspicio fit etiam specto, speculas,

& spectac[ul]um, specimen: speculū, specus: & auspitiū ab aspiciendis auibus.
¶ Te pronomen quid habet, quod sit notari dignum? Auertendum est ne in
eidam in barbariem aliquorum, qui genitiuos istorū pronominum mei, tui,
sui: id putant esse, quod Pronomina ab his deriuatiua, meus, tuus, & suus, &
æque posse dici: Iste liber est meus, & Iste liber est mei: Iste liber ē tuus, & Iste
liber est tui. Ille legit librū suū, & Ille legit librū sui: qđ a veritate multū ab
horret: Hoc vt facilius intelligat. Sciendum est, genitiuos omnes aut actiue,
aut passiue accipi. Actiue: vt Prouidētia Dei: bonitas Dei. Passiue, vt Timor
Dei, cultus Dei, quippe Deus timetur, & colitur. Tria igit ista pnomina, ego,
tu, sui, sola omniū binos genitiuos sortita sunt: vnus, mei, tui, sui. alteros, qui
iā exoluerunt, mis, tis, sis: loco quorū fere nunc ponunt deriuatiua illa meus
tuus, suus, idest quotiescūq; actiua oratio est: vt Hic liber est meus, vel mis.
Plautus: Da diem hunc sospitem rebus mis agendis. Mei vero, tui, sui, nun
ponūt nisi passiue. Quint. Amore mei vicit esse mrēm suā. Cicero. Quod de
siderium tuum ferre non posset. & Me tui pudet. Virgi. Quiq; sui memores
alios fecere merendo. Ita etiam in plurali, nam nostrum, & vestrum, quæ suc
cedunt loco mis, & tis, vtimur actiue tantum: vt Nemo nostrum, & nemo ve
strum. Nostri vero, & vestri, que succedunt loco mei, & tui, vtimur tantum
passiue: vt Habet curam nostri: Habet curā vestri. Nec diceretur: Nemo nrī,
& nemo vestri: Nec habet curā nostrū, & curam vestrū. Vnde sunt quidam
modi dicendi habentes vtrumq; sensum: ideoq; vtroq; modo dicūtur: vt Tu
habes potestatem meā: actiue: idest omnem potestatē, quam ego habeo, &
potestatem mei, passiue: idest potestatem faciēdi de me quicquid libet. Octa
uius oībus faciebat sui conueniendi potestatē. Sic, Copia mea, & copia mei,
vtilitas mea: & vtilitas mei: facultas mea, & facultas mei: amor meus: & amor
mei, vsus meus: & vsus mei: non autē Fortitudo mei: sed fortitudo mea. Nec
doctrina tui: sed doctrina tua. Cuius rei certissimū argumētū est: φ dicimus,
Mea vnius causa, & non Mei vnius causa: qđ certe diceretur, si Mei poni acti
ue in genitiuo posset sicut Vnius in genitiuo ponitur. Cicero in Gabiniū, &
Pisonem: Dico mea vnius opera rempublicam esse liberatam. Item Ad Atti
cum, Solius enim meū peccatū corrigi non potest. Item pro Murena: Ex tuo
ipsius animo coniecturā ceperis. itē in plurali. Quin. Suæ ipsorum fiduciæ
dimittunt. Quin etiam apud nostros recētiores hoc idem reperit, vt in Psal
mis, Exaudi vocem meam clamantis ad te. & alibi: Audi vocem meam lo
quentis. & alibi, Memorabor iustitiæ tuæ solius: solius enim masculini gene
ris ē ad eū refertur: vt ex græco apparet. Itē libro Regū, secundo Sustulit de
latere meo ancillæ tuæ dormientis. & in Euangelio Lucæ: Suam ipsius ani
mam pertransibit gladius & Boetius, solatur mœsti nunc mea Fata senis.
¶ Illud quoq; notandum de his tribus pronominibus est, φ, præter, cæterorū
vsum, solent aliquando geminari, vt Meme adsum, qui feci, in me conuertite
ferrum. & Verte omnes tete in facies, & Contulit sese in templum.
¶ Valere qđ pprie significat: Bnū eē: & sanū, atq; icolumē eē, & licet valitu

do mediū, verbū fit, & tam bonam, q̄ malam valetudinem significet, tamen, Valeo, semp capit in bonā partē, nisi aliud verbū addat: vt puta, Male valeo, vel, nō recte valeo. Sic ecōtrario valitudinari⁹ semp capit pro īfirmo. Nā qd apud Terentiū est: valeātq inter nos dissidiū q̄rūt nō ē exponēdū Pereāt, vt aliq volūt, sed abeāt, & discedāt. Quod inde tractū ē, q̄ semp solemus abeūtes hoc verbo salutare. Vale, sic venientes, hoc verbo, Salue. q̄q̄ id verbum aliqñ et ī discessu ponat. vt Cic. Vale mi Tyro, vale & salue. Simile huic Terētiano ē illud Ciceroni, Si Deus ē talis vt nulla grā, nulla hoīum charitate teneat, valeat: qd si sigñaret, pereat, pfecto. Cic. nō dixisset de Deo. Sed hūc ipsum locū Lactātius ita exponit: Quid cōtēptius, inquit, potuit in Deū dici: valeat, inquit, i. abeat: ac recedat. Cū ergo dicimus, Valeant, q inter nos dissidiū quęrūt, valeāt, q de nobis mala dicūt, valeant, q aliter sentiūt, perinde ē ac si dicerem⁹, Discedāt nobis, siue eos cū suo odio, & maledicētia, & īscitia relinquamus. ¶ Te & valere, & nō mō me diligere. Nō satis ē dicere, Te valere, & nō mō me diligere? Et ita vna ex his cōiunctionibus, & superuacua ē. Posset qdē altera ex his cōiunctionib⁹ dimitti: tamē nō ī elegāter sæpenumero duæ ponunt, vbi vna sufficeret: quo fit ad maiorē rei expressionem: vt Ego quotidie lego aliquid, & studeo: Ego quotidie & lego aliquid: & studeo. Ego te diligo, & amo: Et ego te diligo, & amo: Ego dilexi te, quantū in me fuit tibi bene feci: Ego, & dilexi te, & quantum in me fuit bene feci.

¶ Facile pspexi, qd ppriē hoc loco sigñat facile? Significat nō dubie, & manifeste. Cic. Vir oīum toti⁹ Græcię facile doctissimū Platonē. Et nota, q̄ tamlonge, q̄ facile amant secū iūgi cōparatiuū. Virg. At pedib⁹ lōge melior Lic⁹, & relatiuis, siue aduerbiis significantibus diuersitatē, quēadmodū sunt: aliust aliter, sec⁹, longe ante lōge post: & cōposita a p̄: vt lōge p̄stat, & longe p̄stans. Quin. Sed eū longe præcedūt ingenia viuētiū, & cętera: quæ quādā suplationem habent, & pxima ad suplatiua accedūt: lōge superat, lōge vincit. & nomina, q̄ diuersitatē sigñant: vt Longe dissimilis, lōge alien⁹, & longe diuersus. Princeps, licet adiectiuum quidē sittñ, quia suplationē quandā significat, asciscit sibi lōge. Quin. Nouē liricorū lōge Pyndarus prīceps. Facile eodē mō. Cic. pro Roscio. Regionis illius virtute, existimatione: nobilitate facile princeps. Prętera cū primus, secundus: & similibus, cū non respicimus ordinem, sed dignitatē: vt Facile secundus a Cæsare: hoc est post Cæsarē primus. Iungitur tamē facile cum aliis plerisq̄ nominibus & verbis: quod lōge nō facit. Neq̄ enim diceremus: Longe intelligo, & longe perspicio, pro valde ītelligo. & valde perspicio, sicut dicimus: Facile perspicio, & facile ītelligo, p haud dubie perspicio, & intelligo. Hoc igit inter, & longe, & valde, differt: q̄ longe: & valde pprīū ē cōparatiui, & superlatiui: exceptis paucis, valde, autem positiui: vt Valde bonus, valde malus, valde laudat: valde vituperat. Nec diceretur, Longe bonus, longe, malus: longe laudat, longe vituperat.

¶ Inter facile, & manifeste similiter hoc īterest, q̄ facile cū his, quæ supra diximus, ponit: vt Facile p̄stat: facile p̄spicit. Manifeste pasim cum omnibus

¶Non modo quid proprie significat. Non solũ. Modo enim aliquãdo significat solũ:vt hoc loco:aliquãdo est datiu⁹,siue ablatiuus huius nominis mod⁹ modi:nonnunq̃ significat aliquando:vt Modo aís,modo negas. Aliquando ponitur ꝑ dũmodo: vt Modo me vocaueris veniã.i.dũmodo me vocaueris.
¶Magna aũt differentia est inter nõ tm̃ & nedũ. Nedũ eñ duobus dũtaxat modis in orõne accepimus. Vno,cũ vtraq̃ sñiam eodẽ claudimus verbo: vt Pro te vitã exponerẽ,nedum fortunas. Alterum,cum vtriq̃ sñiæ suũ verbum damus,vt Pro te vitam exponerẽ,nedũ fortunas meas effunderẽ. Ponit̃ etiã negatiue,hoc mõ. Nõ perderẽ ꝑ te q̃drantẽ,nedũ vitã. Item: Non perderẽ pro te quadrantẽ,nedũ vitã exponerẽ. Vbi notandũ est: ꝙ in affirmando id, qđ plus est,in prima parte ponitur:& qđ minus,in secũda:vt Vitam,ĩ prima parte ponitur,pecunia in secũda. In negãdo vero ecõtrario quod min⁹ est in prima parte ponitur:ut pecunia:& ꝙ plus est,in secũda:ut uita. Atq̃ imperiti hanc dictionẽ capiunt pro Nõ solũ:dicentes:Nedũ pecuniã pro te exponerem,sed etiã uitã:quod dicendũ est. Vitã pro te exponerẽ,nõ solũ pecuniam:aut per nõ solũ sic:Nõ solũ pecuniã pro te exponerẽ:sed etiã uitã. Itẽ: Nõ solũ fortunas meas pro te effunderem,sed ẽt uitã ipsam exponerẽ. Et negatiue: Nõ mõ ꝑ te nõ exponerẽ uitã,uerũ ne pecuniã qdẽ.& Nõ mõ pro te nõ exponerẽ uitã uerũ ne pecunias equidẽ meas effunderẽ. Vbi notandum, ꝙ qñ per Nõ mõ uel non tm̃:uel non solũ loquimur,affirmando quidem,qđ minus est in prima parte ponimus:& quod plus in secũda. Negãdo uero,qđ plus est in prima:& quod minus in secunda. Itẽ notãdum:quod ubi ponitur Nedum potest etiã poni,Nõ modo:sed addita altera negatione:ut Ego non ponerem pro te obolum:nedum exponerem uitam: Ego non ponerem pro te obolum,non mõ non exponere vitam : sed hoc perraro reperitur.
¶Quid interest inter diligere:& amare ? Amare plus est,quã diligere Cicero,Quem & si ante hac dilexi:nunc amo.
¶Sed:autem:uero differunt ne inter se? Significationẽ quidẽ fere eãdem habent. Verum: Sed:semp in prĩcipio clausulæ ponitur:nisi aliqñ apud poetas: ut arma sed arripuit. Vero:& autem ponũtur semp antecedẽte aliqua dictione:& distingunt sententiam a sñia:vt ego scribo:tu aũt legis : ego vigilo : tu autẽ dormis. Habent tamen aliquãdo nescio quid differentiæ nã cum neq̃: non ponimus autẽ:dicentes Neq̃ aũt sed dicimus:Neq̃ vero. Itẽ Tum propter hoc:tum vero propter illud:nõ Tum aũt propter illud. Econtrario non dicimus:Nõ vero:sed Nõ aũt:vt Sum amicus eius nõ aũt æmulus Maternus aduerbiũ:& habebit locũ: Vero:sic: Sum eius amicus:æmulus vero non:vel æmulus autẽ nõ. Item:Vero:aliquãdo in principiis siue orationũ:siue Epistolarũ ponitur:autem non. Virg. Egregiã vero laudẽ: & spolia ampla refertis. & ad Sulpitiũ scribens Cicero:ita Epistolam incipit: Egovero Serui vellem (ut ais)in meis doloribus affuisses. Præterea nõ dicimus:Sane autem iam autem:enim autem:age autem: at autem: sed Sane uero : iam vero:enim uero: age uero : at uero. Illud magnopere notandum : quod hæc duo aliquando

elegantissime: & cum maxima gratia dimittuntur. Cicero. Tu eũ principẽ senatorem auriculum domi habeas: ad eũ non referes, ad cæteros referes. Lõge pulchrius dicit, quasi addita, Autẽ, Dicerem? Ad cæteros aũt referes. Sed qñ verbum ponit sine contrarietate omnino necesse est addere autẽ vt Incumbes literis quantum poteris: poteris autem quantum voles.

¶ Porro, licet eandem significationem habeat, quã Verro, & Aũtũ tamẽ nunquã postponit: nisi cũ dicimus, Age porro: aut aliquid simile, cũ scilicet hãc significationem habet. Sed apud quosdam (præsertim poetas) significat, longe, certe, postea: vltra: ideoq; sæpe in in medio: non in principio ponitur.

¶ Quin etiam: significat ne idẽ, quod, Sed etiã: Aliquãdo significat, sed etiã: vt hoc loco. Aliquãdo maiorem quandã vim habet: & significat, Immo ẽt, Quin vero, aliquando significat: Quin etiã: vt Virgilius: Quin aspera Iuno Quæ mare nunc terrasq; metu, cœlumq; fatigat, Consilia in melius referet. Aliquando, vt non. Idem: Hic tibi nequa moræ fuerit dispendia tanti, Quin autem insaniã aspicias. Aliquãdo, Cur non: vt Quin potius imus et bitum?

¶ Rursus, & coniunctio, cuius modo fecimus mentionem, differt, ne ab atq; coniunctione? Cum ambæ copulatiuæ sint, nõ differt, sed, & aliquando causalis coniunctio est: & significat, nam: magnamq; in epistolis gratiam habet: vt si dicã: El se vuole cõ ogni studio attẽdere a le lettere: pche appena tutta la eta del huomo basta a questo: Summo studio incũbendũ est literis: & vix humana ætas ad id sufficit. Quintilian?: Has primũ audiet puer: hatũ verba effingere imitando conabit: & natura tenaciss mi sumus eorũ, quæ rudibus annis precepimus. Hoc est: nã tenacissimi natura sum?, Martialis: Quod nummos cernis mitti nõ credis amice: Falleris: & nũmos ista tabella rogat. Similiterq; coniunctio pro eodem accipitur. Cicero: Nõ solum nobis nati sumus: ortusq; nostri partem patria vendicat: partem amici. Competit etiã & principis sententiarum. Quintilian?: Et finitæ quidẽ sunt partes duæ. Interdum habet ẽt affectum. Cicero: Et quis est: qui de me loqui possit. Interdum significat tamẽ vt si dicam: Speraui te saltu: & sum ita senex. Significat præterea: Etiam: vt Virg. Natus, & ipse Dea: hoc est etiam ipse. Quin. Inter omnes cõstat, nisi inter eos, qui & ipsi insaniunt. Atq; vero aliquãdo pro aduerbio ponitur: vt cũ dicimus: Aliter ego feci: atq; tu, pro q̃ tu. Aliquãdo ponit pro statim: vt apud Virg. Sic omnia Fatis: In peius ruere: ac retro sublapsa referri: Non aliter, q̃ qui aduerso flumine lembũ: Remigiis subigit, si brachia forte remisit: Atq; illum in præceps prono rapit alueus amni: id est statim.

¶ Est ne idem: Valere, & bene esse? Valere (quemadmodum supra diximus) est incolumẽ esse. Bene esse, est bene habere: vt bene est. i. bene se res habet. Se tu stai bene: o uero, Se sei sano la cosa va bene: Si vales bene est. Fere sp ponit absolute, Quod si addat, Mihi: vel Tibi: idẽ significat, qđ valere: vel incolumen esse: vt Si tibi bñ est, gaudeo: mihi bñ ẽ. i. si vales, gaudeo: ego valeo.

¶ Quot modis possumus dicere? Io te amo sommamente? Amo te multum, amo te valde, amo te plurimũ: amo te maxime: eximie amo te: amo te vehementer

menter:amo te summe:amo te mirifice:amo te magnopere:amo te supra mo dum:amo te plus æquo:amo te supra, q̃ d ci possit. Incredibilis est meus erga te amor: incredibili te beneuolentia complector:experimere nõ possum quan tus est amor erga te meus. Ardentissimo amore te prosequor: dici non possit quãto tui amore conflagrẽ nemo vnquam vehementius aliquem amauit, q̃ ego te amo:ardentissima te charitate cõplector:nõ possum mei erga te amo ris magnitudinem exprimere:ardeo te vehementer:q̃q̃ hoc nouissimum po tius poeticum sit:amo te mirum in modum.

¶ Quomodo eleganter dicimus: Io anchora Pirrho mio ti rendo il cambio dei bene, che tu me voi:e te ho a caro come la vita mia propria:e parme che io sia senza il mezzo dellanima mia, quãdo tu nõ me sei appresso. Che sel nõ fusse, che io ho respetto alla dignita mia, io me ne verria volando in questa tua villa:e dariami piacere insieme con questi toi campicelli, e giardinetti, e pecorelle. Ego quoq; mi Pirrhe amo te:teq; non secus ac vitam propriam ca rum habeo: & cũ sine te sum dimidio animæ meæ carere videor. Quod nisi dignitatis meæ rõnem haberem aduolarem mox in suburbanũ tuum: meq; vna tecum cum prædiolis tuis, & pomariolis, & ouiculis oblectarem.

¶ Multa hic digna sunt, quæ notemur. Primo: q̃ hic mos est alloquendi ab sentes cũ quadã suauitate: vt mi Brute, mi Cicero, mi Pirrhe. Interdum etiã ad ostendendã maiorẽ vim amoris, aut desiderii repetuntur eadẽ verba cum additiõe alicuius adiectiui: mi Tulli, mi Cicero, mi inquã suauiss. me Cicero.

¶ Mutuo amare, est amantẽ te amare: quod vernacula lingua dicimus, Ren dere il cãbio: latine aũt, Redamare dr̃. Dicit aũt quasi meo tuo: vñ, dr̃ mutu⁹ amor, mutua beniuolẽtia, mutua charitas, mutua officia, mutua bñficia, mu tuæ lachrymę, mutuæ querelę, hoc est: quę, abs te ad me ꝓdeũt, & a me ad te. Ideo possumus dicere: Ego quoq; mi Pirrhe amo te mutuo: ego quoq; reda mo te: ego quoq; nõ minori te amore cõplector: ego quoq; tibi in amore re spondeo: ego quoq; nõ sino me abs te in amore superari. Itẽ: Inter nos vehe mẽter amamus: quod perinde est ac si diceremus: Amamus nos inter nos: sed illuc nos elegãtissime dimittitur. Item: Mutuo nos amamus: est (vt aliqui di cunt) inuicẽ nos amamus: vel vicissim nos amamus. Inuicẽ, aut vicissim aliqd facere ꝓprie est ꝑ vices id facere: ut cãtam⁹ vicissim. i. qñ ego cãto, tu siles: & qñ ego sileo, tu cãtas. Itẽ: Legimus inuicẽ, vel vicissim. i. qñ ego lego: tu nõ le gis: & qñ tu legis, ego nõ lego: vnde fit adiectiuũ, Vicarius vicaria vicariũ: vt Dedi tibi vicariã operã, idest dedi tibi operã vice illius. Itaq; siqs diceret: ama mus nos inuicẽ: perinde esse, ac diceret: Amo te dum tu non amas me. & Tu amas me, dũ ego te non amo. Vbi cauẽdum est diligẽter ne dicas: Hac vice tm̃ nolo tibi morẽ generẽ: sed Nũc tm̃. nec Vna uice tm̃: sed Semel tm̃ nec duab⁹ tribus, q̃tuor vicibus: sed bis, ter, quater: vl̃ secundo, tertio, quarto: vel bis ter tio, quarto: vel bis, ter, q̃rto. Nec Da mihi veniã pro hãc uice tm̃: sed Da mi hi ueniã nũc tm̃. Nec Quot uicib⁹, sed quoties. Nec Multis uicib⁹, sed Plerũq; sępe numero: Vbi cauendum est similiter ne, Multoties dicas: qđ nõ minus.

barbarum est, q̃ multis vicibus, nec veniam ad te alia vice, sed, aliasi nec prima, secunda, aut tertia vice: sed primo, secũdo, & tertio. Nec, vltima vice, sed Demũ: vel deniq̃, vel vltimo, vel tandẽ, vel postremo, vel nouissime. Sed quõ dicem? Per la prima volta, che tu fallerai, io te perdonaro: ma p la secõda, io te spogliero nudo, e darote delle botte: Pro primo quoq̃ errore tuo, ignoscã tibi: pro secundo, te nudũ cędam. Itẽ: Per la prima volta, che tu me farai seruigio, io nõ te saro ingrato: Pro primo quoq̃ tuo erga me beneficio, non ero in te ingratus. Per la prima volta, che nessuno de miei scholari se partira senza mia liceza, gli daro vna spalmata cõ la bacchetta: la secõda volta, cõ la scoria ta il battero tutto: Siquis primum e discipulis meis iniussu meo e ludo discesserit, virga manum percutiam: si secundo id fecerit, loro totum cędam.

¶ E tengo te charo come la vita mia ppria. Multis modis dici potest: Aeque te ac vitam meã charũ habeo. Instar vitæ meæ apud me es. Instar vitæ meæ te charũ habeo. Nõ secus te amo, q̃ vitã meã. Nõ secus te ac vitã ppriã charũ habeo. Haud aliter te amo, q̃ ppriã vitã. Ita te amo vt vitã meam. Perinde te vt vitã meã charũ habeo: vel Perĩde ac vitã meã, vel vitã ppriã. & perinde mihi charus es atq̃ vita ppria. Vbi notandũ est q̃ propri' propria pprium cũ tribus personis coniungit, & idẽ significat, qđ meus, tuus, suus: vt Proprio commodo hoc facio: idest meo commodo. Proprio commodo id facis: hoc est tuo commodo. Proprio commodo ille hoc facit: hoc est suo commodo.

¶ Proinde vero significat quapropter, vel ergo, vel ideo. Lucretius tñ accipit, Proinde, pro Perinde: & eã dictione dissyllabã ponit. Subinde, aliqñ significat statim post: vt Horatius dicit. Si dicet recte, primũ gaudere, subinde. Præceptũ auriculis hoc instillare memẽto. Capitur ẽt pro, Frequenter, cũ quodã interuallo: vt si sæpe retro respiciã, an aliquis me sequat, dicã: Subinde respicio: hoc, est: Sæpe cũ quodã interuallo respicio. ¶ Deinde, vero significat, dehine, vel Deinceps: q̃q̃ Deinceps significat ẽt gradatim. Cic. Quos video deinceps tribunos plebis p triẽniũ fore: hoc est: vnũ post aliũ. In q̃ significatiõe capit aliqñ ẽt, Subinde. ¶ Prima va il maestro: dopoi gli scolari vãno drieto al maestro a vno a vno: ouero luno dopo laltro: Primo it ludi magister: postea discipuli eunt deinceps, vel subinde sequunt. Illud hoc loco prætermittẽdũ nõ est: q̃ Perinde exigit post se, ac si, vel atq̃ si: cũ signat ita: vt Lege perinde ac si pceptor adesset. vel Perĩde atq̃ si pceptor adesset. ¶ Sed qñ negatio pcedit, exigit ẽt q̃: vt Sueto. Nulla tñ re pinde motus, q̃ tñsione mathematici. Aliqñ tñ ponit absolute: hoc est: sine ac si, & sine negatione: & mõ signat ita. Plini': Funus Ruffi clarissimi viri, & pinde felicissimo multum. Suetonius ve Galba: Quare aduẽt' ei' nõ pinde gratus fuit. i. multũ gratus. Sec' aũt sine negatio pcedat, siue nõ, hr̃e põt ac, & q̃: vt Lõge secus ac ego fecit. & Lõge sec' q̃ ego fecit. Non secus ac ego fecit: Nõ secus q̃ ego fecit. ¶ E parmi, ch'o sia senza il mezzo di la mia vita: quãdo tu non me sei appresso: Et cũ sine te sum, dimidio animæ meæ carere videor. Itẽ: Dimidio animæ meæ mãcus esse videor, quãdo tu nõ es apud me. Itẽ: Nec dimidiũ aĩæ meæ hr̃e videor, qñ te careo.

Item: Et cum te careo, videor dimidio aiæ meæ esse priuatus. Item, & cu m tu mecū nō es, deesse mihi dimidium aiæ meæ vt. Itē, Facitq disiūctio nostra, vt ne dimidium qdem aiæ meæ videar hēre. Vel, Facit disiunctio nostra, vt d siunctum esse aiæ meæ dimidium videat. Hic notādum est in primis: q mos, iste loquēdi. Videt mihi, q qñ sine tesum, dimidio aiæ meæ caream. Videt tibi, q ego sim doctus. Videt illi, q tu legas. Videt nobis, q malefaciatis, rusticanus est, & plane puerilis. Quapropter si dicendū est: Videor mihi dimidio viæ meæ carere: Videor tibi esse doctus: Videris illi legere: Videmini nobis malefacere. ¶ Cum, aliqñ est aduerbium: & signat: qñ, vt Cum ad te venio, semp te inuenio scribentem: idest Qñ ad te venio. Et hoc loco: Cum sine te sum: idest qñ sine te sum. Aliqñ significat partim, & cum semp sequitur tum: vt Cum ppter necessitatem nostra, tum ppter ingenium tuum: idest partim ppter necessitudinem nostram, partim ppter ingeniū tuum. Vbi notādum est, q semper Cum praecedit: & in eo est quiddā minus: in tum quiddam maius: & hoc duobus modis, vt gñale aliqd praecedat, sequatur spāle: vt apud Quintilianum: Quod cum oibus conficiendum est nobis praecipue, tum aut ambo sint spāia: vt apud eundē: Quod opus Marcelle tibi dicam, quem cū amicissimum nobis, tum eximio literarum amore flagrantem, dignissimum hoc mutuæ inter nos charitatis pignore indicauimus. I. multum ppter amorem tuum in nos, plus tamen ppter amorē literarum. Aliqñ, Cum, subiunctiua coniunctio est, vt Cum in Africā venissem. Aliquādo significat, quis, iuncta cum tum: &, Tum, signat tamē, vt Cic. Cū in oibus causis grauioribus Caii Cæsaris initio dicēdi cōmoueri soleam vehementius, q uel usus, vel ætas mea videt postulare, tum in hac me multa perturbant. Tum pro Tamē ponitur, & Cū pro quis: Notandum, q quādo Tum, & Cum signant Partim, semp fere indicatiuo adiungūtur. Qñ aūt significāt, Quāuis, subiunctiuo. Repitur etiā Tum p Partim, aliquādo duplicatū, aliqdo triplicatū, aliquādo et multiplicatū, cum in rebus paribus ponit: vt Tum ingenio meo, tum diligentia factū est. ¶ Cum, pposìtio ablō casui seruit, sed nunq iungitur ablō significante instrumentū. Neq.n. dicimus: Cū gladio pcussi, qd impiti faciunt, sed gladio: nec Cum pugno te impulsi, sed pugno: nec Cū calce te pstraui, sed calce: nec Cū oculis te puerti, sed oculis: nec Cū lachrymis literas deleui, sed lachrymis: nec Cū igni aquā tepefeci, sed igni. Qñ aūt ablatiui significāt coniunctionē qdā, & nō instrm, tunc reqrunt ppōnem, vt Conor cum quāta possum facilitate scribere, Cum labore hæc scribo, Cum facilitate discis, Cū tpe oia fiunt, Cum ætate crescent mores. Qui aūt ita loquūtur, cum baculo pcussi, cum hasta vulneraui, inepte sane, & pter oium antiquorum morem, loquūtur. ¶ Apud, & Penes, quo differūt: Apud minus est q Penes. Nam apud te est qualitercunq res tenetur. Penes te est quodāmodo possidet. Festus uero Pōpeius dicit. Apud & penes in hoc differre q apud psonā cum loco signficat. vt Apud Platonem. i. in loco in quo est & Plato & apud templū. Penes uero psonā & dñium ac potestatem quod trahi dicit a penitus, ut Penes te est salus & uita mea quasi in ma-

nu tua,& arbitrium vitæ meæ penes te eſt. Tamē aliquando Penes requirit perſonam ſine diiiio: vt Fides penes auctores eſt ideſt apud. Nonnūquam ēt loco ſeruit. Cicero ad Herennium, Ita petulans, atq; acer: vt ne ad ſolatium quidem (vt mihi vr̄) ſed penes ſcænam, & in eiuſmodi locis exercitatus ſis. ¶ Ma ſe non fuſſe, che io ho riſpetto alla dignita mia, io me ne verria volando nella tua uilla: Quod niſi dignitas meæ rationem haberem, aduolarem mox in ſuburbanum tuum. vel: Verum niſi dignitatis meæ ratio me retraheret, quamprimum ad te in ſuburbanum tuum venirem. ¶ Quod, aliquādo ſignificat Verum, ſiue Sed: vt hoc loco. Poniturq; in principio clauſulæ, quæ nullam habet cum ſuperiori clauſula connexionem.

¶ Niſi, aliqñ indicatiuo iūgitur: pręſertim, qñ eſt principiū ſententiæ. Cicero: Niſi forte putamus dementem Publiū Scipionē Africanum fuiſſe. Aliqñ cū ſubiūctiuo: vt Quod niſi dignitatis meæ rōnem haberē: qñ. ſ. nō eſt in princi pio ſententiæ: nā hic verbū principale eſt, aduolarē. Nota quantā vim habet hęc parua dictio duarū ſyllabarū, qñ ſignificat: Se nō che uel: Se nō fuſſe che. ¶ Rationē habere, qd̄ ꝓprie ſignificat: Reſpectū hr̄e. Sed capit in bonā partem: vt habēda eſt rō dignitatis. i. reſpectus ad dignitatē, & ſalutē. Non autē diceret: Habēda eſt rō ægritudinis, & infamię. Et nota, Habere rōnē, ſemp requirere genitiuū in hoc ſignificato. Quando aūt habet ablatiuū cū ꝓpoſitione cum, ſignificat, Negocium, & quaſi cōmerciū habere. Cicero de Senectute: Rationē habet cū terra, quæ nunq̄ recuſat imperiū: id eſt Negociū habet. ¶ Aduolarem per metaphorā dictum: hoc eſt: q̄ celerrime venirem: ſiue accelerarem: ſiue properarem: nā Maturare non auſim dicere. Maturare enim proprie dicitur: cū neq; ſerius aliquid fit: ſed media quædam via, & tēperata tenet: vt in pomis: Matura dicūtur: quæ neq; cruda, neq; immitia ſunt, neq; caduca, neq; ſqualētia: ſed tempore debito adulta, ac matura: vt ſit, Maturare, celeriter quidē, ſed, ſine impetu, & moderatione aliquid agere. vnde Virg. cum Deum faceret ventis iubentem, vt e mari diſcederent, inquit: Maturate fugam: hoc eſt: cū quadam moderatione: & quaſi maturitate, diſcedite: alioquin facto impetu, maiorem maris procellam excitaſſent. Hoc verbum Cæſar Auguſtus, duobus græcis vocabulis elegātiſſime exprimebat: σπεῦδε βραδέως: hoc eſt: Propera tarde quaſi monere volens: in rebus agendis & celeritatem induſtriæ adhibendam eſſe & diligentiæ tarditatem. Elegantiſſime videtur Maro noſter hæc duo vocabula in Georgicis dixiſſe, inquit autem: Frigidus agricolam, ſi qñ continent imber, Multa forent, quę mox cœlo properāda ſereno Maturare datur: quaſi dicat: Poſſunt coloni inſtante tempeſtate multa maturare, quæ, alioquin, ſereno tempore properarēt. ¶ Suburbanum quid proprie ſignificat: Suburbana in plurali tantum, & ſuburbanum dicitur domus coniunctæ inſtar vrbis & vrbi propinquę tñ extra muros. Suburbanū vero ſignificat prædiū in ſuburbanis: & habet pluralem numerū ſuburbana: ideſt ꝑdia in ſuburbanis: quēadmodū dicimus: Tuſculanū, & Cumanū: hoc eſt ꝑdiū in agro Tuſculano, & Cumano. vt Eram in Tuſculano meo: Formiis

no tuo: Pompelano Neronis. Frequentes uero demus extra subvrbia dicun tur Vicusq; fint istar Vicis urbani. Vicus uero urbanus pars urbis est. Quip pe diuisa est urbs in uicos: quasi in membra minora: sicut Suburra: Carinæ Aesquiliæ: Vici Romæ fuerūt. Nam diuisa fuit urbs in Regiones circiter ui gintiln Vicos autem supra mille. A. Vicis uicina, & uicinus, & uicinitas dicuntur: quasi ex eodē Vico. Vicus extra vrbem, qui Paganus dr̄, muris caret. Nam si haberet muros esse castellum, qđ a castro diminutiuū est. Significat aūt locum muris munitū instar oppidi, vel vrbis Castra, in plurali sunt loca, in qbus milites tentoria fixerunt: vt ibi se recipiatur, maneatq; exercitus. Oppidum est omnis vrbs, præter Romam, quæ primō vrbs dicta est: feciq; vt cæ tera oppida eodem nomine appellarent. Diciturq; oppidum ab ope da: Vrbs vero dicta est (vt Varro ait) ab vrbo. Vrbum autem, inquit, appellari curuaturā aratri: q; aratro designatus sit locis, in quo roma cōdita est. & Pōponius iuriscōsultus: Vrbs, ingt, ab vrbo dicta est. Vrbare est aratro diffinire. Municipia, sunt oppida, quorū ciues municipes dicūtur: & sunt ciues Romani ex municipiis, legibus suis, & suo iure vtētes muneris tm̄ cum populo Romano, honorisq; participes. A quo quidē munere capessendo appellati sunt municipes, nullius aliis populi Romani legibus astricti. Primi autem municipes facti fuerunt Cerites. Cōcessumq; est eis: vt ciues Romani essent pro sacris bello Gallico custoditis. Coloniæ vero sunt, quæ non extrinsecus veniūt in ciuitatem: nec suis radicibus nitūtur: sed deducunt ex ciuitate: & iura, atq; instituta populi Romani habent. Quæ conditio, licet minus libera sit, tñ dignior existimātur propter maiestatem populi Romani: cuius ipsæ Coloniæ, quasi quædam effigies videnf. Villæ dicunf domus extra vrbē, & suburbia, q̄ cōstitutæ, sunt habitandi causa. Præda, scribit Vulpianus, dici: Non solū ea, q̄ sunt in oppidis: sed et stabula, aut alia meritoria in Villis, & in Vicis agri cōtinent fundos: nō cōtinent a fundis: sunt q; simul cū Villis. Vnde multi Senatores in agris vixerūt. ❡ Differt aūt Ager ab Aruo: q; Aruū est, in quo aliqd serit. Sallust. Quia Numidæ pabulo pecoris magis, q̄ aruo student. Fūd^9 (vt dixi) minus est, q̄ Ager. Nā prata, vineę, horti, oliueta, salicta, arbusta, pomaria, pascua, nemora, loca aucupatoria, venatoria, piscatoria, sunt ptes agri: & singula singuli fundi sunt. In Vrbe āt, siue Oppido, siue Vico, siue Castello īmō ō pdiū est: qcqd his (q̄ dixim^9) siīe est, eadē et in agro pdia sunt. Vñ dicere possum^9: q; Fūdus ē possessio rustica: Prediū & rustica, & vrbana. Fūdus āt (vt aliq putāt) dr̄ a fundo: q; tm̄ cōtineat, qtū funda lapidē iaceret. Di āt Fūdus, & Fūdū: hinc fundamētū dr̄: & fundo fundas. Differūt āt, fundare, & fundamenta iacere. Siquidē fundare, est firmare aliqd, & stabilire: vt Recte funda domū tuā. Iacere aūt fundamenta, est qualecunq; pricipiū ædificii facere. ❡ Est ne dr̄iæ aliqd inter, Vna, & Simul: Simul aliqñ geminatū reperitur apud bonos auctores, excepto Cicerone: & hēt fere eā significationē, quā hēt, Tū de quo verbo paulo ante diximus. Quis. Simul & pleniori obsequio deme rer amantissimos mei: si mne vulgarē viā ingressus alienis demū vestigiis insisterem.

Cic. Semel tñ (quãtum ego inueni) Vna: pro Simul, vsus est in Verrẽ: Vna & id, qđ facio, pbauit in vna, & in hac causa pfecto neminẽ prępónendũ mihi esse existimauit. Simul, qñ non est geminatũ, aliqñ ponit pro pariter. Q. uĩ. Homo fortis, simul & sapiẽs. i. ac pariter sapiẽs. Cice. p Roscio: Perditissimi est igit hoĩs simul & amicitiã dissoluere: & fallere eũ: q læsus nõ esset, nisi credidisset. Cum autem: simul, significat Insimul, nihil differt ab Vna aduerbio.

¶ Prędiolum quale nomen est? Diminutiuum. Ponunt aũt aliqñ diminutiua necessitatis causa: vt si velim exprimere paruum puerum, dicam, Puerulum. Interdum humilitatis: vt si uelim dicere res meas, dicam, Reculas. Interdum causa contẽptus: vt cum hoiem vocamus Homuntionem, aut homulum: aut homululum. Interdum & vtimur diminutiuis, quasi blandientes: vt ego hoc loco feci, cum dixi, Prædiolis, & pomariolis, & ouiculis: pro prędiis, pomariis, & ouibus. sic Cicero, blãdiculã spẽ vocitat: sic Plautus sæpe corculum dicit, & animulam, & molliculum caseum: pro corde, & anima, & molli caseo.

¶ Hic notãdũ est: q sunt aliqua noĩa, quæ diminutiua vident, & nõ sunt. Diminutiua enim sunt, q diminutionẽ significãt: vt corculũ, corpusculũ, passerculus, mendiciũculũ, lucubraciũcula, recula, & similia. Quę vero nõ significant diminutionẽ, sunt ista: Auunculus, q nõ est puus auus, sed frater matris: cuniculus aĩal: musculus, nõ puus mus, sed ossis genus in iuncturis: pediculus, siue pedunculus aĩal: cuculus auis: cicercula nomẽ leguminis: nouacula culter tonsoris. Anniculus annicula anniculũ: vt anniculus puer, annicula puella, anniculũ mancipiũ. i. vnius anni: sicut bimus, trimus, q̃drimus: duorũ, triũ, quatuor annorũ: nec d aĩalibus tm̃ dicunt, sed ẽt de inanimatis: vt anniculum vinum: bimum oleum. Ridiculus ridicula ridiculum. i. dignum risu: & vernaculus vernacula vernaculum. i. domi nr̃æ natum. Sunt pterea multa neutra: vt vmbraculum, cœnaculum, crepusculum, vinculum, amiculũ: pro quodã genere amictus instar palli. Curriculũ p cursu, & p loco, in quo curritur, nõnunq̃ ẽt pro curru: vt Curtius: Aliorũ tñ acti equi non modo in voragines, lacunasq, sed etiã in amnẽ præcipitauere curricula. Cubiculum, qđ nõ est dicendum diminutiuum esse, cum in cubiculo sit cubicule. Cõuenticulũ pro cõuentu: vt Cic. Tum cõuenticula hominum, quæ ciuitates nominant. Baculus, quod nõ est diminutiuum, sed habet diminutiuum bacillum: reperitur ẽt baculum neutri generis: vt Ouidius in libro. xv. Esse solet, baculumq tenens agreste. Notandum etiam: q sunt aliqua diminutiua recte formata: quæ tñ in significatione dissentiunt a suo primitiuo: vt a menta, quæ est herba reddens odorẽ, fit mentula, quæ significat virilia. Ab os oris fit osculum, quod significat basium. Ab acu, qua vestes sarciuntur, fit acicula, qua mulieres vtuntur ad capitis ornatũ. Ab angue serpente, fit angu illa piscis. Ab aure, fit auricula: quæ nõ significat aurem brutorũ (vt qdam indocti dicunt) sed cartilaginem illã, quæ est circum aurium cõcauitatẽ. & fidicula: hoc est cordula, siue neruus citharę, fit a fide quæ (vt Festus Põpeius inqt) est genus citharæ. Ita dicta: q tm̃ inter se cordęcius, quantum inter homines fides, concordet. Quia mentio facta est de con

uentu:sciendum est non absurde vocari a nostris cõuentus religiosorum: vt
puta conuentus minorum: conuentus heremitarum. Verum id vocabulum non
domũ, siue habitaculũ significat (vt vulgus sentit) sed ipsam conuentionem,
& cõgregationem religiosorum: hoc est ipsos religiosos: vt Ego habui orationẽ
in conuentu religiosorũ hominum: hoc est in cõgregatione, & quasi corona
religiosorum: quod significatũ habet ecclesia apud Graecos: sed ignari ho-
mines, quemadmodum nomen conuentus transtulerunt ad habitacula reli-
giosorum virorum, ita nomen ecclesię, quod cõcionem significat, ad templa.
Templum enim, siue aedes sacra in singulari dicitur locus Deo dicatus, nõ ec-
clesia: sed in hoc errant: vt in aliis plerisque: quippe qui claustrũ barbare dicũt
pro atrio: sacristiã pro sacrario: beneficium pro sacerdotio: de iure patrona-
tus pro gentilio: obseruantiam pro obseruatione: missam pro sacrificio: con-
fiteor pro audio confessiones: confessorem pro auditore confitentium: indul-
gẽtiam pro venia. Propterea Isopum pro isopo: eremũ pro eremo, sine aspi-
ratione: characterem pro charactere: Iacobum pro Iacobo: Mariam pro Ma-
ria: Luciam pro Lucia: Idolum pro Idolo: Idolium pro Idolio: Idolatriã pro
Idolatria: Iosephum pro Iosepho: Salomonem pro Salomone: Adamãtinũ
pro adamantino, Christallinũ pro christallino: Cedrinum pro cedrino: Myr-
rhinum pro myrrhino, & alia huiusmodi permulta.
¶ Pomariolũ similiter diminutiuũ est a pomario. Est aũt pomariũ locus po-
mis consitus, siue locus, in quo poma reponuntur. Quod sit locus pomis cõsi-
tus, testat Ouidi⁹, Id metuẽs solidis pomaria clauserat Atlas Moenib⁹. Quod
aũt signet locũ ad reponẽdũ poma, certũ est. Sic eñ dicim⁹ tabulariũ, in quo
tabulę, hoc est instrumẽta, & lrę sacrę ponunt: aerariũ repositoriũ aeris, arma-
riũ, in quo reponunt libri: armamẽtariũ, vbi reponunt arma: cęteraque hmõi.
¶ Pomeriũ est ne idẽ, qđ pomariũ? Minime, Siqdẽ T. Liui⁹ scribit, Pomeriũ
esse locum apud muros vrbis, siue oppidi tã intra, q̃ extra, in quo edificare nõ
licet. Dictũ pomeriũ, q̃si post moenium; hoc est post moenia. ¶ Ciculę simi-
liter diminutiuũ est: hoc est paruę oues. Vbi cauẽdũ est ne incidam⁹ in erro-
rẽ aliquorum: q dicũt pecudes, & oues idẽ signare: & hãc drĩam iter pecus pecu-
dis foemininũ, & pecus pecoris neutrũ, quia pecus pecudis est, quae dat nobis
agnos, lanã, & lac: pecus vero pecoris significat omne aĩal, qđ humana caret
facie. Pecus pecudis, & pecus pecoris nihil differunt. Significat aũt omne ani-
mal, qđ sub imperio hoĩum, & pabulo terrę pascit: vt bos, equus, mulus, asin⁹,
camelus: & hęc oĩa armenta faciũt. Quãq̃ aliq dicant, Armẽta dũtaxat boũ
esse, ab arãdo dicta aramẽta: deinde sublata tertia lrã, armẽta. Pręterea ouis,
quae marem, foeminãque significat, capra cum qua caper, vel hircus: porcus, &
porca, vñ fiunt greges. Ouidius: Mille greges illi, totidemque armenta per her-
bas Pascebant. Virg. Hoc satis armẽtis supat pars altera curę Lanigeros agi-
tare greges. Idem tñ de ceruis dixit: Hos tota armẽta sequuntur, & de bobus
greges: Aut aliq̃ in magno sequitur grege. Cicero etiam in Philippicis dixit:
Cecidit greges armẽtorum: q̃si grex sit generalius nomen: armẽtũ vero specialius.

Hæc igit ir oia & pecudes,& pecora dicunt. Significat tñ nõnunq̃, Pecus pe-coris, multitudinē pecudū gregaliū potius,q̃ armētalium. Virg. Dic mihi Da-mœta, cuiū pecus, an Melibœi: Infelix o sp ouis pecus. & alibi: Caprigenūq; pecus, nullo custode p herbā. Significat tñ pec⁹ pecoris, oues. Quintilianus: Cur in vsum vestitā sæpe pecoꝝ lanę detrahūt. Præter pecudes, q̃drupedes feræ sūt: licet ꝓprie dicant feri, q̃ mānsuefactæ nō sunt. Quæ vero sunt mansue factæ, dicūt cicures: vt canis, elephas, siue elephātus ad bella domitus aper, onager, ceruus, capreolus, dama: caprea: leo: & qcqd deniq; cicurari pt. Cicu-rare (vt Varro inqt) est mānsuefacere. Q. d. n. fero cōtrariū est: cicur dr, & ideo dictū est. Cicur īgeniū hēo: hoc est mānsuetū. A cico añt dictū cicur vr. Cicum dicebāt veteres, mēbranā tenuē, quæ est in malo punico. Cice: in Tusculanis: hāc Varronis opinionē cōfirmancum aīt: Nā aliæ sunt feræ: aliæ cicures: aliæ natātes: aliæ volucres. Illud postremo notādum: q; bos cōprehendit & tauꝝ & vaccam. Equus: & Caballus differuntq; Caballus dr̃ potius: qui asinariam artem exercet. Mulus ꝓprie dr̃: qui generatur ex asino: & equa, Nam qui ex asina: & equo gignitur: hynulus appellatur: q̃uis aliqui burdonem nominēt. Camelus cōis generis est: & tñ nūquam in fœminino reperitur: quemadmo-dum bos: vt Virgilius: Ille meas errare boues. Quod non est mirandum: cū lupus apud veteres in fœminino genere repe iat: q̃uis fœmininum sit lupa.

Quomodo eleganter dicet? Coglieria con teco delle herbette: cogl eria de luua: recoglieria delle pome: seria p̃sente alla vēdemia: verria a ve-dere il torchio: gusteria el vino nuouo del canale: ne me guarderia de quel-le cose: che sole fare communamente ogni huomo in questo tempo: Legerē tecum holuscula: decerperē vuas: colligerem poma: adessem vindemiæ iusse rem torculum: mustū de lacu degustarem: nec a cæteris: quæ agere fere om-nes hoc tpe cōsueuerūt: abstinerem. Legere interdū significat ἀναγιγνώσκειν vt Lego librum: lego Priscianum: & vñ fit frequentatiuum lectio. Interdum lege-re est colligere: vt hoc loco & Virg. Qui legitis flores: & humi nascentia fra-ga. Legare vero est mittere: siue in testamento relinquere: vnde dicuntur le-gati: hoc est pratores: & legata: hoc est: quæ in testamento relinquuntur, & le-gatarii: qui relinquunt. Qñ ꝺo cōponitur cum pre, fit perlego. Est autem per legere vsq; ad finem legere. Lactantius. Non iniuste videor perere: vt si quis erit: qui inciderit in hæc si legit perlegat. Sic differunt scribere: & pscribere: vnde dicimus. Ab initio scribā. & Ab initio ad finem vsq; perscripsi: Sic per ferre est vsq; ad constitum ferre. Cicero: Sed nundius ille: qui literas cepit: vt ferret: non pertulit. Seneca in Tragediis: Leue est miserias ferre: perferre est graue: id est Leue est per aliquod spatium temporis esse in miseriis: sed in his vsq; ad vitæ finem perseuerare: intollerabile est. Sic Martialis: Nam vigi-lare leue est: peruigilare: graue: hoc est partem noctis vigilare: leue est: totam vero insomnem ducere: graue. Vnde idem est peruigilare: & pernoctare: nisi q; illud & noctu: & interdiu: fit: hoc tantum noctu.

¶ Agere reum: est accusare: peragere reum, est condemnare. Dicit autem ac cusato,

cusator reum condemnasse, quando eum condemnatum curauit.

¶ Perorare, est orandi finē facere: vnde Peroratio dr̄. ¶ Persuadere, est suadēdo in opinionē, siue snīam tuā inducere. Suadere enim, & dissuadere ī actu est: persuadere in affectu: vnde male dicunt qdam: Dissuasi hoc illis, pro reuocaui eos ab opinione. Debet enim dici: Persuasi eis ne facerēt: sicut e cōtrario diximus: Persuasi eis vt facerēt: q̄re & suasor dr̄ q aliqd suadet, aut dissuadet, & si nihil psuadeat. ¶ Permanere, est ad finē vsq manere. Plinius: Tunc demū lente, cūctanterq; veniunt: nec tn̄ pmanent. sed ante finē recedunt. ¶ Cōponitur ēt: Lego primæ cōiugationis cum ab, & fit, Ablego: qd̄ est, expello, siue trāsmitto. Componitur ēt cum de, & fit, Delego. Est autem, delegare, aliqd faciendum, administrādū ve iniungere: vt Pōtifex delegauit mihi hāc puinciam: Imperator delegauit mihi hāc curā. Quādo autem lego est tertiæ cōiugationis, fit Deligo: quod est, Eligo: qd̄ similiter ex e, & lego cōponitur. Cum di ēt cōpositum fit, Diligo: quod idem significat. Relego, si a lego tertiæ coniugatiōis ēē positum sit significat rursus lego: Lego si a lego legas, significat, in exilium mitto: vt Galba multos ex ciuibus relegauerat. Cum con, & lego legis compositum, fit colligo: vt Colligo poma. Si vero lego legas cum con componatur, fit collego i. simul mitto: vnde, qui in eadem legatione simul mittuntur: vel quibus aliquod munus simul delegatum est, Collegæ dicuntur.

¶ Quæ dr̄ia est inter eligo, & deligo: Deligere est magis idoneū ad rē agendam secernere: vt Popu. Romanus delegit hunc sibi Imperatorem. Imperator delegit sibi hos milites: non aūt elegit, qa viri ad bellum gerendum leccentur. Eligere vero est ad nostrū emolumentum, vel ad eius, q eligit, dignitatē: vt Eligo mihi domū: Eligo mihi equū. Et notandū: q deligo actūm regit sine præpositione: vt Popu. Romanus delegit Cæsarem in Imperatorem. Eligo vero regit duos actōs: alterum cum præpositione: vt populus Romanus in principem elegit si Octauium. Cicero: Quos Cæsar in senatum elegerat. Inter pares, siue collegas, eligere dr̄ cooptare. Titus Liuius: M. Furius Camillus dictator magistrum equum Lucium Aemilium cooptat. Cicero in Bruto: A quo in collegium augurū fueram cooptatus. Dicimus autem, Agere delectum, & facere delectum, & hr̄e delectum: q̄ a deligere hoc differunt: q deligimus etiam vnum facere vero, vel habere delectum, semper ad multa refert.

¶ Tecū, cur dicim⁹ pot⁹, q̄ cū te: ita ēt mecū, secū, nobiscū, & vobiscum: Illa tria pnoīa, mei, tui, & sui, ita ī plerisq; similia sunt: vt qqd vni puēit, alia quo exigeret videant. Vn̄ cum tecū nō sine rōne dicatur potius, q̄ cū te, ceptera ēt q̄si qdā in societate eodē mō ī orōne collocari voluerūt. Tecū aūt iō dr̄, qa si huic pnomini pponeretur, Cū in grō pl̄i, fieret cacophaton: qd̄ vitiū ī Epistolis, & in oī orōne soluta maxime vitādum est. Effereq lōge turpi⁹ cacophaton, q̄ illud Virg. Numerum cū nauibus æquat. Cæterū obtinuit vsus: vt ēt, Qui cum diceremus in abltō casu pp supradictarū monosyllabarum similitudinē.

¶ Vua, & poma qd ppie signāt: Quid vua significet, manifestū ē. Illud autē notādum, inter acina, & baccas & poma, & nuces dr̄ia est. Acina inter fru

ctus,minores arborꝫ fructuue desiue nascũtur:vt sunt vuæ, quæ cum acerba est,omphacium dr: vnde Oleũ omphacinum:hoc est ex vua acerba factum. vinũ. Item grana hederę.grana sambuci:grana ebuli:grana malimorꝫ:& qcq̃ id simile. Inter baccas vero sunt fruct⁹ lauri:oliuę:myrti:lentisci: & similiũ. Quæ supra hæc sunt,poma dicũť:qbus dũtaxat vescimur: vt sunt:cerasum (siue cerasium)prunum:mespilum. Castanea vero inter nuces referť: vt Virgi. Castaneasq̧ nuces:sicut pinus: corylus: amygdalus:iuglans:& his similia.
¶ Mustũ qd ꝓprie signãt: Mustus,ta,tũ,idẽ est, qđ nouus ua uũ: Plaut⁹, Mustã iuuencã appellatiõ dictũ est vinũ mustũ.i.nouũ. Postea ĩualuit vsus:vt mustũ sine vino diceremꝰ:q̃si mustũ substãtiuum esset,nõ adiectiuũ:quemadmodũ mer⁹,ra,rũ,signãt solũ. Vñ, Merula,dicta ẽ q̃si uis solitaria: & merꝫ vinum dr,qñ solũ est:hoc est sine aq̃. Obtinuit tñ vsus:vt qñ merꝫ dicim⁹, vinum intelligam⁹:vt mero ĩgurgitat⁹:hoc est vino ĩgurgitat⁹: Quinetiã cum dicam⁹ vinum meracius:hoc est magis purꝫ.qđ vernacula lingua dicimus:Piu mondo.& vinum limphacius:in quo plus aquæ est.qđ eadem lingua dicimus:Piu adacquato, Nihilominus etiam sine vino utrumq̧ dicimus,& vinum intelligimus:vt Ego meracius bibo, q̃ tu: hoc est magis purꝫ vinum, q̃ tu bibo: & Tu lymphacius bibis,q̃ ego:hoc est vinum magis aq̃ temperatum, q̃ ego bibis.
¶ De lacu:hoc est ex lacu. Dr.n. De via te allocut⁹ sum: hoc est ex via: De lacu ad me aq̃ defecta est: hoc ex laco. Dr aũt lacus locus ille, in quem torcularis vinũ decidit. Item: Audiui de pr̃e meo,i,audiui ex pr̃e meo: Quęsiui te de ianuã:hoc est ex ianua: Sed notãdum:q̧ de via ĩ alium quoq̧ sensum accipiť. Cic. Cumq̧ de via lãguerem,& mihimet displicerem. Et alibi:Nisi de via fessus esset:q̃si de labore viæ, Hic.n. via signãt iter: hoc est actionem ambulãdi.illic signãt locum in quo ambulam⁹. ¶ Nec,a neq̧ dr ꝑ apocopen. Q enĩ idem est qđ cu. Itaq̧ ablatis ex fine u, & e,remanet Nec. Signãnt aũt hæ duæ cõiunctiões, Et nõ:vt Ego nõ scribo:nec,vel neq̧,tu,scribis:hoc est, & tu non scribis. Interdũ, Nec,capiť ꝑ nõ ẽt:vt Quin. Persolui grã nõ p̃t nec malo p̃rĩ hoc est:nec ẽt malo p̃ri. Nota ĩten⁹ ad elegãtiã spectat q̧ &,& neq̧,aliqñ cõfundunť:vt:Et discere vis,nec tñ studes. Item: Nec studes, & tñ vis discere. Itẽ, Et discere nõ vis,& tñ studes. Item Nec studes, ne discere tñ vis. Nec, & neq̧ sequente enim,aut vero ꝑ simplici nõ ꝑposita negatiõe accipiũť. Item enim sunt:nec enim lego:& nõ enim lego:neq̧ vero dixit:& non autem dixit. Cõmunemente ogni huomo. Caue ne dicas:Cõiter oẽs, sed fere oẽs. Cõmuniter enim non signãt fere(vt vulgus accipit)sed pariter. Ita oẽs: vt communiter in hanc rem concurrerant.i.pariter omnes in hanc rem concurrerunt.
¶ Fere,qd ꝓprie signãt: Aliqñ idem est qđ pene:hoc est: Paululum abfuit, qn vt fere cecidit.i.parum abfuit,qn caderet. Aliqñ signãt quandã vniuersalitatem rei,vel tpis,vel loci:vt: Fere oẽs ita loquunť.i. fere omnes hoies ita loquunť, Fere vtor hac veste.i.quasi omni tpe, & omni loco vtor hac veste. Romani fere orbem subegerunt:hoc est:Romani q̃si totum orbem subegerunt.
¶ Temere,oẽs fere docti post Ciceronẽ,ꝑ fere acceperũt. Quin. Illud inge-

niorũ velut precox genus nõ temere vnq̃ peruenit ad frugẽ, pro nõ fere vnq̃.

¶ Oĩs, distributiua dictio est: & cõplectit quicquid substãtiuo est, cui cõiungitur verbi gratia: Oẽs hoies: idest quicquid hoium est. Omne pecus. i. quicquid est pecoris: Sed diligẽter animaduertẽdũ est: ne incidamus in multorũ errorẽ, q dicunt. Quilibet, oẽm signare, & similiter dictionẽ distributiuã esse: vel sitq; Quilibet, homo currit: & nullus hõ currit contraria esse. Sed oĩs homo currit: & null⁹ homo currit, non esse cõtraria: eo q plus signat, Omnis homo currit, q̃ nullus hõ currit. Siquidẽ, Omnis hõ currit, tã mares, q̃ fœminas: hoc est omne humanum genus cõplectitur Nullus homo currit, duntaxat mares. In vtroq; sane pueriliter fallunt, qui ita sentiũt: nã & oĩs hõ, & nullus homo, plane cõtraria sunt. Nec obstat q oĩs cõis generis sit: Nullus tñ masculini Siquidem, Nullus homo, omne genus humanũ cõplectitur: & Nullus bos, omne genus bouinum: cum homo, & bos cõis generis sint: & dictio distributiua non impediat, quominus tam mares, q̃ fœminas significet. Eodem enim modo dicitur, Nullus hõ currit, ac si diceretur, Nullus homo, siue mas, siue fœmina currit, Nullus bos, siue mas sit, siue fœmina arat. ¶ Quilibet, vero non distributiua dictio est, sed particularis: signat enim vnũ ex multis indeterminate, vt si multi sint hic mecũ pugnaturi, dicã, Prodeat qlibet, & mecũ certet, hoc est pdeat un⁹ quicũq; ille sit. Quinti. Quarũ nos una res qualibet nihil interuenientes fatigaret. Adeo facilius est multa facere q̃diu. Hieronymus, Ad unũ quemlibet filiorũ Aaron. Hic similiter notandũ est, q Aliquis, & Quidam differũt. Aliquis enim particularis dictio est & significat aliquem incertũ, vt si dicam, Aliquis pulsauit hostiũ, hoc est, hõ aliquis, quẽ nescimus. Quidã vero est dictio poti⁹ singularis, & significat aliquẽ certum, & distinctum hominem, licet non nominatum, ut si dicam, Venit ad me quidã amicus meus, hoc est vnus, quem scio, & non nomino. nec licet dicere, Venit ad me aliqs amicus meus.

¶ Abstinere, & Cõtinere differũt ne inter se? Differũt sane. Nã cõtinere fit, cũ quodã labore, cũ. s. ratio obsistit sensui, hoc est sensus trahit hoĩem in vnã partẽ, rõ in aliã. Abstinere vero sine aliquo labore fit, cũ. s. rõ dñatur sensui, & ab his tẽperat, q̃ uitiosa sunt, firmato iam habitu, & sine aliqua difficultate, unde continentia nõ est uirtus, sed dispositio ad uirtutẽ, & principiũ uirtutis, & sic diffinitur, Cõtinẽtia est p quã cupiditas animi rõne, ac cõsilio gubernatur. Abstinẽtia uero est perfecta, & absoluta uirtus, & sic diffinitur, Abstinẽtia est rõnis ad libidinem, atq; alios non rectos impetus animi firma, & moderata dominatio. Tamen hæc duo uocabula aliquando apud scriptores indifferenter capiuntur. Quæ res quendam nostra ætate uirum doctissimũ traxit in errorem, vt in expositione eorum uerborum longe a ueritate discesserit.

¶ Q̃uõ latine diceret, & elegãter? Io giuocheria anchora alcuna uolta cõ te a giuochi piaceuoli, nõ ĩ cãpo a saltar: o alla palla, o al scrimir, o ad altri giuochi, che sogliono affaticare, o straccare i corpi nr̃i, ma caminãdo cõ te p le selue e colli, e valle, e boschetti, e portãdo le tue operette in seno, conmouerla anchora le muse a giuocare cõ noi, nelq̃l luogo nõ saria alcuno che ce ss pre-

desse de troppo liberta: & se alcun ce fusse, noi se escusaressemo per esser in luogo solitario. Luderem etiã interim tecum ludis nõ iniucũdis: non scilicet in campo saltu: aut pila: aut gladiatoriis ludis: siue aliis, quæ lassum, ac defatigatum reddere corpus consueuerunt: sed per siluas, & colles, & saltus, & nemora tecum deambulans: ac lusus tuos sinu gerens, ipsas etiam Camœnas ad ludum excitare: vbi nemo esset, qui nos nimiæ licentiæ accusaret: & si q̃s esset, facile ipsam solitudinem excusaremur.

¶ Ludere, & iocari differunt? Ludimus enim re: iocamur verbis. Vnde ludus in facto est: iocus in verbo: ideo dicimus. Ioco ne, an serio loqueris? Interdum tamen hæc duo verba confunduntur vt Iuue. Quoties voluit fortuna iocari: pro ludere posuit. Ouidius: Hos ignara iocos tribuit Natura puellis. Materia ludunt vberiore viri. Mille fac esse iocos: turpe est nescire puellam Ludere: ludẽdo sæpe paratur amor. Cice. ioca pro iocos scripsit ad Atticum. Itaq; ioca tua plena facetiarum. E contrario ludus, pro ioco põnitur. Horatius: Sed tñ amoto quæram? seria ludo. hinc ludere, pro iocari frequenter inuenitur, Pli. Ludere me putas, serio peto. Cicero; Qui ita dicit, ludere videtur. Vnde & cõposita a ludo potius ad verba, q̃ ad actionem pertinent: vt Eludo. Cic. Sed & vos ab illo irridemini: & ipsi illum vicissim eluditis. Ludere etiam dicimus, versibus scribere: vnde & opuscula poetarum, siue alioꝝ versus scribẽtium, lusus dicuntur. Alludere, est cum aliud dicimus ad aliud latenter referre sententiam: vt Virg. dum narrat ludos Aeneæ, alludit ad Augusti victoriã: Actiacaq; Iliacis celebramus littora ludis. Ludum ẽt appellamus scolam: vnde ludi magister dicitur. Et est ludus literarius scola grammaticæ. Dicit ẽt ludus cæterarum artium, sicut musicæ: vt Apud Terent. de fidicina, quæ quotidie discebat in ludo. Item ludus armorũ, qui ludus quoq; gladiatorius dicitur: ludos tñ gladiatorios frequẽtius, q̃ ludum dicimus: quoties vnum plura ve paria gladiatorum ad spectaculum pugnatura pducũtur: quæ res munus gladiatorium dicitur, & quid spectaculum, populo facit: numerarius: & qui gladiatores domi exercet: & postea vendit: lanista. Vocantur autem ludi gladiatorii: sicut ludi Circenses: & ludi Apollinates: & reliqui.

¶ Interim: nõnunquam significat interea: vt Interim venit ad me Socrates idest interea: dum hæc agerentur: nonnunq̃ significat: Aliquando. Quint. Barbarismi: ac Solœcismi fœditas absit. Sed quia interim excusantur hæc vitia: hoc est aliquando excusantur.

¶ Nota: q; eleganter dicimus: Ludo ludis: & ludo ludos: sed Ludere ludis: est ludere ad aliquod genus ludi: vt ludo pila: & ludo palæstra. Ludere ludos: est ludere: quemadmodum dicimus: Viuo vitam: Non morior mortem. In quo modo dicendi multum inest suauitatis: & significant viuo: & morior. Secus dicitur: Acta age. Hoc enim prouerbium est: quod dici solet: cum superuacuo dicimus: aut facimus aliquid: quod notum: actumue sit,

¶ Non iniocũdis: hoc est iocundis. Vbi aĩaduertendum est: q; cum positiuũ exprimere volumus: lõge elegãtius cũ positiuo sibi cõtrario præposita nega-

tione exprimimus:q̄q̄ aliq̄n minus aliqd significet q̄ positiuum:vt si dicā:Homo nō est improb⁹:hoc est satis ꝓbus:& philosoph⁹ haud ignobilis.i.satis nobilis Interdū plusquā positiuū significat:vt si dicā.Nō illepide inqt poeta:significat lepidissime.Et nō insulsa orō d̄r:in qua plurimum sit salis.Et nō semel:idest sępius q̄q̄ nō semel significare ēt possit nūq̄:vt Non semel ad me venit:idest sæpe ad me venit.& Non semel ad me venit idest nunq̄:siue Ne semel qdem ad me venit.Item eadem aliq̄n verba duo plane inter se contraria significāt: vt fit etiam si dicam.Adolescens:cui acutum est ingenium:nullo labore fit doctus.Et Adolescens:cui obtusum est ingenium:nullo labore fit doctus.Prima quippe oratio affirmatiua est:& significat:adolescentem boni ingenii sine aliquo labore fieri doctum.Secunda vero negatiua est:significatq; adolescentē obtusi ingenii cum quātocūq; labore non doctum fieri.Ita hęc verba: Nullo labore discis,duo cōtraria significant:hoc est sine aliquo labore discis:& cum quouis labore nō discis.Tu impari senza alcuna faticha Tu nullo labore discis.Tu nō impari etiamdio cum qualunq; faticha.Tu nullo labore discis:Itē Io mi maraviglio grādissimamente:duobus modis inter se cōtrariis exprimitur:hoc est:Non possum satis mirari & non possum non satis mirari. Eadem enim vtrobiq; sñia est,& mirari me vehementer significat.Quāq̄ illic dicat:Nō posse me tm̄ admirari:quin magis etiā admirādum esset:Hic Non posse me facere:quin admiret.Sic ēt dicimus:Nō possum satis deflere calamitatem nostrā.& Nō possum nō satis deflere calamitatem nostrā.& Nō possum satis q̄ri.& Nō possum nō satis q̄ri:hoc est lamētari:& alia hmōi pmulta:q̄ non veniunt mihi nunc in mentem:vt est,Veni in opinionem:q̄ oro aliq̄n actiue accipitur,& significat:Opinor:aliq̄n passiue:& significat: Venio in æstimationem :idest alii opinant de me.Nota:ꝙ elegātissime dicimus:Non memini huius rei:Nō venit mihi in mentē huius rei,& Hæc res non venit mihi in mentē.& Excedit mihi memoria huius rei,in nominatiuo:& Hæc res excidit mihi memoria:in ablatiuo.Dicimus ēt:Non occurrit mihi:Non succurrit mihi:Non subiit mihi.Virg.subiit chari genitoris imago. Quin. Curtius hoc verbum cum actō cōiūxit:Sera pœnitentia subiit Regē.¶Scilicet: significat certe hoc loco:quem admodū apud Virg.Scilicet is superis labor est cura quietos Sollicitat: Scribit aūt,cum c ꝯ cōpositū fere est ex scire:& licet:Interdū significat qd̄ dicim⁹.i. Siue hoc est:vt si dicā:Homo animal.s.mortale:hoc est:homo.i.animal mortale.Easdem significationes habet:Videlicet:& componit ex videre:& licet. ¶Campus qd ꝓprie significat:Campus est grāde:atq; amplū spacium terræ:q̄ plana sit Vñ aliq̄n Spaciosas plateas:cāpos vocam⁹. vt Romę:Cāp⁹ Marti⁹ d̄r.Nā lo⁹ hmōi angustior:Area vocat.Differt āt Cāp⁹ ab Agro:nā Ager: si cū nōe vrbis iūgat:territoriū significat:vt Ager Viterbiēsis:Ager Falisc⁹:Ager Sentinas:& tunc caret plurali.Alioqn est locus ruri(sicut supra dictū est) quē colimus:siue arando,siue serendo arbores.Nā si terrā seramus frugib⁹: Aruū noiat.& in hoc secundo significato hēt pluratiuum numeꝝ: vt Oēs agros Viterbiēses:& Faliscos:& Sentinates depopulati sunt hostes.Priore āt mō non re-

ut diceremus: Hostes depopulati sunt agros Viterbienses, & Sentinates. Non enim intelligeretur de territorio: sed dicendũ est: Agrũ Viterbiensem, & Sentinatẽ. A cãpo aũt dicta sunt cãpestria: hoc est brachę: q ludẽtes in cãpis, oib⁹ uestibus exuebant, & nudi ludebãt, solis cãpestribus tecti virilia. Vñ & cãpestrati dicunt, sicut tunicati, & manicati. Dicunt ẽt femoralia, siue fœminalia, a femorib⁹, siue fœminibus: nã femora ptẽ illã exteriorẽ significãt: fœmina anteriorẽ: Coxa aũt pars illa est, q est supra femora. Vnde coxa uitiata, seu fracta dr̃, qñ os illud, qd̃ in uertebro uoluitur, fractum, seu uitiatum est. Saltus a saltando dicitur. Saltare aũt, siue eius frequẽtatiuũ salitare interdũ significat, choream agere: &(quod uulgo dicunt) tripudiare: unde & saltatio dicit & saltatiuncula: ut Puellæ egregiæ saltantis & Plato aliqñ saltauit. Scripsit autem Plato in libris de repu. de diuersis generibus saltationis: modestis tamẽ & non qualia his temporibus cernimus. Interdum significat salire, & tunc ab eo fit saltus, qualis est ceruorum. Ponitur tamen aliquando, Salire, pro saltare: hoc est: tripudiare: sed saltus pro saltatione nunquam ponitur.

¶ Lassus, Laxus, & Lapsus quo differũt inter se. Lassum dicim⁹ tã aĩo q̃ corpore defatigatũ. Laxus, vero nõ signãt largũ (ut qdã putant) sed lẽtũ, molle, & flexibile, nullã duritiẽ, nullã rigiditatẽ habẽs: & ad inanimata magis refert: vt laxi rudẽtes, laxæ funes, laxæ vestes. Lapsus a labẽdo, dr̃: vt Lapsus in errorẽ: hoc est: q cecidit i errorẽ. Fessus idẽ est, qd̃ fatigatus: siue aĩo, siue corpore. Deffessus, defatigatusq̧ is dr̃, q ita fessus, ac fatigat⁹ est: vt ab ope desistat, qd̃ istituerat. Cic. de Oratore: Eqdẽ nũq̃ qescã, neq̧ defatigabor, donec pfecero.

¶ Collis, & mons in hoc differũt: q mons est maior, & collis minor est, & quasi mõticulus qdã: siue a mõte supatus sit, siue pars mõtis. Iugũ, est ipsa sum mitas mõtis, siue ẽt collis. Cliuus est paruus collis, & facilis: vt Cliuus Capitolinus. Promõtoriũ, mõs est in mare pminẽs: qd̃ græce ακρον dr̃: vñ Sicilia dicta est Trinacria: q hẽat tria pmõtoria. Saltus aũt dicunt colles, qui & sparsi interpositis valliculis, a saltãdo dicti. Vallis dr̃, q introitũ ab vna pte, & ab altera exitũ habet latũ, & patentẽ: Cõuallis uero, q introitum dũtaxat hẽt arctum & difficilẽ: qlis est introitus ad lacũ Transumenũ venientibus ex Tuscia: quem locũ p metaphorã, Fauces dicim⁹: ¶ Accusare, est reũ arguere, vel rephẽdere: & semp iũgitur cũ gtõ: vt Accuso te insolẽtiæ: Accuso te parricidii. Excusare vero signãt, in excusationẽ adducere: & reqrit acũm: vt Excusat morbũ: excusat imbrẽ, i. in excusationẽ adducit vel morbũ, vel imbrem: Quin. Tu tamẽ si interpellatus tempestatibus serus venisses, excusares mare, & ambiguos flatus. Excusares d. ẽt: hoc est: in excusationẽ adduceres. Item excusare, aliqñ est purgare: vt Excusamus crimen obiectum. Quod cum videtur satis purgatũ, dicimus: Accipio excusationem: pro eo, quod vulgus dicit: Habeo excusatũ.

¶ Nemo nõ dr̃ quasi nullus hõ, vt aliqui existimant. Nã si ita esset, nõ iungeretur cum hõ: vt Cic. dixit: Hoĩem adhuc vidi neminẽ. Vero est q de hoĩbus solũ dicitur: & apud poetas de Diis, siue Deabus. A pte aũt aliqñ ponit in fine clausulæ: vt Homo adhuc visus est nemo: & Hominem adhuc vidi neminem.

QVomodo elegāter dicemus? Ma dopoi, che io nō posso venire a te, e cō decente cosa, che tu torni da noi. La qual cosa se tu farai, io hauero in tutto il desiderio mio: Conciosiacosa, che io non posso da hora inanzi non stare in malenconia de fatti tuoi: & nō dubitare di te essendo tu anchora gio uenetto: ouero piu tosto fanciullino: Sed postq̃ venire ad te ipse nō possum: par est, vt tu ad nos reuertaris. Quod si feceris: oīa nobis ex sententia succe dent. Neq̧ enim possum de te absente post hac nō esse solicitus: & adolescen ti tibi, ne dicam puero, aliqñ non timere. ⸿ Postq̃ & anteq̃ dicimus: & post eaq̃, & anteq̃. iungit aūt plerūq̧ elegantissime cum indicatiuo: vt Anteq̃ ad rem venio: & Posteaq̃ ad hoc veni. ⸿ Ipse oīum psonaꝝ: & si cū prima pso na verbi iungit idē significat, qd̄ Ego: vt Quæq̧ ipsa miserrima vidi: hoc est: queq̧ ego vidi. Si cū secūda psona verbi iūgat, signat tu: ut Sed celer ipse re di. i. tu redi. Cū tertia uero psona, ppriū habet significatum. Sed notandum: q̧ Ipse aliqñ cum ego, & tu, & ille: uel cum noīe pprio simul ponit: & habet maiorem expressionem: significatq̧ me, te, uel illum: nō p alium, sed p nos aliqd agere, uel elegisse, uel acturos esse: ut Ego ipse interfui: & Tuipse uidisti: Illeip se sentit: Plato ipse testatur. Quam uim habent, hæc pronomina, qñ, met, syl laba eis adiicitur: ut egomet, tumet, ipsemet. Huic uero pronomini, tu iungit etiam, te: ut tute id fecisti: i. est. Tuipse. Reperitur etiam apud veteres: Ipsus ipsa ipsum: vñ fit, ipsior, & ipsissimus. ⸿ Par est, pro decens est, elegantissime dr̄. Quintilian⁹: Si propter matrimonia violata urbes euersæ sunt: qd querī adulterio par est? Sed nō minus elegāter, parem esse, pro sufficere ponim⁹ ali cui operi: siue resistēdo, siue exequēdo. Resistendo: ut Repugno fletui quo ad possum: sed ad hos partes nō sumus. Item: Nūc infelix par nō est dolori nūc nō inuenit ulla solatria. In exequendo, sic: Aspicio par laborib⁹ corp⁹. Paria facere est, qd̄ nobis aliunde pstitum est aliunde cōpensare: multumq̧ habet elegātiæ. Quint. Paria tecum facio resp. quæ ppter me unū ciuem perdide ras. Et alibi: Sic paria faciemus. Tu ille eris uicarius meus. Seneca: Vt statim tibi soluā qd̄ debeo: & quātum ad hanc Epistolā paria faciamus. ⸿ Reuer tor, siue Reuerto (utroq̧ enim modo Cicero utitur) interdum signat redeo: ut hoc loco. Interdum signat uenio: multumq̧ in eo uerbo elegantiæ est, Cic. de Fato: Ad Chrysippi laqueos reuertamur: cum nihil de Chrysippo locutus fuisset. In eadem significatione accipit Reddo. Quin. Si uez est post uetusta sæ cula, & innumerabiles annos reddi rursus aliis corporibus aīas. Reddi dixit, pro dari: sicut Cice. reuertamur, pro ueniam⁹. ⸿ Ex sñia signat p desiderio nr̄o: & ad uotū: additurq̧ aliqñ animi. & dicimus: Ex animi sñia. Vbi notādū est: q̧ aliud est, Ex aīo: aliud est, Ex animi sñia. Nā ex aīo, signat qd̄ Græci di cunt: ἐκ τῆς καρδίας hoc est, Ex corde: vt Ex aīo loquor: Quāq̃, i aīo est, & Cor di est, sint diuersa. Nam, In aīo est, signat, In aīo habeo: vel Animus est mihi: uel uolo, atq̧ statuo. Cic. In aīo mihi erat mittere ad Dolobellam. At, Cordi est, signi. Placet, & delectat. Terē. Si tibi hæc nuptię sunt cordi. i. si ubi iocū dæ sunt. & alibi: Quia vterq̧ utriq̧ est cordi. i. uterq̧ alteꝝ amat: Ex aī uero

ſnia,eſt Ex voto,vel ad votumvt Duxi vxorē ex animi ſnia. Notandum eſt hmōi prępoſitiões E,& Ex,magnā hr̄e eleganti:ſi recte in ſ̄one collocent.
Dicimus.E rep.pro rep.vel ad vtilitatem reip.Quint.Nemo dubitat:vt ſal uos eſſe eos magis e rep.ſit,q̄ puniri.E regiōe,i.ex oppoſitio.E diuerſo.i.ecō trario.E re tua & E re nr̄a.i.ad tuā,& ad noſtrā vtilitatem. Liuius: Perinde ac nō poſtulauerit.quæ e re ſua eſſent:ſed ſuaſerit,quæ nobis ſenſerit vtilia eſſe.
Similiter dignitate,& vtilitate,ex vſu.Cic. Ex tua, ac reipu.dignitate facies.
& alibi:Legē(vt æquum eſt) ex dignitate reip.cōſiderate. Cęſar: Vtrū pliū cōmitti ex vſu ſit.Ex tpe dicere,eſt improuiſum,& īpremeditatū dicere Hinc dr̄:Extpalis oratio:quæ non eſt domi p̄meditata:quæ ēt extemporaria dictio appellat.Ex tpe viuere,dicit Perſius:hoc eſt:tpi ſe accōmodare,Item dicit Ci ce.Ex tpe agere:& Ex tpe conſilium capere: & Ex tpe officium quærit:quaſi ex tpis cōditione. Item Cice.renibus laborabat,inq̄:hoc eſt in renibus mor bum patiebat.Ex uinculis cām dicere,eſt vinctum rn̄dere:vt Ex equo pugna re,eſt quo inſidentem pugnare.¶Opere pretium eſt cōmemorare q̄tam ēt elegantiā in oratione habeat,Pro,p̄poſitio:Siquidem(vt A.Gelius refert) alr̄ dicimus:Pōtifices pro collegio decreuiſſe:aliter quēpiā teſtē īntroductū pro te ſtimonio dixiſſe:alr̄ p̄lium factum,depugnatumq; pro caſtris: aliter pro æde Caſtoris:aliter pro roſtris:aliter p tribunalia:aliter p cōdone:aliter Tribunū plebis p ptāte interceſſiſſe:quæ oīa neq; paria ſunt,neq; vſquequaq; diuerſa.
¶Succedere qd pprie ſignat:Succedere,eſt euenire, & capitur tā in malam, q̄ in bonā ptem:vt Bene ſucceſſit,& male ſucceſſit.Hinc dr̄ Succeſſus:hoc eſt rerū euētus.Cōponit aūt Succedo,& ſub.& cedo, b mutata in c.quemadmo dum ēt cum alijs p̄poſitiōibus cedo cōponit:vt cum Accedo:qd̄ interdum ſi gnificat,aduenio:interdū,appropinquo:interdū capit pro addit:vt Ad hoc accedit.i.ad hoc addit,Vnde acceſſus aliq̄n ſignificat augumētum.Cum aū, Antecedo:hoc eſt præeo.Cum inter,Intercedo:qd̄ verbum multū elegantiæ habet,Significat enim interdum intercedit:hoc eſt neceſſitudo q̄dā inter nos eſt,q̄ nos inuicem conciliat: vt Intercedit mihi tecū affinitas:Intercedit tibi cū illo amicitia:Intercedit illi cū vtroq; neceſſitudo,Interdū īntercedit ſignat, mediū ſe verbis,& vi opponit:ut Tribuni interceſſerunt:hoc eſt oppoſuerūt.
Cum abs,Abſcedo.i.recedo:vt Abſcede a me ſcelerate.Cum de,Decedo:qd̄ interdū eſt,diſcedo:ſiue recedo:vt Cum demo recederē:vel Cū ex vrbe dece derem:hoc eſt diſcederē.Sed magis pprie,Decedere, eſt a mādato cuſtodiæ ſuæ recedere:vt Cōſules,p̄tores,cæteriq; magiſtrat⁹ dicunt e puincia decede re.Item p̄ſidia ex vrbibus,& milites ex caſtris.Differt aūt, Decedo,qū diſce do ſignat,a Migro.Migrare enim eſt mutare domicilium: & alio ſe ad habi tandū cōferre:cui ſimilia ſunt emigrare,demigrare,& cōmigrare Remigra re autem ſignificat reuerti in priſtinum domiciliū.Tranſmigrare vero, eſt in locum magis remotū domicilium mutare:vt Tranſmigrauit in Syriā:Immi grare eſt in domum aliquā habitādi grā ſe cōferre:ppter hoc,q morium,mi grare dicunt:ſed cū appoſito:vt Cice.Anteq̄ ex hac vita migro.Quintilia

nus:Seu cum ad infernas sedes aīa migrauit. Decedo aūt sine appositiōe po͏si⁹ sigñat morior: & eo mō dr̄:Decessitq́ defunctus est:nō.n.ponit: sed intelligit: uita.Cum ex,Excedo:qđ aliqñ sigñat:Discedo:Interdum morior:sed sp cum appositiōe.Cic.Subito excessit & uita.Cum pro:Procedo:qđ est: plerumquor:& pfectū facio:ut Procedat opus.Cum prę: Procedo:qđ est:antecedo. Cum in:Incedo:qđ est:ambulo:vñ Incessus dr̄ qcunq: & q̄liscunq: hr̄: ppriē tñ grauior gđ ī:atq: sublimior dicit. Vir.Et uera incessu patuit Dea. Optime oīum Seneca hoc declarat,dicens.Tenero:ac molli passu suspendimus gradum:nec ambulam⁹:sed incedim⁹.Vt liceat diffinire:Incedere est tenero:ac molli passu ambulare.Cum dis:Discedo:hoc est,abeo.Cū re:Recedo:qđ silr̄ sigñat:abeo. Cum se:Secedo.i.seorsum cedo:ut secede parumper.Cum con:Cōcedo:qđ aliqñ sigñat Do:siue pmitto:ut Cōcedo tibi librum:Cōcedo qđ petis.Aliqñ:Indulgeo:ut Cōcedo hoc lachrymis uidue. Nōnūq̄ Cōcedo est eo:ut Cōcedo in forum:sicut Cōuenio:est alloquor:ut Concessi ī forū: & cōueni hoīem:hoc est:iui in forū:& allocut⁹ sum hoīem. Quāq̄ Cōuenire alia quoq: pmulta significet.Est.n.simul uenire:vt Oēs in unum locum cōuenim⁹. Est dicēs, aut cōueniens esse:ut Cōuenit hoc mihi:Cōuenit hoc tibi. Conuenire est constare:& controuersia carere:ut Cōuenit hoc iter nos:Cōuēit hoc mihi tecum. ℭ Nota:q: plurimum elegātię hēt hic modus:Nō possum non legere: hoc est:nō possum facere:quin legā.Non possum nō esse sollicitus:pro Nō possum facere:quin sim sollicitus.Non possum nō admirari.Non possum non dolere:pro Non possum facere:quin admirer:Nō possum facere:quin doleam.

ℭ Quid pprie sigñat Sollicitus? Sollicitus homo pprie dr̄:angerus: anxius: curis plenus,iter spem,metumq: cōstitutus.Vñ sollicitare aliquem dicimus: cum spem:metumq: oñdim⁹:ut apud Cic.repit:Sollicitare plebem.i.inegritatem:curāq: inīicere. ℭ Absens:& Pręsens sūt ne cōtraria: Quāq pręsens suā ppriā significationē habet:sigñat q: qđ adest:cōtraria sunt:ut Mō psens est: modo absens.Interdum Pręsens sigñat imminētem rem:& iā instantē:ac non dilatam in aliud tps:ut Virg.Praesentemq: uiris intentant oia mortem. Iuuena. Pœna tñ praesens & praesens ultio. Vñ psentissimum periculum: psentissima medicina:praesentissimum remedium:psentissimum uenenū: qđ et pręsentaneum dr̄.Hęc ideo Pręsentissima dicuntur:quia statim:aut sanant,aut occidunt.Praesens etiam aliqñ idem est:qđ praestans:ut dr̄:Praesens animus,pręsens cor.In rem praesentem,non tps,sed locum significat:ut Cice. Si constitueris cuipiam te in rem praesentem esse uēturū: deīt ad locum,de quo controuersia est. Valerius:Quintus Fabius Labeo arbiter a senatu constituidorum inter Nolanos,& Neapolitanos finium datus:cum in rem praesentem uenisset,utroq: separati monuit.Sed illud in primis notādum: q Pręsens,non modo significat,qđ est huius tpis,sed ēt alterius:ut Cic.Ego in columitati ciuium primum,& postea dignitati:ille pręsenti potius dignitati,q̄ futurę consulebat:praesenti dixit,nō quae nunc est,sed quae tūc erat. Dicitur autem non modo de praeterito,sed etiam de futuro:vt Horatius:Haec amet,haec nō:haec

præsens in tempus omittat: idest tempus, quod tempus rei dicendæ erit. Eodem modo, In præsentia, & in presentiarum, capiuntur: hoc est tam in præterito, q̃ in futuro. Quintilianus: Quia pauci aderant, non putauit in præsentia differendum esse. Seneca: Sed si calumniator aderit, differendum in præsentia erit: hoc est: tunc differendum esse: & tunc differendum erit.

¶ Post hac, significat post hoc tps: sicut ante hac Ante hoc tps. Aliqn̄ tn̄ reperitur significantia, Post illud, vel Ante illud tps. Sallu. Sic erat accēsa libidine: vt sæpius peteret viros, q̃ peteret a viris: sed ea sæpe antehac fidē pdiderat, creditū adiurauerat. Suetonius de Domitiano: Pari arrogātia cū pcuratorū suorum noīe formalē dictaret Epl̃am, sic cœpit: Dn̄s & De⁹ nr̄ sic iubet fieri: vn̄ institutum posthac: vt ne scripto quidem, & sermone cuiusquā appellaretur aliter.

¶ Et adolescenti tibi, ne dicā puero aliqn̄ non timere. Hic duo notāda sunt præcipue. Primo: q timere te, & timere tibi, differūt. Timere te est formidare te neqd. s. ex te, quasi inimico, mali mihi cōtingat: vt Timeo hostem: timeo naufragiū: timeo serpentem. Timere tibi, est metuere, neqd tibi tanq̃ amico aliunde mali contingat: vt Timeo patri: timeo amicis: timeo filiis. Secūdo: q duobus modis elegantissime hoc dicim⁹: videlicet: Adolescenti tibi, ne dicā puero: & Adolescēti tibi, ne dicā puerorum. Sed si pronomē postpōeret, nō liceret dicere in actō. Nō enim recte diceremu⁹: adolescēti ne dicā puero: sed dicēdū est: Adolescēti ne dicā puero tibi. Cice. Crudelis Castor, ne dicam sceleratū, & impiū. Sunt tn̄, q volūt hāc regulā dūtaxat in recto seruari: vt si dicā: Hō superbus, ne dicā crudelis: vel ēt Hō supbus, ne dicā crudelē. In obliqs vero id non accipe: vtputa: Hoc viuo, ne dicā cōsule Milone. Diligēs tn̄ lector aliqn̄ aliter inueniet. Postremo ēt illud maxime aīaduertēdū est: q Mihi, & tibi, interdum nō ad vnū, sed ad oēs refert, interdū ad nullū: vt si dicā: En tibi fores crepuerunt, tu mihi semp dormis: oratio est sumpta de medio: nec ad me, nec ad te, nec ad quēq̃ refert. Sicut Cic. Hic mihi gloriatur se oēs honores sine repulsa obtinuisse. Cōtra vero, cum inqt Virgi. Hei mihi tū molles libeat iacuisse per herbas: Neue tibi ad Solē vergāt vineta cadētē. Sed prima, & secunda psona ad vniuersos pcipit. Hoc frequētissimū est in oī gn̄e scribēdi: vt si dicā: Stultū est laborare, dū nihil pficis: idē est: ac si diceret: Stultū est hoīes laborare, dum nihil pficiūt. & Si tu hic sis, aliter sentias. i. Si alii talis essent, aliter sentirent.

Quomodo eleganter dicemus: Che tu attēdi ogni di piu alli studi delle buone lettere, io me ne piglio gran piacere, & allegromene con teco: e ringratio Iddio, che da piccolino te ha cōcesso cosi fatto animo: e spero, che tu farai per modo, che nō parerai indegno di tuo padre, & di tuo aue: i quali furono huomini eccellentissimi, e da bene: Quod in dies magis optimarū artium studiis incumbas, gaudeo mirum in modum, & ibi gratulor: ac Deo gratias ago: q talem tibi ab ineunte ætate aīum præstiterit: teq spero non commissurum: vt pr̄e, atq auo tuo optimis, & clarissimis viris, & indignus eē videare.

¶ Quid pprie signat, in dies? Quotidie. Sed nota: q, Indies, in hoc a Quotidie differt: q semp ferre cū quodā incremēto dicitur deo: plerūq cū cōparatiʃ

uo ponit: vt Cum in dies malũ arctius p̃meret, & cũ in vrbe malũ serperet.i. manaret in dies latius. Sine cõparatiuo ẽ dr̃, sed p verbũ significãs incremen tum: vt Eius: Crescere in dies multitudine. Quotidie aũt & hoc mõ dici põt, & sine incremento: vt Quotidie lego: quotidie scribo: nõ In dies lego: & in dies scribo. Est ne differentia si qs dicat, In dies, vel in dië? Maxima differentia est. Nam In diem aliqd agere, est p̃sentis diei hĩre rõnem, nihil cogitãdo de crastino, & fere semp iungit cũ hoc verbo viuo: vt Ego instar feraɣ, & volucrum in diem viuo. Salustius dixit, Panẽ in diẽ mercari. Sed quõ differunt, In diem & In dies: eodẽ mõ differũt, In horã, & In horas. Cic. Nec q in horã viuunt, non modo de fortunis, ac bonis ciuiũ, sed de vtilitate qdem sua cogitauerũt. Virg. Gallo, cuius amor mihi tm̃ crescit in horas. ❡Propediem dr̃, cũ ppe est dies: eo mõ, quo dicim⁹, Propemodũ: qd̃ signat, Pene, vel Quasi. ❡Incũbere, est toto pectore alicui rei faciẽdæ insistere: vt Validis incũbite remis. Quẽadmodũ econtrario, Supini, dicunt q negligenter aliqd agunt. Sed illud notandũ: q, qñ op⁹ aliquod manuũ signat, cum dtõ tm̃ iungitur, Incumbo: vt Incũbite remis: nõ aũt, ad remos, vel in remos. Cum aũt adhibetur ingeniũ, dicimus Incumbo studiis: & in studia: & ad studia: ac etiã in malã partẽ aliqñ accipitur: vt Incũbit in eius perniciẽ. Multa aũt verba eodem modo diuersam hñt constructiõnẽ, & elegãter dicũtur: vt Inest huic loco: & Inest in hoc loco. Comparo hãc rem illi, & cũ illa. Confero te isti, & cum isto. Sum similis sibi, & Sum similis tui. Hoc est cõe oĩbus, & oĩum, & Hoc est mihi cõe & cum cęteris. Ego sum particeps laboɣ tuoɣ: & Sum tibi in laboribus particeps. Accedit huic rei, & ad hanc rẽ: & huc, vel eo vel eodem. Rñdeo tibi, & ad te Rescribo tibi, & ad te. Cęlo te hãc rem, & Cęlo tibi hãc rẽ, Cęlo te de hac re. Impẽdo curã, vel operã, vel laborẽ, vt studiũ huic rei: & ĩ hãc rẽ, & ad hanc rẽ. Audiui a p̃re meo, de p̃re meo, & ex p̃re meo. Tu es natus laudi, & ad laudẽ. Ascribo ad ciuitatẽ: ascribo in ciuitatẽ: ascribo in ciuitate: ascribo ciuitati. Meminit vadimonia: meminit iniuriaɣ. Veɣ in hoc verbo notãdũ est: q aliqñ, Meminit, capit pro mẽtionem fecit: & tũc oĩno recusat actũm, exigitq gtũm, vel abltũm cũ p̃põne de: vt Neq huius rei meminit Plato. Item: De qua re multi meminerunt: Hinc (vt nonnulli putãt) deriuat mentio, & mens, q oĩum recordat: & mentũ, q in mẽtione faciẽda hac pte p̃cipue vtimur. Oĩa enim aĩalia mouẽt dũtaxat partẽ inferiorẽ, solo Cocodrillo excepto, qui mouet dũtaxat superiorem. Mentẽ, tñ Aureli⁹ Augustinus, vel a Mene, quæ græce signat Lunã, dictã esse ait: q sicut Luna crescit, & decrescit, & varia vicissitudine cõmutat, in id tñ qd̃ fuit, p̃fecta quadã nouitate, se restituit: sic mens nunc caput summis inserit, nũc decidit i nfima: mõ ad corporalia deflectitur, modo sublimibus, atq æternis rõnibus adhęrescit: vel ab eminendo: q p̃stãtior vis animę sit. ❡Quid itẽrest ĩter, Gaudere, & Gratulari? Gaudere, ẽ lætari. Gratulari, ẽ verbis oñdere gaudiũ: qd̃ ex alicui⁹ cõmodo, aut felicitate suscipias: apd̃ eũ ipm, qui cõmodo siue felicitate affectus est: vt Gratulor tibi ob cõsulatũ adeptũ. Gratulor mihi: q sub tali principe educat⁹ sum. Qd̃ vernacula lĩgua dicim⁹: io

mi allegro cõ teco io me allegro con me. Gratari vt idem significare, sed dũtaxat poetis, atq; historicis permittit. Virg. Inueni germana viã gratare sorori. T. Liuius: Tuum sequẽtes currũ Iouis Optimi Maximi templũ gratantes, euãtesq; adire. Quidã existimãt, Gratulari, aliqñ accipi ꝓ grãs agere: cũ.s. Diis immortalib⁹ gratulamur, ego censeo pot⁹ in priori sigñato accipi: quasi sigñatio sit voluisse illos nobis bñfacere, idq; assecutos esse. Neq; hoc mirũ est: cũ etiã Deos salutem⁹, de hoibus cõuenit, nõ Diis. Quin ẽt in religione nostra, ligni sacratissimę Crucis, qđ sensu caret, salutam⁹, dũtaxat sigñationem reuerentiæ. Gratũ facere vero, & Gratificari, licet idẽ plane esse videant, nisi q alterũ cõpositũ est, alterũ nõ, tñ differũt. Nã Gratũ facere, est aliqd minus: & sigñat obsequi: hoc est: qđ vernacula lingua dicim⁹ Cõplacere. Gratificari vero est aliqd ma. us: & sigñat, Benefacere, siue, Beneficia cõferre: queadmodum Dii gratificãt hoibus. Vñ possumus dicere: Se tu me farai del bene, tu mi farai cosa grata: Si mihi gratificatus fueris, gratũ facies. Et fieri põt: vt gratificemur alicui: & tñ displiceamus potius, q̃ gratũ faciamus: vt si ægroto aquã negemus, gratificamur quidẽ ei: & tñ molesti potius sumus, q̃ gratum faciamus.

℄ Quid interest inter Agere grãs, & Habere, & Referre? Agimus grãs verbo: qđ vernacula lingua dicimus, Ringratiare. Habemus grãs aĩo, cũ memores sumus accepti bñficii. Referimus vero, siue reddimus grãs facto: vt si tu a me beneficio aliquo honestatus fueris, aut malo aliquo affectus, vicissim mihi aliqd boni, maliue retribuas: aut quasi sit (quod superius diximus) Paria facere. & quod vernacula lingua dicimus: Io te la rendero. Et in bonam. & ĩ malã partem. Seneca tñ uult malorũ Reddi grã, nõ referri. Bonorũ vero ecõtrario, Referri, nõ reddi. Sed hanc differentiã solus ipse & cogitauit, & fecit. Cicero nunq̃ fere aliter dixit, q̃ Referre gratiam: siue in bonũ, siue in malũ.

℄ Quod aũt hęc drĩa sit inter, Gratias agere, & Referre, apertissime declarat Plancus in Epistolis Ciceronis: Immortales, inquit, ago tibi gratias: agamq;, dum viuã: nã relaturũ me affirmare non possum. Tantis enim tuis officiis nõ videor mihi respõdere posse. Ecce quod, Respõdere officiis: hoc est: satisfacere bñficiis, est gratiã referre: qđ aliqui (& ꝓsertim poetæ) dicũt, Persoluere.

℄ Illud aũt, quo ad elegantiã, notandũ est: q̃d dicim⁹, semꝑ: Agere gratias: Habere grãm, & grãs: & Referre grãm. Raro enim, & fere nunq̃ reperies, Referre gratias Apud Cicero. certe, & Quint. plane nunq̃. Item illud animaduertendũ est: q; Diis nunq̃ Referim⁹ grãm, dicimus. Quis enim referre Diis grãm possit? Agimus grãs Diis, dicimus perraro. Habemus autem frequentes: quoties scilicet agnoscimus: & nobiscum fatemur beneficium nos ab illis accepisse. Ago gratias, nunq̃ fere, nisi apud poetas, vel historicos, inuenitur.

℄ Ab incunte ætate, qd ꝓprie sigñat? A principio ætatis: hoc est a pueritia. Maximã enĩ grãm, atq; elegantiã hẽt hoc verbũ Ineo: quod sit pricipiũ, Inire a incuntis. Dicimus enim, Ineo fœdus: ineo pacẽ: ineo societatẽ: ineo bellũ: ineo Pugnã: ineo uiã: q̃ si igredior, & icipio. Vbi notãdũ, ꝙ fere di de re aliq̃ graui, magna. Non enĩ recte diceremus: ineo opusculum: ineo prãdiũ: ineo coenam.

nam. Hinc fit initium: quod est principiũ alicui⁹ rei maioris: ut Initiũ libri: Initiũ orationis: quod aperte testat Quint. Quod latine, inquit principiũ, uel exordiũ dicitur: maiore quadam rõne Græci uident̃ prooemiũ nominasse: qđ a nostris modo initiũ dr̃. Propterea etiam hui⁹ verbi participium, qđ post se casum non habet, cũ maiorib⁹ quibusdam rebus poni solet: ut Ineunte pueritia: ineunte ætate: ineũte adolescentia: ineũte uere: ineunte æstate: ineũte hyeme: ineũte nouo anno. Non aũt diceremus: Ineunte die: ineũte nocte: ineũte conuiuio: ineũte prælio: sed Ineũte bello: & Ineunte belli tempore. Rursus animaduertendũ est: q̃ & Ineo, aliqñ significat Comparo, siue contraho: ut dicimus: Ineo gratiam. non aũt diceremus: Ineo amorem, uel beneuolẽtiam: sicut ecõtrario dicim⁹: Concilio mihi amorem: concilio beneuolentia: non aũt Concilio gratiam. Et tamen Reconciliari, & gratiam redire, idem sunt. Quando, q fuerant ex amicis facti inimici: iterũ in pristinã redeunt beneuolentiã. Dicim⁹ aũt, Redire i grãm, et cũ inanimatis: ut Cũ agello meo redii in grãm. Cic. In grãm cũ uoluptate redeam⁹. Præterea, Cõciliam⁹ nobis famã, honores: non aũt, Inimus. Cõponit aũt, Ineo, ex eo, & in ppositionẽ: quia cõmodũ est ad Adeo: ut Adeo Socratẽ. i. eo ad Socratẽ. Cũ ante, Anteeo: qđ est pcedo: & iungit tam cũ dtõ, q̃ cũ actõ: ut Anteeo te: & Anteeo tibi. Cũ circũ, circumeo: quod ĩterdũ significat ire circũ aliqđ: interdũ Circũdare est q̃si obsidere: ut Circũiuit militib⁹ oppidũ: hoc est, Circũdedit. Cum ob, obeo: qđ aliqñ significat, Exequor, & perago: ut Obeo legationem: obeo munus mihi cõmissum. Aliqñ significat, Morior: q: g moritur: q̃si exequat, & pagat mortẽ: quẽadmodũ et dicimus: Obisse aliquẽ diẽ suũ, p periisse diẽ suum: & obisse uitã. i. pegisse uitã. Interdum repit sine actõ: Obiit. i. mortu⁹ est. Quẽadmodũ et, operã cessit, dicim⁹: & ĩtelligim⁹ mortẽ. & defunct⁹ est, & itelligim⁹ vita. Dr̃ etiã Defunct⁹ a defungor: quippe, Fungor, est officiũ, ac mun⁹ aliqđ agere: vt Fungor magistratu: fungor cura: & fungor munere iudicis: vñ fungor vita. i. fungor munere, & administratiõe gubernãdi corp⁹, & seruãdi uitã. Quapropter, Defunct⁹ officio, dr̃ q finiuit officiũ, nec ampli⁹ eã administrationẽ hẽt: vñ dr̃, Defunct⁹ munere prætorio, defunctus cura tribunitia: i. defẽ, qui finiuit officiũ prætoriũ, & tribunitiũ munus, itẽ, Defunctus periculis, q finiuit, & iam est extra pericula. Virg. O tandẽ magnis pelagi defuncte periclis. & corpora defuncta morbis, nõ mortua, sed q̃ iam finierũt morbos, & sane sunt. T. Liuius, Defuncta morbis corpora saluberriora esse ĩcipere. Sic itaq: dr̃, Defunct⁹ uita. i. q definiuit administrationẽ uitæ, & mortuus est. Cum, inter, similiter componit, Et: & fit Intereo. significatq: Morior. vñ Interitus mors. Cũ per, Pereo: qđ et significat, Morior: vt Periit. i. extinct⁹ est. Itẽ In magnã aliquã calamitatẽ incido: ut Perii, nisi me adiuues: qđ uernacula lingua dr̃: Io son disfatto. Virg. Vt vidi, vt perii, ut me malus abstulit error. Quod uerbũ, si cũ, de, cõponat, fit depereo: & exigit actũm, significatq:, Flagro amore alicui⁹: ut Eam puellã deperibat. i. uehementer amabat. Cũ ab, Abeo: hoc est, recedo. Cũ ex, Exeo: cui⁹ significatio manifesta est. Cũ præ, Præeo: qđ est, añcedo. Et ĩterdũ apud poetas ĩ paratus. Terẽ.

I præ, sequitur. Cū in sub, Subeo: q̄d s̄ significat, Suppono me alicui r... vt Subeo hanc palaciā: Subeo hoc onus. Interdū (sicut supradictū est) significat, In mētē venio: vt Subiit chari genitoris imago. Cū re, Redeo, d, interposi... eupho niæ gratia: quēadmodū fit in Redintegro. Signat aūt, Redeo, reuertor. Cum cō, Coeo, abiecta n... aliqn̄ significat, pugno: vt Inter se coisse viros: hoc est: inter se cōiunctos, & q̄si cōmixtos esse. Aliqn̄ significat ita misceri: vt ex duob⁹ aut pluribus fiat vnū: vt Duę vocales coeūt īter se. i. ex duab⁹ fit vna: vt reprehendo, repndo. Interdum coire, ɔcūbere: vñ dr̄ coit⁹: q̄ ex duob⁹ corpib⁹ vnū q̄si fiat coeūdo. Iungitur p̄terea Eo cū Inficias: & dr̄, Inficias eo: q̄d est, Nego. Itē cum obuiā: vt Eo obuiam: q̄d multis modis dr̄: Eo tibi obuiā: obuius tibi sum: obuio tibi: fero me tibi obuiam: obuiā me tibi fortuna obtulit: obuiam tibi pcessi.

¶ Inter animum, & animam, quid interest? Anima est, quā uiuimus: animus est, quo sapimus. Sæpe tamen alterum pro altero ponitur. Plautus animā ponit pro flatu, cum inquit: Faetet anima vxoris tuæ.

¶ Præstare qd p̄prie significat? Præstare, aliqn̄ est dare, siue cōcedere: vt Præsta mihi opem. i. da mihi opē: & hoc loco, Deus præstiterit talē aīum: hoc est: ɔcessit. Aliqn̄ p̄stare, est exhibere: vt Præsta te viræ bonū: p̄sta te fortē viru: hoc est: Exhibe te viræ bonum, & fortē: q̄d uernacula lingua dicim⁹: Fa che tu sia uno buono huomo: Fa che tu sia uno ualētē huomo. Interdum Præstare, antecellere: vt Terē. Dii boni homo hoi q̄d p̄stat! hoc est: q̄tū homo hoi antecellit. Et habet nōnunq̄ abltm̄ post datiuū: vt Præsto tibi doctrina. i. antecedo te doctrina. & Doctrina tibi superior sum: hoc ē: doctior te sum. Interdū Præstare apud iurisconsultos est, p̄hibere, ne alicui fiat aliqd incōmodū: & si nō p̄hibuerit, satisfacere: vt Vēditor debet præstare uitiū rei, quā uēdit: hoc est: p̄hibere, atq̄ efficere, ne emptor dāni qd faciat, alioqn̄ satisfacere. Neq̄ id in alteræ modi uerā, et in nos ipsos, Ci. ¶ Cū id, q̄d ab hoīe nō potuerit p̄stari, euenerit. i. id, quod nō potuerit caueri, & p̄hiberi. Propria autē hui⁹ uerbi significatio est, Præstat: hoc est: meli⁹, & p̄stāti⁹ est. Vñ fit p̄stans, & p̄stātia. Præstat mori, q̄ in seruitute uiuere: hoc est: meli⁹ est. cōponiturq̄ præsto, ex præ, & sto. Signat aūt præ ualde: sicut in p̄potēs, præcelsus, p̄clarus, p̄longus, p̄ualidus, & similib⁹. & Præcox fructus, qui ualde coctus, ac maturus est ante tp̄s. Vbi notandum est: p̄ præ maiorē in cōpositione uim hēt, q̄ per. Plus enim est, Præpotens, q̄ si diceremus Perpotēs. Quā q̄ aliqn̄ nullā hęc p̄positio a suo positiuo diuersitatem faciat: ut p̄cludo: p̄morior: p̄cingo: hoc est claudo, morior, cingo. Componit aūt, Sto, cū aliis p̄positionibus: cū ad Asto: q̄d significat assisto: ut Asto tibi: idest assisto tibi, p̄sens sum: ut Astant: hoc est adest, & stat: ut Arrectisq̄ auribus astat. Cū ante, Antesto: cui⁹ significatio est nota. Cū circū, Circunsto: q̄d similiter notā hēt significationē. Circūsto enim est, Circūdo. Et facit p̄tm̄, circunsteti: sicut facit etiā Circunsisto: q̄d significat, Inuado, & cum terrore quodam aggredior Virg. Circūstant aīę dextra, leuaq̄ frequentes. Nōnūq̄ ecōtrario hortādi ca ponit. Cęsar: Si qs grauiori uulnere accepto, deciderat, circūsistebāt: hoc est: hortabātur, tela hostium arcēt. Cum ob, Obsto: q̄d est, Cōtrauenio, & īpedio: ut illud

mihi obstat.i.illud me impedit. Cum per, Persto.i. fixus sto: vt Perstat in opinione.i.fixus stat,& pmanet in opinione. Cũ ex, Exsto: qđ verbum plurimum elegãter hẽt in ofone. Quippe existit, atq; extat vnũ, at q; idẽ preteritũ habet: & significat, eminet, siue superest: sed primũ cũ motu dñquasi pdit, vel exurgit: hoc vero sine motu, quasi superstat. Cic. submersus equus voraginibus non existit adhuc. Item: Nec diu vlla vox extitisset. Idẽ Angl. ẽ ab ara extitisse. De rebus quoq;, q̃ ad mẽtẽ pertinẽt, existere dicimus. Cic. Existit hoc loco quæstio difficilis. De extare. Virg. Stant circũfusa pruinis Corpora magna boũ: cõfertoq; agmine cerui Torpẽt mole noua: & summis vix oĩbus extant. Hic dicimus: Extãt pauci libri Varronis: hoc est: supersunt. Et sicut de hoĩe dicimus Superest, vel superstes est, sic de rebus extat: vt Memoria nõ extat: extat oratio Ciceronis. Cũ pro, Prestat: hoc est in propatulo est: vñ dicunt meretrices pstare: hoc est: in ppatulo esse ad se oĩbus pstituẽdum. Cũ in, Instat: q̃d aliqñ signĩat imminet: vt Instat ver: Instat hyems. Aliqñ vrget: vt Instat Pyrrhus vt scribãt: hoc est: vrget. Cũ sub,& sup, Substat, & Supstat: quoq; significationis manifestę sunt. Cũ di, Distat: hoc est: differt, siue remotũ est. Cum re, Restat: hoc est superest: Cũ con, Constat: hoc est: manifestũ est. vel Cõstat in proprio eius significato: vt. Tantũ constat, quantũ valet. ¶ Sisto, nescio an a Sto cõpositum sit. significat aũt Sistere, representare. & hẽt preteritũ steti, & supinũ statum. Dictumq; ab eo est: & non tantũ cõparere quis debet, sed ẽt manere: vnde de iudicio Sisti: hoc est: desistẽdo aliquẽ in iudicio. Cice. ad Atticũ: Deos operam id, quod mihi affirmasti: vt te ante Calendas Ianuarias vbicũq; erimus, sistas. Proprie tñ Sistere, est retinere: & quod vernacula lingua dicimus, Fermare: vt Siste gradum: siste fugam: siste lachrymas. Vnde sit stator: & Iupiter stator dictus est: qui Romulum rogantem, vt fugam suorum sisteret exaudiuit.

¶ Spero quot modis dr̃? Multis. Spero: non despero: magna spe sum: nõ parua spe sum: capio spẽ de hac re: cõcipio spem de hac re: adducor in spẽ huius rei: vocor in spẽ: ingredior in spẽ: colloco spẽ: repono spẽ: spes fixa est: spes mihi est: nõ deest mihi spes: nõ desino sperare: spem habeo. Nec nulla, nec magna spe sum, inqt Cic. Sed notandũ hoc loco diligẽter: q; hæc duo verba, Spero, & Confido, vsurpant frequẽtissime a doctis viris, pro credo: & ideo capiũtur nõ solum pro tempore futuro, sed etiam pro preterito, & presenti. Pro futuro: vt Spero ita fore, & Confido ita fore. Pro pterito: vt. Forti (vt spero) animo mortẽ tulit: & Facile (vt confido) cũ laborẽ tolerauit. Pro pñti: vt scribo rem (vt spero) non inutilẽ, neq; indignam. & Laboro in re (vt cõfido) non inutili.

¶ Commissurũ quid proprie significat? Committere, aliqñ est iniungere aliquid faciendum, & quasi cõmendare: vt Cõmisi tibi hoc negociũ: hoc est. mãdaui, & cõmisi tibi, vt ad me venires. Aliquando cõmittere, precedẽte negatione, & sequẽte vt, vel quamobrem, significat, Permittere: & semper capitur in malam partem: vt Non cõmittam, vt aliquis me laceret. Cicero: Non committas, vt cũ omnia tibi a nobis suppeditata fuerint, tu tibi defuisse videare. Idem alibi: Non tibi esse committendum considerare debes: quamobrem

ꝯrum n,quos laudas,te non simillimū pbeas. ¶ Vt qd proprie significat? Vt, aliqñ est coniūctio causalis:queadmodū,si dicamus:Cōparo mihi diuitias:vt alere familiam possim:hoc est:pp hanc cām:& ad hūc finem cōparo diuitias: vt possim alere familiā. Aliqñ nullā talē uim h̄ꝫ:sed ponitur dūtaxat elegantiæ cā:vt Cice. Inuitus feci:vt Cic. Flāminium de senatu eiicerem. Nihil enim aliqñ significat hæc oratio, Inuitus feci:vt eiicerē,nisi inuitus eieci. Et Quin, Quis credat me fecisse:vt stipem filio negarem? Idest:quis credat me negasse filio stipem? Sic hoc loco: Spero te non cōmissurū:vt indignus videare: idem est,ac si diceretur: Spero,ꝙ non videberis indignus. ¶ Vt nōnunq̄ significat Postq̄:vt apud Virgiliū: Vt vidi:idest postq̄ vidi, vel q̄ primū vidi. Nonnunq̄ Quomodo:vt apud eundē: Vt vidi:vt perii:idest postq̄ vidi:quo perii? Vnde amicos,siue hospites interrogamus: Vt vales:hoc est:Quō vales? Aliquando etiā signat, Sicut:vt Ego loquor vt Rex: idest loquor sicut Rex loquitur. Aliquando Velut:vt Loquor vt Rex,i,perinde ac si essem Rex. Aliqñ Ita vt:vt si dicā:Quotidie ad me hospites veniūt:vt incipiā iam stomachari tātam frequētiam:hoc est:ita vt incipiā stomachari:vel propter quod: vel quapropter incipio stomachari. Aliquādo significat ꝙ:vt Non est opus vt fugias: idest ꝙ fugias. ¶ Hic notandum:ꝙ Velut,veluti,& Tanq̄ differunt a sicut,sicuti,& vt:ꝙ illa imaginem significat, hæc similitudinem: vnde illa resoluuntur per subitātiuum,hæc per idem verbum. Nam si dico: Tu incedis velut Rex, vel tanq̄ Rex:ita resoluitur: Tanq̄ si esses Rex: vel quasi esses Rex: Si vero dico: tu loqris sicut Rex,& vti Rex:resoluit:sicut Rex loqtur:vel vti Rex loquitur. ¶ Clarissimus qd proprie significat? Clarus,pclarus,splendidus, luculentus, & similia improprie,& per metaphorā dicūtur:pro eo,qui tanq̄ fulgore quodam gloriæ resplendeat:vt Clarꝰ poeta:splendidus eques: præclarꝰ orator: luculentus homo:idest celeber,& magni nominis,ac gloriæ. Præclarꝰ tamen aliquando pro bonus a Cicerone accipitur:& luculentꝰ pro magnus. In Philippicis:Luculentum vulnus accipit:hoc est magnum.& alibi:O præclarum custodem ouium(vt aiunt) lupum præclarum: idest bonū. In custode enim bonitas potius, q̄ fama requiritur.& in Lælio:Cum illo vero quis neget actū esse præclare?hoc est optime. Quod ipse paulopost declarat,cum inquit:Cū illo quidem(vt supra dixi) actum optime est.

¶ Nobilis autem,& Clarꝰ in hoc differt: ꝙ Clarꝰ semper capitur in bonam partem: Nobilis vero aliqñ etiam in malam: & a nosco dicitur:quasi notus: vnde & Nobilis meretrix dicitur:& nobile scortum:& nobilis iniuria: quō et Famosus accipitur:aliquando scilicet in bonam partem:vt apud Iuuenalem: Famosos equitum cum dictatore magistros. Aliqñ in malam, pro infami,& turpi:vt famosa mulier,& impudica. ¶ Gloriosus etiam aliquādo significat plenum gloriæ:vt Gloriosa mors gloriosa uictoria. Aliquando ostentatorem gloriæ:vt apud Plautum:& Terentium, Miles gloriosus dicitur. Item Imperiosus,qui forti animo exercet imperium:& qui est ostentator imperii. Vnde Torquatus dictus est imperiosus: quod filium, ob imperium contemptum

occidit

occidit. Hoc loco notandum illud maxime est: q a virtute non dr virtuosus quo verbo imperiti vtuntur: quemadmodū etiam Graeci ἀπὸ τῆς ἀρετῆς nō faciunt adiectiuū: sed cū virtute pditum dicere volunt, dicunt σπουδαῖον. i. studiosum: quos Cice. imitatur multis in locis, vt in libris ad Herenium: Ideoq bonis viris, & studiosis amicus erat. i. virtute praeditis. ¶ Videare cur potius dixisti, q̄ videaris? Animaduertēdū est: q nō mō in Epistolis, & soluta orone sed etiā in carmine, vbi maior licentia est conari debent scriptores, quantū fieri pōt, euitare frequentiam literae, s. Nam in orone qdem, r, litera seueritatē quandam, & pulchritudinem affert: vt si dicam: Fundatorem Romani imperii Caesarē. & apud Virg. Tantae molis erat Romanā cōdere gentē. Vnde grauiaio Demosthenes oratorq. r. literā proferre naturae vitio non posset: cum vero, industria, & exercitatione, naturā superasset, let⁹ exclamauit: ἐχοσοι φέρειν τὸ ῥῶ κατεργασάμενον. quod latine dr̄: En tibi affero, r, retorizatum. Ecōtrario vero, s, litera de honestate (si frequens sit) oronem uidet. Nam si humili, & summa voce pferatur, sibyllū generatque: vt euitaret Virg. dixit: Immitis Achillis: pro immitis Achillis. Sic hoc loco si diceretur: Optimis, & clarissimis viris indignus esse videaris: nimia esset huius literae inculcatio: ideo Videare pot⁹ dicendum fuit. Saepenumero tamen continget: vt etiam nulla causa intercedente, Doceare potius, q̄ docearis: & intelligare, q̄ intelligaris dicat. In quare standum est soli aurium iudicio: quemadmodum a principio diximus.

QVomodo latine dicemus, & elegāter: Quiui hora mai lacre e sano, Cla tre mesi nō glie morto niuno di peste. Quali tutti i cittadini son remati alla citta: solo Mario, ilquale io amo dopo te, e anchora a Falera. Ma pure noi lo aspettiamo domane, o laltro. Cosi me auiso hoggi e tre di il suo maestro: hauēdo mandato in quel di i suoi cagnoli, e le sue bestiolette a casa: ma questo nō appartene a te. Hic iam aer saluberrimus est: nemo iam tribus mēsibus pestilentia periit. Ciues fere oīs in vrbē redierunt, duntaxat Marius, quē ego post te diligo, adhuc Phalerios incolit: eū cras, aut perendie expectamus. Ita mihi nudiustertius pedagogus eius nūtiauit: cū eo die catulos suos, & pullos domum misisset: sed hoc nihil ad te. Hic. i. in hac vrbe. Signat eīm Hic (quēadmodum supra: cum de grammatice tractaremus: diximus) locū proximū dicenti: istic locū pximū audienti: & Illic locū remotū ab vtroq. Vn si volumus dicere: Qui lacre e buono, dicem⁹: Hic, vel in hac vrbe, salubre est coelum. Li sono piaceuolissimi prati: istic, vel in suburbano isto, sunt amoenissima prata. De Phaleriis vero, vbi Mari⁹ est, sic quētes: Coli e sempre grā copia de vccelli, e di bestie: illic, siue in illo oppido, magna semp multitudo est auium, atq ferarum. In hoc plurimi nostrae aetatis scriptores errant: pro iste illa illud, vel istic, scribentes Ille illa illud, vel illic. Misi ad illam ciuitatem dicētes: pro Misi ad istam vrbem. Vrbs enim locum significat, ciuitas multitudinē ciuiū. ¶ Iā qd pprie signat? Aliqn̄ nūc primū: & qd vernacula lingua dicim⁹: Hor ramai: vt Hic iā saluberrimus est aer. Aliqn̄ accipit p Nūc. Cic. Ipsa verba nō ponēs: & q̄ū coagmētās, qd nec Graeci qdē factitauerūt, iam neminē anponēs

Catoni. Aliqñ significat, præterea. Cic. Iam quis parentis tui singularem erga me beneuolētia explicet? qđ idē efficit iunctū cū, vero: vt Iam vero vrbibus cōstitutis. Iamiā, de futuro tñ dr.i. mox, & licet repiaṫ cū Præsenti: vt Iamiāq manū tenet, & premit hastā: resoluiṫ tñ ad futurū. i. Iamiā tenebit, & premet. Aliquādo p indignationē dr: vt apud Virg. Iamiam nec maxima Iuno: Nec Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis. Itē p cōmiserationē. Sallust. Iamiam aio neo charissime frater: q̄ tibi imaturo, & vrī mini ne decuit, vita erepta est: tñ lætan iā magis, q̄ dolēdū puto. Itē p exhortationē: vt Liuius. Iamiam erigite animos: stacla sumite: obuiā ite hostibus: habetis in manibus victoriā. ¶ Quæ dña est inter salubrem, & sanum? Saluber, siue salubris dicitur, quod saluti cōducit: vt aer, cibus, potus, exercitatio, & similia. Sanus vero, cui salus inest: vt homo, & animalia. Salobre est quod dat: Sanū quod accipit salutem. Quēadmō iā differunt psper, & felix: qa psper dr, q dat psperitatē: felix, qui accipit: vt Sidus prosperū dr, sub quo natus est, q felix significat futur⁹. Felix igitur hō dr: Dii autē potius psperi: similiter loca: ict ones: successus psperos dicimus. Aliqñ tñ confundūtur: vt Suetoni⁹: Prosperam Cæsaris valetudinē dicit. & Virg. Sis felix, nostrūq leues quæcunq laborē. Sic etiam dicimus interdū, Sanum cibum: sanum potum. & Sallustius dicit: Gen⁹ hominum salubri corpore. In Epistolis tamen seruanda in primis est verborū proprietas.
¶ Notandū aūt: q capitur cœlum aliqñ pro aere: vnde dicere possumus: Hic iam aer est saluberrimus: Hic saluberrimū est cœlū: Hic est cœli, siue aeris salubritas: Cœlū est elementi⁹ solito: & similia. ¶ Nemo iam trib⁹ mensib⁹ pestilētia perit. Liceret ne dicere? Nemo iam tres mēses pestilētia perit? An est aliqua dña, si temp⁹ in abltō, & in actō ponaṫ. Ineruditi dicunt per ablatiuū significari temp⁹ interruptū, & non ɔtinuatū: vt si dicam⁹: Magni æstus fuerunt hoc anno: cū non toto anno: sed aliqua anni parte fuerint: p accusatiuū vero signari tps continuū sine interruptione: vt Cic. Quāq̄ te Marce fili annum iam audientem Cratippū: q Marcus integrū annū: hoc est singulis diebus, & sine intermissione Cratippū audiuisset. Frustra excogitata est hæc differentia, cū falsa sit Nam si in actō signaretur tps cōtinuū: nō oporteret addere, vel poti⁹ nō liceret addere, cōtinuos. At Cic. p lege Mālia inqt At Hercule aliquot annos cōtinuos ante legē Gabiniā ille populus Romanus: cuius vsq ad nrām memoriā nomen inuictū in naualibus pugnis permāserat: magna, ac multo maxima pte non mō vtilitatis, sed dignitatis, atq īperii caruit. & Virg. Hic iam tercētū totos regnabiṫ annos. Si p actm̄ tps minime interruptū signaretur, nō oportebat addere, totos. Dicendū est igitur: q indifferēter vtimur abltō more latino, & actō instar Græcorū: nihilq differt, si dicam⁹: Audiui Platonē decē annis: & Decē annos audiui Platonē. Sed illud fortasse verius pciperetur, cū de parte, nō de toto tpe loquimur, nō licere per actm̄ loq, sed per abltm̄: qualе est: Ego hoc anno ad te veniā. i. aliquo tpe istius anni: qđ non recte diceres, hunc annū. ¶ Illud pterea notandū: q dicimus: Proximis diebus veni in Africā, & Cic. Qui his paucis dieb⁹ Pōtifex fact⁹ est, & i futur

re:paucis diebus eram domesticos tabellarios missurus:& triduo, aut ad summum quatriduo perituri. & Sallu. Legati triduo nauim conscēdere. Hæc oīa nō per superiores dies, & per triduum, & per paucos dies exponēda sunt: sed intra supiores dies, intra paucos dies, intra triduū, aut quatriduum. ¶ Aliud quoq; animaduertendum est: q aliqñ in hoc genere sermonis omittimus pōstq̄, vel anteq̄ vt Triduo, q̄ ad te veni, confeci omne negocium: idest triduo, pōstq̄ ad te veni, cōfeci omne negocium. & Decem diebus, q̄ ad te venirem, acceperam a Cęsare literas: hoc est: decem diebus anteq̄ ad te venirem. In vrbe redierunt: hoc est: reuersi sunt. Possumus ēt elegantissime dicere, Reuerterunt.
¶ Secundum te, qd proprie signat? Post te. Secūdū. n. multa signat. Primo hēt notissimum illum sensum: vt Secundum Platonē loquor: Secundum Pythagoram dispu to. Aliqñ significat Iuxta. Virg. Dulcibus illa quidem illecebris, & plena secundum Flumina. Sulpitius: Duo vulnera accepisse, vnum in stomacho, alterum in capite secūdum aurem: & s̄m flumina: idest iuxta aurē, & iuxta flumina: q ea rōne fit: qa qd secundum a primo est, iuxta est. Aliqñ significat Post, ob eandē: vt hoc loco, Secundū te. i. post te. Quin, Nā q vnū mihi secundum p̄rem fortuna videbat parasse p̄sidium: id ego superare i illa forte nō poterā. Cice. Proxime aūt secundum Deos hoīes maxime vtiles esse. Secūdum etiā accipit pro eo, qd est, Pro: vt Secundum te litē do: Secundū me iudica. i. do litē p te: & iudica p me. Et p, Inter: vt Secundū quietē. i. inter dormiendum. Cicero: Secundum quietem visus est repēte adesse: idest, in quiete.
¶ Incolit. Idest habitat: & de exteris duntaxat dicitur. Hinc dicuntur Inquilini, & Incolæ. Sunt autem Incolæ, & Inquilini, qui in alieno habitant oppido. Oppidani vero, qui habitant in suo.
¶ Eum cras, aut perēdie expectamus: qd signat perendie? Id, qd vulgares dicunt, Post cras. Dicit enim Perēdie, de die sequēti crastinū diē: dictumq; est (vt qdā putāt) q̄si perēpto die vno. Cic. ad Atticū: Facies igitur cras: aut ad summum perēdie. Hinc dr̄ dies perēdinus: hoc est: dies ab hinc tertius. Cæsar in Cōmētariis: Qd si p te liceat perēdino die cum primis hibernis cōiunctis cōem cum reliqs belli casum sustineāt. Vñ cōperēdinare apud aliquos reperis: idest in lōgum de die in diē differre. ¶ Pridie vero, & postridie, q̄si idē significāt qd heri, & cras. Dictumq; est Pridie, q̄si priori die: & Postri de, q̄si posteriori die. Sed notādū: q magnā elegātiā hñt hæc duo vocabula. Pridie. n. nō significat heri a die p̄ntī: neq; Postridie signat cras a die p̄ntī: sed ab altero quodā die. Vnde Pridie dr̄ nō solum de tpe præterito: sed ēt de futuro. & Postridie nō solum de futuro: sed ēt de præterito: hoc est: vtrunq; dr̄ tam de pręterito, q̄ de futuro. De p̄terito sic: Pridie q̄ Cæsar vrbē intraret: p̄fecti sunt ei obuiā p̄res. De futuro sic: Pridie q̄ iter ingrediamur, petamus a Cæsare cōmeatū. i. die p̄cedenti, quo Cæsar in vrbē intrauit: & nos iter ingrediemur. Itē Postridie de præterito sic: Postridie, q̄ Cæsar vrbē intrauit, oēs legati discesserunt. & de futuro: Postridie, q̄ Cæsar discesserit, mihi quoq; erit abeundū. Iungunt hæc aduerbia a sc̄ā cū gtō: vt Pridie eius diei: & postridie eius diei. Aliquādo

nec ꝗ habent,nec gtm:sed intelligitur gtũs, vel ꝗ: vt Venit ad me Chremes postridie clamitans:hoc est:Postridie eius diei,quo haec gesta sunt vel Postridie ꝗ hac gesta sunt. & Cũ domũ tuã venissem:vt te cõuenirem:audiui te pridie discessisse.i.Pridie ei⁹ diei,quo ad te veni:vel Pridie ꝗ ad te veni. Dicim⁹ tamen.Pridie Cal.& pridie Nonas:& pridie ludorum Circẽsium: & postridie Nũdinarũ. Essendo io andato a casa per parlargli e,me disse: Torna domane da me:Cum domũ,vt eũ conuenirẽ,iuissem,dixit mihi: Postridie redeas male dr̃.Debet enim dici:Cras redeas.Nunꝗ em̃ dicim⁹:Postridie,vel pridie huius diei:sed cras,vel heri:sicut cras,& heri nõ dicim⁹ de dieb⁹ iã pteritis,aut futuris,ante,vel post pximũ.Dicendũ itaq; fuit: Dixit mihi cras redeas:vel mihi ut postridie redirẽ dixit.& nõ Vt cras redirẽ dixit. Intelligit̃ enim cras de die hũc,quo loquor,sequẽti:& nõ de crastino illius diei,quo domũ iui. Ex Pridie fit denominatiuũ nomẽ,Pridian⁹ pridiana pridianũ quod dr̃ non modo de die praesenti hodiernũ:sed de quolibet die aliquem diem praecedenti.In quo significato accipitur etiam,Hesternus hesterna hesternũ. Terentius:Iure hesterno panem atrum vorent:nõ de hesterno die dixit:sed de quouis die alterũ pcedente.Suetonius in vita Tyberii:Solemnibus ipse coenis, & pridiana saepe,& semesa obsonia apposuit.Idẽ in vita Cali:Marcente iam stomacho pridianí cibi onere.Iurisconsulti nostri temporis multũ a veteribus illis differentes,exponunt,Postridie,post tertium diem: & Pridie,pro eo, quod est nuper, siue pximis diebus.Atq; huius tam insignis erroris multos sequaces habẽt cuius erroris auctor uidet̃ fuisse conterraneus noster, & fere ex matre gentilis Bartholus.At qui Postridie nõ format denominatiuũ, Postridianus: sicut pridie pridianus:sed pro,Postridiano,vtimur hoc vocabulo, Crastinus crastina crastinũ:qñ signat nõ modo diem sequentem hodiernũ:sed etiã quẽlibet aliũ diem sequentẽ. Virg. Si uero ad Solẽ rapidum, Lunasq; sequentes Ordine respicies:nunꝗ te crastina fallet Hora:neq; insidiis noctis capiere serenae.

¶ Nudiustertius qd pprie significat?Nudiustertius dr̃ de die antecedẽte diẽ hesternũ:sicut nudiusquart⁹ de die añcedẽte diẽ tertiũ:vt si hodie Cal.sint:& si dicã:Nudiusterti⁹ ad te veni,itelligit̃ tertio Cal. & si Nudiusqrt⁹:qrto Cal.

¶ Cur ita dicunt̃ Nudiusterti⁹,& nudiusquartus?Dicta sunt, qñ nunc de die tertio,& nũc de die qrto.¶ Procedim⁹ ne ampli⁹,& dicim⁹ nudiusqnt⁹,nudiussext⁹,& reliqua?Minime.Licet Plau.per licentiã his aliqñ vsus fuerit. Nã q in Philippicis legitũ Nudius tertiusdecimus,error est.Dicimus itaq; Nudi⁹, tertius,& nudiusquartus tm̃:sicut Biduo,triduo, qtriduo tm̃: & Binoctio, trinoctio,& quadrinoctio tm̃.¶ Cur non dicimus & Nudiussecundus:quemadmodũ tertius,& quartus:sicut dicim⁹,Biduo,triduo,quatriduo: Binoctio,trinoctio:quadrinoctio?Quia pro nudiussecũdus habemus,Heri:ideo nec secũdo Calen.dicimus:quia pro secũdo,habemus pridie,& dicimus: Pridie Calẽ.

¶ Paedagogus dicitur non ludi magister,sed is, quem domi tenemus ad sequendos,atq; erudiendos pueros nostros,ẽst autem graecum vocabulum:dictum κατα τηϲ παιδαγωγηϲ: hoc est a puerorum educatione.

¶ Nuntiare qd proprie significat? Nuntiare, est uerbis alicuius absentis ali quid significare: & quod uiulali lingua dicitur: Mandare a dire: verbi gratia: Mario ti manda a dire, che presto sera qua: Marius nuntiat tibi se proped. e affuturum. Et tam is, qui nuntio rem committit, q ipse nuntius nuntiare dicitur: vt si Helius Perottus libertus noster nūtius a Mario veniens, dicat: Nuntio tibi Pyrrhe verbis Marii: & Marius nuntiat tibi verbis meis. A nūcio nunclas dicitur nuntius: & tam eum, qui nunciat, significat, q id quod nuntiatur: vt Venit ad me nuntius tuus Helius Perottus libertus noster: & non potui non cōmoueri ob infelicem nuntium de obitu Camillae sororis tuae: hoc est: ob infelix nouum. Seruius grammaticus scribit pro nouo nuntium in tertio genere dici. Sed vbi id reperit, ipse (si potest) dicat.

¶ Catuli, & pulli qd pprie sunt? Catuli, licet a canibus dicti esse videantur, significat tñ nō solū filios canū, sed oium ferarū. Vñ & muriū catulos legimus. Pulli vero pecudū dicunt: vt pulli equorū: mulorū: asinorū: & similium: & foet? auiū, siue pisciū: qq hoc vidmū gñalius nomen sit: vñ foetificare accipim? pro parere: & foeturā p partu: q ad oīa aīalia muta ptinent: vt Ceruorū, caprearū, capreolorū, dāmarū leporūq, & similiū hinnulos dicimus: serpentū catulos: vt Virg. de colubro. Catulos tectis, atq oua relinquens. Dicūtur etiam catuli immaniū pisciū: q oua nō edunt. Reperitur tñ aliqñ pullos de auibus dici. A. Gellius: Pullis iam plumātibus. Idem: Pulli ēt tunc inuolucres erant: vnde pullastra apud Varronem dicitur: quae est parua, adolescensq gallina. ¶ Nomina enim in aster diminutiua sunt saepenumero: vt Surdaster, q male audit: nō tñ omnino surdus est & Recaluaster, q nō toto capite, sed sola fronte, caluus est.

¶ Nihil ad te qd proprie significat? Aliqñ intelligitur, Pertinet: sicut hoc loco: & signat, Nihil ad te ptinet. Aliqñ significat, Nihil est in comparatione tui: & qd vernacula lingua dicim? Non ha affare niente cō te: vt si dicā: Quintiliano e eloquēte: ma non ha affare niēte cō Tullio. Quintilianus est eloquēs: sed nihil ad Ciceronē. Helia Perotta e bella: ma nō ha affare niēte cō Penelope Perotta: Helia Perotta est pulchra: sed nihil ad Penelopē Perottā. Cic. Luciū volo, quē cognouimus virū bonū, & nō illiteratum: sed nihil ad Persium: idest Nihil in comparatione Persii. Terent. Est ne Thais (vt fertur) formosa? Sane: sed nihil ad nostrā hanc: hoc est: Nihil fere ad comparationem nostrae.

Quomodo latine dicemus? Attendi a star sano: & apparecchiati a tornare. O beato, e giocondo quel di, nelquale ti potremo abbracciare, e basciare: Cura vt valeas: teq ad reditum para. O felicem illum, & vere iocundum diem, quo te amplecti, osculariq poterimus. Vale. Cura vt valeas: hoc est: Da operam vt valeas. Interdum dicimus Cura valetudinem tuam. Dicimus etiam: Curae tibi sit valetudo tua: & curam habeas valetudinis tuae. Curare autem, a cura, dicitur: quod ea, quae curamus: cum quadam animi sollicitudine agere videamur. Est enim Cura animi sollicitudo: dicta quasi cor urat: scilicet cor urat. Ponitur tamen Cura pro studio, & diligentia: vt Studiis literarum omni cura, atq industria incumbo.

O fœlicem illã, & vere iocundã diẽ. Cur potius in acc̃ã dicimus, q̃ in vtõ cũ aduerbio semp soleat iũgi vocatiu? Multis modis solem põere O, aduerbiũ. Aliqñ cũ ntõ. Virg. O fortunati, quorum iã mœnia surgũt. Aliqñ cũ actõ vt O fortunatos nimiũ sua si bõa norint Agricolas. Iũgitur ẽt O cũ prima, & secũda psona: vt O me miserũ. O te infœlicẽ. Aliqñ cũ ntõ: vt O ego infelix, qui aliorum culpa huc redactus sum. Aliqñ O, ptermittit: & tñ sermo eandẽ vim hẽt: vt Indignũ facinus, p eo qđ est: O indignũ facinus. Et Cic. Hoiem neq̃ p O homine neq̃. Et notãdũ: q nõ ẽ aduerbiũ vocãdi i his locis: sed vel miserãdi, vel indignãdi. Osculari, ab osculo dr̃. Osculũ aũt interdũ signat partẽ oris. Est .n. diminutiuũ huius nois, Os oris. Interdũ signat, qđ basiũ dicimus: eo, q basiantes restringunt labia, & os diminuitur: Hoc aũt inter osculũ, & basiũ interest: q osculũ pii amoris est, & charitatis sine aliqua cogitatiõe libidinis: . t pr̃is in filiũ, & filii in parẽtes. Basiũ vero lasciuũ est: & iter amãtes, Eadem quoque drĩa est inter basiare, & osculari: q̃ osculari, & osculũ aliqñ ẽt in lasciuiã capiunt. Suauiare ẽt, & dissuauiare signat osculari, & in vtrãq partẽ accipit. & suauiũ dicitur basiume, a suauitate (vt opinor) dictũ: & ideo in lasciuã partem magis accipiendum est. Plautus: Meum suauiolũ dixit. Meũ suauiolũ, mea suauitas.

Quomodo latine dicemus? Data in Viterbo a di vintinoue di Ottobre. Mille quattrocẽto settãta otto: Viterbii quarto Cal. Nouembris. Anno salutis millesimo quadringẽtesimo sexagesimo octauo. Cur potius Viterbii, q̃ Viterbio scribendum est? Vtroque modo scribi potest recte. Et præponitur aliquando hoc verbum Datę, subintelligiturque literę. Quod si, Datæ, non põ natur: nihilominus intelligitur id verbum. Itaque literæ traduntur tabellario. In Vrbe, Brundusii, in castris, in litore, apud Ephesum, in Tusculano.

Et sicut dicere possumus: Accepi literas, quas Romę, siue in vrbe, liberto meo dedisti, ita possumus in calce literarũ scribere: Romę: hoc est: datæ sunt literæ Romæ, in Vrbe, in castris, & reliq̃. Sic ẽt, queadmodũ dicere possumus: Accepi literas, quas liberto nro ad me ex Vrbe, siue ex castris, siue Brundusio, dedisti, ita possumus dicere: Datæ ex castris, ex Vrbe, Brundusio, Roma. Itaque potes (si velis) ponere, Datæ, siue Scriptę: & potes ẽt omittere. Nomina etiam oppidorum: vnde scribuntur, in genitiuo, siue ablatiuo ponere potes: hoc est: cum significãt in loco, aut de loco: vel in dtõ, & in abltõ, si sint tertiæ declinationis: & si tñ pluraliter declinant, in abltõ tñ. Si vero cõposita sunt, in abltõ cum ppositione, in, vel apud, vel ex: vt In mõte alto: apud mõte altũ: ex monte alto. Potes ẽt scribere, Domi, ruris, militiæ, belli: & domo, rure, militia, bello.

Quarto Cal. Nouẽbris qđ pprie signat: aut q̃ sunt Calẽde, & vnde dicunt. Quarto Cal. Nouẽbris signat antepenultimum diẽ Octobris. Vnusquisque enim mẽsis diuidit i Cal. Nonas, & Idus. Primus itaque dies vniuscuiusque mẽsis dr̃ Calẽde, in numero plr̃. Dictæ aũt sunt Calendę ἀπὸ τοῦ καλῶ. qđ est voco: q eo die minor Pontifex calata: hoc est: vocata in capitoliũ plebe iuxta curiã Calabrã: q̃ ædibus Romuli ppinqua erat: quot dies a Cal. ad Nonas superessent, pronunciabat: vñ & ipsa curia Calabræ nomen accepit, & classis appellataque ois

In eam populus vocaret. Dies vero qui est ante Cal. hoc est vltimus dies præcedentis mensis, dr̃ Pridie Cal. q̃si primo die añ Cal. Qui vero añ hũc diem est, dr̃. iii. Cal. ꝙ tertius sit a Cal. Sic ꝓcedens hunc, q̃rto Cal, & hunc rursus præcedens q̃nto Cal. quousq; ad Idus perueneris. ¶ Nonę vero, qui dies sunt, aut vnde dicũtur? Ex duodecim mensibꝰ, in quo annus distribuitur, q̃tuor Nonas hñt octauo die mensis. s. Martius, Maiꝰ, Iulius, & October. Reliq vero menses Nonas hñt q̃nto die: vñ & q̃tuor mensibꝰ supradictis primꝰ dies est Calendæ. Secũdus, sexto Nonas. Tertius, q̃nto Nonas, Quartꝰ, quarto Nonas. Quintus, tertio Nonas, Sextus, pridie Nonas. Septimus, Nonæ. In cæteris vero mensibus primꝰ dies Calendæ. Secundus, quarto Nonas. Tertius, tertio Nonas. Quartus, pridie Nonas. Quintꝰ, Nonis. Notandum. n. ꝙ, quemadmodũ nõ dicimus Nudiussecundꝰ, sed heri nudiustertiꝰ, & nudiusquartus: ita nõ dicimus; Secundo calen. secũdo Nonas: secũdo Idus: sed pridie calen. pridie Nonas: pridie Idus. Et postea tertio Nonas: tertio calendas: tertio Idus. & sic de reliquis. Dicuntur autem Nonæ, vel quasi nouæ: quod ideo minor Pontifex numerum dierum, qui ad nonas supererãt calendo: hoc est vocando populũ prodebãt: quod post nouã Lunã oportebat Nonarũ die populares, q in agris erant, in urbem confluere: causas feriarũ a Rege sacrorum accipere: & quid eo mense faciendum esset intelligere: vnde Nonæ dictæ: quasi nouæ initium obseruationis: vel ꝙ ab eo die ad Idus semper nouem dies computantur.

¶ Idus q̃ sunt? aut vñ dicunt? Vnusq̃sq; mensis habet octo Idꝰ: vñ in superioribus q̃tuor mensibus, Martio, Maio, Iulio, & Octobre, qui sex hñt nonas, Idꝰ est quintodecimo die mensis. In cæteris vero, q̃ q̃tuor habent Nonas, die tertio decimo. Vñ in illis quatuor, octauo die incipimus dicere: octauo Idus: & sequenti die septimo Idus: & sic deinceps sexto, quinto, q̃rto, tertio Idus, & pridie Idus, & idibus. In cæteris vero mensibus, a sexto die incipimꝰ dicere: octauo Idus: & septimo die, septimo Idꝰ: & octauo die, sexto Idus: & sic deinceps. Finitis idibus, siˢ sint menses Ianuarii, vel Augusti, vel Decẽbris: q̃ hi menses hñt vnũ & triginta dies, & duntaxat q̃tuor nonas, dicimus statim. xix. cal, Septembris, si Augustꝰ sit: vel Ianuarii: si sit mensis Decembris, vel Februarii: si mensis Ianuarii sit. Quippe is dies est decimꝰ octauꝰ añ cal. Et cũ vltimꝰ dies dicat̃ pridie cal. penultimꝰ tertio cal. antepenultimꝰ q̃rto cal. Et sic de cæteris merito hic erit. xix. calen. Si vero sit mensis Februarii: statim post idus: dicimꝰ sextodecimo calen. Martii: nisi forte sit bisextus: tunc enim q̃ Februariꝰ hẽt nouem & xx. dies: & q̃tuor nonas duntaxat: statim post Idus: dicimus. xvii. cal. martii. Si autẽ sint mensis Aprilis: Iunii: Septembris: & Nouembris: qui. xxx. dies hñt: & dũtaxat q̃tuor nonas: statim finitis Idibꝰ: dicimꝰ decimoseptio cal. Iunii: vel Augusti: vel Nouembris: vel Decẽbris. Q̃d si reliq menses fuerint: hoc est Martius: Maius: Iulius: & October: qui dies vnũ & triginta hñt: & Nonas sex statim post Idꝰ: dicimꝰ. xviii. cal. Aprilis: aut Iunii: aut Augusti: aut nouembris. Q̃d vt summatim colligat̃: sit hæc regula: mẽses q vnũ & triginta dies habent: si quatuor Nonas habeant: incipiunt a. xix. calen. Si sex habeant

Nonas.xvii. Cal. Februarius semp a.xvi. Cal. incipit, nisi sit bisextus. Reliqui menses a.xviii. Cal. incipiũt. Idus aũt nomen a Tuscis trãslatũ est. Dicunt enim illi, Item, qđ verbũ interpretant Iouis fiduciã. Nam cũ Ioue accipiamus pro lucis auctore: vñ Lucetius a saliis vocatur: & Cretenses φωσφόρον vocitãt: Romani quoq; Diespitrẽ diei prẽ appellauerunt: optimo iure is dies, Itis: hoc est Iouis fiducia vocaticulus lux nõ finitur cũ solis occasu: sed splẽdorem diei, & noctis cõtinuat propter claritatẽ Lunæ: qđ semper in plenilunio: hoc est medio mensis fieri solet. Alii existimant Idus: quasi Vidus a videndo, dictãs esse, u litera detracta, qđ tunc plena Luna videat. Meli⁹ tñ dicerẽt ἀπὸ τοῦ εἰδέναι deriuari: quod significant videre: & hinc tractum est Video: addita u cõsonãte. Sunt q existimãt Idus dici ἀπὸ τοῦ εἰδοῦς: hoc est a specie: quod eo die Luna plenissimam speciem ostendat. Alii censent ab Ioue Idus dici: quia omnibus Idibus Ioui immolatur: hanc idclam Tusci vocãt. Nonnulli, quod verro similius opinantur Idus vocari: est, is dies diuidat mensem. Iduare enim Aetrusca lingua est diuidere: vnde vidua dicta est, quasi viro diuisa.

Hoc loco notandum est: q hac mẽsium diuisione soli Latini vtuntur. Cæterę enim nationes dũtaxat in dies, & septimanas menses distinguunt. Vnde Cæsar Augustus (vt erat faceto ingenio) cum aliquos nõ soluturos existimabat: Ad Cal. Græcas soluturos aiebat, i. nunq̃ soluturos: cum nullæ sint apud Græcos Cal. Illud quoq; notandum est: q; dicimus tertio Calẽdas, Idus, & Nonas: & tertio Calendarum, Iduum, & Nonarũ. Item pridie Calendas pridie Calendarum. Postridie Calendarũ, & postridie Cal. Item tertio Cal. & ad tertium Cal. Quarto Cal. & ad quartum cal. Hoc tñ interest inter tertio calen. & ad tertium cal. & similia: quia pro tertio cal. quarto cal. & huiusmodi, determinatus dies, & certus significat, qui est tertius, aut quartus a cal. Per illud vero, quod dicitur: Ad tertium, aut ad quartũ cal. nõ intelligitur ipsum tertiũ die, aut quartum a calẽ. nec aliquẽ tertium diem: sed dicm aliquẽ illi propinquũ. Et perinde est dicere: ad tertium cal. ac si diceremus: Circiter tertium cal. Potest tamen aliqñ poni: Ad tertium, siue quartum cal. pro ipso die tertio, aut q̃rto calẽdarũ: vt si dicas: Ab hoc die vsq; ad quartũ Idus decẽ dies intersunt.

Nec illud prætermittẽdũ est: q; dicimus: Calendas Ianuarii: & Ianuarias. Februarii, & Februarias. Martii, & Martias: Aprilis dũtaxat, & si Aprilias Maii, & Maias. Iunii, & Iunias. Iulii, & Iulias, & Quintilis. Augusti, & Augustias, & Sextilis. Septembris, & Septembrias, & Septẽbres. Octobris, & Octobrias, & Octobres. Nouẽbris, & Nouembrias, & Nouẽbres. Decẽbris, & Decembrias, & Decẽbres. Cur Iulius, & August⁹ dict Quintilis, & Sextilis? Rogare potius debuisti cur Quĩtilis & sextilis Iuli⁹, & August⁹ dicant. Illa. n. hęc mẽsiũ pp̃ria noia fuere: hæc postea imposita sunt. Veteres dũtaxat decẽ mẽses hũerunt: atq; apud eos ann⁹ trecẽtorũ quatuor dierũ. Sex enim menses. i. Aprilis, Iulius, Sextilis, Septẽber, Nouẽber, & Decẽber, singuli triginta dies habebãt: reliqui uero quatuor: hoc est Marti⁹, Maius, Quintilis, October, vnũ & triginta dies singuli continebant. Hanc anni ordinationẽ primus Romulus fecit: & primũ mẽ

sem genitori suo Marti dicauit: & ab ei⁹ nomine Martiū appellauit. Secun dū vocauit Aprilē: vel a spuma: q̄ Graeci αφρον vocant: vnde Ven⁹ αφροδιτη dicitur: q ex ea orta credatur: & sic cū aspiratiōe scriberetur Haprilis. Quip pe ex Venere nat⁹ est Aeneas: & ideo primi duo menses anni iure videntur dicati Marti, & Veneri gentis Romanae vrbis p̄cōditorib⁹. Vel Aprilem di xit: quasi aperilē: eo q hoc mēse & coelū, qd̄ nubib⁹ obductū fuerat: & mare, qd̄ clusum fuerat nauigantib⁹: & terrae, q̄s imbres, niues, glacies, contexerāt, aperiantur: q̄n ēt arbores, frugesq parturiāt: vn̄ Virg. inq̄t: Et nūc oīs ager: nūc oīs pturit arbos: Nūc frondēt siluae: nūc formosissimus ann⁹. Tertiū mēsem, & quartū Romulus Maium, & Iuniū appellauit: q cū populum Romanum in maiores, iunioresq diuisisset: vt illi cōsilio, & armis rempublicā tutarētur, in honorē vtriusq partis duos menses censuit nominandos esse. Aliq tamen putant, Maium a Maia Mercurii matre ita dici: q hoc mense mercatores oēs Maiae, Mercurioq sacrificabant. Iunium vero dictum esse primo Iunoniū: deinde post longū temp⁹ detracta ne Iuniū dictū: siue qd̄ aedes Iunoni Mo netae Cal. Iunii dedicata est: siue q hic mensis Iunoni sit sacer. Alii tamen existimāt, Iuniū a Iunio Bruto appellatū esse: qui prim⁹ Romae consul fuit: q Cal. Iulii, expulso Tarq̄no, sacrū in monte Aelio fecerit. Cal. Iuniae dictae sunt fabariae: q̄a hoc mense adultae fabae sacrificiis adhibentur. Hinc seq̄tur Quintilis: sic dict⁹, q in ordine q̄nt⁹ sit. Deinde Sextilis, q sit sextus. Postea September, October, Nouember, December, q sint septim⁹, octau⁹, nonus, & decim⁹. Caeterū Quintili Iulii nomen in honorem Iulii Caesaris positū fuit: legem ferente Marco Antonio consule: quod eo mense procreat⁹ esset Iuli⁹ Caesar. Similiter Sextilis appellat⁹ est August⁹, senatu ei hunc honorem de cernente: q eo mense primū consulatū iniuisset: triumphos tres in vrbem in tulisset: & Aegyptū in potestatem pop. Rom. redegisset. Statuerat etiam Do mitian⁹: vt nomine suo October vocaretur: sed post mortem eius id nomen, tanq̄ infaustū ex omni aere, & saxo deletum est. Post Romulū Numa Pompi lius aliq̄to perit or, huic anno q̄nquaginta dies addidit: q̄bus adiecit alios sex retractos ex singulis illis sex mensibus, q triginta habebant. Et ex his consti tuit duos alios menses: quos is decem praeposuit: vocauitq primum Ianua riū, tanq̄ bicipitis diei mensem respicientem, ac prospicientem transacti an ni finem, & futuri principiū: scd̄m dicauit Februo Deo lustrationū, vocauitq Februariū: q ciuitas eo mense lustrabatur. Postremo C. Caesar. ccclxv. dierū annum constituit, quo spacio, addito quadrante, Sol zodiacum circuit: & ne quadrans deesset, constituit: vt quarto quoq anno sacerdotes, qui curam de mensibus, ac diebus habebant, vnum intercalarent diem ante q̄nq vlti mos mensis Februarii dies: idq Bisextum nominauit. ¶ Vnde dicitur men sis? graecum, uocabulum est. Illi enim μηνα dicunt. ¶ Annus vnde dicitur? Quidam existimant ab, An, dictum esse: quod uerbum antiqui dicebant pro circum: vnde dicitur ambio: idest circūdo. & Cato: An terminū dixit, pro cir cū terminū: q ann⁹ in seipsum reuoluat: q̄a Sol semper ab eodē ad eundem

terminum reuoluitur.vnde Virg. Interea magnũ Sol circumuoluitur annũ. Annum salutis dicimus, quo Deus Optimus Maximus humanum genus, legato filio suo, a perpetuo exitio liberauit. Et queadmodum veteres olim per Olympiades, & Romani per Consules tempora distinguebant, ita nos per annos, qui annum salutis sequuntur, distinguimus. A quo tempore agitur nunc annus millesimus quadringentesimus sexagesimus octauus.

DA nunc totã Epistolam: Nicolaus Perottus Pontif. Sypontinus Pyrrho Perotto fratris filio. S.P.D. Redditae mihi fuerunt literae tuae, quae magnam nobis voluptatẽ attulerũt. Ex his enim intelleximus & tibi bene esse, & me abs te non modo diligi, sed etiam vehemẽter amari. Ego quoq; mi Pyrrhe amo te mutuo, teq; non secus ac vitam propriam charum habeo: & cum sine te sum, dimidio animae meae carere videor. Quod nisi dignitatis meae rationem haberem, aduolarem mox in suburbanum tuum: meq; vna tecum cum praediolis tuis, & pomariolis, & ouiculis oblectarem. Legerem tecũ holuscula, decerperem vuas; colligerẽ poma; adessem vindemiae: mustũ de lacu degustarem: nec ab his, quae agere fere oẽs hoc tpe consueuerunt, abstinerẽ. Luderem & interim tecum ludis nõ iniucundis: non scilicet in cãpo saltu, aut pila, aut gladiatoriis ludis, siue aliis, quae lassum, ac defatigatũ reddere corpus cõsueuerunt: sed per siluas, & colles, & saltus, & nemora tecum deambulans, ac lusus tuos sinu gerens, ipsas etiam Camoenas ad ludum excitarem: vbi nemo esset, qui nos nimia licentia accusaret. Et siquis esset, facile ipsam solitudinem accusaremus. Sed postquam venire ad te ipse non possum: par est: vt tu ad nos reuertaris. Quod si feceris: omnia nobis ex sententia succedent. Neq; enim possum de te absente post hac nõ esse sollicitus: & tibi adhuc adolescenti (ne dicam puero) aliquando nõ timere. Quod in dies magis optimarũ artium studiis incumbas, gaudeo mirum in modũ, & tibi gratulor: ac Deo gratias ago: q; talem tibi mentem praestiterit. Teq; spero non cõmissurum: vt patre, atq; auo tuo optimis, ac clarissimis viuis indignus esse videare. Hic iam aer saluberrimus est. Nemo iam tribus mensibus pestilentia periit. Ciues ferre omnes in vrbem redierunt. Marius duntaxat, quem ego fere ut te diligo: adhuc Phalerios incolit: eum tamen cras, aut perendie expectamus: ita mihi nudiustertius Paedagogus eius nunciauit: cum eo die catulos eius, & pullos domum misisset. Sed hoc nihil ad te. Cura vt valeas: teq; ad reditum para. O felicem illum, & vere iucundum diem, quo te amplecti, osculariq; poterimus. Vale. Datae Viterbii quarto Calen. Nouembris. Anno salutis. M.CCCCLXVIII.

¶Fratris filius potest ne recte Nepos appellari? Nepos ꝓprie dicitur filii, aut filiae filius: vnde auus, & nepos sunt relatiua: & sicut nepotis filius dicitur ꝓnepos: & pronepotis filius abnepos: ita aui pater dicit proauus, & proaui pater abauus. Tamen Aurelius Augustinus, & Hieronymus, & alii recẽtiores alioquin docti, & excellentes viri vsurpant nepotem pro filio fratris: eiq; ex fratre, siue sorore nepotẽ vocant: quos ego, vt in aliis plerisq;, ita in hoc libenter

fequtorum id nequaquam alienum esse a ratione videatur: quandoquidem patrui fratrum filios diliguntur instar nepotum: suntq; quasi auorũ loco: vnde fratres matrum auunculi dicũtur: quod verbum ab auo certe diminutiuũ est: q; si parentum fratres auunculi sunt: profecto sorum filii sunt nepotes. Licet itaq; mihi te appellare modo fratris filium, modo ex fratre nepotem.

¶ Illud postremo Quintiliani in calce operis ponẽdum existimaui, plurima a nobis per mutationem figurari debere: vt Scio: nõ ignoro: non me fugit: nõ me praeterit: quis nescit? nemini dubiũ est: etiã ex pximo mutari licere. Nam & intelligo, & sentio, & video, & perspicio, saepe idem valent, quod Scio.

¶ Peroratio.

SEd satis, superq; euagata est oro nostra. Tẽpus est, vt receptui canamus. Habes Pyrrhe fili, quem maxime omnium, & quomodo imitari debeas. Habent, tua quoq; causa, praeceptores, quã in erudiẽdis pueris, atq; adolescẽtibus viam tenere: quomodo eos docere: quomodo examinare: & quae meliora sunt, in primis tradere debeant. Superest, ut consilium meum toto animo sequaris: & (q̃tum fieri potest) nitaris ad optima. Quod si (vt spero) feceris: nõ dubito, te breui tpe (superis iuuantibus) in summũ virũ euasurũ. Vale.

¶ Nicolai Perotti Pontificis Sypontini, ad Pyrrhum Perottum nepotem ex fratre suauissimum rudimentorum grammatices. Finis.

¶ Venetiis per Ioannem Patauinum: Anno salutis Domini. M. D. X X X X V.

¶ Registrum.

A B C D E F G H I K. Omnes sunt quaterni.

NICOLAI PEROTTI DE GENERIBVS METRORVM OPVSCVLVM.

NIHIL A te iucundius nobis potuit iniũgi quã ut de rõne metrorũ ꝯscriberemus. Nã & bñficio tuo in illã dulcissimã ætatem videmur reuocari, qua decimũ añ annũ his studiis una opã dabam⁹, & rẽ fecimus nisi nos fallat opinio, qua plurimis nõ mõ adulescẽtibus, verum ẽt ætate puectis utilissima. Ita. n. iamdiu hæc ars abolita erat, penitusq; restincta, ut uel nullus extaret auctor, q de ea re traderet, vel si qs supererat adeo mẽdosus corruptusque esset, vt multa ĩ his discerẽtur, q nescisse rectius fuisset. Libuit itaq; expiri q̃tũ auctoritatis apud nostros hoies ex his studiis hrẽmus. Quãquã nõ lateret nos, eẽ nõnullos, q in capessendis bonis lr̃is ita obsurduerũt, vt simul ac emanat aliqd ẽt ab eruditis viris nõ modo nr̃i sĩlibus, q ab illoꝝ opinionibus, quoꝝ doctrina sunt imbuti discrepet, nõ solũ id ꝯtemnãt, sed acerrimis etiã verbis isectent. Verũ his qdem ꝑsuasum volumus, pluris nos facere, duoꝝ aut triũ eruditorũ iudiciũ, quã mille sui similiũ ineptissimas repħẽsiones. Põderari. n. nõ numerari sntas cupimus nec publicũ laudamus ꝯsiliũ, in quo nihil esse inæq̃li⁹ ꝯsueuit, quã ipsa æq̃litas, nã cũ impar prudẽtia sit, par oium est auctoritas. Tibi igit̃ hunc librũ, cuius volũtate hanc puinciã suscepimus, Iacobe dicamus, in quo fere oia metroꝝ gña a nobis cõprehẽsa sunt, ac ueluti p manus tradita. Qua in re ĩcredibile dictu est, quos sustinuimus labore, adeo qppe oia non solũ ꝑcepta, uerũetiã pedũ ac metrorũ nomina corrupta erant, ut necesse fuerit, cõplures nõ solũ Latinos, uerũetiã Græcos ad ea cõperiẽda libros euoluere, & cũ qũq; exẽpla inuestigãda fuere, multa etiã nr̃o marte cõponẽda. Quod si unquã euigilatæ a nobis noctes, & epota fuligo lucubrationũ, ac sudatæ noctes fructus aliqd pepererũt, amplissimũ videbor laboꝝ meoꝝ præmium ꝯsecutus. Si uero rem potius scõbris (ut aiũt) ac thure dignã cõposuimus, tñ hoc nos maxime ꝯsolabitur, quod morem gessim⁹ volũtati tuæ, quẽ ob egregiã indolẽ suauissimos mores, excelsum, dulce, eruditũq; ingeniũ tantũ diligimus, quãtum alium neminẽ: tãtã ex amore tuo uoluptatẽ capimus, ut nihil iam sine te nobis dulce esse possit: nec longiora nobis uiuendi spacia dari uelimus, quam dum tecum fidelissime amicissimeq; uixerimus. Vale.

Pes est metrica ꝯstructio syllabaꝝ. Est aũt pedib⁹ hoc nomẽ iditũ a siĩtudine pedũ corpis. Nã sicut pedib⁹ moueri corpa uidem⁹, ita uersus ipsi cũ scãdunt qbusuã pedib⁹ ufit incẽdere. Verũ Latini quidẽ hoc nomẽ, ut alia pleraq;, a Græcis sumpsere. Nam qd illi πόδας, nos pedes dicim⁹. Dicti aũt pedes sũt ob æq̃litatẽ q̃dã, ac ueluti ꝯueniẽtiã motus, hoc ẽ, ἀπὸ τοῦ βαίνειν mutatio. n. lr̃æ β in π freq̃ntissime usurpatur a græcis: βαίνειν aũt nõ tã ire signat, quã cũ quadã rõne & ueluti harmoniã moueri, vñ & βῆμα dr̃. Neq; me latet alios esse q aliter sentiãt, & i primis Aristotelem, qui πόδιον dici πόδας existimat, sed nos uulgatiorem hoc loco opinionem sequi maluimus. Pedes oẽs duodetriginta numero esse constant, ex his quatuor disyllabi sunt, trisyllabi octo, quadrisyllabi sexdecim.

Disyllaborum primus, qui ex duabus syllabis longis constant spondeus dr̃, ut musæ, Secundus, q ex duabus breuibus, pyrrhichius, ut dea, Tertius, qui correptam priorem, secundam productam habet, iambus, ut dies, Quartus, qui ex priore producta, correpta altera componitur, trochæus, ut arma.

Trisyllaborum uero primus, molossus siue trimacrus, ex tribus lõgis cõstat, ut

virtuti. Secundus dactylus: ex longa & duabus breuibus, vt Iuppiter. Tertius, huic contrarius, anapæstus, ex duabus breuibus & longa, ut Veneri. Quartus, amphimacrus: ex duabus extremis productis & media correpta, ut palladi. Quintus, amphibrachus, huic cõtrarius, ut cupido. Sextus: bacchius: ex prima breui & duabus lõgis, ut quirino. Septimus: palimbacchius: huic contrarius, ut augustus. Octauus, tribrachus, ex tribus breuibus, ut catulus. Hic etiã chorus dicitur: quod eo frequẽter in choris ueteres vtebantur, quemadmodum quoq; molossus appellatus est, quod eo metri genere odas in templo Iouis molossi, & laudem canere consueuerunt.

Quadrisyllaborum primus, qui dispõdeus dicitur, quatuor productas syllabas habet: vt fortunati. Secũdus proceleusmaticus, quatuor breues, vt philosophus. Tertius, pæan, ex prima longa & ex tribus sequentibus breuibus constat, ut tartarea. Quartus: pæan secundus, ex prima & duabus ultimis breuibus secũda lõga, ut dirimimus. Quintus: pæan tertius, ex penultima longa & cęteris correptis, vt dirimamus. Sextus: pęan quartus, ex tribus correptis & vltima producta: vt dirimerent. Septimus, ionicus a maiori, ex duabus longis & duabus breuibus, vt Demetrius. Octauus: ionicus a minori, huic contrarius, vt Diomedes. Nonus, choriambus, extremis longis & mediis breuibus vt æthereo. Decimus, antispastus, huic cõtrarius, ut Alexander. Vndecimus: diiambus, ex prima & tertia breui reliquis productis, id est ex duobus iambis connexis: vt platonici. Duodecimus: ditrochæus: huic contrarius, hoc est, ex duobus trochæis cõpositis, vt dulcioris. Tertiusdecimus, epitritus primus, ex prima breui & sequentibus lõgis: vt Aristocles. Quartusdecimus epitritus secundus, ex prima longa secunda breui, sequentibus item longis, vt Euripides. Quintusdecimus: epitritus tertius, ex penultima breui reliquis productis, ut Demosthenes. Sextusdecimus, epitritus quartus, ex vltima correpta pręcedentibus productis, ut Constantinus.

Metrum est connexio quędam, atq; ordinatio pedum, ad delectationem auriũ inuenta. Metro accidunt septem, genus, species, cõpositio, cęsura, magnitudo, figura & depositio. Genus metri appellamus mutuam contrariorum iuncturam, vt uelut quandam inter se affinitatẽ, vt dactylicum anapæstico coniungatur, cuius iunctiuæ tres species sunt. Prima diaticum disemium a græcis dicitur, vt trochaicum & iambicum. Secunda diaticum trisemium: vt dactylicum & anapęsticum. Tertia diaticum tetrasemium, ut antispasticum & choriambicũ. Species metri dicitur qualitas metrica, per quam species ipsa construitur, ut trochaicum anapęsticum. Sunt autem metrorum species decem. Trochaicum: iambicum: dactylicũ: anapæsticũ: choriambicum: ionicum a maiori: ionicum a minori: pæanicum: antispasticum: & anacreontium. Compositio est ipsa dispositio pedum, per quam discernimus simplex ne an compositum metrum sit. Simplex nanq; est, cum uersus pedes omnes similes habet, ut Stat sua cuiq; dies, breues & irreparabile tempus. Compositũ uero cum diuersis constat, ut Cornua uelatarum obuertimus antemnarum.

Cæsura, est decora terminatio uocis in medio uersuum notata, hæc quadrifariã diuiditur, alia penthemimeris dicitur, siue semiquinaria; alia hephthemimeris siue semiseptenaria: tertia trochaica, quarta bucolica. Penthemimeris est q̃do post duos primos pedes superans syllaba inuenitur, quæ dictionẽ terminet, ut Arma uirũq; cano. Item Italiam fato, habet enim ex quinq; dimidium. Hephthemimeris est, cũ post tres pedes similiter syllaba inuenitur, ut Arma virũq; cano Troię. Item, Italiam fato profugus. Continet enim septenarii medietatem. Trochaica est, cũ post duos pedes trochæus partem orationis perficit, ut Nil nostri miserere,

Postrema uero:id est bucolica,cũ post quatuor pedes syllaba superat, partem oratonis desinens,ut Non omnes arbusta iuuant humilesq; myricæ, Sunt qui aliam quoq; trochaicã addunt,Ea est cum post quatuor pedes inuenitur trochæus, partem orationis terminans,ut omnia uincit amor,& nos cedamus amori.

Magnitudo:est productio syllabarum,quæ natura correptæ sunt, ut Terrasq; tractusq; maris,& Dum sanguis inerat.

Figura,est ordo & conuenientia inter se inuicem non solum pedum,uerumetiã dictionum metrorumq;. Depositionem appellamus, uniuscuiusq; metri desinentiam. Sunt aũt depositiones quatuor.Dicimus enim omne metrum,brachycatalecticum,aut catalecticum,aut acatalecticum,aut hypercatalecticum esse.

Brachycatalecticũ est:cui ut perfectum sit,deest integer pes,ut in illo aristophanio, τι πάθω τλήμων, necesse enim est alienis utamur exemplis, ubi non succurrit nostra,hoc quippe mono metrum brachycatalecticum,quod pedem unum habet, a tero deficit.Catalecticum dicitur,cui una tantummodo deest syllaba,ut apud Horatium:Mea renidet in domo lacunar. Est enim senarium iambicum una syllaba minus.Acatalecticum dicitur,quod legitimo fine clauditur,ut Nec fonte labra prolui caballino.Est enim senarium iambicũ perfectum hypercatalecticũ,cui una syllaba superat,aut duæ, ut Omne hominum genus in terris, simili consurgit ab æuo,Item Verg.Alloquitur Venus,o qui res hominumq; deorumq;.Et Horatius: Syluæ laborãtes geluq;.Illa enim dactylica hypercatalectica sunt,hoc uero iambicum hypercatalecticum:siquidem omnia una syllaba abundant.

Notandum q omnia metra præter dactylicum duplicibus pedibus cõputantur ascenduntq; usq; ad hexametrum.Monometrũ dicimus,quod duobus pedibus cõstat,dimetrum quod quatuor,trimetrum quod sex, tetrametrum quod octo,pẽtametrum quod decem, hexametrum quod duodecim, quem numerum pedũ nunq̃ quod equidem compererim,metrum aliquod excedit. Ideo autem dactylicum excepimus,quia binis pedibus scandi non potest,omnes enim trisyllabos habet.

Accidit alia quoq; passio,quæ symphonisis dicitur, & est cũ duæ syllabæ scãdẽdo in unã coeunt.Hoc aũt fit cum in diuersis dictionibus una parte orationis,uocali vel m litera terminat a,sequẽs itẽ a uocali incipit,ut Atq; iterũ ad Troiã magno mittetur Achilles,sic enim scãditur.Atq; ite,rad tro,e & m literis oĩno suppressis. Fit etiam symphonisis in eadem dictione quatuor modis:Vel cũ duę syllabæ longæ pro una lõga ponũtur, ut Vni⁹ ob noxã & furias aiacis oilei.Cũ duæ breues p una breui,ut si dicas:Cornua uelatarũ obuertimus antẽnarum.Vel cũ longa & breuis pro una lõga,ut fixerat æripedẽ ceruã.Vel cũ breuis & longa pro una longa,ut dependent lychni laquã arib⁹ aureis.Item,Cũ effluit cãpis & iam se cõdidit alueo. Atq; syllabæ lõgæ sũt,aut breues:aut cões. Lõgæ aut natura aut positiõe.Natura, ut Aeneas.Positiõe,ut nestor.Breues quoq; aut natura,ut pi⁹,aut ꝯsuetudie, ut cũ uocalis uocalẽ sequtur,ut uale inqt iola.Mediæ vero siue cões syllabæ,uel natura aptæ sunt mõ pduci,mõ corripi,Vel cũ naturalr lõgæ sunt pp sequẽtẽ vocalẽ corripiũtur, ut in exẽplo cuius paulo ante meminimus, vale vale inqt iola. Et insulæ ionio in magno,Vel econtrario,cũ natura correptæ sint producũtur.Hoc aũt pluribus modis fit,uel propter sequentem in principio dictionis aspirationem,cũ præcedens quoq; in cõsona tem terminauerit,vt terga fatigamus hasta. Vel cũ addit alia consonãs,vt Relligione patrũ multos seruata per annos. Vel cũ in eadem dictione sequtur muta cũ liquida:vt Magnus ab integro seclorum nascitur ordo. Vel cum,s,litera consonanti iuncta sequitur,ut hortatur Mnestheus.

Signa quantitatem indicantia huiusmodi sunt:productae hoc ‿ ,correptae hoc ‿,communis,Si breuis pro longa sumatur hoc est,L si longa pro breui hoc Γ.

Metri origo a deo imortali est,qui compagem hanc coeli & hunc terrarum orbem,omniaque in his contenta certa ratione & quasi metro disposuit. Harmoniã enim in coelestibus terrenisque rebus nemo esse dubitat. Nam quo pacto cõsisteret uniuersum nisi in certa ratione & praefinitis numeris ageretur. Instrumenta quoque omnia quibus utimur,mensura quadam,hoc est,metro fiunt,quod si in caeteris rebus hoc accidit,quãto magis in oratione quae cuncta complectitur. Etenim pedestris quoque oratio harmoniam habet,quod facile perspici potest,cum orationũ alia solutior sit,alia numerosior,ueruntamen magis haec poetarum propria est,quibus in figuris & in uarietate uerborum:& in fabulis, & in caeteris rebus ex quibus harmonia fieri solet, & maior copia est & licentia uberior. Idcirco non immerito maiores nostri carmine potius quam pedestri oratione delecta sunt,quod in carmine harmonia sit,harmonia autem musicae pars est,cuius quae dignitas sit,quod splẽdor,quae pulchritudo,nemo dubitat. Qua propter metrum optimum esse fateri licet,uel ideo:quod sub musica sit,cuius gloriam,ut Homerus inquit, οἷον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν

Metra diuersis rationibus appellationes sortita sunt,alia enim ab accidentibus suis dicuntur, alia a locis, in quibus cani consueuere,alia ab inuentoribus, alia a diis quorum laudes eo carmine celebrantur,quemadmodum pedes quoque dicti sunt,Pyrrichius enim a Pyrrho dictus est qui primus uictoria potius, eo genere metri,quod frequẽtibus Pyrrhichiis cõstat,laudatus est. Trochaeus παρὰ τὸ τρέχειν, hoc est a discursu,per metaphoram decurrentium superne lapidum,qui currere ambulantes cogunt,uel quod currentes saltãtesque circa aras in sacrificiis deorum,hoc genere carminis utebantur.

Spõdeus σπονδεῖος,trium syllabarũ,dictus ἀπὸ τῆς σπονδῆς.id est a libamine quia in templis libantes, & a diis boni aliquid precantes, frequentibus carmen suum spondeis ornabat.

Iambus παρὰ τὸ ἰαμβίζειν, id ẽ a cõtumeliãdo,quod maledici hoc genere carminis utebantur,& maxime ueteris comediae scriptores, quibus in pune mordere quẽlibet licebat. Vel a Iamba puella,quae turpiter hoc carmine lacerata,atque omni genere conuitii affecta,laqueo se strangulauit. Vel quod Cererem olim,cum dolore raptae Proserpinae cruciaretur,apud mulierem Atticam, cui Niobe nomen erat, hospitam cum ancilla eius Iamba nomine, laudare uellet, huiusmodi metro orsa est.

Dactylus a transitione iuncturarum,quae in δακτύλῳ id est in digito sunt,etenim quemadmodum in digito longiorem primum articulum,sequentes uero breuiores cernimus,ita dactylus prima quidem syllaba producta constant,sequentibus uero correptis.

Anapestus παρὰ τὸ ἀναπαίειν d ct is,est quod dactylo contrarius sit.

Amphimacrus quod ἀμφὶ,hoc est utrinque,duas syllabas μακρὰς .i. lõga habeat.

Amphibrachius quod duas βραχείας idest breues.

Bacchius quoniam dityrambicorum carmen:quod in honorem Dionysii qui bacchus dicitur,fieri solebat,magna ex parte huiusmodi pedibus constabat.

Palimbacchius dictus παρὰ τὸ πάλιν καὶ βακχεῖον.quia cõtrarius est bacchio, apud graecos enim πάλιν contrarium significat,ut est apud Diomedem.

Chorius,quod in choris hoc metrum frequentissime cantabatur.

Moloſſus,quia præcipue hoc pede conſtabant odæ,quæ in templo Iouis canebātur,in memoria Moloſſi filii Tyri & Andromaches,a quo poſtea feſta Moloſſia ſunt dicta.

Iam uero ut ad quadriſyllabos ueniam⁊.Diſpōdeus ideo dictus eſt,quod dupli ci cōllet ſpondeo: ſicut diiambus,quod duplici ambo, & ditrochæus quod dupli ci trochæo.

Proceleuſmaticus παρα το προκελευειν,id eſt,adhortati & ſuadere,ad quod hic pes ob celeritatem,conſtat enim quatuor ſyllabis breuibus,aptiſſimus uidet eſſe

Pæan ab inuentoris nomine,uel ꝙ hoc metro Apollinis canebāt laudes, quas, pæana uocamus.

Ionicus ꝙ ab Ionibus inuentus eſt,uel quod apud illos in uſu frequenti fuit.

Choriambus quod iambicam,deſinentiam habet,& in choris apud veteres cele bratiſſimus extiterit,conſtat ex longa duabus breuibus & longa.

Antipaſtus,conſtat ex iambo & trochæo,quę ſunt αντιπαλα id eſt contraria. Alii legunt anciſpaſtus παρα το αντισπαειν,quia iambus & trochæus ex quibus componitur,ſunt contrarii.

Epitritus dicitur,quoniam hic pes ex ſpondeo conſtant,qui quatuor habet tē pora,&'iambo uel trochæo,qui habet dūtaxat tria, at quaternarius numerus ad ternarium relatus ſeſquitertiā proportionē facit,quæ grecæ & επιτριτος dicitur.

Neq; me latet hęc a pleriſq; latinorū aliter trad ,quorū refutare errores ſup uacu um mihi uiſū eſt,cū illorū illiteratiſſimę literę uł ob id maxime ignorātiā p̄ ſe ferāt ꝙ Græcis nominib⁊ latinas etymologias quo nihil pt eſſe ineptis,reddere conāt.

Nūc de iābico diſſeramus: Iābicū metrū eſt trimetrū,huius duo genera ſūt alterū apd uetuſtiſſimos comicos tragicoſq; i uſu fuit,qd teſtaf Horati⁊: Hūc ſocci cepe pedē grādeſq; cothurni.Primuſq; hoc carmine ſcribere cœpit Archiloch⁊,de quo idē Horatius: Archilochū ꝓprio rabies armauit iābo. Altero uero iuniores uſi ſūt, Vetus iābicum comicū aut tragicū dr̄,hoc aūt proprie pu᷑ trimetrū appellāt, ſuſcipitq; tres pedes inuicē mutatos,iambum, pyrrichium,& ſpōdeum, nec niſi raro apud ueteres in uſu fuit,atque uetus iambicum,in diſparibus ſedibus,hoc eſt ꝓma: tertia & quinta:quinque pedes ſuſcipit,dactylum:ſpondeum:chorum:anapeſtū: & a quo denominatur iambum.In ſecunda uero & quarta anapæſtum, choriū,& iambum,ſexta ſedes,& ſi uarie uſurpetur, proprie tamē iambum uel pyrrhichiū requiri. Nouum autem iambicū,in primo,tertio & quinto pede iambū aut ſpondeum capit,in ſecundo & quarto ſemper iambum:in ſexto iambū ſiue pyrrhichiū.

Veteris iambici genera quinque ſunt:comicū:tragicum:ſatyricum:hipponacticum & anabicum. Tragicum eſt,cum unum pedem triſyllabum ſuſcipit,Comicū, cum tris pluris ue triſyllabos.Satyricū cum duos.Hipponacticum cum in ultimo pede ſpondeum ſiue trochæum habet. Anabicum,cum poſt quartum pedē quinq; ſyllabæ productæ metrum perficiunt.

Illud diligenter in hoc loco animaduertendum eſt,metrum ab eo pede,ex quo pręcipue cōſtat,uocari:neq; tum eo ſolo perfici,ſed alios quoque pedes ſuſcipe, Optimum tamen eſſe metrum quod uno dūtaxat pedum genere,quo denominaf, conſtat,ut ſi iambicum ſex iambis conſtat,ſicuti,eſt apud Horatium,

Beatus ille,qui procul negotiis:Paterna rura bobus apta propriis.

Aliæ quoq; metrorum ſpecies a iambicis fluunt,quas ſummatim referri pretiū operæ putauimus.Nam quæ hactenus dicta ſunt, duntaxat ad ſenarium iambicum pertinent.Igitur iambicorum omnium tredecim ſunt ſpecies,

Prima eſt:ariſtophanum ab Ariſtophane comico appellatum:hoc monometro hy
percatalectico conſtat:id eſt:duobus pedibus & ſyllaba. Horatius:uides ut alta.
Secunda euripidium:conſtans trimetro brachycatalectico:hoc eſt:tribus pedi-
bus:ut deæ decus meum.
Tertia anacreontium:conſtans dimetro catalectico: hoc eſt: tribus pedibus &
ſyllaba:ut preceps amore ſæuo.
Quarta archilochium: cōſtans dimetro acatalectico:hoc eſt:quatuor integris
pedibus:ut paremq; poſci proximus.
Quinta alcaicum:conſtans dimetro hypercatalectico:hoc eſt:quatuor pedibus
& ſyllaba.ut ſyluæ laborantes geluq;
Sexta alcmaniū,cōſtās trimetro brachycatalectico:ut coacta uerba mitꝰ feras.
Septima hypponacticum:conſtans trimetro catalectico:ut mea renidet in do-
mo lacunar.
Octaua archilochiū:cōſtās trimetro acatalectico:ut ibis liburnis iter alta nauiū.
Nona hipponacticum,conſtans trimetro hypercatalectico, ut Contacta regna
linque pedes & dolorem.
Decima ariſtophanium,conſtans tetrametro brachycatalectico,ut marcent lu
cernæ,ſol propinquat non tamen uocas.
Vndecima anacreontium,conſtans tetrametro catalectico, ut Portum petens,
auram relaxa,uel a ſolue malo.
Duodecima ariſtophanium,conſtans tetrametro acatalectico, ut Ludos amat
puella nobilis pudicos & leues.
Tertiadecima anacreontium,conſtans tetrametro hypercatalectico, ut con-
ſortium uites eorum,qui petunt fœdum lupanar.
Vides Iacobe quam breuiter ſpecies oēs metri iambici percurrimus, ita tamen,
niſi me fallat opinio,ut rem ad intelligendum apertam,& ad commendādum me-
moriæ facilē reddiderim,facit hoc meus in te amor & ſumma cupiditas ſatisfaciē
di deſiderio tuo,ut non ſolum ego facile tibi ſcribam:uerumetiam cæteris:qui hæc
librum legunt,apertiſſimum reddam.Sed iam ad heroicum tranſeamus.
Heroicum hexametrum eſt,ſex enim pedibus conſtat.Dicitur autē heroicū, quū
poetarū princeps Homerus,cæteriq; deinceps conſecuti heroū res geſtas hoc car-
mine ſcripſerunt.Enimuero ante Homeri ætatem pythiū dicebatur,quod Apolli-
nis Pythii oracula hoc metro reddi conſueuerunt. Dicitur etiam dactylicū, quod
hoc pede præcipue cōſtat,ſicut iambo iambicum,anapæſticū anapæſto, Suſcipit
autem dactylum,ſpondeum,& trochęū,apud Græcos etiam amphimacrum & pa
limbacchium:ſed raro,ſicut apud nos quoq; proceleuſmaticū: ut Tityre paſcētes
a flumine reiicē capellas: nonnunq̄ et anapæſtum, ut fluuiorum rex Eridanus. Cū
igitur hi ſunt pedes ex quibus heroicum componitur,optimum eſt,quod omnibus
dactylis conſtat,ultimo pede excepto, qui uel ſpōdeus uel trochæus eſt,ut Enniꝰ.
At tuba terribili ſonitu tarantantara dixit.Et Verg.Stat ſua cuiq; dies,breue & ir
reparabile tempus.Cæteros autem pedes accipit hoc modo. In ultima ſede ſemp
ut dictū eſt,uel ſpōdeū,uel trochæū.In quinta ſemp dactylū,licet rariſſime uel ſpō
deū uel pceleuſmaticū reperire ibidem cōtingat,qui tñ pro dactylo ponunt.In cęe
teris ſedibus indifferenter modo dactylū,modo ſpōdeū,nam pceleuſmaticus: ana-
pęſtus:iambus raro,& figuratæ dactylo imiſcent. Trochæꝰ uero pterq̄ in fine nō
admittitur,ne uerſus claudicet.Quinetiā nō deſunt,qui hūc pedem prorſus ab he-
roico arceant:& ne in fine quidē ipſius reperiri uelint, ſpondeum ſemper in nouiſ-

sima sede esse dicentes, quandquidem in omni genere metri ultima syllaba cōis fit.

Sunt etiam qui dactylū asserūt in fine aliqūdo reperiri, ut in illo Vergiliano uersu: Attuba terribilem sonitū procul excitat horrida. Verū non animaduertunt, id fere nunquā fieri, nisi is uersus in uocalē aut in s literam terminetur, sequensqꝫ item in uocali incipiat. Tunc enim extrema præcedentis syllaba per synalœphem: siue ut nos superius appellamus, symphonismum, primæ syllabæ sequentis uersus annectit.

Huic coniūctū elegiacū est, atqꝫ adeo annexum, ut nunquā fere: quod memoria teneam, sine eo positū comperiem. Elegiacū dictū, quod luctū siue lamentationem significat. Tractū est id uocabulū a uoce ee, qua in fletu atqꝫ heiulationib⁹ utimur: unde heiulationem quoqꝫ dictam arbitror. Ideo autem hoc nomen elegiaco inditū: quod in funerib⁹ sepulchrisqꝫ defunctorū cani solebat: unde tractū est: ut epitaphia quoqꝫ elegis uersibus scribantur. Recipit autem hoc metrū in primo & secūdo pede dactylum siue spondeum indifferenter, post quos syllabam unam productam habet, post hanc duos dactylos, postremo item syllabam unam, quæ breuis an producta sit: minime interest.

Heroicum diuersa genera sunt. Alia enim æquitemporea dicuntur, cū & pedes omnes iidem sunt & eadem quantitas syllabarū, ut si omnes spondei sint, sicut est illud Homericum τῳ δεν μεσσωι ξυμβλη την αλληλοισι. hic omnes pedes usqꝫ ad ultimū iisdē constant quantitatibus syllabarum. Alia perfecta: cū sententia una metro concluditur: ut Dixi, & ardentes auido bibit ore fauillas. Alia acephala cū uersus a breui incipit, ut Italiā dixisse ducis de nomine gentem: quāquā tantū potuit ueterū auctoritas, ut omnes fere primam Italiæ producant, uitiūqꝫ sit futurū si quis aliter utat. Alia laxa: cū debitam rationem compositionis in medio non seruant: ut Omnia uincit amor: & nos cedamus amori. Alia truncata siue minuta cū eandem rationem in fine non custodiūt, ut si penultimā syllabā correptam habeant, quale est illud Homericū, τρωες δ᾽ερριγησαν επει ιδον αιολον οφιν. item Mortem contēnunt laudato uulnere Getæ. Alia aspera, cū frequentiū uocaliū coniūctio, prolationem eorū exasperat, ut Tribulaqꝫ traheæqꝫ iniquo pondere rastri. Alia mollia, quæ molliter aurib⁹ incidūt, ut Cæsariem nato genitrix lumenqꝫ iuuentæ Purpureū & lætos oculis afflarat honores. Alia cacophona, cū multæ uocales dehonestate eorū sonū uidentur: ut Stant & Iuniperi & castaneæ hirsutæ. Alia soluta: ut cū prosæ quā metro similiora uidentur: ut Dono ducite doque uolentibus cū magnis diis. Alia procephala, quæ in primo pede metra quatuor habent tempora: ut si dicas cornua uelatarū obuertim⁹ antennarū. Alia grauida, quæ uel in medio uel in fine syllabam superantem habent. Homerus κασορα διπωολαμον και πυξ αγαθον πολυδευκεα &: Hic finis fandi solio tum Iuppiter aureo. Illic enim, a, hic o, syllaba superat, ac ueluti uentrē facit prægnātis metri. Præterea alia quoqꝫ notātur metrorū genera.

Catenopium quod binos dactylos habet & spondeum, ut Ante fugam soboles, si quis mihi par uultus aula.

Periodicū, quod uicissim dactylum habet & spōdeum, ut Troia per undosum peteretur classibus æquor: & illud, Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Bucolicum, cui post tres pedes syllaba superat partē orationis definiēs, ut Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

Sapphicum, quod in prima atqꝫ in ultima sede spondeum habet: in reliquis dactilum, ut Pars in frustra secat, uerbusqꝫ trementia figunt.

Hyporhytmicum, in quo singuli pedes partem orationis termināt, ut Hæc tria sunt quæ tu mea nunc mihi numera mittis.

Absolutum, quod omnes partes orationis habet, vt Heu si tunc flêtem rapuisset in æthera mauros,

Politicum, quod omnis passionis ac figuræ expers, est, vt O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,

Ascendens, quod cum ab una syllaba incipiat, in singulis dictionibus vna augetur syllaba, ut O nymphæ faciles dulcissima deiopea, & Rem tibi confeci, doctissime Sardanapale,

Sunt alia quoque metrorum genera, a diuersis notata auctoribus, quæ nos in præsentia, quia superuacua videbatur, omisimus, tantummodo collegisse contenti: quæ vel necessaria cognitu, uel digna annotatu iudicauimus, nunc ad dactylici species transeamus,

Dactylicorum igitur xix species numerantur,

Prima adonium, constans dimetro catalectico: vt brachia curuant,

Secunda hymenaicum, quæ constat dimetro acatale. ut uiscera condita,

Tertia archilochium, constans dimetro hypercatale. ut arboribusque comæ,

Quarta alcmanium, cōstās trimetro acatalectico, ut condite pectora palmis,

Quinta simonidum, constans trimetro acatalectico: ut indue pallia serica.

Sexta alcmanium, constans trimetro hipercatalectico, ut turgida brachia cur tetegis,

Septima archilochium, constans tetrametro catalectico, vt candida mōdo sidera curuunt,

Octaua alcmanium constans tetrametro catalectico, vt luminibusque prior rediit uigor.

Nona alcmanium constans tetrametro hipercatalectico, ut uita quieta bonum parit ingenium,

Decima stesichorium, cōstans pentametro catalectico, ut si tua respicias mala carmina, flebis.

Vndecima simonidum, cōstans pentametro acatalectico, ut Parthenopeus erat pouer arcadiæ decus,

Duodecima cyribilicum, constans pentametro hypercatalectico, ut pulchra puella comas decorat sibi palmitibus.

Tertiadecima heroicum, constans hexametro catalectico, ut Ducite ab urbe domum mea carmina ducite daphnium,

Quartadecima bucolicum, constans hexametro catalectico, ita ut quartus pes dactilus sit, & terminet partem orationis, ut est Nos patriæ fines & dulcia liquidimus arua,

Quintadecima ibicium, constans hexametro acatale. ut Sidera difugiunt titubantia solis acumine,

Sextadecima alcmanium, constans hexametro hypercatalectico, ut Alma Venus Papho ingreditur rosa luceat ex adytis,

Decimaseptima stesichorium, constans hexametro catale. ut Aeacides iuuenis trahit Hectora: plangite pergama Troes,

Decimaoctaua ibicium, constans hexametro acatale. ut Carmina docta thalia canet, properantius huc ades o puer,

Decimanona ibicium, constans heptametro hypercatale. ut uersiculos dabo dactilicos tibi, si modo das bona uina mihi,

Metra anapæstica, in omnibus sedibus recipiunt anapæstum & spondeū, raro proceleusma

proceleusmaticum, apud comicos etiam iambum & dactylum, suntq; anapæsticorum desinentiæ sex, hypercatalecticum in disyllabum, hypercatalecticum in syllabam, acatalecticum, catalecticū in syllabā catale. in disyllabā, brachycatalecticū.

Species anapæsticorum, quas frequenter in usu comperimus sunt tredecim.

Pæonicum dicitur, prima: constans monometro acatalectico, vt calidū iubar.

Secunda pindaricū: constans monometro hypercatale, vt animus malefatoris.

Tertia aristophaniū: cōstans dimetro brachycatale, vt venit optima Calliope.

Quarta parthenaicum: constans dimetro catale. vs Aditum veneris fuge virgea

Quinta pindaricū: constās dimetro acatale. vt fuge mœnia iam thelemoniade.

Sexta alcmanium: constans dimetro hypercatalect. vt Tremulum mare melliflua nitet aura.

Septima archilochium: cōstans dimetro acatalectico & palimbacchio, vt Dea somnifero vaga curriculo prælucet.

Octaua pyndaricum: constans trimetro brachycatale. vt Medium mare rapido Tybris adit fluuio.

Nona alcmanium: constans trimetro catalectic. yt date pieri des mihi carmina doctiloquorum.

Decima stesichorium: constans trimetro acatalect. vt Iacet in thalamo tibi virgo decens ueneris specie.

Vndecima simonidium: constans trimetro hypercatalect. ut Tuba terribili procul ære sonat, clypeum capi miles.

Duodecima alcmanium: constans tetrametro brachycatalect. ut sua munera fert Venus alma manu iuueni nitido cynarę.

Tertiadecima aristophanium: constans tetrametro acatalect. ut Date uina mihi date serta, iuuat dare tempora nunc dominæ Veneri.

Notandum in hoc metro ultimam syllabam cum sola superest in duas solui breues. Nunc ad proceleusmaticum ueniamus.

Proceleusmaticum metrum non immerito anapæsticum sequitur: cum & tēporibus par sit, & si extremam anapæsti resolueris syllabam proceleusmaticum facies. Constat autem proceleusmaticum metrum: ex solis proceleusmaticis, quale est illud: facile moritur. Est enim dimetrum catalecticum pindaricum.

Metra trochaica, imparibus quidem sedibus, hos recipiunt pedes, trochæum, tribrachum, dactylum. Sedibus uero paribus eosdem & spōdeum, atq; anapæstum. Sed illud animaduertendum, ꝙ quando catalecticum est hoc metrum, trochæum potius in fine recipit, interdum etiam tribrachum. Si uero brachycatalecticum sit, nullo modo diadicum tetrasemum in fine patitur ut exemplis facile colligetur. Trochaicorum. xiii. species in præsentia subiiciendas putauimus.

Prima pancratium dicit: ꝯstans monomēto hypercatalect. ut auctor optimus.

Secunda ithyphallicum: constans trimetro brachycatalectico, ut Bacche iunge typres.

Tertia euripidium: constans dimetro catalectico, ut uultur altius uolat.

Quarta alcmanium: constans dimetro acatal. ut quos uides sydere celso.

Quinta bacchilidium: ꝯstās dimetro hypercatale. ut Rex paterq; Iuppiter deū.

Sexta sapphicum: ꝯstans trimetro brachycat. ut O creator audias præcantē.

Septima archilochium: constans trimetro catalect. ut nox amoris & quietis conscia.

Octaua sotadicũ: constans trimetro acat. ut Ite, poma ferte, uina portet alter.

Nona sapphicum: constans trimetro hypercatale. ut Splendet aurum, gemma fulget, forma sed placet.

Decima sotadicum: constans tetrametro brachica. ut nisi quid iuuat pari modo referri praua.

Vndecima archilochium: constans tetrametro cata. ut Tolle tyrsos æra pulsans iam tempus aduenict.

Duodecima hipponacticum: constans tetrametro acatale. ut Parce iam camœnauati, parce facto furori.

Tertiadecima anacreontium: constans tetrametro hypercatalect. ut Pelle consis terga ponti, uela tende, iamq; pergamus.

Choriãbicoq; alia pura sunt, quæ solis constant choriãbis, alia mixta quæ in fine amphibrachũ aut bacchiũ recipiunt. Horum species numerantur quatuor.

Prima aristophanium: constans monometro & amphibracho siue bacchio, ut purpureus tyrannus.

Secunda anacreontium: constans dimetro & amphibracho, siue bacchio, & Vergil. Mantua quem creauit.

Tertia sapphicum: constans trimetro & amphibracho siue bacchio, ut dulcisonæ pierides uersifico fauere.

Quarta callimachium: constans tetrametro & amphibracho siue bacchio: ut Armipotens Mars genitor, Romulidæ da ueniam præcamur.

Libet hoc modo admonere te Iacobe, cæterosq;, si qui erunt qui hoc nostrum opusculum legent, Seruii grammatici artem corruptam fuisse, nullumq; me hactenus librum, cum plus q̃ ducentos legerim, sine menda reperire potuisse, siquidem semper pro amphibracho & bacchio, antibacchus legitur, cum tamen exempla de amphibracho bacchioq; subiiciantur, quo factum est, ut Beda, posterioresq;, qui de metris scripsere, hoc in loco ineptissime errauerint. Etenim cum Seruii exempla haud respondere præceptis eius animaduerterent, nequaq̃ intelligentes præcepta apud hunc auctorem non exempla corrupta esse, ipsa quoq; exempla dum emendare se putant, corrupere. Sed utinam duntaxat hoc loco fallerentur, nec eorum scripta uariis ubiq; erroribus scaterent. Nunc ad antispasticum ueniamus.

Antispastica metra: constant præcipue antispasto, aliquãdo tamẽ in prima particula, in qua iambus est, spondeũ recipiunt, horum species referuntur quatuor.

Prima appellatur pæanicum: constans trimetro brachycatalectico, ut faune semideum numen aden.

Secunda anacreontium: constans trimetro acatalectico, ut Curas mitificant fila lyræ dulcis.

Tertia alcaicum: constans tetrametro brachyca. ut O fortuna uiris inuida iam tristis ades.

Quarta alcmanium: constans tetrametro acatalect. ut infandum tetigit sydera carmen magicę uatis.

Ionicoq; a minori alia simplicia sunt, alia trochaicis mixta, recipiunt etiã imparibus sedibus molossum, duab⁹ breuib⁹ q̃ in ionico sunt, in unã lõgã coeũtibus. Est & qñ pedẽ primũ in eisdẽ sedib⁹ capiãt, horũ de pluribus, sex species referemus.

Prima dicitur timocratiũ constans dimetro catalectico, ut rosa ueris specimen.

Secunda anacreontion: cõstans dimetro acatalectico, ut sapientes deus audit.

Tertia anacreontium: constans dimetro catalectico: vt Fuge virgo, fuge munus Veneri.

Quarta sapphicum: constans trimetro acatalectico, vt Miserarum est nec amori dare ludos.

Quinta phalecium: constans tetrametro catalectico, vt Tibi veris fero donum sola quod dat Veneri.

Sexta alcmanium constans tetrametro acatalect. vt Timor omnis docet artes, timor auget bona mentis.

Item ionicorum a maiori alia simplicia sunt, alia diiambis & ditrochæis mixta, horum species tris in præsentia memorandas putauimus.

Prima dicitur hypponacticum: constans dimetro brachycatalectico, vt Palmā cape victor.

Secunda iachitium: constans trimetro brachycatalectico, vt Bellum pete pacē fuge fortis.

Tertia sotadicum: constans tetrametro brachycatalect. vt Victor caue tempus fugit intende labori.

Pæonicorū tria genera sunt, Cretense, bacchium & palimbacchium, illud luctibus, hæc cantibus magis conueniunt, constant præcipue ex pæonibus, tamen epitritos quoq; nonnunq̄ recipiunt, horum tris in præsentia notauimus species.

Prima asclepiadeum dr: constans dimetro catalectico, vt fulmineus impetus.

Secunda pindaricum cōstans dimetro acatalectico, vt cornuaq; tumerabis.

Tertia anacreontium: constans trimetro acatalectico, vt metet enim segetem omnis impius.

Anacreontia metra, dimetra sunt, constantq; anapæsto, duobus iambis & syllaba. Sunt tamen qui iisdem trimetris vtuntur, ponuntq; in prima sede trochæum, in secunda iambum, in tertia & quinta pyrrhichium, in quarta spondeum, in sexta quemlibet indifferenter, horum tres species subieci.

Prima est, dimetrum anacreontium, superantem syllabam in principio retinens: vt exigui ruunt tori.

Secunda dimetrum anacreontium catalecti. vt, memorem decet loqui.

Tertia dimetrum anacreontium superantem syllabam in fine habens, vt miseria est humana vita.

Aliæ quoq; infinitæ metroꝝ species sunt, quæ supradictis generibus non subiiciuntur, ex quibus duntaxat tres & viginti: quæ magis in vsu erant subieci.

Primam dicitur ithyphallicum, quod tetrametrum est constans tribus dactylis & pyrrhichio: ut qui serere ingenium uolet agrum.

Secunda pherecratium quod est trimetrum, constans spondeo dactylo & spondeo ut reges purpura monstrat.

Tertia gliconicum quod est trimetrum, constans spondeo choriambo, & pyrrhichio, ut odi parthenium nemus.

Quarta asclepiadeum: constans spondeo & duobus choriambis, & pyrrhichio, ut O & præsidium & dulce decus meum.

Quinta alcaicum: constans spondeo & tribus choriambis: & pyrrhichio, ut, tu ne quæsieris scire nefas, quem mihi, quem tibi.

Sexta elegiacum: constans penthemimeri duplici, prima heroica, secunda dactylica, ut Mœret diffusis flens elegia comis.

Septima eulogicium, constans primo pede dissyllabo quicunque, sit: & quatuor dactylis, ut Sappho composuit male castra poemata.

Octaua sapphicum: constans trochaeo, spondeo, dactylo, & duobus trochaeis: ut integer vitae scelerisq; purus.

Nona priapeium: constans gliconico & pherecratio, hoc est, spōdeo, choriambo, pyrrhichio, spondeo, dactylo & spondeo, ut hellespōtiacum tuos numen protegat hortos.

Decima phalecium: constans spondeo, dactylo & tribus trochaeis: ut Quisquis composito serenus aeuo.

Vndecima saturniū: constans dimetro iābico catalect. anacreontio: & dimetro trochaico brachycatale. ityphallico, ut Isis pererrat orbem cornibus profusis.

Duodecima archilochium: constans anapaestico dimetro catalectic. parthenia co, & dimetro trochaico brachycatalect. ityphalli: ut remeat, vir ab arce tyranni uultibus cruentis.

Tertiadecima aeutologium: constans penthemimeri dactylica archilochia & penthemimeri iambica aristophania, ut Carmina bella magis uelim sonare.

Quartadecima iambilochium: constans penthemimeri iambica aristophania, & penthemimeri dactyli. archilochia: ut fontes rigabunt gramina laetificos.

Quintadecima alcaicum: constans penthemimeri dactyli: & duobus trochaeis: ut luna rubens zephyros comminatur.

Sextadecima alcaicum: constans penthemimeri iambi: & dactylis duobus: ut Vides: ut alta stet niue candidum.

Decimaseptima archilochium: constans tetrametro bucoli, & tribus trochaeis, ut Quam uariis terras animalia permeant figuris.

Decimaoctaua soliiambicum: constans dimetro iambico catalectico archilochio & anapaesto uel spondeo: & duobus iambis: ut Furens refundit unda tremules sinus freti.

Decimanona archilochium constans penthemimeri dactylica & dimetro iambico acatalectico archilochio: ut Scribere uersiculos amore perculsum graui.

Vicesima archilochium: constans dimetro iambico catale. archilochio: & penthemimeri heroica archilochia: ut niuesq; deducunt Ioue: nunc mare: nunc syluae.

Vicesimaprima aequiuocū: cum extremae syllabę metri sunt eaedem, alioqui heroicum id metrum est: ut exercet mentes fraternas grata malis.

Vicesimasecunda: reciprocum heroicum sotadicum id fit: quoties heroicū conuersa scansione in sotadicum mutatur: quod ut supra diximus: est trimetrum acatalectum trochaicum, ut ire cupis: si rus mala uites somnia quaeso: hoc enim si a fine scandere incipias trimetrum trochaicum facies hoc modo: Quaeso somnia uites mala, rus si cupis ire.

Vicesimatertia reciprocum iambicum uel elegiacum quoties iambicum mutato ordine scansionis elegiacum facit, ut micant nitore tecta sublimi aurea. Muta ordinem scandendo: Aurea sublimi tecta nitore micant.

Postquam metrorum species executus sum: superest ut te admoneam: carmen quod ex huiusmodi metris perficitur trifariam diuidi, aut enim monocolon est: id est unimembre: aut dicolon: id est bimembre: aut tricolon: id est trimembre.

Monocolon dicitur: quod uno genere metri constat: ut tota aeneis Vergilii.

Dicolon quod duplici metri genere: ut Nasonis epistolae amatoriae: quae heroi/

cis atque elegiacis uersibus constant.

Tricolon, quod triplex habet metri genus, ut complures odæ Horatii. Fit etiã alia diuisio carminis, eius duntaxat, quod uariis metrorum generibus componitur. Dicimus enim huiusmodi carminum aliud esse distrophon, cum post duo metrorum genera statim ad primum reuertimur. Aliud tetrastrophon, cum post quatuor id facimus: unde fit, ut carminum quæ ex diuersis constant metris, aliud sit monocolon, aliud dicolon distrophon: aliud dicolon tetrastrophon: aliud tricolon tetrastrophon.

Monocolon, cum genus metri uniforme est, ut prima ode Horatii. Est enim uno metri genere composita. i. choriambico trimetro quod asclepiadeum dicitur, ut Mecœnas atauis edite regibus O & præsidium & dulce decus meum.

Dicolon distrophon: quando carmen duobus generibus constat, & post duos uersus ad primum reuertitur, qualis est tertia ode Horatii, in qua primum metrũ est gliconium choriambicum trimetrum, secundum asclepiadeum, tertium item gliconicum, ut Sic te diua potens Cypri Sic fratres Helenæ lucida sydera Ventorumq; regat pater.

Dicolon tetrastrophon, cum duobus generibus cõstat & post quartum uersum ad primum reuertitur, qualis est secunda ode Horatii, in qua primi tres uersus sunt dactylici penthametri sapphici, quartus adonius, tres item sequentes sapphici, ut Iam satis terris niuis atque diræ Grandinis misit pater & rubente Dextera, sacras iaculatus arces, Terruit urbem. Terruit gentes graue ne rediret.

Tricolon tetrastrophon, quando tribus generibus constat, & post quartũ uersum ad primum reuertitur, ut est quinta ode Horatii, in qua primi duo uersus asclepiadei sunt, tertius pherecratius, quartus gliconicus, duo item sequentes, ut Quis multa gracilis te puer in rosa Perfusus liquidis urget odoribus Grato pyrrha sub antro? Cui flauam religas comam Simplex munditiis? heu quoties fidem. Mutatosq; deos flebit, & aspera, & reliqua. Fieri potest, ut plurium etiam q̃ trium metrorum mixtionem reperiri contingat, sed nos ea tantum notasse contenti sumus, quæ maxime in usu erant.

Hæc sunt mi Iacobe quę de metris ad te in præsentiarum conscripsimus, ubi quantum in me fuit, seruato ordine cuncta digessi, quo & in præsens tempus rem tibi cognitu dulcidam redderem, & in futurum: si quãdo usu ueniret, aut alicuius rei te repens obliuio teneret: omnia inuentu atq; depromptu q̃ facillima forent, superest, ut tu hęc assidue & diligenter perlegas & fideliter memoriæ commẽdes, interim, etiam componendis uersiculis mentem exerceas. Ita enim fiet, ut nec te accepti beneficii, nec me laboris peniteat mei. Vale.

DE GENERIBVS METRORVM quibus usus est Horatius.

NICOLAVS PEROTTVS CAELIO Perotto fratri charissimo Salutem.

EX omnibus immortalis dei erga me beneficiis, duo sunt, quibus maxime gloriari soleo: Vnum, quod Bessarionem mihi principem: alterum, quod te fratrem præstiterit. Nam si mihi data esset facultas omnis pro arbitrio meo eligẽdi,

quid cogitare ne dicam sperare amplius potuissem? Vt enim a principe incipiam nactus sum pium, beneficium: humanum, liberalem, inaudita æquitate, summa iustitia, singulari fide, diuina sapientia, adeo præterea omni genere studiorum eruditum, vt mihi interdum de cogitanti non tam vnus homo literatus, quam literæ ipsæ, omnesq; bonæ artes in vno homine esse videantur. Nulla res est tam difficilis, tam abolita, quam ex huius animo veluti quodam thesauro non liceat expromere, quam peritus est diuinarum literarum, quam doctus & ciuilis & pontificii iuris. Quid est ad eo in philosophia abstrusum atq; reconditum quod huic non sit penitus familiare? quis in mathematicis excellentior? quantum exemplorum, quantum historiæ, quantum antiquitatis tenet, num sermo eius cum Græcæ loquitur plane atticus est? cum scribit latine, musæ ipsæ Romane loqui videntur. Orationem ipsius platonicam putes, crebra est, assidua, copiosa, & hypernis niuibus similis: in versibus tantum leporis: dulcedinis: suauitatis inserit, vt nihil diuinius sit, nihil cœlestius. Quid epigrammata quæ nuper in Senissum Platonicum composuit, quæq; subito cum latina reddisti, nonne reddere probatissimam illam antiquitatem videntur? disputationes eius subtiles, ornatæ, graues: vt facile quemlibet quo velit impellat, & trahat: ita ex tempore loquitur, quasi iampridie scripserit, videntur ad manum sensus omnes instructi. Tanta præterea humanitate erga omnes expositus est: vt qui dignitate summum locum tenet, facilitate morum pene infimus videatur. Liberalitatem eius cum infiniti ex latinis, tum maxime hoc tempore infelicissimi Græciç populi experiūtur, qui propriis expulsi sedibus, ad hunc veluti unicum refugium confluunt. Adde quod me adeo amanter, benigne, dementer amplexus est, ut octauum iam annum non solum domi: sed intra secretiora cubilia, ad curam castissimi corporis sui tenuerit, tene atq;. Apud quem quantū gratia & auctoritate ualuerim, in propinquorum atq; amicorum honoribus expertus sum. Quæ nostra familia, qui pater: qui nos omnes, quæ nostræ fortunæ essent, nisi princeps noster fuisset. Nota hæc omnibus sunt quicquid sumus, principis nostri sumus beneficio, humanitate, dementia: huic uni bona: fortunas: ipsam deniq; animam deb: mus. Merito itaq; me puto immortale beneficium a deo cōsecutū, quod talem nactus sum principem, quem nisi summa integritate: fide: obseruātia colam, uenerer: adorem: sceleratus: facinorosus: nefarius sim, e cōspectu hoium fugandus, eiiciendus: exterminandus. De te uero mi frater, quid loquar, an mihi secundo loco euenire aliqd dulcius poterat, q̄ te talem habere germanū: q mihi ut aspectu ac lineamētis corporis: ita & moribus & natura similis euaderes? qui iisdem qbus ipse ego studiis deditus a me erudireris, docereris, instruereris, quē ego ueluti imaginem quandā meis manib⁊ formarem atq; ꝯfingerem. De cuius indole tantā aio spē ꝯcepi, ut nō mediocre decus allatuꝝ te familiç nostrç, nisi te nobis fata inuiderint, existimē. At quorsum hæc de me ings? Nā de principe nr̄o nō miror: quē ubiq; laudare, extollere, ꝓdicare satiari nō potes. Nēpe q̄a tuis quoq; laudibus satiari nō possum, optime & suauissime frater: ita me ingeniū tuū, ita studiū: ita mores delectant, ꝑsertim in hoc lubrico ætatis: i quo multi adulescētes ꝑiclitari solēt. Quanta me nup uoluptate affectū putas, cū me rogasti, ut una epl'a oīa gn̄a metroꝝ (quç apd Horatiū Flac. repiūtur) bī ꝯprehēderē: & unde lyrici poetæ dicti fuerint, ad te scriberē. Ex his, n. intelligo te nō ꝯtentū heroicis atq; elegiacis uersibus, ut cæteri nr̄ç ætatis adulescētes: ad cætera quoq; metroꝝ gn̄a aspirare, Qd in te optimi ingenii tui exactissimæ in studiis diligentiæ testimoniū est. Ego uero honestissimo de

siderio tuo moré gerã: & instar liberalissimi hois, plus etiã q̃ a me qrat pstabo, hac tibi epla oia metrorũ gña qbus nõ solũ Horatius: verũetiã Boetius usus ẽ annotabo. Si tñ prius quid lyricorũ uetustissimũ nomé sibi uelit ostẽdero. Dicti igit̃ lyrici sunt a lyra: qm̃ ueteres hmõi carminũ scriptores ad lyrã poemata sua canere cõsueuerũt: hi apud Graecos qdẽ octo feruntur: Alcmã a quo alcmaniũ metrum dictũ est, Stesichorus a quo stesichoreiũ, Alcae⁹ a quo alcaicũ, Ibici⁹ a quo ibiceiũ. Anacreõ a quo anacreõtiũ: Simõides a quo simonideiũ: Pindar⁹ a quo pindaricũ: Bacchilides a quo bacchilideiũ: horũ ut Quintil. inqt lõge Pindar⁹ princeps: spũs magnificẽtia: figuris: beatissima rerũ & uerborũ copia: uelut quodã eloquẽtię flumine, pp qd̃ Horatius merito eũ credidit nemini imitabilẽ. Addit̃ supradictis Sappho, quã magistram fuisse Platonis nõnulli tradũt, a qua sapphicũ metrũ apppellatũ est: ita lyricorũ numerus nouẽ musarũ numerũ impleri: quarũ inuocationibus cãtus suos ordiebãtur. Apud latinos uero tres pcipue memorãtur lyrici. Hora. Cesius Bassus, & Valerius Martialis. Inter hos palmã obtinet Horatius, solus fere: ut idem Quintil. inquit legi dignus: nã & insurgit aliqñ, & plenus est iucũditatis & gratiae: & uarius figuris felicissime audax. Secundus hĩ Valerius Martialis: quem intellexisse Quintilianũ arbitror: cũ ait si quẽ adiicere Horatio uelis: erit Cesius Bassus quẽ nuper uidimus. Sed cum lõge pcedunt ingenia uiuẽtium: Martialem quippe Quintiliani aetate fuisse manifestum est: ac Cesii Bassi uix hac tempestate superest nomen.

Vsus autem est Horatius in eo libro, qui odae inscribitur, undeuiginti metrorũ generibus. Primum est genus monocolon, diciturq; choriambicum asclepiadeum tetrametrum: constans spondeo duobus choriambis & pyrrhichio, sic enim scanditur, Moece, nas atauis, edite re, gibus: scripsit hoc metro duntaxat tris odas.

Mecoenas atauis edite regibus.
Exegi monumentum aere perennius.
Donarem pateras grataq; commodis.

Secũdũ gen⁹ ẽ dicolõ tetrastrophõ, primi tres uersus sunt dactylici, pẽtametri, sapphici ↄstãt. n. trochaeo, spõdeo, dactylo, & duob⁹ trochaeis, hoc mõ. Iam sa, tis ter, ris niuis, atq;, dirae: quart⁹ adonius ↄstans dactylo dimetro catale. hoc est: dactylo & spõdeo siue trochaeo h̃ mõ. Terruit urbẽ. Scripsit h̃ metro tres & uiginti odas.

Iam satis terris niuis atque dirę,
Mecuri facunde nepos Athlantis.
Quem uirum aut heroa lyra uel acri.
Vile potabis modicis Sabinum.
Integer uitę sceleris q; purus.
Parcius iunctas quatiunt fenestras.
O Venus regina Gnidi Paphiq;.
Poscimus, si quid uacui sub umbra.
Persicos odi puer apparatus.
Nullus argento color est auaris.
Ne sic ancillae tibi amor pudori,
Septimi Gades aditure mecum.
Ilia si uiris tibi peierati,
Rectius uiues Licini neq; altum.
Otium diues rogat in patenti.
Martiis coelebs quid agam calendis.

Mercuri nam te docilis magistro,
Herculis ritu modo dictus o plebs,
Faune nympharum fugientum amator,
Non vides quanto moueas periclo,
Montium custos nemorumque virgo,
Impios Spartæ retinentis omen,
Pindarum quisquis studet æmulari,
Diue quem proles Niobæa magnæ,
Est mihi nonum superantis annum,
Phœbe, syluarumque potens Diana.

Tertium dicolon distrophon, primus versus est choriambicus, gliconius trimeter: constans spondeo choriambo & pyrrichio, hoc modo. Sic te diua potens Cypri, sequens est asclepiadeus, hoc modo. Sic fratres Helenæ lucida sydera, scripsit hoc metro odas duodecim.

Sic te diua potens Cypri,
Cum tu Lydia Telesphi,
Mater sæua libidinum,
Et thure & fidibus iuuat,
Donec gratus eram tibi,
Vxor pauperibus ibici,
Quantum deest ab Inacho,
Intactis opulentior,
Festo quid potius die,
Quo me Bacche rapis tui,
Intermissa Venus diu,
Quem tu Melpomene semel.

Quantum dicolon distrophon, primus versus est dactylicus, archilochius tetrameter: constans tetrametro bucolico & tribus trochęis, vt Soluitur, acris hy, ems grata vice, veris, & fa: voni. Sequens item archilochius constans ex penthemimeri iambica & tribus trochæis, hoc modo. Trahunt, quę sic, cas machi, nę ca, rinas, scripsit hoc metro duntaxat hanc oden.

Soluitur acris hyems grata vice &c.

Quinto tricolon, tetrastrophon, primi duo versus asclepiadei, hoc modo. Quis multa gracilis, te puer in, rosa, Tertius pherecratius constans spondeo, dactylo & spondeo, hoc modo. Grato pyrrha sub antro. Quartus gliconius, de quo supra dictum est, hoc modo, Cui flauam religas comam, scripsit hoc metro septem odas.

Quis multa gracilis te puer in rosa,
O nauis referent in mare te noui,
Dianam teneræ dicite virgines,
Vitas hinnuleo me similis Chloe,
O fons blandusiæ splendidior vitro,
Audiuere lyce dii mea vota dii,
Quid fles asteriæ quem tibi candidi.

Sextum dicolon distrophon, tres primi versus sunt asclepiadei, hoc modo: Scribe, ris vario, fortis & ho, stium, quartus est gliconius, hoc modo: Miles te, duce, ges, seris, scripsit hoc metro odas nouem.

Scriberis

Scriberis uario fortis & hostium
Pastor cum traheret per freta nauibus,
Quis desiderio sit pudor aut modus,
Albi ne doleas plus nimio memor,
Nolis longa ferre bella Numantiæ,
Extremum Tanaim si biberes Lyce,
Inclusam Danaen turris & ænea,
Diuis orte bonis optime Romule,
Iam ueris comites quæ mare temperant;

Septimum dicolon distrophon. primus uersus est heroicus, hoc modo: Lauda, bunt ali, i cla, rā rhodon, aut mitylenem. Secundus est dactylicus alcmanius tetrameter acatalecticus, quatuor enim pedes heroici habet siue dactylos omnes, siue spondeos, siue mixtos: frequentissime tamen in tertio pede dactylum, hoc modo: Aut ephe, sum bima, ris ue co, rinthi: scribit aut hoc metro quatuor odas,

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mitylenem,
Albis ut obscuro detergit nubila cœlo,
Te maris & terræ numeroq; carentis arenæ,
Quid tibi uis mulier nigris dignissima barris.

Octauū dicolon distrophon primus uersus est choriabicus monometer aristophaneius cōstans choriambo & amphibracho siue bacchio, hoc modo: Lydia dic per omnes. Sequens est choriambicus trimeter sapphicus, constans epitrito secundo duobus choriambis & amphibracho siue bacchio, hoc modo: Te deus o, ro sybarim, cur properas, amando: scribit hoc metro duntaxat hanc oden,

Lydia dic per omnes.
Te deos oro sybarim cur properas amando.

Nonum tricolon tetrastrophon, primi duo uersus sunt dactylici, alcaici, trimetri, catalectici, constant enim penthemimeri iambica & duobus dactylis, hoc modo: Vides, ut al, ta stet niue, candidum. Tertius est iambicus, archilocheius, dimeter, hypercatalecticus, siquidem in primo pede recipit iambū uel spondeū, in quarto iambū uel pyrrhichium: deinde superest syllaba, hoc modo: syluæ, labo, rātes, gelu, q;. Quartus uersus est dactylicus alcmanius tetrameter, de quo paulo ante diximus: recipit enim in tertio pede frequentissime; trochæum, hoc modo: Fulmina, constite, rint a, cuto: scripsit hoc metro septem & triginta odas,

Vides ut alta stet niue candidum.
O matre pulchra filia pulchrior,
Velox amœnum sæpe lucratilem.
Musis amicus tristitiam & metus.
Natis in usum lætitiæ scyphis.
Acti beatis nunc Arabum inuides.
Quid dedicatum poscit Apollinem,
Parcus deorum cultor & infrequens,
O diua gratum quæ regis antium.
Nunc est bibendum, nunc pede libero,
Motum ex Metello consule ciuium.
Aequam memento rebus in arduis.
Nondum subacta ferre iugum ualet,

Prima est: aristophanium ab Aristophane comico appellatum: hoc membro hypercatalectico constat: id est: duobus pedibus & syllaba. Horatius: uides ut alta.

Secunda euripidium: constans trimetro brachycatalectico: hoc est: tribus pedibus: ut deae decus meum.

Tertia anacreontium: constans dimetro catalectico: hoc est: tribus pedibus & syllaba: ut praeceps amore saeuo.

Quarta archilochium: cõstans dimetro acatalectico: hoc est: quatuor integris pedibus: ut paremque posci proximus.

Quinta alcaicum: constans dimetro hypercatalectico: hoc est: quatuor pedibus & syllaba. ut syluae laborantes geluque:

Sexta alcmaniũ, cõstãs trimetro brachycatalectico: ut coacta uerba mitius feras.

Septima hypponacticum: constans trimetro catalectico: ut mea renidet in domo lacunar.

Octaua archilochiũ: cõstãs trimetro acatalectico: ut ibis liburnis iter alta nauiũ.

Nona hipponacticum, constans trimetro hypercatalectico, ut Contacta regna linque pedes & dolorem.

Decima aristophanium, constans tetrametro brachycatalectico, ut marcent lucernae, sol propinquat non tamen uocas.

Vndecima anacreontium, constans tetrametro catalectico, ut Portum petens, auram relaxa, uel a solue malo.

Duodecima aristophanium, constans tetrametro acatalectico, ut Ludos amat puella nobilis pudicos & leues.

Tertiadecima anacreontium, constans tetrametro hypercatalectico, ut consortium uites eorum, qui petunt foedum lupanar.

Vides Iacobe quam breuiter species oẽs metri iambici percurrimus, ita tamen, nisi me fallat opinio, ut rem ad intelligendum apertam, & ad commendãdum memoriae facilẽ reddiderim, facit hoc meus in te amor & summa cupiditas satisfaciẽdi desiderio tuo, ut non solum ego facile tibi scribam: uerumetiam caeteris: qui hũc librum legunt, apertissimum reddam. Sed iam ad heroicum transeamus.

Heroicum hexametrum est, sex enim pedibus constat. Dicitur autẽ heroicũ, quia poetarũ princeps Homerus, caeterique deinceps consecuti heroũ res gestas hoc carmine scripserunt. Enimuero ante Homeri aetatem pythiũ dicebatur, quod Apollinis Pythii oracula hoc metro reddi consueuerunt. Dicitur etiam dactylicũ, quod hoc pede praecipue cõstat, sicut iambo iambicum, anapaesticũ anapaesto. Suscipit autem dactylum, spondeum, & trochęũ, apud Graecos etiam amphimacrum & palimbacchium: sed raro, sicut apud nos quoque proceleusmaticũ: ut Tityre pascẽtes a flumine reiicẽ capellas: nonnunquam & anapaestum, ut fluuiorum rex Eridanus. Cũ igitur hi sunt pedes ex quibus heroicum componitur, optimum est, quod omnibus dactylis constat, ultimo pede excepto, qui uel spõdeus uel trochaeus est, ut Ennius. At tuba terribili sonitu taratantara dixit. Et Verg. Stat sua cuique dies, breue & irreparabile tempus. Caeteros autem pedes accipit hoc modo. In ultima sede semper ut dictũ est, uel spõdeũ, uel trochaeũ. In quinta semp dactylũ, licet rarissime uel spõdeũ uel pceleusmaticũ reperire ibidem cõtingat, qui tñ pro dactylo ponunt. In caeteris sedibus indifferenter modo dactylũ, modo spõdeũ, nam pceleusmaticus: anapęstus: ambus raro, & figuratae dactylo imiscent. Trochaeus uero pterquã in fine nõ admittitur, ne uersus claudicet. Quinetiã nõ desunt, qui hũc pedem prorsus ab heroico arceant: & ne in fine quidẽ ipsius reperiri uelint, spondeum semper in nouissi

ſima ſede eſſe dicentes, q̄nquidem in omni genere metri ultima ſyllaba cōis ſit.

Sunt etiam qui dactylū aſſerūt in fine aliq̄do reperiri, ut in illo Vergiliano uerſu: Attuba terribilem ſonitū procul excitat horrida. Verū non animaduertunt, id fere nunq̄ fieri, niſi is uerſus in uocalē aut in s literam terminetur, ſequenſq; item in uocali incipiat. Tunc enim extrema præcedentis ſyllaba per ſynalœphem: ſiue ut nos ſuperius appellamus, ſymphoniſim, primę ſyllabæ ſequentis uerſus annectit.

Huic coniūctū elegiacū eſt, atq; adeo annexum, ut nunq̄ fere: quod memoria teneam, ſine eo poſitū comperiem. Elegiacū dictū, quod luctū ſiue lamentationem ſignificat. Tractū eſt id uocabulū a uoce ee, qua in fletu atq; heiulationib⁹ utimur: unde heiulationem quoq; dictam arbitror. Ideo autem hoc nomen elegiaco inditū: quod in funerib⁹ ſepulchriſq; defunctorū cani ſolebat: unde tractū eſt: ut epitaphia quoq; elegis uerſibus ſcribantur. Recipit autem hoc metrū in primo & ſecūdo pede dactylum ſiue ſpondeum indifferenter, poſt quos ſyllabam unam productam habet, poſt hanc duos dactylos, poſtremo item ſyllabam unam, quæ breuis an producta ſit: minime intereſt.

Heroicum diuerſa genera ſunt. Alia enim æquitemporea dicuntur, cū & pedes omnes iidem ſunt & eadem quantitas ſyllabarū, ut ſi omnes ſpondei ſint, ſicut eſt illud Homericum τῷ δ᾽ ἐν μεσσηγὺ ξυμβλὴ τὴν ἀλλήλοισι. hic omnes pedes uſq; ad ultimū iiſdē conſtant quantitatibus ſyllabarum. Alia perfecta: cū ſententia una metro concluditur: ut Dixi, & ardentes auido bibit ore fauillas. Alia acephala cū uerſus a breui incipit, ut Italiā dixiſſe ducis de nomine gentem: q̄q̄ tantū potuit ueterū auctoritas, ut omnes fere primam Italiæ producant, uitiūq; ſit futurū ſi q̄s aliter utat̄. Alia laxa: cū debitam rationem compoſitionis in medio non ſeruant: ut Omnia uincit amor: & nos cedamus amori. Alia trūcata ſiue minuta cū eandem rationem in fine non cuſtodiūt, ut ſi penultimā ſyllabā correptam habeant, quale eſt illud Homericū, τρῶες δ᾽ ἐρρίγησαν ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν. Item Mortem contēnunt laudato uulnere Getę. Alia aſpera, cū frequentiū uocaliū coniūctio, prolationem eorū exaſperat, ut Tribulaq; traheęq; iniquo pondere raſtri. Alia mollia, q̄ molliter aurib⁹ incidūt, ut Cæſariem nato genitrix lumenq; iuuentæ Purpureū & lætos oculis afflarat honores. Alia cacophona, cū multæ uocales dehoneſtate eorū ſonū uident̄: ut Stant & Iuniperi & caſtaneæ hirſutæ. Alia ſoluta: ut cū proſæ q̄ metro ſimiliora uident̄: ut Dono ducite doque uolentibus cū magnis diis. Alia procephala, q̄ in primo pede ultra q̄tuor habent tempora: ut ſi dicas cornua uelatarū obuertim⁹ attēnarū. Alia grauida, quæ uel in medio uel in fine ſyllabam ſuperantem habent. Homerus κάστορά θ᾽ ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα &: Hic finis fandi ſolio tum Iuppiter aureo. Illic enim, a, hic o, ſyllaba ſuperat, ac ueluti uentrē facit prægnātis metri. Præterea alia quoq; notātur metrorū genera.

Catenopium quod binos dactylos habet & ſpondeum, ut Ante fugam ſoboles, ſi quis mihi par uultus aula.

Periodicū, quod uiciſſim dactylum habet & ſpōdeum, ut Troia per undoſum peteretur claſſibus æquor: & illud. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Bucolicum, cui poſt tres pedes ſyllaba ſuperat partē orationis definiēs, ut Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.

Sapphicum, quod in prima atq; in ultima ſede ſpondeum habet: in reliquis dactilum, ut Pars in fruſtra ſecat, uerubuſq; tremen tia figunt.

Hyporhytmicum, in quo ſinguli pedes partem orationis termināt, ut Hæc tria ſunt quæ tu mea nunc mihi munera mittis.

Absolutum, quod omnes partes orationis habet, vt Heusi tunc flet em rapuisset in æthera mauros.

Politicum, quod omnis passionis ac figuræ expers est, vt O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas.

Ascendens, quod cum ab una syllaba incipiat, in singulis dictionibus vna augetur syllaba, ut O nymphæ faciles dulcissima deiopea, & Rem tibi confeci, doctissime Sardanapale.

Sunt alia quoque metrorum genera, a diuersis notata auctoribus, quæ nos in præsentia, quia superuacua videbatur, omisimus, tantummodo collegisse contenti: quæ vel necessaria cognitu, uel digna annotatu iudicauimus, nunc ad dactylici species transeamus.

Dactylicorum igitur xix species numerantur.

Prima adonium, constans dimetro catalectico: vt brachia curuant.

Secunda hymenaicum, quæ constat dimetro acatale. ut uiscera condita.

Tertia archilochium, constans dimetro hypercatale. ut arboribusque comæ.

Quarta alcmanium, constãs trimetro acatalectico, ut condite pectora palmis.

Quinta simonidum, constans trimetro acatalectico: ut indue pallia serica.

Sexta alcmanium, constans trimetro hipercatalectico, ut turgida brachia cur retegis.

Septima archilochium, constans tetrametro catalectico, vt candida mũdo sidera currunt.

Octaua alcmanium constans tetrametro catalectico, vt luminibusque prior redit uigor.

Nona alcmanium constans tetrametro hipercatalectico, ut uita quieta bonum parit ingenium.

Decima stesichorium, cõstans pentametro catalectico, ut si tua respicias mala carmina, flebis.

Vndecima simonidum, cõstans pentametro acatalectico, ut Parthenopeus erat puer arcadiæ decus.

Duodecima cyribilicum, constans pentametro hypercatalectico, ut pulchra puella comas decorat sibi palmitibus.

Tertiadecima heroicum, constans hexametro catalectico, ut Ducite ab urbe domum mea carmina ducite daphnium.

Quartadecima bucolicum, constans hexametro catalectico, ita ut quartus pes dactilus sit, & terminet partem orationis, ut est Nos patriæ fines & dulcia liquimus arua.

Quintadecima ibicium, constans hexametro acatale. ut Sidera difugiunt titubantia solis acumine.

Sextadecima alcmanium, constans hexametro hypercatalectico, ut Alma Venus Papho ingreditur rosa luceat ex adytis.

Decimaseptima stesichorium, constãs hexametro catale. ut Aeacides iuuenis trahit Hectora: plangite pergama Troes.

Decimaoctaua ibicium, constans hexametro acatale. ut Carmina docta thalia canet, properantius huc ades o puer.

Decimanona ibicium, constans heptametro hypercatale. ut uersiculos dabo dactilicos tibi, si modo das bona uina mihi.

Metra anapæstica, in omnibus sedibus recipiunt anapæstum & spondeũ, raro

proceleusma

proceleusmaticum, apud comicos etiam iambum & dactylum, suntque anapæstico rum desinentiæ sex, hypercatalecticum in disyllabum, hypercatalecticum in sylla bam, acatalecticum, catalecticũ in syllabã catale. in disyllabã, brachycatalecticũ.

Species anapæsticorum, quas frequenter in usu comperimus sunt tredecim.

Pæonicum dicitur, prima: constans monometro acatalectico, ut calidũ iubar.

Secunda pindaricũ: constans monometro hypercatale, ut animus malefatoris.

Tertia aristophaniũ: cõstans dimetro brachycatale. ut venit optima Calliope.

Quarta parthenaicum: constans dimetro catale. vt Aditum veneris fuge virgo.

Quinta pindaricũ: constãs dimetro acatale. vt fuge mœnia iam thelemoniade.

Sexta alcmanium: constans dimetro hypercatalect. vt Tremulum mare melliflua nitet aura.

Septima archilochium: cõstans dimetro acatalectico & palimbacchio, vt Dea somnifero vaga curriculo prælucet.

Octaua pyndaricum: constans trimetro brachycatale. vt Medium mare rapido Tybris adit fluuio.

Nona alcmanium: constans trimetro catalectic. vt date pieri des mihi carmina doctiloquorum.

Decima stesichorium: constans trimetro acatalect. vt Iacet in thalamo tibi virgo decens ueneris specie.

Vndecima simonidium: constans trimetro hypercatalect. ut Tuba terribili procul ære sonat, clypeum capi miles.

Duodecima alcmanium: constans tetrametro brachycatalect. ut sua munera fert Venus alma manu iuueni nitido cynarç.

Tertiadecima aristophanium: constans tetrametro acatalect. ut Date uina mihi date serta, iuuat dare tempora nunc dominæ Veneri.

Notandum in hoc metro ultimam syllabam cum sola supersit in duas solui breues. Nunc ad proceleusmaticum ueniamus.

Proceleusmaticum metrum non immerito anapæsticum sequitur: cum & tẽporibus par sit, & si extremam anapæsti resolueris syllabam proceleusmaticum facies. Constat autem proceleusmaticum metrum: ex solis proceleusmaticis, quale est illud: Facile moritur. Est enim dimetrum catalecticum pindaricum.

Metra trochaica, imparibus quidem sedibus, hos recipiunt pedes, trochæum, tribrachum, dactylum. Sedibus uero paribus eosdem & spõdeum, atque anapæstum. Sed illud animaduertendum, quod quando catalecticum est hoc metrum, trochæum potius in fine recipit, interdum etiam tribrachum. Si uero brachycatalecticum sit, nullo modo diadicum tetrasemum in fine patitur ut exemplis facile colligetur. Trochaicorum. xiii. species in præsentia subiiciendas putauimus.

Prima pancratium dicit: cõstans monomẽto hypercatalect. ut auctor optimus.

Secunda ityphallicum: constans trimetro brachycatalectico, ut Bacche iunge cypres.

Tertia euripidium: constans dimetro catalectico, ut uultur altius uolat.

Quarta alcmanium: constans dimetro acatal. ut quos uides sydere celso.

Quinta bacchilidium: cõstãs dimetro hypercatale. ut Rex paterque Iuppiter deũ.

Sexta sapphicum: cõstans trimetro brachycat. ut O creator audias præcantẽ.

Septima archilochium: constans trimetro catalect. ut nox amoris & quietis conscia.

Octaua sotadicũ: constans trimetro acat. ut Ite, poma ferte, uina portet alter.

Nona sapphicum: constans trimetro hypercatale. ut Splendet aurum, gemma fulget, forma sed placet.

Decima sotadicum: constans tetrametro brachica. ut nisi quid iuuat pari mo/do referri praua.

Vndecima archilochium: constans tetrametro cata. ut Tolle tyrsos æra pul/sans iam tempus aduenier.

Duodecima hipponacticum: constans tetrametro acatale. ut Parce iam camœ/nauati, parce facto furori.

Terciadecima anacreontium: constans tetrametro hypercatalect. ut Pelle con/sis terga ponti, uela tende, iamq; pergamus.

Choriābicoꝝ alia pura sunt, quæ solis constant choriābis, alia mixta quæ in fi/ne amphibrachũ aut bacchiũ recipiunt. Horum species numerantur quatuor.

Prima aristophanium: constans monometro & amphibracho siue bacchio, ut purpureus tyrannus.

Secunda anacreontium: constans dimetro & amphibracho, siue bacchio, & Ver gil. Mantua quem creauit.

Tertia sapphicum: constans trimetro & amphibracho siue bacchio, ut dulciso/næ pierides uersifico fauere.

Quarta callimachium: constans tetrametro & amphibracho siue bacchio: ut Armipotens Mars genitor, Romulidæ da ueniam præcamur.

Libet hoc modo admonere te Iacobe, cæterosq;, si qui erunt qui hoc nr̃m opu sculum legent, Seruii grammatici artem corruptam fuisse, nullumq; me hactenus librum, cum plus q̃ ducentos legerim, sine menda reperire potuisse, siquidem semꝑ pro amphibracho & bacchio, antibacchus legitur, cum tamen exempla de amphi/bracho bacchioq; subiiciantur, quo factum est, ut Beda, posterioresq;, qui de me/tris scripsere, hoc in loco ineptissime errauerint. Etenim cum Seruii exempla haud respondere præceptis eius animaduerterent, nequaq̃ intelligentes præcepta apud hunc auctorem non exempla corrupta esse, ipsa quoq; exempla dum emendare se putant, corrupere. Sed utinam duntaxat hoc loco fallerentur, nec eorum scripta uariis ubiq; erroribus scaterent. Nunc ad antispasticum ueniamus.

Antispastica metra: constant præcipue antispasto, aliquãdo tamẽ in prima par/ticula, in qua iambus est, spondeũ recipiunt, horum species referuntur quatuor.

Prima appellatur pæanicum: constans trimetro brachycatalectico, ut faune se/mideum numen adeo.

Secunda anacreontium: constans trimetro acatalectico, ut Curas mitificant fila lyræ dulcis.

Tertia alcaicum: constans tetrametro brachyca. ut O fortuna uiris inuida iam tristis ades.

Quarta alcmanium: constans tetrametro acatalect. ut infandum tetigit sydera carmen magicę uatis.

Ionicoꝝ a minori alia simplicia sunt, alia trochaicis mixta, recipiunt etiã impa/ribus sedibus molossum, duab⁹ breuib⁹ q̃ in ionico sunt, in unã lõgã coeũtibus. Est et qñ pedẽ primũ in eisdẽ sedib⁹ capiãt, horũ de pluribus, sex species referemus.

Prima dicitur timocratiũ constans dimetro catalectico, ut rosa ueris specimen.

Secunda anacreontion: cõstans dimetro acatalectico, ut sapientes deus audit.

Tertia anacreontium:constans dimetro catalectico : vt Fuge virgo, fuge munus Veneri.

Quarta sapphicum:constans trimetro acatalectico, vt Miserarum est nec amori dare ludos.

Quinta phalecium:constans tetrametro catalectico, vt Tibi veris fero donum sola quod dat Veneri.

Sexta alcmanium constans tetrametro acatalect. vt Timor omnis docet artes, timor auget bona mentis.

Item ionicorum a maiori alia simplicia sunt, alia diiambis & ditrochaeis mixta, horum species tris in praesentia memorandas putauimus.

Prima dicitur hypponacticum:constans dimetro brachycatalectico, vt Palmā cape victor.

Secunda iachitium:constans trimetro brachycatalectico, vt Bellum pete pacē fuge fortis.

Tertia sotadicum:constans tetrametro brachycatalect. vt Victor caue tempus fugit intende labori.

Paeonicorū tria genera sunt, Cretense, bacchium & palimbacchium, illud luctibus, haec cantibus magis conueniunt, constant praecipue ex paeonibus, tamen epitritos quoq; nonnunq̄ recipiunt, horum tris in praesentia notauimus species.

Prima asclepiadeum dr: constans dimetro catalectico, vt fulmineus impetus.

Secunda pindaricum cōstans dimetro acatalectico, vt cornuaq; numerabis.

Tertia anacreontium:constans trimetro acatalectico, vt metet enim segetem omnis impius.

Anacreontia metra, dimetra sunt, constantq; anapaesto, duobus iambis & syllaba. Sunt tamen qui iisdem trimetris vtuntur, ponuntq; in prima sede trochaeum, in secunda iambum, in tertia & quinta pyrrhichium, in quarta spondeum, in sexta quemlibet indifferenter, horum tres species subieci.

Prima est, dimetrum anacreontium, superantem syllabam in principio retinens: vt exigui ruunt tori.

Secunda dimetrum anacreontium catalecti. vt, memorem decet loqui.

Tertia dimetrum anacreontium superantem syllabam in fine habens, vt miseria est humana vita.

Aliae quoq; infinitae metroꝝ species sunt, quae supradictis generibus non subiiciuntur, ex quibus duntaxat tres & viginti: quae magis in vsu erant subieci.

Primam dicitur ithyphallicum, quod tetrametrum est constans tribus dactylis & pyrrhichio. ut qui serere ingenium uolet agrum.

Secunda pherecratium quod est trimetrum, constans spondeo dactylo & spondeo ut reges purpura monstrat.

Tertia gliconicum quod est trimetrum, constans spondeo choriambo, & pyrrhichio, ut odi parthenium nemus.

Quarta asclepiadeum: constans spondeo & duobus choriambis, & pyrrhichio, ut O & praesidium & dulce decus meum.

Quinta alcaicum: constans spondeo & tribus choriambis & pyrrhichio, ut, tu ne quaesieris scire nefas, quem mihi, quem tibi.

Sexta elegiacum: constans penthemimeri duplici, prima heroica, secunda dactylica, ut Maeret diffusis flens elegia comis.

Septima eulogicum, constans primo pede dissyllabo quicunque fit: & quatuor dactylis, vt Sappho composuit male castra poemata.

Octaua sapphicum: constans trochæo, spondeo, dactylo, & duobus trochæis: vt integer vitæ scelerisque purus.

Nona priapeium: constans gliconico & pherecratio, hoc est, spōdeo, choriambo, pyrrhichio, spondeo, dactylo & spondeo, vt hellespōtiacum tuos numen protegat hortos.

Decima phalecium: constans spondeo, dactylo & tribus trochæis: vt Quisquis composito serenus æuo.

Vndecima saturniū: constans dimetro iābico catalect. anacreontio: & dimetro trochaico brachycatale. ityphallico, vt Isis pererrat orbem cornibus profusis.

Duodecima archilochium: constans anapæstico dimetro catalectic. parthenia co, & dimetro trochaico brachycatalect. ityphallis ut remeat vir ab arce tyranni uulribus cruentis.

Tertiadecima æxitologium: constans penthemimeri dactylica archilochia & penthemimeri iambica aristophania, vt Carmina bella magis uelim sonare.

Quartadecima iambilochium: constans penthemimeri iambica aristophania, & penthemimeri dactyli. archilochia: ut fontes rigabunt gramina lætificos.

Quintadecima alcaicum: constans penthemimeri dactyli: & duobus trochæis: ut luna rubens zephyros comminatur.

Sextadecima alcaicum: constans penthemimeri iambi: & dactylis duobus: ut Vides: ut alta stet niue candidum.

Decimaseptima archilochium: constans tetrametro bucoli. & tribus trochæis: ut Quam uariis terras animalia permeant figuris.

Decimaoctaua soliiambicum: constans dimetro iambico catalectico archilochio & anapæsto uel spondeo: & duobus iambis: ut Furens refundit unda tremules sinus freti.

Decimanona archilochium constans penthemimeri dactylica & dimetro iambico acatalectico archilochio: ut Scribere uersiculos amore perculsum graui.

Vicesima archilochium: constans dimetro iambico catale. archilochio: & penthemimeri heroica archilochia: ut niuesque deducunt Iouē: nunc mare: nunc syluæ.

Vicesimaprima æquiuocū: cum extremæ syllabę metri sunt eædem, alioqui heo o icum id meteum est: ut exercet mentes fraternas grata malis.

Vicesimasecunda: reciprocum heroicum sotadicum id fit: quoties heroicū conuersa scansione in sotadicum mutatur: quod vt supra diximus: est trimetrum acatalectum trochaicum, ut ire cupis: si rus mala uites somnia quæso: hoc enim si a fine scandere incipias trimetrum trochaicum facies hoc modo: Quæso somnia uites mala, rus si cupis ire.

Vicesimatertia reciprocum iambicum uel elegiacum quoties iambicum mutato ordine scansionis elegiacum facit, ut micant nitore tecta sublimi aurea. Muta ordinem scandendo: Aurea sublimi tecta nitore micant.

Postquam metrorum species executus sum: superest ut te admoneam: carmen quod ex huiusmodi metris perficitur trifariam diuidi, aut enim monocolon est: id est unimembre: aut dicolon: id est: bimembre: aut tricolon: id est: trimembre.

Monocolon dicitur: quod uno genere metri constat: ut tota æneis Vergilii.

Dicolon quod duplici metri genere: ut Nasonis epistolæ amatoriæ: quæ heroi

cis atque elegiacis uersibus constant.

Tricolon, quod triplex habet metri genus, ut complures odæ Horatii. Fit etiã alia diuisio carminis, eius duntaxat, quod uariis metrorum generibus componitur. Dicimus enim huiusmodi carminum aliud esse distrophon, cum post duo metrorum genera statim ad primum reuertimur. Aliud tetrastrophon, cum post quatuor id facimus: unde fit, ut carminum quæ ex diuersis constant metris, aliud sit monocolon, aliud dicolon distrophon: aliud dicolon tetrastrophon: aliud tricolon tetrastrophon.

Monocolon, cum genus metri uniforme est, ut prima ode Horatii. Est enim uno metri genere composita. i. choriambico trimetro quod asclepiadeum dicitur, ut Mecœnas atauis edite regibus O & præsidium & dulce decus meum.

Dicolon distrophon: quando carmen duobus generibus constat, & post duos uersus ad primum reuertitur, qualis est tertia ode Horatii, in qua primum metrũ est gliconium choriambicum trimetrum, secundum asclepiadeum, tertium item gliconicum, ut Sic te diua potens Cypri Sic fratres Helenæ lucida sydera Ventorumq; regat pater.

Dicolon tetrastrophon, cum duobus generibus cõstat & post quartum uersum ad primum reuertitur, qualis est secunda ode Horatii, in qua primi tres uersus sunt dactylici penthametri sapphici, quartus adonius, tres item sequentes sapphici, ut Iam satis terris niuis atque diræ Grandinis misit pater & rubente Dextera, sacras iaculatus arces, Terruit urbem. Terruit gentes graue ne rediret.

Tricolon tetrastrophon, quando tribus generibus constat, & post quartũ uersum ad primum reuertitur, ut est quinta ode Horatii, in qua primi duo uersus asclepiadei sunt, tertius pherecratius, quartus gliconicus, duo item sequentes, ut Quis multa gracilis te puer in rosa Perfusus liquidis urget odoribus Grato pyrrha sub antro? Cui flauam religas comam Simplex munditiis? heu quoties fidem. Mutatosq; deos flebit, & aspera, & reliqua. Fieri potest, ut plurium etiam q̃ trium metrorum mixtionem reperiri contingat, sed nos ea tantum notasse contenti sumus, quæ maxime in usu erant.

Hæc sunt mi Iacobe quę de metris ad te in præsentiarum conscripsimus, ubi quantum in me fuit, seruato ordine cuncta digessi, quo & in præsens tempus rem tibi cognitu dulcidam redderem, & in futurum: si quãdo usu ueniret, aut alicuius rei te repens obliuio teneret: omnia inuentu atq; depromptu q̃ facillima forent, superest, ut tu hęc assidue & diligenter perlegas & fideliter memoriæ commẽdes, interim, etiam componendis uersiculis mentem exerceas. Ita enim fiet, ut nec te accepti beneficii, nec me laboris peniteat mei. Vale.

DE GENERIBVS METRORVM quibus usus est Horatius.

NICOLAVS PEROTTVS CAELIO Perotto fratri charissimo Salutem.

EX omnibus immortalis dei erga me beneficiis, duo sunt, quibus maxime gloriari soleo: Vnum, quod Bessarionem mihi principem: alterum, quod te fratrem præstiterit. Nam si mihi data esset facultas omnis pro arbitrio meo eligẽdi,

quid cogitare ne dicam sperare amplius potuissem? Vt enim a principe incipiam nactus sum pium, beneficum: humanum, liberalem, inaudita æquitate, summa iustitia, singulari fide, diuina sapientia, adeo præterea omni genere studiorum eruditum, vt mihi interdum de cogitanti non tam vnus homo literatus, quam literæ ipsæ, omnesq; bonæ artes in vno homine esse videantur. Nulla res est tam difficilis, tam abolita, quam ex huius animo veluti quodam thesauro non liceat ex promere, quam peritus est diuinarum literarum, quam doctus & ciuilis & pontificii iuris. Quid est ad eo in philosophia abstrusum atq; reconditum quod huic non sit penitus familiare? quis in mathematicis excellentior? quantum exemplorum, quantum historiæ, quantum antiquitatis tenet, num sermo eius cum Græcæ loquitur plane atticus est? cum scribit latine, musæ ipsæ Romane loqui videntur. Orationem ipsius platonicam putes, crebra est, assidua, copiosa, & hyperbis niuibus similis: in versibus tantum leporis: dulcedinis: suauitatis inserit, vt nihil diuinius sit, nihil cœlestius. Quid epigrammata quæ nuper in Senissum Platonicum composuit, quæq; subito cum latina reddisti, nonne reddere probatissimam illam antiquitatem videntur? disputationes eius subtiles, ornatæ, graues: vt facile quemlibet quo velit impellat, & trahat: ita ex tempore loquitur, quasi iampridie scripserit, videntur ad manum sensus omnes instructi. Tanta præterea humanitate erga omnes expositus est: vt qui dignitate summum locum tenet, facilitate morum pene infimus videatur. Liberalitatem eius cum infiniti ex latinis, tum maxime hoc tēpore infelicissimi Græciç populi experiūtur, qui propriis expulsi sedibus, ad hunc veluti unicum refugium confluunt. Adde quod me adeo amanter, benigne, dementer amplexus est, ut octauum iam annum non solum domi: sed intra secretiora cubilia, ad curam castissimi corporis sui tenuerit, tene atq;. Apud quem quantū gratia & auctoritate ualuerim, in propinquorum atq; amicorum honoribus expertus sum. Quæ nostra familia, qui pater: qui nos omnes, quæ nostræ fortunæ essent, nisi princeps noster fuisset. Nota hæc omnibus sunt quicquid sumus, principis nostri sumus beneficio, humanitate, dementia: huic uni bona: fortunas: ipsam deniq; animam debemus. Merito itaq; me puto immortale beneficium a deo cōsecutū, quod talem nactus sum principem, quem nisi summa integritate: fide: obseruātia colam, ueneter: adorem: sceleratus: facinorosus: nefarius sim, e cōspectu hoium fugandus, eiiciendus: exterminandus. De te uero mi frater, quid loquar, an mihi secundo loco euenire aliqd dulcius poterat, q̄ te talem habere germanū: q mihi ut aspectu ac lineamētis corporis: ita & moribus & natura similis euaderes? qui iisdem qbus ipse ego studiis deditus a me erudireris, doceceris, instrueretis, quē ego ueluti imaginem quandā meis manib⁹ formarem atq; ꝯfingerem. De cuius indole tantā aio spē ꝯcepi, ut nō mediocre decus allaturꝰ te familię nostrę, nisi te nobis fata inuiderint, existimē. At quorsum hæc de me inqs? Nā de principe nr̄o nō miror: quē ubiq; laudare, extollere, ꝑdicare satiari nō potes. Nēpe q̄a tuis quoq; laudibus satiari nō possum, optime & suauissime frater: ita me ingeniū tuū, ita studiū: ita mores delectant, ꝑsertim in hoc lubrico ætatis: i quo multi adulescētes ꝑiclitari solēt. Quanta me nup uoluptate affectū putas, cū me rogasti, ut una epl̄a oīa gn̄a metrorꝫ (quę apd Horatiū Flac. repiūtur) br̄ ꝯprehēderē: & unde lyrici poetæ dicti fuerint, ad te scriberē. Ex his. n. intelligo te nō ꝯtentū heroicis atq; elegiacis uersibus, ut cæteri nr̄ę ætatis adulescētes: ad cætera quoq; metrorꝫ gn̄a aspirare, Qđ in te optimi ingenii tui exactissimæ in studiis diligentiæ testimoniū est. Ego uero honestissimo de

siderio tuo more gerã: & instar liberalissimi hois, plus etiã q̃ a me q̃rat p̃stabo, hac tibi ep̃la oia metrorũ gña q̃bus nõ solũ Horatius: verũetiã Boetius usus ẽ annotabo. Si tñ prius quid lyricorũ uetustissimũ nomẽ sibi uelit: ostẽdero. Dicti igit̃ lyrici sunt a lyra: qm̃ ueteres hmõi carminũ scriptores ad lyrã poemata sua canere cõsue uerũt: hi apud Graecos qdẽ octo ferũtur: Alcmã a quo alcmaniũ metrum dictũ est, Stesichorus a quo stesichoreiũ, Alcae⁹ a quo alcaicũ, Ibict⁹ a quo ibiceiũ. Anacreõ a quo anacreõtiũ: Simõides a quo simonideiũ: Pindar⁹ a quo pindaricũ: Bacchilides a quo bacchilideiũ: horũ ut Quĩtil. inq̃t lõge Pindar⁹ princeps: spũs magnificẽtia: figuris: beatissima rerũ & uerborũ copia: uelut quodã eloquẽtiç flumine, pp q̃d Horatius merito eũ credidit nemini imitabilẽ. Addit̃ supradictis Sappho, quã magistram fuisse Platonis nõnulli tradũt, a qua sapphicũ metrũ apppellatũ est: ita lyricorũ numerus nouẽ musarũ numerũ impleti: quarũ inuocationibus cãtus suos ordiebãtur. Apud latinos uero tres p̃cipue memorãtur lyrici. Hora. Cesius Bassus, & Valerius Martialis. Inter hos palmã obtinet Horatius, solus fere: ut idem Quĩtil. inquit legi dignus: nã & insurgit aliq̃n, & plenus est iucũditatis & gratiae: & uariis figuris felicissime audax. Secundus hr̃ Valerius Martialis: quem intellexisse Quintilianũ arbitror: cũ ait si quẽ adiicere Horatio uelis: erit Cesius Bassus quẽ nuper uidimus. Sed eum lõge p̃cedunt ingenia uiuẽtium: Martialem quippe Quintiliani aetate fuisse manifestum est: ac Cesii Bassi uix hac tempestate superest nomen.

Vsus autem est Horatius in eo libro, qui odae inscribitur, undeuiginti metrorũ generibus. Primum est genus monocolon, diciturq̃ choriambicum asclepiadeum tetrametrum: cõstans spondeo duobus choriambis & pyrrhichio, sic enim scanditur, Maece, nas atauis, edite re, gibus: scripsit hoc metro duntaxat tris odas.

> Mecoenas atauis edite regibus.
> Exegi monumentum aere perennius.
> Donarem pateras grataq̃ commodis.

Secũdũ gen⁹ ẽ dicolõ tetrastrophõ, primi tres uersus sunt dactylici, pẽtametri, sapphici cõstãt, n, trochaeo, spõdeo, dactylo, & duob⁹ trochaeis, hoc mõ. Iam sa, tis ter, ris niuis, atq̃, dirae: quart⁹ adonius cõstans dactylo dimetro catale. hoc est: dactylo & spõdeo siue trochaeo h̃ mõ. Terruit urbẽ. Scripsit h̃ metro tres & uiginti odas.

> Iam satis terris niuis atque dirç,
> Mecuri facunde nepos Athlantis.
> Quem uirum aut heroa lyra uel acri.
> Vile potabis modicis Sabinum.
> Integer uitç sceletisq̃ purus.
> Parcius iunctas quatiunt fenestras.
> O Venus regina Gnidi Paphiq̃.
> Poscimus, si quid uacui sub umbra.
> Persicos odi puer apparatus.
> Nullus argento color est auaris.
> Ne sit ancillae tibi amor pudori,
> Septimi Gades aditure mecum.
> Ilia si uiris tibi peierati,
> Rectius uiues Licini neq̃ altum.
> Otium diues rogat in patenti.
> Martiis coelebs quid agam calendis.

Mercuri nam te docilis magistro,
Herculis ritu modo dictus o plebs,
Faune nympharum fugientum amator,
Non vides quanto moueas periclo,
Montium custos nemorumq; virgo,
Impios Spartæ retinentis omen,
Pindarum quisquis studet æmulari,
Diue quem proles Niobæa magnæ,
Est mihi nonum superantis annum,
Phœbe, syluarumq; potens Diana,

Tertium dicolon distrophon, primus versus est choriambicus, gliconius trimeter: constans spondeo choriambo & pyrrichio, hoc modo. Sic te diua potens Cypri, sequens est asclepiadeus, hoc modo. Sic fratres Helenæ lucida sydera, scripsit hoc metro odas duodecim.

Sic te diua potens Cypri,
Cum tu Lydia Telesphi,
Mater sæua libidinum,
Et thure & fidibus iuuat,
Donec gratus eram tibi,
Vxor pauperibus ibici,
Quantum deest ab Inacho,
Intactis opulentior,
Festo quid potius die,
Quo me Bacche rapis tui,
Intermissa Venus diu,
Quem tu Melpomene semel.

Quantum dicolon distrophon, primus versus est dactylicus, archilochius tetrameter: constans tetrametro bucolico & tribus trochæis, vt Soluitur, acris hy, ems grata vice, veris, & fa, voni. Sequens item archilochius constans ex penthemimeri iambica & tribus trochæis, hoc modo. Traunt, quę sic, cas machi, nę ca, rinas, scripsit hoc metro duntaxat hanc oden.

Soluitur acris hyems grata vice &c.

Quinto tricolon, tetrastrophon, primi duo versus asclepiadei, hoc modo. Quis multa gracilis, te puer in, rosa, Tertius pherecratius constans spondeo, dactylo & spondeo, hoc modo. Grato pyrrha sub antro. Quartus gliconius, de quo supra dictum est, hoc modo, Cui flauam religas comam, scripsit hoc metro septem odas,

Quis multa gracilis te puer in rosa,
O nauis referent in mare te noui,
Dianam teneræ dicite virgines,
Vitas hinnuleo me similis Chloe,
O fons blandusiæ splendidior vitro,
Audiuere lyce dii mea vota dii,
Quid fles asteriæ quem tibi candidi,

Sextum dicolon distrophon, tres primi versus sunt asclepiadei, hoc modo: Scribe, ris vario, fortis & ho, stium, quartus est gliconius, hoc modo: Miles te, duce, gesseris, scripsit hoc metro odas nouem.

Scriberis uario fortis & hostium
Pastor cum traheret per freta nauibus,
Quis desiderio sit pudor aut modus,
Albi ne doleas plus nimio memor,
Nolis longa ferre bella Numantiæ,
Extremum Tanaim si biberes Lyce,
Inclusam Danaen turris & ænea,
Diuis orte bonis optime Romule,
Iam ueris comites quæ mare temperant.

Septimum dicolon distrophon. primus uersus est heroicus, hoc modo: Lauda, bunt ali, i cla, rā rhodon, aut mitylenem. Secundus est dactylicus alcmanius tetrameter acatalecticus, quatuor enim pedes heroici habet siue dactylos omnes, siue spondeos, siue mixtos: frequentissime tamen in tertio pede dactylum, hoc modo: Aut ephe, sum bima, ris ue co, rinthi: scribit aut hoc metro quatuor odas.

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mitylenem,
Albus ut obscuro deterget nubila cœlo,
Te maris & terræ numeroque carentis arenæ,
Quid tibi uis mulier nigris dignissima barris.

Octauū dicolon distrophon primus uersus est choriambicus monometer aristophaneus cōstans choriambo & amphibracho siue bacchio, hoc modo: Lydia dic per omnes. Sequens est choriambicus trimeter sapphicus, constans epitrito secundo duobus choriambis & amphibracho siue bacchio, hoc modo: Te deus o, ro sy barim, cur properas, amando: scribit hoc metro duntaxat hanc oden.

Lydia dic per omnes.
Te deos oro sybarim cur properas amando.

Nonum tricolon tetrastrophon, primi duo uersus sunt dactylici, alcaici, trimetri, catalectici, constant enim penthemimeri iambica & duobus dactylis, hoc modo: Vides, ut al, ta stet niue, candidum. Tertius est iambicus, archilocheius, dimeter, hypercatalecticus, siquidem in primo pede recipit iambū uel spondeū, in quarto iambū uel pyrrhichium: deinde superest syllaba, hoc modo: syluæ, labo, rātes, ge lu, q. Quartus uersus est dactylicus alcmanius tetrameter, de quo paulo ante diximus: recipit enim in tertio pede frequentissime trochæum, hoc modo: Fulmina, constite, rint a, cuto: scripsit hoc metro septem & triginta odas.

Vides ut alta stet niue candidum,
O matre pulchra filia pulchrior,
Velox amœnum sæpe lucratilem,
Musis amicus tristitiam & metus.
Natis in usum lætitiæ scyphis.
Acti beatis nunc Arabum inuides,
Quid dedicatum poscit Apollinem,
Parcus deorum cultor & infrequens,
O diua gratum quæ regis antium,
Nunc est bibendum, nunc pede libero,
Motum ex Metello consule ciuium,
Aequam memento rebus in arduis.
Nondum subacta ferre iugum ualet,

O sæpe mecum tempus in ultimum.
Non semper imbres nubibus hispidos.
Quid bellicosus cantaber & scythes.
Ille & nefasto te posuit die.
Heu fugaces, posthume posthume.
Iam pauca aratro iugera regie.
Cur me querelis exanimas tuis?
Bacchum in remotis carmina rupibus.
Non usitata, nec tenui ferar.
Odi profanum uulgus & arceo.
Augustam amice pauperiem pati
Descende cœlo & dic age tibia.
Iustum & tenacem propositi uirum.
Cœlo tonantem credimus Iouem.
Delicta maiorum immeritus lues.
Aeli uetusto nobilis Albano.
O nata mecum consule Manlio.
Cœlo supinas si tuleris manus.
Vixi puellis nuper idoneus.
Tyrrhena regum progenies tibi.
Qualem ministrum fulminis alitem
Ne forte credas interitura quæ,
Quæ cura patrum, quæ ue quiritium.
Phœbus uolentem prælia me loqui.

Decimum monocolon, uersus est choriâbicus, pentameter, alcaicus, cõstãs spondeo tribus choriãbis & pyrrichio, hoc modo. Tu ne, quesieris, scire nefas, quem mihi quem, tibi: Scribit hoc metro tris odas.

Tu ne q̃sieris scire nefas quẽ mihi quem tibi.
Nullam Vare sacræ uite prius seueris arborem.
O crudelis adhuc & Veneris muneribus potens.

Vndecimum dicolon distrophon, primus uersus est dimeter iambicus archilochius acatalecticus, constat enim amphimacro, qui metrum facit, ex duobus iãbis siue altero spõdeo, hoc modo. Nõ ebur neq; aureũ. Sequẽs trimeter iãbicus hipponacticus catalecticus, hẽt.n. quinq; iambos & syllabã, recipit tñ imparibus sedibus etiam spondeum, hoc modo: Mea, reni, det in, domo, lacu, nar.

Scribit hoc metro duntaxat hanc oden.
Non ebur neque aureum.

Duodecimũ monocolon, uersus est ionicus sapphicus a minori trimeter acatalecticus, hoc est, tribus ionicis a minori constans hoc modo:

Scribit hoc metro tantum hanc oden.
Miserarum est, nec amori dare ludum.

Tertiumdecimũ dicolon distropon, primus uersus est heroicus, hoc modo. Diffu, gere ni, ues rede, unt iam, gramina, cãpis. Sequens est dactylicus archilochius dimeter catalecticus, hoc est, constans duobus dactylis & syllaba, hoc modo.

Arboribusq; comæ, scribit hoc metro hanc oden.
Diffugere niues, redeunt iam gramina campis.

Quartumdecimum dicolon distrophon. Primus versus est iambicus hipponacticus trimeter acatalecticus: cõstans sex iambis recipiensq; spondeum in imparibus sedibus, hoc modo: Ibis, libur, nis in, ter al, ta na, uium.

Sequens est iambicus archilochius dimeter acatalecticus, cõstans quatuor iambis admixto interim paribus spondeo, hoc modo: Ami, ce pro, pugna, cula, scripsit hoc metro odas decem.

Ibis liburnis inter alta nauium
Beatus ille, qui procul negotiis
Parentis olim si qpis impia manu,
Lupis & agnis quanta sortio obtigit,
At o deorum quicquid in cœlo regis,
Quid immerentes hospites vexas canis,
Quoquo scelesti vitis, aut cur dexteris,
Rogare longo putidam te seculo.
Quando repostum cecubum ad festas dapes,
Maia soluta nauis exit alite.

Quintũdecimum dicolon distrophon, Primus versus iãbicus hipponacticus trimeter acatalecticus, de quo pauloañ diximus, hoc modo: Pecti, nihil, me si, cut an, tea, iuuat. Secundus est sapphicus, ꝯstãs pẽtemimeri heroica & dimetro, iãbico, hoc mõ: Scribere versiculos: amore pcussũ graui, scribit h̃ metro dũtaxat hac odẽ.

Pecti nihil me sicut antea iuuant.

Sextũ decimum dicolõ distrophõ, primus uersus est heroicus hoc mõ: Horrida, tẽpe, stas cœ, lũ con, traxit &, ignes. Sequẽs est archilochius ꝯstãs dimetro iãbico acatalectico & pẽthemimeri heroica, hoc mõ: Niues, que de, ducũt, Ioue, nũc, mare, nũc sylu, ę: scribit hoc metro ı̃m hanc oden. Horrida tempestas. & c.

Decimũ septimũ dicolõ distrophon, primus uersus est heroicus hoc mõ: Mollis in, ertia, cũ tan, tã dif, fuderit, imis: secundus iãbicus archilochius dimeter acatalectic⁹, de quo supra dictũ ẽ, h̃ mõ: Obli, uio, nẽ sen, sib⁹: scribit h̃ metro duas odas.

Mollis inertia cum tantum diffuderit imis.
Nox erat & cœlo fulgebat luna sereno.

Duodeuigesimũ dicolon distrophon, primus uersus est heroicus, hoc modo: Altera, iam bel, lis teri, tur ci, uilibus. ætas, Alter iãbicus hipponactic⁹ trimeter acatalecticus, de quo supra dictum est: hoc modo: Suis, & i, psa Ro, ma ui, ribus, ruit: scribit hoc metro hanc oden duntaxat.

Altera iam bellis teritur ciuilibus ætas.

Vndeuigesimum monocolon, uersus est iambicus hipponacticus trimeter acatalecticus, qualis superior, hoc modo: Iamiam ef, fica, ci do, manus, scien, tiæ.

Hanc tantummodo oden carmine hoc scribit:
Iam efficaci do manus scientiæ.

Habes igitur mi frater omnia metrorum genera, quib⁹ Horatius Flaccus usus est in odis. Nunc promissi nostri memores Boethiana metra exequimur. Genera metrorũ qb⁹ vsus est Boethius.

Primũ est dicolõ distrophon, duo. n. carminũ gña cõprehendit: Primũ est heroicum, hoc modo: Carmina q quodã studio florẽte pereg⁹. Secundũ est elegiacũ, hoc modo: Flebilis heu mœstos cogor inire modos, usus est hoc metro bis tantum.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis heu mœstos cogor inire modos.

Rupis achemeniæ scopulis vbi versa sequentum,

Pectoribus figit spicula pugna fugax.

Secundum est monocolon, versus est dactylicus alcmanius tetrameter hypercatalecticus: constans penthemimeri dactylica. Itē dactylo & spondeo siue trochæo hoc modo: Heu quam præcipiti mersa profundo, vsus est hoc metro bis.

Heu quam præcipiti mersa profundo.

Si quis arcturi sydera nescit.

Tertiū metrū est dicolon distrophon, primus versus est dactylicus, hoc modo. Tunc me, discus, sa li, querunt, nocte te, nebræ: sequens est alcmanius dactylic⁹ tetrameter acatalecticus, quatuor integris dactylis constans, hoc modo. Luminibusq; pri, or redi, it vigor, vsus est hoc metro semel tantum hoc modo.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebræ.

Luminibusq; prior rediit vigor.

Quartū monocolon, versus est dactylicus phalecius pentameter hendecasyllabus: constat enim spondeo dactylo & tribus trochæis: hoc modo. Quisquis, compositio se, renus, æuo: vsus est hoc metro duobus locis.

Quisquis composito serenus æuo.

Huc omnes pariter venite capti.

Quītū monocolō, versus est anapæsticus pindaricus dimeter acatale, cōstās anapæsto, recipiens tū frequēter ēt spondeū, raro proceleusmaticū, apud comicos dactylū quoq; frequēter capit, & sæpenumero vltima, si superest vltima syllaba ī duas breues diuiditur: scanditur hoc mō: O stel, lifer, i, cōditor, orbis: vtit̄ hoc metro bis.

O stelliferi conditor orbis,

Quantas rerum flectat habenas.

Sextum monocolon, versus est gliconius choriambicus trimeter acatalecticus: constans spondeo choriambo & pyrrhichio, hoc modo, cum phœ, bi radiis, graue: vtitur hoc metro quinquies.

Cum phœbi radiis graue:

Quod mundus stabili fide.

Felix qui potuit boni.

Vela Naritii ducis.

Quondam porticus attulit.

Septimum monocolon, versus est dactylicus adonius dimeter catalecticus, constans dactylo & trochæo, id est, duobus dactylis deficiente vna syllaba, hoc modo. Nubibus atris, vtitur hoc metro semel tantum.

Nubibus atris

Condita nullium.

Octauum monocolon, versus est iambicus hipponactius trimeter acatalectic⁹, de quo supra, cum de Horatianis metris tractaremus, exposuimus, hoc modo. Hęc cum superba verterit vices dextra.

Illud sæpius memorandum, iambica metra imparibus quidem locis posse recipere iambū tribrachum, spondeum, dactylum, anapæstum, paribus tantū iambū & tribrachū, apud comicos frequenter & anapæstū, vtitur hoc metro bis duntaxat.

Hæc cum superba verterit vices dextra.

Quisquis profunda mente vestigat verum.

Nonum est dicolon distrophon, primus versus est asclepiadeus choriambicus te

trameter catalecticus: constans spondeo duobus choriambis & pyrrhichio, hoc modo: Si quantas rapidis flatibus incitus. Sequens est dactylicus pherecratii s tri meter acatalecticus: constans spondeo dactylo & spondeo, hoc modo: Pontus versat arenas, usus est hoc metro semel tantum.

Si quantas rapidis flatibus incitus,
Pontus versat arenas,

Decimum dicolon distrophon. Primus versus est dactylicus sapphicus ptēameter acatalecticus: constans trochæo spondeo dactylo & duobus trochæis, hoc modo. Cum po,lo phœ,bus rose,is qua,drigis. Sequens est gliconius, de quo su pradictū est, hoc modo. Lucē spargere cœperit, usus est hoc metro semel tantum.

Cum polo phœbus roseis quadrigis
Lucem spargere cœperit.

Vndecimum dicolon distrophon, primus versus iambicus anacreontius dimeter catalecticus: constans tribus pedibus & syllaba, hoc modo quisquis, volet, pe, ren, nem. Sequens est pherecratius, de quo supra dictum est, hoc modo.

Cantus ponere sedem.

Duodecimum monocolon, versus est anapæsticus parthenaicus dimeter catalecticus, primi duo pedes recipiunt anapæstum vel spondeum, tertius semper spondeū, deinde superest syllaba, hoc mō. Felix nimiū prior ætas, usus est hoc metro bis.

Felix nimium prior ætas,
Qui se volet esse potentem.

Tertiumdecimum monocolon, uersus est dactylicus sapphicus pentameter acatalecticus, de quo paulo ante diximus: hoc modo. Nouimus, quantas dederis ruinas: usus est hoc metro bis.

Nouimus quantas dederis ruinas,
Bella bis quinis operatus annis.

Hoc tamen dimetro adonio terminauit in hunc modum. Sydera donat.

Quartumdecimum dicolon distrophon, primus uersus est iambicus archilochi? trimeter acatalecticus, imparibus ledibus spondeum recipiens interdum etiā anapæstum, in fine pyrrhichium uel spondeum hoc modo. Quicun, que so,la men,te præ, cipiti, petit. Sequēs est iambicus archilochius dimeter acatalecticus hoc modo, Summam, que cre, dit glo, riam, usus est hoc metro semel.

Quicunque sola mente præcipiti petit,
Summaque credit gloriam.

Quintumdecimum monocolon, uersus est dactylicus ithyphallicus tetrameter acatalecticus: constans tribus dactylis & pyrrhichio, hoc modo. Qui fere, re inge nu, um uolet, agrum: usus hoc metro tantum semel,

Qui serere ingenuum uolet agrum.

Sextumdecimum dicolon distrophon, primus uersus est iambicus trimeter acatalecticus: de quo supra memoraui hoc modo. Quamuis, fluen, te di, ues au, ri gur gite. Sequens elegiacus. hoc modo. Non ex, pletu, ras co, gat aua, rus opes, usus est hoc metro semel.

Quamuis fluente diues auri gurgite,
Non expleturas cogat auarus opes.

Decimumseptimū dicolon distrophon, primus uersus est dactylicus phalecius pentameter hēdecasyllabus, de quo supra memorauimus: hoc mō. Quāuis: se tyri,

o su,perbus,ostro. Sequẽs est dactylicus archilochius tetrameter catalecticus,hoc modo, Comeret,&c niuc,is la, pillis:usus est hoc metro semel,

Quamuis se tyrio superbus ostro,
Comeret & niueis lapillis.

In quo sæpe pro spondeo siue dactylo in paribus locis trochæum reperies.

Duodeuigesimũ dicolon distrophõ, primus uersus est dactylicos alcmanius tri meter hypercatalecticus,nam post tres pedes superest syllaba, hoc modo. Omne homi,num genus,in ter,ris. Sequens est pherecratius, de quo supra memorauimus,qui tamen in prima sede contra usum anapæstum recipit, hoc modo, Simili, surgit ab ortu,vtitur hoc metro semel tantum.

Omne hominum genus in terris,
Simili surgit ab ortu.

Vndeuigesimum monocolon,versus est iambicus anacreontius dimeter catalecticus:constans anapæsto,duobus iambis & syllaba:hoc modo, Habet hoc, uolu, ptas, o omnis. Vsus est hoc metro semel.

Habet hoc voluptas omnis.

Vicesimũ dicolon distrophon:primus versus est asclepiadeus: de quo supra dictum est:hoc modo.Heu heu q̃ miseros:tramite de,uio. Sequens est iābicus archilochius dimeter acatale.hoc mõ. Abdu,cit i,gnorã, tia. vsus est hoc metro semel.

Heu heu,quæ miseros tramite deuio
Abducit ignorantia.

Vigesimumprimum monocolon: versus est heroicus hexameter. O qui,perpe tu,a mun,dum rati,o ne gu, bernas,vsus est hoc metro semel.

O qui perpetua mundum ratione gubernas.

Vicesimumsecundum dicolon distrophon: primus versus est dactylicus alcmanius tetrameter acatalecticus:de quo supra dictum est:hoc modo, Sunt ete, niam pen,næ volu,cres mihi. Sequens est iambicus archilochius dimeter acatalecticus: cuius paulo ante mentionem fecimus,hoc modo. Quæ cel, sa con, scendant,poli. Vsus est hoc metro semel tantum.

Sunt etiam pennæ volucres mihi,
Quæ celsa conscendant poli.

Vicesimumtertiũ dicolon distrophon, primus versus est trochaicis alcmanius dimeter catalecticus.hoc modo. Ques vi, des se,dere celso. Vbi animaduertendũ est trochaica metra locis imparibus suscipere trochæũ:& nonunquam dactylum: paribus vero eũ sup radictus:tum ẽt spondæum & anapæstum: de quo nuper a nobis diligentius disputatum est, in libro quem de metris edidimus. Sequẽs est phe recratius:cuius supra mẽtionem fecimus:hoc modo. Solii: culmine:reges: recipit enim hic pro spondeo anapæstum.vsus est hoc metro semel.

Ques vides sedere celso
Solii culmine reges.

Quartum & uicesimum dicolon distrophon:primus versus est dactylicus phalecius pentameter hendecasyllabus:hoc modo.Quid tan,tos iuuat,exci, tare mo, tus.Sequens est elegiacus:hoc modo.Et propria fatum sollicitare manu. Vsus est hoc metro semel.

Quid tantos iuuat excitare motus,
Et propria fatum sollicitare manu.

Quintum & uigesimum monocolon, uersus est dactylicus archilochius tetrameter catalecticus, primi duo pedes possunt esse dactyli uel spondei, tertius tamē dactylus, quartus spondæus: hoc modo: Si u sicelsi. iura to, nantis. Vsus est hoc metro ter.

Si uis celsi iura tonantis.
Quæ nam discors fœdera rerum.
Puto clarum lumine phœbum.

Sextum & uigesimum monocolon, uersus est dactylicus archilochius, constans tetrametro buccolico, & tribus trochæis: hoc modo: Quam uari, is ter, ras ani, ma lia: perme, ant fi, guris: usus est hoc metro semel.

Quam uariis terras animalia permaneant figuris. Hæc sunt mi frater: quæ de Horatii Flacci ac Seuerini Boethii metris ad te perscripsi, superest ut ipse mihi non solum agas gratias, uerumetiam gratiam referas: quod accumulatissime factū existimabo: si ex lucubratione nostra tantum quantum speramus simulatq; optamus cœpisse te fructum intellexero.

NICOLAVS PEROTTVS, BARTHOLOMAEO Traiano Salutem.

HOdie inter uersandū nonnullos libellos meos, codex quidam Hippocratis mihi in manus incidit, phi medicicq; ut antiquissimi ita optimi. Et cum ut fieri solet, aperuissem legerecq; uel potius relegere cœpissem, æque admiratus sum & singularem uiri facundiam & summam integritatem. Erat enim in principio libri iusiurandum eius, optimum sane testimonium illius & eloquentiæ, & uirtutis. Id ego latinum feci, tibique & amicissimo mihi & in philosophia apprime erudito, ac iam medicinæ studiis incumbenti confestim misi, ubi eloquentiam eius non potuit imitari: saltem sententiam affinixi: quo ut tu: ita per te cæteri qui medicinæ dant operam quales esse debeant: ab Hippocrate discant. Hippocratis iusiurandum.

Testor Apollinem medicū & Aesculapiū, Hygiæamq; & Panatiā Aesculapii filias: & deos ac deas omnis me quantū in me erit & quantū ingenium meū ualebit, hæc omnia obseruatur; quæ hoc iure iurando atq; his tabellis continētur. Tributur; me preceptori meo, a quo hanc artem edoctus sum, non minus quā parenti a quo sum genitus: uitam cū eo cōmunicaturum. Res ōes, quas, illi neccessarias eē intelligam pro uiribus meis ministraturum, progeniē eius fratrum loco habiturum: hanc artem sine mercede & sine pactionibus edoctur;. Pręcepta oia libere & fideliter traditurū meis & præceptoris mei liberis cæterisq; discipulis: qui se legibus medicinæ astrinxerint, atq; iurati fuerint: alii præterea nemini. In curādis ægrotis pro uiribus & pro ingenio meo rebus necessariis usurum, nemini ægritudinē dilaturum: nihil per iniuriam facturū. Rogatū mortale uenenū nemini daturum: neq; id cuiquam consulturū, neq; mulieri prægnantia ad interficiendū cōceptum fœtum, potionē porrectur;, uitam meam atq; artē meam, curam atq; integram seruaturum, laborantis lapillo haudquaq̄ excisurum: sed expertis huius artis hoc negocium permissur;, quancunq; domū ingressus fuero duntaxat liberādis ægrotis operam daturum, oēm iniuriam: oēm corruptelam, oē genus turpitudinis res etiam ueneteas spōte mea euitaturum, siue muliebria corpora curauero: siue uiri

lia, siue hominis liberi, siue serui, quæ inter curandum uel uidero uel audiuero uel etiam extra curam in uita hominum cognouero, quæ reticenda esse intel/ligam, nemini aperturum, sed intemeratam taciturnitatem seruatu/rum. Præsens igitur iusiurandum integre atque incorrupte seruanti mihi, omnia tam in uita quam in arte mea pro/spera feliciaq; succedant, & gloria in æternum parta sit. Transgredienti uero atq; per/iuro contra omnia eueniant.

AD LECTOREM.

EN Perotti grammaticen studiose lector, quæ tametsi adamussim est reuisa, & multo tersior facta, omni tamen menda fore prorsus immunem, temera/rii potius quam hominis esset sani asserere. Proinde sicubi aut muti/latum quiddam, inuersum seu mancum offenderis, memineris ue/lim iure ignoscendum, quum ea chalcographicę artis sit na/tura: ut si quis uel copiam Argi illius oculorum habe/ret, iterum atque iterum lecta repetens, cæ/cus quandoq; & nonnihil lima di/gnum præteriisse uideatur.

INDEX

VOCABVLORVM IN NICOLAI PEROTTI grammatica principaliter explicatorum Summaria Collectio: per quam eorum elegantias, & differentias (secundum ordinem Alphabeti) facile poterit quisque inuenire.

A

ABste. 57
Abineunte ætate. 72
Absens, & præsens. 71
Abstinere, & cōtinere dif/ferunt. 68
Abundo. 31
Accingo. 29
Accusare, & incusare differunt. 28
Accumulo. 28
Accinus. 67
Accicula. 65
Acta age. 68
Acyrologia quid. 52
Ador. 50
Adoriri. 38
Adsum, & absum. 31
Aduena qūo declinatur. 7
Aduerbium quid est, & de accidentibus eius. 24
Aduerbia nūeralia q̄ sīt 44
Aduerbia localia q̄ sūt. 48
Aduolare. 64
Aenigma. 54
Aemulari. 37
Aerarium. 66
Aes.
Afferre, & offerre dfunt. 37
Afficere. 58
Afficio qūo cōponitur. 59
Aggredior. 37
Ager differt ab aruo. 65
Agere rem, & pagere rem. 66
Agere delectū facere dilectū & hīe delectū, dfunt. 67
Agere grās hīe gratias: & referre grās, differūt. 72
Ago. 26
Alludere. 68
Allegoria. 54
Aliqs qūo declinatur. 24
Aliqs, & qdā differunt. 68
Amatur impsonale quomodo declinatur. 21
Ambo quō declinatur. 10
Amare, & diligere dfunt. 62
Amo quæ pars est. 15
Amo qūo declinatur. 17
Amo te multum. 62
Amoscolo: diligo, differunt. 27
Amoueo. 30
Amphibologia. 53
Amputare. 33
Anadiplosis. 53
Anaphora. 53
Anastrophe. 54
Anguilla. 65
Anus, & anīa, differunt. 73
Antiptosis. 55
Antithesis. 53
Antonomasia. 54
Antipophora. 55
Antiphrasis. 54
Anniculus, la, lū. 65
Ante hac. 71
Anteq̄: Anteaq̄. 70
Aphæresis. 53
Apocope. 53
Apud, & penes dfunt. 64
Aposiopesis. 55
Apositio. 55
Argutus. 43
Armarium. 66
Armamentarium. 66
Asteismos. 55
Atq. 62
Attulit Epistolā, & retulit differunt. 57
Autupor. 38
Audio qūo declinatur. 19
Audio: Ausculto. 30
Augeo. 29
Auernus. 49
Auricula. 65
Auunculus. 65

B

Bacca. 67
Baculus. 65
Balneum. 50
Barbarismus quid est. 51
Basiū, & osculū, dfunt. 77
Biduo, triduo, biocto. 76
Bos. 66

C

Caballus. 66
Cacophaton. 52
Cacosyndeton. 52
Caleo scribit per simplex l. & per duplex ll. 34
Calendæ. 77
Calceo. 29
Campus. 69
Campestria. 69
Careo. 31
Casus quid est: & quot sūt casus nominum: & vnde dictus casus. 65
Castra. 65
Castanea. 67
Catuli, & pulli. 77
Catachresis. 54
Caueo. 31
Cedo, & ā cōpositis ei⁹. 70
Cœlum. 75
Cœlo. 29
Cœnatus. 32
Certum est. 60
Charientismos. 54
Chronographia. 55
Cicurare. 66
Cingo. 29
Circumspectus. 43
Clarus: Clarissimus. 74
Cliuus. 69

Cogere. 28
Colo: Amo: Diligo, differunt. 27
Coloniæ. 65
Collis, & mōs differūt. 69
Cōparatiuū: de cōparatiuis: vñ formātur: & q̃ sunt cōpatiua anomala. 46
Complacitus. 32 43
Commendare. 29
Committere. 64
Commereo, & promereo differunt. 34
Cōmuniter oēs. 67
Coniugatio quid est: & quot sunt cōiugatiōes uerborum. 11
Consonātes quot sunt. 2
Cōiunctio. Quid est & de eius accidentibus. 25
Cōstructio quid est: cōstructio: & de regulis grammaticalibus. 25
Cōsulo quot significationes habet. 27
Consultor. 27
Conduplico. 29
Contrarior. 37
Cōsolari, & solari: differūt. 38
Conuentus. 66
Continere: & abstinere, differunt. 68
Conuallis. 69
Cōuenire. 71 Cōfido. 74
Conuiuo, is, & conuiuor, aris. 35
Cōiuiator, & cōuiua. 35
Consideratus. 43
Contentus. 43
Cōtinēs. 43. Copiæ. 51
Coram quō declinātur. 10
Cordi est. 70
Crepusculum. 65
Cubiculum. 65
Cum, & cum. 64
Cum. 64. Currere. 36
Curriculum. 65
Cura, ut ualeas. 77
Crassisso. 33

D

Dare litteras. 29
Dare ueniam. 60
Daт pcāt, & facē pcāt. 60
Date sunt litteræ Viterbii, aut Viterbio. 77
Debeo. 32
Declinationes nominum quot sunt. 6
Decet, delectat. 40
Deficio. 31
Defectus. 43
Defunctus. 73
Dehortor. 36
Deinde. 63
Deligo, & Eligo. 67
De lacu. 67
Delegare. 67
Demereos. 34
Deprecor. 38
Desero. 33. De uia. 67
Dictio quid est. 3
Dictio, & syllaba, differūt, & quot syllabarum est maxima dictio. 3
Dies quō declinatur. 10
Diligo, Amo, Colo, differunt. 27. Diluculum. 4
Diminutiuū. De diminutiuis. 4
Discretus. 43
Dissuadere. 67
Dissertus. 43
Dyalyton. 54
Dyæresis. 53
Diphthōgi quot sūt: quę scribuntur, & nō proferūtur: & q̃ scribuntur, & pferūtur: & an diphthōgi sint lōgę, & ā breues. 2
Doceo quō declinant. 13
Do, das. 29
Do fidem. 60
Do tibi fidem. 63
Dono. 69
Duapondo. 51
Duo quō declinat. 10. 44
Duplę quot sunt, & quare dicuntur duplę. 2

E

Eclipsis. 52 Ectasis. 53
Ecthlipsis. 53
Edo quō declinat. 33
Egeo. 31
Ego, & tu. 23
Egomet, tutemet. 48 70
E, & ex prępositiones eleganter ponuntur. 70
Elabor, Elapsus. 36
Elemēta, & lrę, differunt. 2
Eligo, & deligo, differūt. 67
Emereo. 34 Emo. 28
Endiadis. 55
Enim cōiunctio. Et de differentiis coniunctionū in elegantia. 62
Eo quō declinatur. 20
Eo, & iter facio. 35
Eo cubitum. 41
Epanalepsis. 53
Epentesis. 53
Epistolæ quę inuste sunt. Et de cōponendis epistolis. 56
Epistolæ, & lrę differunt. 57
Episynalœphæ. 53
Epitheton. 54
Epizeuxis. 53
Equus, & caballus, differūt. Vide ibi, mulus, hinnulus, camelus: & lupus. 66
Ercipio. 30
Esse, & Fore differūt. 59
Et coniunctio. 62
Et, & Neq; ꝯfunduntur. 67
Et, & Atq;. 62
Euidēs negotium. 43
Eum eras, aut perēdie expectamus. 76
Euocatio. 55
Excubiæ, & vigiliæ, differunt. 51
Excreo. 35

Excusare, 89
Exorare, & orare diff. 29
Exonero, 29
Exoletus, 43
Expuo, 32
Exibilo, 32
Ex praepositio, 70
Ex sententia: Ex animo, 70
Ex tempore: Ex vinculis. 70
Exuo, 29
Exulo, exules, extorres 36
F
Facio, 58
Facile perspexi, 61
Facile, & mā. facile diff. 61
Facere potestatem, & Dare potestatem, 60
Falsus, 43
Famosus, 74
Foecundo, 30
Foelix quō declinatur. 9
Femora, 69
Fero quot significationes habet, 27
Fero, & ā ꝯpositis eius. 58
Fere omnes, 67
Fere quid significat, 67
Ferae, & Cicures, 66
Ferre, & Perferre, 58
Fessus, 69
Fides, & Fido, 60
Fidicula, 65
Figurae nominum, 5
Figurae verborum, 11
Figura, De figuris. 51
Figurae constructionis quot sunt, 55
Figo, 30
Fio quō declinatur. 21
Fore, & Esse differunt. 59
Formationes praeteritorum. 12
Frui, & Uti differunt, 37
Fruor, 37
Frumētū. De legumibus 50
Fulminat, tonat, 11
Fundo, 30
Fundus differt ab Agro praedio. 65
Fundare, & Fūdamēta iacere, differunt, 65
Fungor, 73
G
Gaudeo quō declinat. 21
Gaudeo, & laetor diff. 38
Gaudere, & Gratulari differunt, 72
Genera nominum, 4
Gerundia. 11, 41
Gloriosus. 74
Grammatica quid est, 2
Grāmati. quot partes hēt, 2
Gratulor, 38
Gradior, & Grassor, differunt. 39
Grassatores, 39
Gratū, & iucūdū differunt, 58
Gratum facere, & Gratificare, differunt, 72
Gratari, 72
Graecisso, 33
H
H, quare non est litera, 2
Haereo, 32 Haesito, 32
Hesperus, & Vesper. 50
Hiare, & Hiscere differunt, 35
Hic: haec: hoc: iste: ista: istud: ille: illa: illud quomodo differunt, 45
Hic, 75
Homo quō declinatur, 9
Homo superbus, ne dicā crudelis, vel crudelem, 71
Homoteleuton, 53
Homoptoton, 53
Homoeosis, 55
Hortor, Dehortor. 36
Hospitari, Hospes, Hospitium, 36
Hypozeusis, 53
Hyperbaton, 54
Hyperbole, 54, Hyrmos. 53
Hysterologia, 54
I
Iā iā. 75, Icō. 55, Idus. 78
Ignotus, 43
Ille: illa: illud, 23, 45
Immigrare, 70
Imperatiuus quare caret prima persona, 11
Imperiosus, 74
Impersonalia. De impersonalium declinatione, 21
Impetro, 30
Incusare, & excusare, differunt, 65
Incumbere, 35, 72
Incipit: desinit: desiit: 40
Incolit, 76, Induo, 29
Indoles. 51, In dies. 72
In dies: In diē: In horas: In horam: differūt, 72
Indulgentior facies. 43
Indulgentia, 60
Ineo, 72
Infinita, De infinitis, 40
Infinitiuus quā vim hēt, 18
Inficias eo, 73
Iniurior, 37
In marmor, In aes, 60
Inseruio: & Seruio differunt. 32
Insero, 33 Instar. 51
In: sub: super: & subter, 24
Interiectio quid sit: & de accidentibus eius. 25
Interiectiōes ponunt, item aduerbia ad ǵ graecos 25
Interdico, 30
Interest, & refert. 39
Interim. 68 Inuideo, 30
Inuicem, & Vicissim. 63
Iocari, & ludere differunt. 68
Ipse, ipsa, ipsum, 23
Ipsemet, 70
Ipsius: ipsa: ipsum,
Irasci: & succensere: differunt. 37
Ironia, 54
Iste: ista: istud, 23
Is, & hic: differunt, 45
Iter facere, & viā facio, 35
Iucundū: & Gratum differunt 58

Iugum. 69
Iuratus. 32.43

L

Labare. 35
Labor,Labie. 35
Lacto,&Lacteo dfunt.30
Lacus. 67
Lamentari,& queri, differunt. 39
Lanista. 68
Lassus,Lax⁹,&lapsus.69
Lator præsentium. 57
Lætor,& Gaudeo, differunt. 38
Lego qñō declinatur. 18
Legens qñō declinat. 23
Legare. 29.66
Lego qñō componit. 66
Legere quot significationes habet. 66
Leuo. 30
Liceo, lices: Liceor,licitor. 36
Lingua vernacula. 63
Liquidæ quot sunt:quare dicuntur liquidæ. 2
Literæ quid est. 2
Litera vn dicta est. 2
Literæ quot accidunt. 2
Literæ,& elementa,differunt. 2
Literæ,& figuræ elementorum quot sunt. 2
Literę terminales noium, quibus latini vtūtur. 7
Literæ,& Epistola, differunt. 57
Locus. 50
Longe. 61
Luculentus. 74
Ludi magister. 68
Ludere, & iocari, differunt. 68
Ludere ludos. 68

M

Macrologia. 52
Magister qñō declinat. 8
Manifeste. 61
Marmor. 60
Mastruca. 51
Maturare. 64
Manus qñō declinatur.10
Medicor. 37
Meditari. 38
Mel. 50
Memini qñō declinat. 21
Memini. 31
Meme:Sese 61
Mentula. 65
Mentū,Mētio,Mēs. 72
Merere,Mereo 34
Meridiare 60
Merula. 67
Merum. 67
Meretrices. 34
Metuo. 27
Metallum,De metallis.50
Metaplasmus,& de Metaplasmo, & de speciebus eius. 53
Metathesis. 53
Metaphora. 54
Metalepsis. 54
Metonomia. 54
Meus,Mei. 23
Mihi,& Tibi. 71
Migrare. 35
Minor,& Minitor. 37
Misereor. 37
Miseror. 37
Miserescit. 40
Mitto. 29
Modus verborum quid ē: & quot sunt modi verborum. 10
Modetor. 37
Moror. 36
Mons,& Collis,dfunt.69
Multo. 48
Munerarius. 68
Municipia. 65
Munire. 35
Mustum. 67
Musculos. 65
Mutæ quot sunt:& quare dicuntur mutæ. 2
Mutuo:& Commodo, differunt. 29
Mutuo amare. 63

N

Nam,Namq;. 60
Nec a Neq; dicitur. 67
Nemo. 69
Nemo iam tribus mensib⁹ pestilentia periit. 75
Neq;,& Et cōfundanť. 67
Nepos. 79
Nex. 50
Nihil ad te. 77
Nisi. 64
Nobilis, & Clarus differunt. 74
Nomen quid est. 3
Nomen est duplex. 3
Nomē substātiuū &c 3
Nomen propriū:nomē appellatiuū: nomen abiectiuum:&c. 3
Nominum propriorū species quot sunt. 3
Nominum deriuatiuorū species proprie & c. 3
Noium gña quot sunt. 4
Nomen verbale De nominibus verbalibus. 43
Nomina. & aduerbia numeralia. 44
Nomen patronimicum,& de nominibus patronymicis. 45
Nomina heteroclita,& de noibus heteroclitis.49
Nomina, quæ secūdū modum pro nominis declinantur,quot sunt. 8
Non modo. 62
Non tantum, & Nedum, differunt. 62
Non iniucundis. 63
Non memini huius rei. 69
Non possum nō legere.71

Nonæ, 78
Non semel, 69
Nostras,& vestras q̃o declinatur, 24
Nouacula, 65
Nubere, 36
Nuces, 67
Nudius tertius,Nudius q̃rtus &c. 76,78
Numeri verborum, 11
Nuntiare, 77
Nutare 35

O

Obliuiscere, 37
Obnubo, 36
Obuiam 73
Occido, 27
Occasus, 27
Officio, 30
Officium quid est, 59
O felicem, & vera iucundum diem, 77
Omnis q̃o declinatur, 9
Onero, 30
Omnis distributiua dictio est, 68
Onomatopœia, 54
Operæpretium, 70
Oportet q̃o declinat, 21
Oppidum, 65
Ops, 50
Opus q̃o declinatur, 9
Oratio qd est & quot sunt partes orationis: & quot sũt partes declinabiles, & quot Indeclinabiles. 3
Orare,& Exortare, differunt, 29
Osculor, 36,77
Osculum,& Basium, differunt, 36,77
Ouiculę, 66

P

Patior, 36
Participium quid est:& q̃re dr̃ participium:& de ptius accidentibus, 22
Participia quomodo declinantur, 23
Participia quomodo formantur, 22
Participium quare suuentum est, 41
Participia,& nomina temporalia,& differunt, 41
Participia exigunt casus suorum verborum, 41
Participia quinq; modis transeunt in vim nominis, 22,42
Patere,& Parturire, 27
Par est, 70
Pasco, 30
Paria facere, 70
Paragoge, 53
Paranomasia, 53
Paranomœon, 53
Parentesis, 54
Parœmia, 54
Parabola, 55
Paradigma, 55
Pax, 49
Pasco, 30
Pater q̃o declinatur, 9
Pædagogus, 77
Pecus, 66
Penu, 50
Penes, 64
Personę verborum, 11
Pernoctare, Peruigilare: Per nox,& Peruigil, 35
Pergere, 35
Perpetior, 39
Perspexi, 60
Perinde, 63
Percunctor, 30
Perdo, 27
Perendie, 76
Perlegere, 66
Perferre, 66
Peragere reum, 67
Perorare, 67
Persuadere, Dissuadere, & Suadere, 67
Permanere, 67
Per pro valde,Perquã, 48
Perissologia, 52
Periphrasis, 54
Peto,& Postulo, 29
Pinus quomõ declinat, 8
piget, 40
piscor, 38
pistisso, 33
placeo, 32
placet, 40
pleonasmos, 52
pluo, 33
pluit, 11
pluris,& Minoris, 28
poeta q̃o declinatur, 7
polliceor, 36
polyptoton, 53
polysyndeton, 53
pomariolũ,& pomariũ, 66
pomerium, 66
poma, 67
popule,populus, 40
porro, 62
postq̃,posteaq̃, 70
posthac, 71
postulo, 29
potior, 37
potus, 32
præpositio quid est,& de accidentibus eius, 24
præpositiones desinentes in x, 24
pretium in quo casu debet poni in verbis pretium significantibus, 28
præsto, 51
præclarus, 73
præ,& per, 73
præpotẽs,& perpotẽs, 73
præstare, 73
præsens, & Absens, 71
prædia, 65
prædiolum, 65
Prima declinatio, De nominibus primę declinationis, 6

Pridie.Postridie 76
Prima dies & Prima luce: differunt, 51
Princeps, 61
Proinde, 63
Pro præpositio, 70
Promontorium, 69
Prosper, 75
Pronomen quid est, & de eius accidentibus, 23
Pronomina est quot partibus orationis componuntur, 23
Proficio, 32
Proauus:& Abauus, 79
Profusus, 43
Prolepsis. 53, 55
Prosthesis, 53
Prosopopœia, 55
Proprius,a,um, 63
Propediem,& propemodum, 72
Proximis,diebus, 75
Pudet,& Piget:dfunt, 40
Pulchrior qño declinat. 9
Pulli:& Catuli, 77
Pullastra, 77
Pulsare, 33
Puncta:quibus oro distinguitur; quot sunt, 55
Putare, 33

Q

Quam coniunctio, 48
Quam pro valde, 48
Quam pro quantum, 48
Qñquidem:qñ:qm: quia: quippe. 60
Quanti:& Tanti, 28
Quarta declinatio, 9
Quæro qño cōponitur, 30
Quæri:& lamentari differunt, 39
Quinta declinatio, 10
Quinetiam, 62
Quilibet non significat omnis, 68
Quilibet non est dictio distributiua, 68
Quidam:& aliquis: differunt, 68
Qui:quæ:quod:quis, 25
Quisque, 48
Quod, 64

R

Rōcinor:Rōcinator, 38
Rationem habere, 64
Relatiua, 43
Recipio, 28
Recaluaster, 77
Reddo quot significationes habet, 29
Reddo qño componit, 29
Redoleo, 32
Refert. 39
Referre: & Afferre differunt, 57
Relatiuum quid est, De relatiuis. 43
Remigrare 35, 70
Repetundarum. 51
Res qño declinatur, 10
Rescribo, 29
Respondere officio, 72
Retulit epistolam:& Attulit epistolam, 57
Reuertor:siue reuerte 70
Ridiculas, 65
R,litera, 75

S

Sal, 50
Salubet:& sanº dfunt, 75
Saltus, 69
Sapio. 32
Sarcasmos, 55
Satio, 33
Satago, 31
Scalæ, 51
Schesisonomatō:vel Synthesisonomaton, 53
Schemata lex eos,q̄st, 53
Scilicet:Videlicet, 69
Scitus, 43
Scribere:& pscribere:differunt, 68
Secunda declinatio, 7
Secundum te, 75
Secus, 63
Sed:Ast,Vero:dfunt, 62
Semiuocales, 2
Sella, 38
Seruio:& Ifulo:dfunt, 32
Sero:seris, 35
Sero aduerbium, 50
Serta, 33
Series, 33
Serio aduerbium, 33
Sicut:Sicuti, 74
Simul, 65
S:litera, 75
Sisto, 74
Solœcismus quot modis fit, 52
Solicitus, 71
Sono, 33
Spargo, 30
Spes qño declinatur, 10
Spes. 74 Spero, 74
Spēs verboꝝ quot sūt, 11
Specio: & ac compositis eius, 60
Splendidus, 74
Stator, 74
Sterno, 30
Stipulor, 36
Sto:& de ei⁹ ɔpositis, 73
Studiosus, 75
Suadere:Dissuadere:& Persuadere, 67
Suauiari:& Dissuauiari differunt, 77
Subinde, 63
Suburbanum, 64
Sub:Super:& Subter. 24
Succedere:& de compositis a Cedo, 70
Sum qño declinatur. 19
Sumitur:est, 31
Superare, 28
Supina, De supinis verborum, 14, 41

Superlatiuum, De Superlatiuis. 47
Suppetiae. 50
Surdaster. 77
Suus. 61
Syllaba quid e, & vnde dicitur &c. 3
Syllaba, & dictio, differunt. 3
Syllepsis. 53. 55
Synonyma. 3
Syncope. 53
Synaloephe. 53
Synecdoche. 55
Systole. 53
Synthesis Hyperbat. &c. 55

T

Tabularium. 66
Tacitus. 43
Tanquam. 74
Tango. 30
Tantum. 63
Tapinosis. 52
Tautologia. 52
Taedet. 40
Tecum potius dicitur, q cum te. 67
Tempora verborum. 12
Templu quo declinat. 8
Téplu, siue ędes sacra. 66
Temere. 67
Tenebrae. 51
Taenarus. 49
Te pronomen, & de multis aliis pronoibus. 61
Tertia declinatio. 8
Tibi, & Mihi. 71
Timeo, & Metuo. 27
Timere te, & Timere tibi differunt. 71
Titubare. 35
Tmesis. 54
Toni. 52
Tonat. 11
Transmigrare. 35
Tres, & Tria quomodo declinantur. 44
Trepontendo. 51
Tropus q modis &c. 54
Tu, & ego. 58. 61
Tutemet. 58 70
Tum, & Cum. 54
Tumultuor. 39
Tutus. 43
Tuus, tui. 24

V

Vaco. 32
Valde, & longe. 61
Valeo. 61
Valere, & Bene esse. 61. 62
Vallis. 69
Veuio. 35
Ventillare. 33
Velut, Veluti, & Tāquā, differunt a Sicut, Sicuti, & Vti. 74
Verbum quid est. 10
Verbum cum quot partibus orationis componitur. 11
Verba composita, quorū simplicia non inueniūtur. 11
Verba anomala. 19
Verba primae cōiugationis quomodo faciūt p̄teritum. 12
Verba secundae coniugationis quomodo faciūt praeteritum. 12
Verba tertiae coniugationis quomodo faciūt p̄teritum. 13
Verba quartae cōiugationis quomodo faciunt p̄teritum. 14
Verborū actiuorū ordines & q sunt p̄mi ordis. 2?
Verba actiua secūdi ordinis. 22
Verba actiua tertii ordinis. 28
Verba actiua quarti ordinis. 29
Verba actiua quinti ordinis. 29
Verba actiua sexti ordinis. 30
Verba actiua septimi ordinis. 30
Verbum passiuū quid est, & quot sūt ordies passiuorum. 31
Verbum neutrum quid ē, & vnde dicitur &c. 31
Verba neutra p̄mi ordinis q̄ subā actiua dīr. 31
Verba neutra, quę Possessiua dicuntur. 31
Verba neutra: quae Acquisitiua dicuntur. 31
Verba neutra: quae Trāsitiua dicuntur. 32
Verba neutra: quae Effectiua dicuntur. 33
Verba neutra: quae Absoluta dicuntur. 34
Verba neutra: quae Imperfecta dicuntur. 35
Verba neutra: quę Neutro passiua dicuntur. 36
Verba neutra: quae Neutra passiua dicuntur. 36
Verbum cōmune. De verbis communibus. 36
Verbum deponēs. De verbum deponentibus. 36
Verba deponentia: q̄ Possessiua dicunt. 36
Verba deponētia: quae acquisitiua dicuntur. 37
Verba deponentia: q̄ Trāsitiua dicuntur. 37
Verba deponētia: quę Effectiua dicuntur. 38
Verba deponentia: quae Absoluta dicuntur. 38
Verba deponētia: quę Imperfecta dicuntur. 39

Verba deponentia, atq; Passiua dicuntur, 39
Verbum vocatiuū. De verbis vocatiuis. 39
Verbum Impersonale. De verbis ipersonalib⁹. 39
Verba impersonalia primi ordinis, 39
Verba impersonalia secūdi ordinis, 40
Verba impersonalia tertii ordinis. 40
Verba impersonalia quarti ordinis, 40
Verba impersonalia quinti ordinis. 40
Verborum examinatio, 15
Verba, quæ in imperatiuo patiunt apocopen, quæ sunt, 22
Verba pretium significantia in quo casu ponitur pretium, 28
Vero, 62
Verua. 50
Vesperus, 50
Vestio, 29
Via. 67
Viam facio,
Vicus. 65
Vicarius.a.um. 63
Vicissim, & Inuicem 63
Vicem, 50
Video, 30
Videlicet. 69
Videare, Videaris, 75
Vidua 78
Villa 65
Vinum. De liquoribus. 50
Virtus quō declinatur. 9
Virtuosus, 75
Visus quō declinatur, 10
Viterbii potius, quam Viterbio dicitur, 77
Viuo, 35
Vilius quō declinatur, 8
Vnus quō declinatur, 44
Vna, & simul, 65
Vocales quot sunt, 1
Vocales præpositiuæ, & subiunctiuæ quot sunt & quare dicuntur subiūctiuis. 2
Volo quō declinatur, 19
Vomo. 32
Vox quid est, & vnde dicitur, & quotuplex, 2
Vrbs: Vrbium: Vrbare. 65
Vt. 74
Vterq; quomodo declinatur, 23
Vti, & Frui, differūt, 37
Vti, 74
Vua, 67
Vulgus, 49

Z

Zeugma. 53, 56

Finis Tabulæ.

Thesoro dela scientia de lionardo fioravanti, dele sapientia delionardo fioravanti.